

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

GAZİANTEP KÜLTÜR TURİZMİNE HALKBİLİMSEL BİR YAKLAŞIM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUBA KAPLAN

GAZİANTEP
EYLÜL 2011

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

**GAZİANTEP KÜLTÜR TURİZMİNE HALKBİLMSEL BİR
YAKLAŞIM**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUBA KAPLAN
Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ruhi ERSOY
GAZİANTEP
EYLÜL 2011

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANA BİLİM DALI

Gaziantep Kültür Turizmine HalkBilimsel Bir Yaklaşım

TUBA KAPLAN

Tez Savunma Tarihi: 09.09.2011

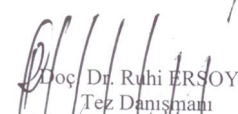
Sosyal Bilimler Enstitüsü Onayı

Yrd. Doç. Dr. Ahmet AĞIK
SBE Müdürü

Bu tezin Yüksek Lisans tezi olarak gerekli şartları sağladığını onaylarım.

Doç. Dr. Ruhi ERSOY
Enstitü ABD Başkanı

Bu tez tarafımda okunmuş, kapsamı ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Doç. Dr. Ruhi ERSOY
Tez Danışmanı

Bu tez tarafımızca okunmuş, kapsam ve niteliği açısından bir Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri:

(Unvanı, Adı ve SOYADI)

Prof. Dr. Ilgar İmam VERDİYEV

Doç.Dr. Ruhi ERSOY

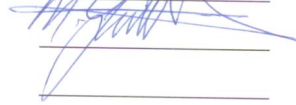
Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜLTEKİN

.....

.....

İmzası

ÖZET

GAZİANTEP’İN KÜLTÜR TURİZMİNE HALK BİLİMSEL BİR YAKLAŞIM

KAPLAN, Tuba

Yüksek Lisans Tezi, Türk Dili ve Edebiyatı ABD

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Ruhi ERSOY

Eylül 2011, 148 sayfa

Bu çalışmada turistik bir ürün olarak kültür turizmi ele alınmış, Gaziantep’in kültür turizmi potansiyeli araştırılmıştır. Çalışmada Gaziantep’in sahip olduğu kültürel mirasın tarihteki ve günümüzdeki durumu incelenmiş ve turizmin geliştirilmesi konusunda yapılabilecekler üzerinde durulmuştur. Bu amaçla kentin turizm potansiyeli ele alınarak kültür turizminin bölge ekonomisine ve insanların sosyal yaşamlarına ne gibi etkilerinin olabileceği araştırılmıştır. Kentin sahip olduğu kültürel değerlerin kalıcılığının sağlanması için ne tür çalışmalar yapıldığı ve çalışmalarda görülen olumlu ve olumsuz yönler eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmalarda kültür turizminin Gaziantep’e dikkate alınması gereken bir değer kazandırdığı gözlemlenmiştir. Çalışma, kaynak kişilerden yapılan derlemeler ve yazılı kaynak taraması sonucunda oluşturulmuş, geleneksel öğelerin saklanarak değil yaşatılarak korunması gerektiği göz önünde bulundurularak şekillendirilmiştir.

Anahtar kelimeler: Gaziantep, kültür turizmi, somut olmayan kültürel miras, halkbilimi

ABSTRACT

A DIFFERENT FOLK SCIENTIFIC APPROACH TO GAZIANTEP CULTURE

KAPLAN, Tuba

M. A Thesis, Turkish Language and Literature Department

Thesis Supervisor: Doç. Dr. Ruhi Ersoy

Sempember 2011, 148 pages

In this study, culture tourism has been taken in hand as a touristik product and cultural tourism potential of Gaziantep has been researched. In the study, condition of cultural heritage of Gaziantep possess in the history and at the present has been investigated and emphasized on topics to improve tourism. The aim of dealing with the tourism potential of Gaziantep is to investigate how cultural tourism affected economy of the region and social life of the native people. In order to obtain permenance of cultural values which the city have what kind of studies have been done are investigated. Also positive and negative points of these studies are evaluated in a critical point of view. In terms of these studies, it is observed that cultural tourism was distinguished a considerable importance to Gaziantep. Study has been developed from compilation made from source people and written source scanning, and formed taking into consideration of the need that traditional items' prevention should be by letting it live but not hiding.

Key Words: Gaziantep, cultural tourism, intangible cultural heritage, folklore.

ÖN SÖZ

Çalışmamın esasını Gaziantep ilinin kültürel değerleri oluşturmaktadır. Çalışma ili olarak Gaziantep'i seçme nedenim Gaziantep'te bu alanda folklor ve halk edebiyatına ait böyle bir çalışmanın yapılmamış olmasının yanında, ailemin de burada ikamet etmesi ve tez danışmanım Doç. Dr. Ruhi Ersoy'un beni bu konuda teşvik etmesidir.

Gaziantep, Anadolu'da yer alan birçok medeniyetin izlerini taşıyan önemli bir kültür merkezidir. İlin geçmiş dönemlerine bakıldığında birçok kültür ve medeniyete ev sahipliği yaptığı görülür. Farklı medeniyet ve inançlar, kentin mimarisinin yanı sıra kültürünü de etkilemiştir. Kent günümüzde de bu medeniyetlerin eserlerini taşımaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalarda ise kentin mimarisi ön plana çıkarılarak kültürel boyutu göz ardı edilmiştir. Çalışmamız bu alana ışık tutacak niteliktedir.

Çalışmanın giriş kısmında çalışmanın tanımı, amacı ve neden yapıldığı anlatılmıştır. İkinci bölümde çalışmada kullanılan kitap ve makaleler hakkında bilgi verilmiştir. Üçüncü bölümde araştırma sırasında kullanılan yöntem ve teknikler tanıtılmıştır. Dördüncü bölümde kültür turizminin daha iyi anlaşılması için kültür ve turizm kavramları hakkında geniş bilgi verilmiştir. Beşinci bölümde ise Gaziantep'in kültür potansiyeli, tarihi ve kültürel mekânları ve son zamanlarda gelen ziyaretçi sayıları hakkında bilgi verilmiştir. Sonuç bölümünde ise kentte yapılan çalışmalar eleştirel bakış açısıyla değerlendirilerek bazı çözüm önerilerinde bulunulmuştur.

Çalışmamın her alanında bana yardımcı olan bu çalışmanın gerçekleşmesini sağlayan tez danışmanım Doç. Dr. Ruhi ERSOY'a; tezle ilgili görüş alışverişinde bulunduğum hocam Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜLTEKİN'e ve bu çalışma sırasında beni destekleyen Araş. Gör. Gülşah Gaye FİDAN'a, Araş. Gör. Ayşe KARAKOÇ'a, ve tüm öğrenim hayatımda benden yardımını esirgemeyen ve her zaman bana güvenen çok sevdiğim aileme teşekkürü bir borç bilirim.

Eylül 2011
Tuba KAPLAN

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

ÖZET.....	i
ABSTRACT	ii
ÖN SÖZ.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
BİRİNCİ BÖLÜM	1
GİRİŞ	1
1. 1. ÇALIŞMANIN TANIMI, AMACI, ÖNEMİ.....	1
İKİNCİ BÖLÜM.....	4
KAYNAK ÖZETLERİ	4
2. 1. KİTAP ÖZETLERİ.....	4
2. 2. MAKALE VE BİLDİRİ ÖZETLERİ	6
2. 3. TEZLER	7
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....	9
MATERYAL VE YÖNTEM	9
3. 1. YÖNTEMLER	9
3. 2. GEREÇLER	9
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM	12
BULGULAR VE TARTIŞMA	12
4. 1. KÜLTÜRÜN TANIMI VE ÖZELİKLERİ	12
4. 1. 1. Kültür Tanımları	12
4. 1. 2. Kültürün Özellikleri	14
4. 1. 3. Kültürel Varlıklar	16
4. 1. 4. Küreselleşme ve Kültürün Yaşatılması	17
4. 1. 5. Modernleşmenin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkisi.....	20
4. 2. TURİZMİN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ	24
4. 2. 1. Turizmin Tanımı.....	24
4. 2. 2. Turizmin Çeşitleri.....	27
4. 2. 2. 1. Kitle Turizmi.....	28
4. 2. 2. 2. Alternatif Turizm.....	29
4. 2. 2. 3. Kültür Turizmi	31

4. 3. HALK BİLİMİ, KÜLTÜR VE TURİZM.....	33
4. 3. 1. Toplumsal Değişme ve Turizm	34
4. 3. 2. Turizmin Kültür Üzerindeki Etkisi.....	37
4. 3. 3. Uygulamalı Halk Bilimi Çalışmaları.....	37
4. 3. 4. Somut Olmayan Kültürel Miras ve Halk Bilimi Müzeciliğine Kültür Turizmi Eksenli Bir Bakış	39
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	44
GAZİANTEP İLİNİN KÜLTÜR TURİZMİ POTANSİYELİ.....	44
5. 1. TURİZME ELVERİŞLİ MEKÂNLAR.....	46
5. 1. 1. Dinî Mekânlar	46
5. 1. 1. 1. Camiler	46
5. 1. 1. 1. 1. Ahmet Çelebi Camisi.....	47
5. 1. 1. 1. 2. Ali Nacar Camisi	48
5. 1. 1. 1. 3. Ayşe Bacı Camisi	48
5. 1. 1. 1. 4. Boyacı Camisi	49
5. 1. 1. 1. 5. Karagöz Camisi	49
5. 1. 1. 1. 6. Kesikbaş Camisi	50
5. 1. 1. 1. 7. Kılıçoğlu Camisi.....	50
5. 1. 1. 1. 8. Ömeriye Camisi.....	50
5. 1. 1. 1. 9. Şirvani Camisi	51
5. 1. 1. 2. Kiliseler	51
5. 1. 1. 2. 1. Kendirli Kilisesi	51
5. 1. 1. 2. 2. Aziz Bedros Kilisesi (Ömer Ersoy Kültür Merkezi)	52
5. 1. 1. 2. 3. St. Mary Kilisesi (Kurtuluş Camisi)	53
5. 1. 1. 3. Türbeler	55
5. 1. 1. 3. 1. Kara Kabir	55
5. 1. 1. 3. 2. Ökkeşiye	56
5. 1. 1. 3. 3. Nesimi Türbesi	57
5. 1. 1. 3. 4. Pirsefa Hazretleri ve Türbesi.....	57
5. 1. 1. 3. 5. Dülük Baba.....	57
5. 1. 1. 3. 6. Şeyh Fethullah Türbesi	58
5. 1. 1. 3. 7. Pir Sefa ve Hz. Yûşa Türbesi	59
5. 1. 1. 3. 8. Çmarlı Mahmut Baba	59
5. 1. 1. 3. 9. Hacı Baba	60
5. 1. 1. 3. 10. Memik Dede	61
5. 1. 1. 3. 11. Sam Köyü Şeyhi	62
5. 1. 1. 3. 12. Eydi Baba	62
5. 1. 2. Tarihî Mekânlar	63
5. 1. 2. 1. Kale.....	63
5. 1. 2. 2. Hanlar	65
5. 1. 2. 2. 1. Tuz Hanı.....	66
5. 1. 2. 2. 2. Emir Ali Han	66
5. 1. 2. 2. 3. Hışva Han	67
5. 1. 2. 2. 4. Anadolu Hanı	67
5. 1. 2. 2. 5. Kürkçü Hanı	68
5. 1. 2. 2. 6. Yüzükçü Hanı.....	68
5. 1. 2. 2. 7. İnceoğlu (Budeyri Hanı)	69
5. 1. 2. 2. 8. Buğday Hanı.....	69
5. 1. 2. 2. 9. Tütün Hanı	70

5. 1. 2. 2. 10. Mecidiye Hanı	71
5. 1. 2. 2. 11. Elbeyli Hanı.....	71
5. 1. 2. 2. 12. Millet Hanı	71
5. 1. 2. 2. 13. Yeni Han	72
5. 1. 2. 2. 14. Pir Sefa Hanı	72
5. 1. 2. 2. 15. Şire Han.....	73
5. 1. 2. 2. 16. Zeytin Hanı.....	74
5. 1. 2. 3. Hamamlar.....	75
5. 1. 2. 3. 1. Eski Hamam	76
5. 1. 2. 3. 2. Keyvan Bey Hamamı.....	77
5. 1. 2. 3. 3. Naip Hamamı	77
5. 1. 2. 3. 4. Tutlu Hamamı	78
5. 1. 2. 3. 5. Şeyh Fetullah Hamamı.....	78
5. 1. 2. 3. 6. Tabak Hamamı	79
5. 1. 2. 3. 7. Şehitler Hamamı.....	80
5. 1. 2. 4. Kasteller	80
5. 1. 2. 4. 1. Pişirici Kasteli	81
5. 1. 2. 4. 2. Şeyh Fetullah Kasteli.....	82
5. 1. 2. 4. 3. İhsan Bey Kasteli.....	82
5. 1. 2. 5. Bedestenler	82
5. 1. 2. 5. 1. Kemikli Bedesten	83
5. 1. 2. 5. 2. Zincirli Bedesten	84
5. 1. 2. 6. Müzeler	84
5. 1. 2. 6. 1. Hasan Süzer Etnografya Müzesi	84
5. 1. 2. 6. 2. Gaziantep Mevlevihanesi Vakıf Müzesi.....	86
5. 1. 2. 6. 3. Gaziantep Savaş Müzesi	87
5. 1. 2. 6. 4. Arkeolojik Cam Eserler (Medusa) Müzesi	88
5. 1. 2. 6. 5. Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panorama Müzesi	89
5. 1. 2. 6. 6. Emine Göğüş Mutfak Müzesi	91
5. 1. 2. 6. 7. Bayaz Han	92
5. 1. 2. 6. 8. Zeugma Mozaik Müzesi	93
5. 1. 2. 6. 9. Gaziantep Arkeoloji Müzesi	94
5. 1. 3. Modern Çarşılar	95
5. 1. 3. 1. Bakırcılar Çarşısı	95
5. 1. 3. 2. Turistik Çarşı	96
5. 1. 3. 3 Sanko Park.....	97
5. 2. SOSYO-KÜLTÜREL KAYNAKLAR.....	98
5. 2. 1. Geleneksel Antep Evi.....	99
5. 2. 2. Geleneksel El Sanatları	101
5. 2. 2. 1. Bakırcılık	102
5. 2. 2. 2. Sedefçilik.....	103
5. 2. 2. 3 Kutnuculuk	104
5. 2. 2. 4. Kilim dokumacılığı	106
5. 2. 2. 5. Yemenicilik	107
5. 2. 3. Giyim-Kuşam	108
5. 2. 4. Gaziantep Mutfak Kültürü.....	110
5. 3. DİĞER SOSYO KÜLTÜREL MEKÂNLAR.....	111
5. 3. 1. Kır Kahvesi.....	113
5. 3. 2. Tahmis Kahvesi	114

5. 3. 3. Kaleoğlu Mağarası.....	116
5. 3. 4. Asude Konak	117
5. 3. 5. Anadolu Evleri.....	118
5. 3. 6. Zeynep Hanım Konağı	119
5. 3. 8. Butik A Konağı.....	120
5. 3. 9. Saklı Bahçe Kara Kedi Restoran	121
5. 3. 10. Kırkayak Gaziantep Evi	122
5. 3. 11. İmam Çağdaş	123
SONUÇ	125
KAYNAKÇA	128
EKLER	133
EK. A. 1. Sözlü Kaynaklar	133
EK. A. 2. Fotoğraflar	135

BİRİNCİ BÖLÜM

GİRİŞ

1. 1. ÇALIŞMANIN TANIMI, AMACI, ÖNEMİ

Turizmin ekonomiye olumlu etkisinden dolayı ülkeler turizmlerine ayrı bir önem vermiş ve turizmlerini geliştirmek için özel çaba harcamaya başlamıştır. Sahip olunan kültürel değerler yeniden yorumlanarak turizme kazandırılmıştır. Yerel yönetimler iyileştirici çalışmalarda bulunarak kentleri turistlere çekici gelecek şekilde yeniden düzenlenmeye başlamıştır.

Hızla küreselleşen dünyada insanların turizm anlayışlarında değişiklikler olması kaçınılmazdır. Bir dönem deniz turizmi yayginken günümüzde kültürel geziler ön plana çıkmaya başlamıştır. Bunun en önemli nedeni insanların eğitim seviyelerinin yükselmesidir. Eğitimle birlikte insanlarda öğrenme isteği artmaktadır. Deniz turizminde amaç dinlenmek olduğu için öğrenme arzusunda olan insanlara cazip gelmemektedir. Bundan dolayı da kültürel gezilere yönelmektedirler. Turizm anlayışının değişmesinin diğer bir nedeni de deniz turizminin mevsimlik olmasıdır. Kültürel geziler yılın her mevsiminde yapılabilmektedir. Yılın her mevsmi ziyaretçi alan kentler, kültürel değerlerini tanıtmalarının yanı sıra ekonomilerine de önemli katkı sağlamaktadır. Bu nedenle de kentler tarihi ve kültürel değerlerine daha çok sahip çıkmış ve insanları bilinçlendirme çalışmalarına başlamıştır. Bu bilinçlendirme çalışmaları kentlerin sadece tarihi yapılarını değil kültürel değerlerinin korunması ve paylaşılması gerektiğini ortaya koymuştur. Gaziantep'in kültürel mirası üzerine birçok çalışma yapılmıştır; ancak bu çalışmaların çoğu kentin tarihi ve tarihi yapılarının mimarisi üzerine yapılmıştır. Bu çalışmaların hiçbirisi halkbilimi kuram ve yöntemlerine göre hazırlanmamıştır. Yani bu çalışmalarda tarihi yapıların dünü ve bugünü değerlendirilerek geleceğe nasıl aktarılacağı sorgulanmamıştır.

Doğunun Paris'i olarak bilinen Gaziantep Güneydoğu Anadolu bölgesinde en çok ziyaret edilen şehirdir. Kent birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır bu nedenle zengin bir kültürel mirası vardır. Bu tezi hazırlamamızdaki amaç, Gaziantep

ilinde yer alan tarihi ve kültürel mekânları tespit etmek ve kültürel değerlerimizin hala yaşam alanı bulup bulmadığını incelemek; bu kültürel değerlerin geleceğe nasıl aktarılacağı konusunda düşünceler öne sürmek; böylece kültürel değerlerimizi canlı tutmaya çalışmaktır. Kültürel değerlerin güncellenerek yaşatılacağını örneklerle somutlaştırarak bu ürünlerin ait olduğu kültürü ne derecede temsil ettiği ve bunların sunumunda yapılan değişikliklerle yerelden ulusala, ulusaldan evrensele kazandırılmasında ne gibi süreçlerin izlenmesi gerektiği tezimizin ulaşmak istediği konulardır.

1. 2. GAZİANTEP HAKKINDA GENEL BİLGİ

Gaziantep ili, Güneydoğu'nun en büyük Türkiye'nin ise 6. büyük kentidir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde doğuda Şanlıurfa, batıda Osmaniye, kuzeydoğuda Adıyaman, kuzeyde Kahramanmaraş ve güneyde Suriye ve Kilis sınırları ile çevrelenmiş bir sınır ilidir. Yüz ölçümü 7. 642km² olan Gaziantep ilinde merkez ilçeyle birlikte 9 ilçe, 17 belde ve 616 köy vardır. İl, genelde bir plato görünümünde olup, rakımı 850 metredir. İlin en önemli akarsuyu Fırat Irmağı'dır. (www. gaziantep. com).

1648'de ve 1671'de Antep'i gezen Evliya Çelebi, Gaziantep'i ve Gaziantepilileri çok sevmiş ve bunu Seyahatnâme'de şu sözlerle belirtmiştir:

“...Üzüm şerbeti içen tatlı dilli, garip, dost, bilgili, anlayışlı, halim selim insanları vardır. Kahvelerinde hoş sohbetleriyle insanları kendilerine çekerler. Cennet bahçelerine benzer öyle bahçeleri vardır ki yalancı ve ölümlü dünyaya has irem'ler sayılırlar. Bolluk ve verimliliği, benzersiz yiyecekleri ve içecek pınarları ve ırmaklarıyla burası, şehir-i Ayıntab-ı cihandır (Dünyanın gözbebeği şehirdir).” (Bozgeyik, 1996: 16)

Evliya Çelebi Gaziantep'in güzel bir şehir olduğunu, şehrin geniş toprağa ve bol suya ve çok sayıda bahçeye sahip olduğunu vurgulamıştır. 15. yüz yılda şehirde önemli çarşı ve pazarlar olduğu, bu pazarlara çok sayıda tüccarın geldiği de kaynaklarda anlatılmaktadır (Özpalabıyıklar, 2007: 84).

Gaziantep tarih öncesi çağlardan beri birçok insan topluluklarına yerleşme sahası, geçit yeri olmuştur. Şehirde birçok kültür yaşamıştır: Babiller, Huriler, Büyük İskender, Romalılar, Persler, Araplar, Memlukler, Bizanslılar, Anadolu Selçukluları, Franklar, İlhanlılar, Sasaniler, Selevkslar, Osmanlılar (Özpalabıyıklar, 2007: 7).

Gaziantep, stratejik konumundan dolayı önemli olayların yaşandığı bir şehir olmuştur. Erken dönemde Dülük, Yesemek, Zeugma medeniyetlerinin tecrübesi

üzerine kurulan Türk döneminde Gaziantep, İpek Yolu ticaret ve kültür kuşağıyla da dünyanın önemli kavşak noktalarından birisi olmuştur. Osmanlı hâkimiyetine girmesinden sonra da şehir “ Küçük Buhara” diye adlandırılan ilim merkezlerinden biri olmuştur (Ersoy, 2006: 134-142).

Gaziantep, coğrafi konumundan dolayı tarih boyunca hep ilgi odağı olmuştur. Nitekim Kurtuluş Savaşında bu kent için yapılan savaşlar bu bilgiyi desteklemektedir. 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Mütarekesi’nin 7. maddesine dayanarak Antep Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Savunmada çok fazla Gaziantep’li şehit olmuştur. Fransızlar 15 Mart 1921 tarihinde imzalanan Ankara Antlaşmasıyla şehri terk etmek zorunda kalmıştır. Milli mücadeledeki gösterdikleri başarıdan dolayı şehre 6 Şubat 1921’de “ Gazi”lik unvanı verilmiştir (Bozgeyik, 1994: 48).

Atatürk de Gaziantep’lilerin savunmada göstermiş oldukları başarıları takdir etmiş ve birçok ifadesinde de bu takdiri anlatan sözler kullanmıştır. Savunmanın ardından kent kısa sürede ayağa kalkmayı başarmış ve insanlar normal hayatlarına devam etmeye başlamışlardır. Kent birçok medeniyete ev sahipliği yaptığı için zengin kültürel mirası vardır. Tarihi İpek Yolu’nun Gaziantep’ten geçmesinden dolayı kentte ticaret hep canlı olmuştur. Buraya gelen yolcularla yalnızca ticaret yapılmamış kültür alışverişinde de bulunulmuştur. Savunmada atalarımızdan kalan tarihi ve kültürel yapılar tahrip olmuş, sonrasında sahip çıkılmadığı için harap bir durumdaydı ve adeta ölüme terk edilmişti. Kentte yaşayan insanlar dahi sahip oldukları değerlerden habersizdi. Kente turist gelmez ve burada yaşayan insanlar kentin her yerine rahatlıkla gidemezdi. Büyük Şehir Belediyesi duruma el koymuş ve kentin tarihi ve kültürel değerlerine sahip çıkmıştır. Bu yerleri aslına uygun bir şekilde restore etmiş daha sonra da iyi bir tanıtımla dünyada tanınmasını sağlamıştır. Kent kültür turizmi amacıyla yapılan gezilerin ilgi odağı olmuştur. Kente yalnızca yerli turist değil dünyanın dört bir yanından turist gelmeye başlamıştır. Şehrin ekonomisi olumlu bir şekilde etkilenmiş ve unutulmaya yüz tutan tarihi, kültürel mekânlar ve el sanatları yeniden canlanmıştır. Kent yalnızca mutfağıyla tanınmamakta kültürel değerleriyle de tanınmaya başlamıştır. Kente gelmek için özel turlar düzenlenmekte ve kentin sahip olduğu tarihi ve kültürel değerler gereken önemi görmeye başlamıştır.

İKİNCİ BÖLÜM KAYNAK ÖZETLERİ

2. 1. KİTAP ÖZETLERİ

Bozkurt Güvenç “İnsan ve Kültür” adlı eserinde, kültür sözcüğünün tarihçesi, kültür kavramı ve tanımları, kültürün özellikleri, sürekliliği, toplumsallığı hakkında geniş bilgi vermiştir. Güvenç, kültürün zamanın şartlarına bağlı olarak değiştiği; ancak değişimin uyum yoluyla gerçekleştiğini vurgulamıştır (Güvenç, 1979).

Cemil Cahit Güzelbey “Gaziantep Camileri Tarihi” adlı eserinde, Gaziantep’te yer alan camiler hakkında geniş bilgi verirken camiler etrafında anlatılan halk anlatılarına da yer vermiştir (Güzelbey, 1984).

Burhan Bozgeyik “İstiklâl Harbinde Gaziantep” adlı eserinde Gaziantep savunmasında harbi yaşayanların hatıralarını, harbin safhalarını ve harpte fedakârlıklarda bulunmuş simalardan bazılarını anlatmıştır (Bozgeyik, 1994).

Nesrin Baraz “Halkbilimine Genel Bakış” adlı kitabında, halkbilimi çalışmalarından, halkbilim araştırmaları merkezlerinden, geçiş dönemlerinden, halkbilimine emek verenlerden bahsetmiştir (Baraz, 1998).

Şakir Sabri Yener “Gaziantep Kitabeleri” adlı eserinde Gaziantep’te yer alan camileri, mescitleri, medreseleri, türbeleri ve mezarları, kitabeleri, tekkeleri ve çeşmeleri tanıtmıştır (Yener, 1999).

Bahaeddin Ögel tarafından hazırlanan “Türk Kültür Tarihine Giriş” adlı eser ciltler halindedir. Kitapta Türk kültür tarihinde yer alan değerlere ayrıntılı bir şekilde yer verilmiştir (Ögel, 2000).

Ünsal Oskay “19. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım” adlı eserinde, iletişim sorununu toplumsal bir süreç olarak değerlendirirken iletişimin kültürel işlevleri açısından “Teknolojik Ussallık” anlayışına ilişkin kuramsal açıklamaları değerlendirmiştir (Oskay, 2000).

Mehmet Solmaz “Gaziantep’in Adaşı ve Fahri Hemşehrisi: Atatürk Gaziantep’te” adlı eserinde, Atatürk’ün Gaziantep’e gelişi, Gaziantep’e “Gazi”lik unvanının verilmesi, savunma süresince yaşanan olayları anlatmış; mektuplar ve fotoğraflarla belgelemiştir. Fotoğraflar sayesinde eski Gaziantep ve yeni Gaziantep karşılaştırılabilmektedir (Solmaz, 2002).

Öcal Oğuz’un “Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi” adlı çalışması, küreselleşmeyle birlikte kaybolan değerlerimiz olduğu ve bu değerleri yaşatmak için neler yapmamız gerektiğine dikkat çeken bir kitaptır (Oğuz, 2002).

Özkul Çobanoğlu’nun “Halkbilimi Kuramları ve Araştırma Yöntemleri Tarihine Giriş” adlı kitabında halkbilimi çalışmalarının tarihçesi, alan araştırması yöntemleri, erken dönem halkbilimi kuramları, metin ve bağlam merkezli halkbilimi kuramları hakkında ayrıntılı bilgi vermektedir (Çobanoğlu, 2005).

Mehmet Kaplan “Kültür ve Dil” adı eserinde Türk milletinin kültürel değerleri, kültür ve dilin birbiriyle ilişkisi, Tanzimat’tan Cumhuriyet’e kadar Türk kültüründeki gelişmeler, Türk kültür ve medeniyetine ait kaynak ve vesikaların ilmî olarak yayınlanmasının önemini anlatmıştır (Kaplan, 2005).

Erol Güngör “Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik” adlı eserinde Türkiye’de hızlı bir gelişmenin var olduğunu, bu süreçte bazı ideolojik gruplar oluştuğunu ve herkesin kendi fikrine göre bu değişmeyi kontrol altına almak istediğini anlatmıştır. Kitapta değişmeye karşı Türkiye’de milli bünyeyi güçlendirecek tedbirler almanın daha doğru olacağı görüşü tartışılmıştır (Güngör, 2006).

Nusret Çam “Türk Kültür Varlıkları Envanteri Gaziantep 27” adlı eserinde, Gaziantep’te yer alan külliye ve manzumeler, camiler ve mescitler, türbeler, hamamlar, çeşme, kastel ve şadırvanlar ve günümüze ulaşamayan eserler hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir. Bunun yanında kültür varlıklarına ait fotoğraflara geniş bir şekilde yer verilmiştir (Çam, 2006).

Selahattin Özpalabıyıklar “Gaziantep Dört Yanı Dağlar Bağlar” adlı kitabında Gaziantep hakkında genel bilgiler verdikten sonra, Gaziantep kültürünün yabancıları çekişi, Gaziantep’te yer alan tarihi mekânlar, Gaziantep’in mutfak kültürü hakkında ayrıntılı bilgi vermiştir (Özpalabıyıklar, 2007).

Erman Artun “Halk Kültürü Araştırmaları” adlı eserinde, halk kültürü ürünlerinin kuşaktan kuşağa aktararak yaşayan değerler bütünü olduğunu, halk kültürünün değişime uğrasa da özünden uzaklaşmadığını, din, gelenek ve güncel

yaşam ürünleriyle beslendiğini vurgulamıştır. Kitap otuz üç makaleden oluşmaktadır (Artun, 2008).

2. 2. MAKALE VE BİLDİRİ ÖZETLERİ

Şeref Boyraz “*Halk Kültürü Unsurlarının Reklamlarda Kullanılması*” adlı çalışmasında, reklamlarda sözlü edebiyat ürünlerinin kullanıldığını ve insanların kültürel unsurlarla tekrar yüz yüze geldiğini anlatmıştır (Boyraz, 2001).

Ruhi Ersoy “*Sözlü Kültür ve Sözlü Tarih İlişkisi Üzerine Bazı Görüşler*” adlı çalışmasında yazılı ortamın yetersiz kaldığı durumlarda sözlü kültür ürünlerinden faydalanılması gerektiğini ve sözlü kültür ürünlerinin aydınlatıcı bilgiler verebileceğini vurgulamıştır (Ersoy, 2004).

Ruhi Ersoy “*Şehirleşme-Halk Kültürü İkileminde Bazı Sorunlar ve Çözüm Önerileri*” adlı çalışmasında şehirleşmeyle kültürel değişime uyum sürecinde problemler yaşandığı ve “popüler kültür” kavramının ortaya çıktığına değinmiştir. Kültürel mirasın korunması için restorasyonun yeterli olmadığını ve işlevsel hale getirilmesinin gerektiğini vurgulamıştır (Ersoy, 2006).

Öcal Oğuz “*UNESCO ve Geleneğin Ustaları*” adlı çalışmasında sözleşmenin amacının kültürel mirasın korunmasını sağlamak olduğuna, geleneğin ustalarının mesleklerini korumaya çalıştıklarına ve mesleklerini usta-çırak ilişkisiyle sürdürmeye çalıştıklarına ve toplum içinde bu mesleklerin devamı için bazı kişilerin teşvik edilmesi gerektiğine değinmektedir (Oğuz, 2008).

Emine Kolaç “*Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, Bilinç ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi*” adlı çalışmasında ilköğretim okullarında okutulan Türkçe derslerinde, sözlü edebiyat ürünlerinden bir kısmına yer verildiği ve diğer türlerin ihmal edildiğine değinmiş ve bu eksiklikleri tamamlamak için bazı çözüm önerileri vermiştir (Kolaç, 2009).

Muhtar Kutlu “*Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi*” adlı çalışmasında ilköğretim okullarında kısa bir deneme sürecinden sonra “seçmeli” statüden “zorunlu” statüye geçirmeyi planladığı “Halk Kültürü Dersi”nin, somut olmayan kültürel mirasın korunması ve yaşatılması için önemli bir araç olduğunu vurgulamıştır (Kutlu, 2009).

Nebi Özdemir “*Turizm ve Edebiyat*” adlı çalışmasında okuma ve gezme arasında sıkı bir ilişki olduğuna, okumayla seyahat etme isteğinin oluştuğuna ve

edebiyatın toplumun turizme yönelmesinde işlevleri olduğuna değinmiştir (Özdemir, 2009).

Öcal Oğuz “*Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği*” adlı çalışmasında kültürel ifade çeşitliliğin binlerce yıllık bir süreçte olduğunu, genç kuşakların kendi mitolojilerinden, masallarından ve efsanelerinden kaynaklanan kahramanları sinema, müzik veya televizyon gibi kültür endüstrisi alanlarında kullanmadıklarını ve ortak bir kültür alanı oluşmadığına değinmiştir (Oğuz, 2009).

Milli Folklor dergisinin 85. sayısında yer alan “*Hatay’da Müslüman-Hristiyan Etkileşimi: ST: Georges Ya Da Hızır Kültü*” adlı çalışmasında Hüseyin Türk, insanların farklı dilleri konuşmaları, farklı dinlerden olmalarına rağmen, Hızır kültü konusunda etkileşim içinde olduklarını ve aynı dinsel mekânlarda bir araya geldiklerini ve etkileşim içinde olduklarını anlatmıştır (Türk, 2010).

Kamuran Sami’nin *Milli Folklor* dergisinin 85. sayısında yer alan “*Halk Kültürü Bağlamında Kahvehanelerin, Toplumsal ve Mekânsal Dönüşümleri Diyarbakır Kent Örneği*” adlı çalışmasında kahvehanelerden önce insanların bir araya gelmek için kutsal mekânları kullandığını; ancak kutsal mekânlarda rahat hareket edemediklerini, sınırlandıklarını, kahvehanelerle birlikte insanlar arası ilişkilerde tüm fiziki engellerin ortadan kalktığını vurgulamıştır. Kahvehaneler sadece kahve içilmek için gidilen mekânlar olmayıp insanların siyaset ve güncel sorunları paylaştıkları kültürel işlevleri olan mekânlardır. (Sami, 2010).

Nebi Özdemir “*Kentlerin Gezgin İmgeleri veya Kent İmgeleri Giydirilen Otobüsler*” adlı çalışmasında tarihî ve kültürel kimlikle giydirilen ulaşım araçları, kentlerin imgelerinin kolay tanıtılacağını ve turizmin gelişmesine katkı sağlayacağını vurgulamıştır (Özdemir, 2011).

Yukarıda tespitini yapmaya çalıştığımız çalışmalar, kültür turizmi hakkında verdiğimiz bilgilerin temelini oluşturmaktadır. Bunun yanı sıra halk bilimi kuramları ve araştırma yöntemini işleyen çalışmalara, araştırma yöntemimizi belirleme ve değerlendirme aşamasında başvurduk.

2. 3. TEZLER

Eda Baykan tarafından hazırlanan “*Turizmin Yerel Kültür Üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması (Ürgüp Yöresine Yönelik Bir Uygulama)* ” adlı yüksek lisans tezinde yöre halkıyla turistlerin karşılıklı etkileşimleri incelenmiştir (Baykan, 2007: 19-21).

Hasan Sayılan tarafından hazırlanan “Muş İlinde Kültür Turizmi Potansiyelinin Coğrafi Yönden Değerlendirilmesi” adlı yüksek lisans tezinde Muş’un kültür turizmi potansiyeli değerlendirilmiştir. Kültürel mekânlara coğrafiyacı gözüyle bakılarak değerlendirmeler yapılmış ve birtakım önerilerde bulunulmuştur (Sayılan, 2007: 19-21).

Birgün Subaşı tarafından hazırlanan “Turizm Tantımında Kültür Turizminin Yeri İstanbul  zerine Bir Uygulama” adlı yüksek lisans tezinde İstanbul’un kültür turizmine giren yerler değerlendirilmiş ve önerilerde bulunulmuştur (Subaşı, 2007: 76).

Serkan  alışkan tarafından hazırlanan “Tarihi Konut İşletmeciliğ  ve Kültür Turizmi İlişkisi Beypazarı  rneğ ” adlı tezde Beypazarı konaklarının turistler tarafından niçin tercih edildiğ  ve onlar üzerindeki etkileri değerlendirilmiştir ( alışkan, 2009: 15-17).

Mustafa Duman tarafından hazırlanan “Gaziantep’teki Geleneksel Meslekler  zerine Halkbilimsel Bir İnceleme” adlı tezde kentteki geleneksel mesleklerin tarihi seriven  ve geleneğ n güncellenerek günümüzde nasıl devam ettiğ  hakkında bilgi verilmiştir (Duman, 2010: 35-36).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

3. 1. YÖNTEMLER

Bir halk bilimi araştırmacısının alan araştırmasına çıkarken yanında bulundurması gereken materyaller vardır. Bu araştırma kapsamında sahaya çıkmadan önce kültürel mekânlarla ilgili görsel doküman toplayabilmek için fotoğraf makinesi ve kameradan faydalanıldı. Gezilecek kültürel mekânlar hakkında yazılı kaynaklar taranırken elde edilen dokümanların kayıt altına alınması için bilgisayar kullanıldı. Bir araştırmacı için yazılı kaynaklar kadar sözlü kaynaklardan derlenen bilgiler de önemlidir. Çalışma sırasında kaynak kişi olarak adlandırılan sözlü kaynaklardan bilgi derlenirken kamera, fotoğraf makinesi ve ses kayıt cihazından faydalanıldı. Derlenen bilgilerin yazıya geçirilmesi için de yine bilgisayar kullanıldı.

3. 2. GEREÇLER

Bir halk bilimci yaptığı araştırmalar sırasında uygun yöntem ve teknikler kullanılmalıdır. Kullanılan bu yöntem ve teknikler sayesinde araştırmacı daha zengin ve doğru bilgilere ulaşabilir. Bu araştırma sırasında da sahaya çıkmadan önce araştırmanın kapsamı dâhilinde uygun yöntem ve teknikler belirlenerek çalışmaya yön verilmiştir.

Her araştırma için her şeyden önce gereken “Araştırılacak olan konu” veya “Çözülecek olan bir problem”dir. Her bilimsel araştırmada olduğu gibi alan araştırmasında da “*Derlenecek ve bu sayede açığa kavuşturulacak olan meselenin ortaya konuluşu veya çözülecek meselenin tespit edilmesi önemlidir.*” (Çobanoğlu, 2005: 66). Bu bilgi doğrultusunda araştırma için Gaziantep’in Kültürel Turizmine Halkbilimsel Bir Yaklaşım konusu belirlendi. Sahaya çıkmadan önce yapılması gereken birtakım hazırlıklar vardır. Özkul Çobanoğlu bu hazırlıkları şu şekilde haddedelemektedir.

1. Konuyla ilgili eserlerin okunması.: Derlenecek alanla ilgili ön hazırlık olarak bölge ve orada yaşayan insanlar hakkında yapılan çalışmaları okumak derleyicinin işini kolaylaştırır.

2. Çalışma bibliyografi oluşturulması: Araştırılacak konuyla ilgili kaynaklardan oluşan bibliyografyanın araştırma öncesinde derlemecinin elinde hazır bulunması derleme yapan kişinin ufkunu genişletir.

3. Derleyicilerle temas: Bu bilgi sayesinde derlemeci alana çıktığında orada nasıl davranması gerektiğini bilir.

4. Bölgenin ileri gelenleriyle temas: Kaynak kişilere ulaşmak için bölgenin ileri gelenleriyle temas kurmak etkili olabilir.

5. Bölgede evvelce yapılan kayıtlar: Bölgede daha önce yapılan ve kayıt altına alınan derlemeleri gören araştırmacı bölgedeki gelenek ve görenekler hakkında ön bilgi sahibi olabilir.

6. Gerekli malzeme ve teçhizat: Derlenecek malzemelerin kayıt altına alınması için sahaya hazırlıklı çıkılması gerekir.

7. Derleyicinin sahip olduğu folklor bilgisi: Araştırmacının sahaya çıkmadan önce konusuyla ilgili temel bilgileri edinmesi kaynak kişilerle bilgi alışverişi yapması açısından önemlidir. (Çobanoğlu, 2005: 71-72)

Bir araştırmacının kaynak kişilerle iletişim kurabilmesi önemlidir. Kendine güvenen kaynak kişilerle rahat iletişim kurabilen bir araştırmacı bu sayede gerektiği zamanlarda yine o kişilerle iletişim kurabilir (Çobanoğlu, 2005: 72-73).

Sahaya çıkıldığında kullanılan en önemli yöntemlerden birisi “*Görüşme (Mülâkat) yoluyla derlemedir.*” Derleyici bu yolla kişinin iç dünyasını, kültürel birikimlerini ve kaynak kişinin bu birikimlerle ilgili bilgilerini öğrenir. Kültürelş öğelerle ilgili bazı bilgiler ya kaynak kişiden veya onu tanıyan bir kimseden doğrudan öğrenilebilir (Çobanoğlu, 2005: 80).

Bu çalışma sırasında *Görüşme (Mülâkat)* tekniği ve çeşitleri içerisinde hem *Yönlendirilmemiş Görüşme ((Mülâkat) Yöntemini* hem de *Yönlendirilmiş Görüşme ((Mülâkat) Yöntemi* kullanıldı (Çobanoğlu, 2005: 80).

Yönlendirilmemiş Görüşme ((Mülâkat) Yöntemi ile gidilen kültürel mekânlardaki kaynak kişilerle yapılan görüşmeler sırasında bu yöntem kullanıldı. Bu yöntem kapsamında gidilen yerin özelliklerine ve görüşmeye dâhil olan diğer yeni kaynak kişilerin bilgileri doğrultusunda sorular sorularak derleme yapılmaya çalışıldı. Kültürel mekânlarda yetkili konumunda olan kaynak kişilerle görüşülürken

ise *Yönlendirilmiş Görüşme (Mülakat) Yöntemi* tercih edildi. Önceden hazırlanan sorular sayesinde konunun gidişatı kontrol altında tutularak istenilen alanlarda bilgi alındı.

Kullanılan bu yöntem ve teknikler sayesinde yazılı kaynaklardan derlenen bilgiler bilimsel tekniklere uygun bir şekilde kayıt altına alındı.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

4. 1. KÜLTÜRÜN TANIMI VE ÖZELİKLERİ

4. 1. 1. Kültür Tanımları

“Kültür Turizmi” kavramının daha iyi anlaşılması için “kültür” kavramının tanımlanması gerekir. Kültür kelime olarak, Latince’deki ‘Cultura’ ya da ‘Colere’ kelimesinden gelmektedir. Latince’de Colere, sürmek, ekip biçmek; Cultura ise Türkçedeki “ekin” karşılığında kullanılmıştır. Voltaire, Culture sözcüğünü, insanın zekâsının oluşumu, gelişimi, geliştirilmesi ve yüceltilmesi anlamında kullanmıştır. Sözcük bu şekilde Almancaya geçmiş ve daha sonra Cultur olarak kullanılmıştır (Güvenç, 1979: 96).

Kültür denildiği zaman akla sadece manevi değerler gelmemelidir, kültür maddi ve manevi değerleri bir arada toplayan geniş bir kavramdır. Kültür kavramı Türk Dil Kurumu sözlüğünde şu şekilde tanımlanmıştır: “*Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmede kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğinin ölçüsünü gösteren araçların bütünü*” (www. tdk. gov. tr). Kültür hakkında birçok bilim adamı görüş bildirmiştir.

Derfield kültürü, “*örgütlenmiş ya da biçimselleşmiş geleneksel düşüncelerin tümü*” (Güvenç, 1996, Tatar, 2006’dan) şeklinde tanımlar. Geleneksel düşünceler uzun bir süreçte oluşur ve toplum üzerinde yaptırım gücü vardır. Bu düşünceler kanun gibidir, toplum üzerinde yaptırım gücü vardır. Bunlara uymayanlar dışlanır.

Kültür çok geniş kapsamlı bir kavramdır; yalnızca gelenek ve görenekler şeklinde tanımlanmamalıdır. Her toplumun kendine ait değerleri vardır ve bu değerler doğumdan ölüme kadar süren uzun bir süreci kapsamaktadır. Taylor geleneğin bu yönünde dikkat çekerek şu şekilde tanımlar:

“Bir toplumun üyesi olarak, insanoğlunun öğrendiği (kazandığı) bilgi, sanat, gelenek-görenek ve benzeri yetenek, beceri ve alışkanlıkları içine alan karmaşık bir bütün” (Güvenç, 1996, Tatar, 2006’dan) olarak tanımlamaktadır.

Kültür zaman içerisinde değişen ihtiyaçlara bağlı olarak birtakım değişikliklere uğrayarak yenilenmektedir. Bu değişimler eskiye bağlı olarak gerçekleşmektedir. Aytaç kültürün bu yönüne dikkat çekerek “*Kültür toplum üyeleri arasında paylaşılan, devredilen ve değişim süreci içinde içselleştirilen, öğrenilmiş davranış kalıplarıdır*” (Aytaç, 2002: 156) şeklinde tanımlamaktadır.

Ziya Gökalp’te kültürün kapsamına dikkat çekerek şu şekilde tanımlamıştır:

“*Hars (kültür) halkın ananelerinden, teamüllerinden, örflerinden, şifâhî ve yazılı edebiyatından, lisanından, musikisinden, dininden, ahlâkından, bedî ve iktisadî mahsullerinden ibarettir.*” (Güngör, 2006: 12)

Kültür ait olduğu toplumun dininden etkilenmektedir ve yasak olan davranışlar adeta günah gibi sayılmaktadır. Bu da kültürün yaptırım gücünü göstermektedir.

Erol Güngör kültürün kapsamını daraltarak maddi öğeleri kültürün dışında tutarak yalnızca manevi unsurlardan oluştuğunu söylemiştir. “*Kültür bir inançlar, bilgiler, his ve heyecanlar bütünüdür; yani maddî değildir. Meselâ dinî inançlar cami, namazdaki beden hareketleri, dinî kıyafet vs. şeklinde görünür.*” (Güngör, 2006: 15) İnsanlar ibadetlerini yerine getirmek için dini mekânlara gitmektedir. Güngör bu mekânları maddi olarak değerlendirerek kültürün dışında tutmuştur; ancak insanların bu mekânlardaki hislerini, düşüncelerini kültürün kapsamına dâhil etmiştir.

Kültür kavramını soyut bir olgu olarak düşünmemek gerekir, kültürün toplumsal yaşamın araç ve gereçleriyle başlayarak inanç ve değer sistemlerine, ideolojilerine kadar pek çok alanları bir araya getiren bir işleve sahip olduğunu göz önünde tutmak gerekmektedir (Oskay, 2000: 244).

Bozkurt Güvenç, kültür kavramının anlamını şu şekilde açıklamaktadır:

“Kültür sözcüğü dört ayrı anlamda kullanılmaktadır:

- 1) Bilimsel alandaki kültür: Uygarlıktır.
- 2) Beşeri alandaki kültür: Eğitim sürecinin ürünüdür.
- 3) Estetik alandaki kültür: Güzel sanatlardır.
- 4) Maddi (teknolojik) ve biyolojik alanda kültür: Üretme, tarım, ekin, çoğalma ve yerleşmedir.” (Güvenç, 1979: 98-99).

Güvenç, kültürün anlamını dört maddede açıklamıştır. Bu maddeler incelendiğinde kültürün eğitim süreciyle başladığı görülmektedir. Eğitim yalnızca okulda başlamamaktadır, insanlar doğdukları anda başlayarak ölene kadar devam etmektedir. Kültürel öğeler teknolojiyle ve eğitimle birlikte yayılarak gelecek nesillere aktarılmaktadır. Güvenç, güzel sanatları da kültürün içine dâhil etmiştir.

Gustav Klemn kültürü “*İnsan topluluklarının sanatları, hayata bakışları, yetenekleri, gelenekleri ve birlikte yaşama tarzı*” şeklinde tanımlar. (Usal ve Kuşluyan, 2002, Uygur ve Baykan, 2007’den) Günümüzde köylerde devam etse de kalabalık aile olarak yaşama tarzı şehirlerde çok fazla kalmamıştır. Gelenek kalabalık ailelerde varlığını daha iyi göstermektedir. Tez konumuz olan Gaziantep’in bazı köylerinde gelinin kayınpederiyle konuşması ayıp sayılarak kayınpederin yanında yemek yenilmezmiş. Hatta bazı köylerde saygıdan dolayı anne ve babalar kendi çocuklarını büyüklerinin yanında sevemez ve sahip çıkamazmış (K. K. 33). Değişen ihtiyaçlara bağlı olarak bu gelenekler bozulmuş ve farklı şekillere bürünerek varlığını devam ettirmektedir. Şehirde yaşayan insanlar birtakım gelenekleri günümüzde de devam ettirmektedir. Örneğin bebeğin dişi çıktığında “diş hediği” pişirilerek komşular ve yakın akrabalarla çağrılarak gelenek devam ettirilmektedir (K. K. 33). Kültür toplumsaldır. Kişi, içinde yaşadığı toplumun kültüründen soyutlanamaz, kişi de o topluma dâhil edilir. Kültür tarihseldir, uzun bir yaşam dilimi içinde olgunlaşır. Kültür bir yaşam biçimi, bir toplumsal davranıştır (Artun, 1996: 12).

Kültür geçmişten günümüze gelen köklü geçmişi olan bir kavramdır. Tecrübe ürünü olması güvenilirliğini arttırmaktadır. Millet devamlılığı için kültürün gelecek kuşaklara aktarılması gerekmektedir. Kendi kültürünü bilmeyen nesil ülkesine faydalı olamaz. Bu nedenle çocuklara küçük yaşlarda sahip olduğu kültürel değerler öğretilerek geleceğe güvenli adımlar atmaları sağlanmalıdır.

4. 1. 2. Kültürün Özellikleri

Kültür sözcüğü geniş kapsamlı bir kavramdır, bir toplumun, belli bir kentindeki bir üyesinin müzik yapma veya eleştirme yeteneğinden; tarihi çağlar boyunca yaşamış olan toplumların bir durumda verdikleri tepkilere kadar birçok olgu kültür kavramının içine girmektedir (Güvenç, 1979: 100). İnsanların hayattaki ihtiyaçlarına bağlı olarak kültür değişmektedir. Bu değişimler bazen bilinçli bazen de bilinçsiz şekilde olmaktadır. Değişimler genellikle teknolojik gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Değişim sırasında kültürün birtakım özellikleri aynı kalmaktadır.

Bozkurt Güvenç'te kültürün geniş bir kavram olduğunu söylemiş ve özelliklerini şu şekilde sıralamıştır:

- “1) Sosyal miras ve gelenekler birliğidir.
- 2) Hayat yolu ya da biçimidir.
- 3) İdealler, değerler ve davranışlardır.
- 4) Çevreye uyumdur.
- 5) Geniş anlamda eğitimidir.
- 6) Bireysel psikolojidir.
- 7) Kültür bir düşüştür.
- 8) Kültür bir simgedir.” (Güvenç, 1979: 103).

Doğduktan sonra başlayan eğitim hayatı ilk olarak kültürle başlamaktadır. Gaziantep'te bebek ilk doğduğunda sarı yazma örtülerek bebeğin sarılık hastalığından korunacağına inanılmaktadır. Bu uygulama günümüzde hala devam etmektedir. Bu tip uygulamalar doğum anında başlayarak ölene kadar devam etmektedir. Bu da kültürün eğitici özelliğini göstermektedir. İnsanların nasıl davranmaları gerektiğini şekillendirecek kadar yaptırım gücü vardır. Aynı kültüre sahip insanlar birarada yaşamaktadır ve kültür insanlar arasında uyum sağlamaktadır. Kültüre aykırı davranış gösterenler dışlanmaktadır. İnsanlar kanuni hiçbir sakıncası olmayan davranışları yaşadıkları toplumda uyum içinde yaşamak için uymak zorunda kalmaktadır. Ömer Aytaç ise her toplumun kültürünün farklı olduğuna dikkat çekerek kültürün özelliklerini şu şekilde özetler:

“Toplumsallaşma süreci içerisinde edinilen kültürler, her toplumun kendi koşulları içinde biçimlenirler ve kuşaktan kuşağa yine bu süreç yoluyla aktarılırlar. Kültür toplumları birbirinden ayırır ve her toplumun kültürü birbirinden farklılık gösterir. Yani her toplumdaki saç biçimleri, giyim ve yeme-içme alışkanlıkları mimari tarzları, evlenme şekilleri farklıdır. Ne kadar toplum varsa o kadar kültür vardır. Kültürel çeşitlilik, toplumsal ayırıcı özelliklerin olmasından kaynaklanır. İnsanoğlunun hem fiziki hem de toplumsal yaşamını belirlemede, toplumsal bilgi ve teknikler çok önemlidir. Kültür, toplumsallaşma süreci içerisinde, kuşaktan kuşağa aktarılır. Kültürün bütün parçalarının değişme hızı aynı değildir. Kültürün maddi yönü manevi olana göre daha hızlı değişir.” (Aytaç, 2002: 156-157).

Aynı kültüre mensup kişiler başka kültürdeki insanlardan farklı düşünmekte ve farklı hissetmektedir. Kültür aynı toplumdaki insanların uyum içinde yaşamalarını sağlamaktadır. Kültür zaman ve mekâna göre değişmektedir, değişen koşullara bağlı olarak aynı kültürde olan insanlar bu değişime karşı kültürü korumaya, ayakta tutmaya çalışmaktadır. Kültür değişirken gelişmekte ve yenilenmektedir bu

özelliğinden dolayı canlı ve dinamik bir yapıya sahiptir. Atatürk de kültürel varlıklarımızın korunmasına büyük önem vermiş ve bunun için kültürel varlıkların araştırılması ve korunması için halkı teşvik etmiş ve bunun için gerekli kuruluşları faaliyete geçirmiştir. Gurbette yaşayanlar, yaşadıkları ülkenin kültürüne yabancı olmakta, uyum sorunu yaşamakta ve kendi kültürüne özlem duymaktadır. Bu kişiler kendi kültürlerini gittikleri yerde yaşatmaktadır, yapılan tüm uygulamalarda yurt dışında yapılan tüm düğünlerde kına gecesi yapmakta kendi örf ve adetlerini yaşatmaktadır. Türkiye’de yapılan düğünlerdeki uygulamalar gelin yabancı olsa dahi yapılmaktadır. İnsanlar kendi kültürlerine özlem duymaktadır. Kültür her yerde kendine yaşama alanı bulmaktadır. Kültür yalnızca toplumdan topluma değişmemekte, aynı ülkede yaşayan aynı dine inanan aynı dili konuşan insanlar arasında dahi değişmektedir. Tez konumuz olan Gaziantep ile Kilis arasında 64 km mesafe olmasına rağmen kültürlerinde birçok değişiklik olduğu görülmektedir. Gaziantep’te yapılan kına gecelerinde gelin tuvalet ve bindallı giyerken Kiliste yapılan kına gecelerinde gelin damat evinin aldığı elbiselerin hepsini giymektedir. Gelinin giydiği elbiselerin sayısı damat evinin varlık seviyesini göstermektedir (K. K. 21). Gaziantep’te gelinin çeyizinde yöreye özgü nakış olan Antep işinin bulunması şarttır, Antep işi nakışı olmayan gelinlere evi hazırlanırken yemek olarak lahmacun yerine mercimek köftesi yapılmaktadır (K. K. 33). Gaziantep’e 40 km uzaklıkta olan Nizip’te ise Antep işi nakışının olma zorunluluğu yoktur. İnsanların önemsedikleri şeyler kişiden kişiye değişmektedir. Her insanın, her toplumun kendilerine özgü değerleri vardır.

4. 1. 3. Kültürel Varlıklar

Kültürel varlıklar, bir anlamda bir ülkenin kültürel sermayesi olan, çevresel yapıları (eğlence ve doğa parkları; kültürel merkezler, alış-veriş merkezleri) ; gösterileri (etkinlikler ve festivaller) olarak ifade edilebilir (Usal ve Kuşluvan, 2002, Uygur ve Baykan, 2002’den). İnsanlar değişen turizm anlayışıyla kültürel gezilere daha çok önem vermeye başlamıştır. Bundan dolayı kültürel varlıkların korunmasına ayrı bir özen gösterilmiş ve kentleri daha çekici göstermek için büyük yatırımlar yapılmasından kaçınılmamıştır. Türkiye geneli bakıldığında festivaller yaygınlaşmış bu tür etkinliklerde kültürel imgelerin tüm dünyaya tanıtılması amaçlanmıştır. Kültürel varlıkların çekiciliğiyle canlanan turizm, kent merkezli kültür ekonomisinin gelişmesini sağlamaktadır (Özdemir, 2011: 51).

Bir yörenin sahip olduğu kültürel varlıklar aşağıdaki gibi sınıflandırılabilir:

- *Tarihi eserler* başlığında günümüze kadar gelmiş eserler: Cami, han, hamam, kervansaray, çeşme, türbe sayılabilir.
- *Arkeolojik eserler* başlığında toprağın veya suyun altında kalan eserler: Kanal, sur, tapınak, kilise, sikke, tapınak, kale, mezarlar sayılabilir.
- *Tarihi dini merkezler* başlığında dini yapılar yani cami, kilise, türbe, manastır sayılabilir.
- *Müzeler* toplumların bilim ve sanat ürünlerinin sergilendiği kurumlardır. Tarihi ve sanat müzeleri, arkeoloji ve etnografya müzeleri, anıt müzeler, müze evler, açık hava müzeleri, özel müzeler sayılabilir.
- *Festivaller* bir yörenin en ünlü ürünü için yapılan ulusal veya uluslararası yapılan gösteri, şenliktir. Kiraz festivali, fıstık festivali gibi.
- *Özel günler* toplumlar arasında değişiklik gösteren, ait olduğu toplum için önemli olan ve törensel özelliği olan günlerdir.
- *Yöresel el sanatları*, her yöreye göre farklılık gösteren el sanatlarıdır: Telkâri, sedef kakmacılığı, bakır işlemeciliği, halı, kilim sayılabilir.
- *Türk folkloru*, Türk toplumunun kendine özgü değerler bütünüdür (Arınç, 2002: 108).

Kültürel varlıkların kapsamı çok geniştir, yörenin el sanatları, mimarisi, muftak kültürü, yeme-içme vb. kültürel değerleri bu kavrama dâhil edilmektedir. Sahip olunan kültürel varlıkların korunarak çekici hale getirilmesi gerekmektedir çünkü kente gelen turist sayısını doğrudan etkilemektedir. Bu sayede yerel olan kültürel değerlerin ulusallaşarak tüm dünyaya tanıtılması sağlanacaktır. Gaziantep’e özgü ayakkabı olan yemeni, yerel filmlerde giyilerek tanıtılmış ve dünyaca ünlü Harry Potter filminde giyilerek ulusallaşmıştır. Bu gelişme yörenin ekomisini canlandırırken turizminin gelişmesine de katkıda bulunmuştur.

4. 1. 4. Küreselleşme ve Kültürün Yaşatılması

Küreselleşme Türk Dil Kurumu tarafından “*Uluslararası düzlemde yaygınlaşmış iktisadi etkinliklerin işlevsel anlamda birbirlerine eklemlenmesidir.*”

(www. tdk. gov. tr) şeklinde tanımlanmıştır. Küreselleşmenin batı dillerindeki karşılığı: “*bir şeyi dünya ölçeğinde kılmak*”, “*dünyaya mal etme*” düşüncesidir (Oğuz, 2002: 11). Küreselleşme geniş eksenli bir kavramdır ve bundan tüm dünya etkilenmektedir. Örneğin bilgisayarın ve internetin icadı tüm dünyaya mal olmuş ve dünyadaki herkesi etkilemiştir.

Anthony Giddens, küreselleşme kavramının dünyadaki insanlar arasındaki mesafeyi azalttığına dikkat çekerek şu şekile tanımlamıştır:

“Uzak yerleşimleri birbirlerine, yerel oluşumların millerce ötedeki olaylarla biçimlendirildiği ya da bunun tam tersinin söz konusu olduğu yollarla bağlayan dünya çapındaki toplumsal ilişkilerin yoğunlaşmasıdır. ” (Kuşdil, 1998, İçli, 2001’den) şeklinde tanımlamıştır. Küreselleşmeyle insanlar arasındaki mesafe azalırken etkileşim artmaktadır. Robertson'a göre ise küreselleşme “*Hem dünyanın küçülmesine hem de bir bütün olarak dünya bilincinin güçlenmesine gönderme yapmaktadır. ”* (Roland, 1999, Balcı, 2006’dan). Buraki dünyanın küçülmesinden kasıt iletişimin kolaylaşmasıdır. Küreselleşmeyle birlikte insanlar arasındaki etkileşim artmaktadır. Bu sayede insanlar birbirleriyle kolay bir şekilde kültür alışverişinde bulunabilmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte birtakım problem yaşanmaktadır ve kültürel varlıkların korunması gerekmektedir. Öcal Oğuz’un bu konudaki düşünceleri şu şekildedir:

“Kültürün tarihsel değişim süreç ve biçimlerini izlemek açısından “kültürel her varlık”, ilke olarak ulusal kalıt kavramı içine alınmalıdır. Öte yandan, bu ilke doğrultusunda ulusal kalıtın korunması, yaşatılması ve yaygınlaştırılması sorunsalı üzerinde düşünce yürütmek gerektiği zaman da “uygulanamaz” bir ilkenin varlığı ile karşı karşıya kalıyoruz. Geçmişe ait her ulusal kalıt korunacaksa yeniyi nasıl ve nerede inşa edeceğiz sorusu ortaya çıkmaktadır. Bu soru beraberinde “seçici” davranma zorunluluğunu getiriyor. ” (Oğuz, 2002: 13).

Oğuz’a göre ulusal kalıtları korurken seçici davranmak gerekmektedir. Yeniyi eskiyi bütünleştirerek kalıcı olması sağlanmalıdır. Günümüzün ihtiyaçlarına cevap vermeyen kültürel olgular unutulmaya yüz tutmaktadır. Kültürün kalıcı olup gelecek nesillere aktarılması için güncellenmesi gerekmektedir. Geçmişte yalnız kırmızı ve siyah renkli olan yemeni güncellenerek o yılın modasına uygun olarak farklı renklerde yapılmaktadır ve insanlar tarafından çok beğenilerek yaz mevsiminde en çok tercih edilen ayakkabılardan biri haline gelmiştir. Yemeni güncellenerek varlığını devam ettirmeyi başarmıştır.

Küreselleşmeyle birlikte bilişim ve iletişim kolaylaşmıştır. İletişimin kolaylaşmasıyla da insanlar arasında kültür alışverişleri başlamıştır. İnsanlar hiç gitmedikleri ülkelerin gelenekleri, örf ve adetleri hakkında bilgi sahibi olmuştur.

Küreselleşmeyle ulusların kendi kültürlerini korumaya çalışmaları folklor çalışmalarını hızlandırmıştır. Unesco dünyadaki kültürel mirasları korumayı amaçlama, bu mirasların unutulmasını önlemeye çalışma ve kültürün günlük hayatta da yaşatılması için birtakım faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu amaçla da bizde “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması” adlı bir sözleşme imzalanmıştır. Bu sözleşmeyle birlikte ülkemizde bu alanda çalışmalar hız kazanmıştır (Oğuz, 2004). Bu sözleşmeyle birlikte insanların bakış açılarında büyük değişimler olmuştur. Eskiden kültürel mirasa madde boyutunda bakılırken maddi olmayan öğelere de kültürel miras olarak bakılmaya başlanmıştır. Belediyeler sözel unsurları korumak adına çalışmalarına hız vermiştir. İnsanlar müzeleri veya tarihi yerleri gezerken sadece maddi unsurlara bakmamakta kültürel öğelere dikkat etmeye başlamıştır.

Küreselleşmeyle birlikte geleneğe bağlı olarak yaşayan insanlar değişime alışamamakta ve uyum sorunu yaşamaktadır. Özellikle köylerde insanlar geleneğe uygun olarak yaşamaktadır. Bu insanlar şehre geldikleri zaman yeni ortama tam olarak uyum sağlayamamakta ve modernliğe, geleneğe uymayan “türedi bir yaşam” tarzı sergilemektedir. Bu durumdaki insanlar kimlik bunalıma düşmektedir (Shayegan, 1991, Ersoy, 2006’dan). Gaziantep’in Nizip ilçesine bağlı bazı köyler suyun altında kalmış ve köylüler kente göç etmek zorunda kalmıştır. Bu insanlar köydeki alışkanlıklarını şehirde dedevam ettirmektedir. Evlerinde ekmek yapmak için ocaklıklar yapmış ve her sabah taze ekmek yaparak köydeki alışkanlıklarını devam ettirmektedir. Aynı şekilde yemeklerini daha lezzetli olduğu gerekçesiyle ateşe pişirmektedir. İlçenin merkezinde yaşayan bu insanlar, kendilerini diğer insanlara da kolay bir şekilde kabul ettirmiştir.

Halk kültürü ürünlerinin unutulmaması eğitim yoluyla mümkündür. Küçük yaşta başlayan eğitim hayatı sürecinde öğretmenlerin öğrencilerde milli bilinç oluşturmaları gerekmektedir. Milli Eğitimin de bunu destekleyerek eğitim programlarına dâhil etmesi gerekmektedir. Geçmişten kalan kültürel değerler unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu konuda halk kültürü müzeleri açılmalı ve bunların unutulması engellenmelidir. Erman Artun’un bu konudaki görüşleri şu şekildedir:

“Türkiye’de kültürel değişim gereği yaşama biçiminin değişmesi pek çok eski gelenek ve görenekleri de değişime uğratmaktadır. Yakın bir gelecekte farklı yörelerimizde otantik geleneksel nitelikleriyle üretilmekte olan halk kültürü ürünlerini, bunlara bağlı inanç, davranış ve değer yargılarının değişmesiyle bulamayacağız. Bugün geç kalmış sayılmayız. Toplumumuz her ne kadar hızlı bir kültürel değişimle karşı karşıya kalsa da eski ile yeni iç içe yaşamaktadır. Anadolu kültürünün otantik örneklerinin uzmanlar tarafından belirlenip halk kültürü müzelerinde saklanıp gelecek kuşaklara aktarılması zaman kaybetmeden hayata geçirilmesi gereken bir görevdir. ” (Artun, 2000: 163).

Halk kültürü müzeleri işlevsel olmalı ve insanların dikkatini çekecek şekilde değişik uygulamalara yer vermelidir. Gaziantep’te yer alan Medusa Cam Eserler Müzesi’nde cam üfleme gösterilerine büyük ilgi gösterilmektedir. Ürünün yapım aşaması gösterilerek isteyen ziyaretçilere satılmaktadır. İsteyen kişilere deneme olanakları verilse müze daha işlevsel olacaktır. Aynı şekilde mutfak müzesinde yemeklerin yapım aşamaları gösterilirken isteyenlere bu yemekleri yapma şansı verilse müzeye gelmek daha eğlenceli hale getirilebilir. Bilgiler uygulanarak öğrenildiğinde daha kalıcı olur.

4. 1. 5. Modernleşmenin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkisi

Tartışmamıza başlamadan önce yenilenme, değişme ve bozulma sözcüklerinin anlamalarına bakmamız gerekmektedir. Yenilenme Türk Dil Kurumu tarafından şu şekilde tanımlanmıştır: “*Yenilenme*”, “*Yenilenmek durumu*”, “*Değişme*”, “*Değişme işi*”, “*Bozulma*”, “*Bozulmak işi*” (www. tdk. gov. tr).

Gelenek kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından “*Bir toplumda, bir toplulukta eskiden kalmış olmaları dolayısıyla saygın tutulup kuşaktan kuşağa iletilen, yaptırım gücü olan kültürel kalıntılar, alışkanlıklar, bilgi, töre ve davranışlar, anane, tradisyon*” şeklinde tanımlanmaktadır. (www. tdk. gov. tr). Tanıma bakılacak olursa geleneğin nesilden nesile aktararak geldiği ve alışkanlıklar bütünü olduğu vurgulanmıştır.

Muhsin Macit ise geleneğin geniş bir kavram olduğuna dikkat çekmiş tanımını yapmanın zor olduğunu söyleyerek şu şekilde tanımlamıştır: “*Gelenek kavramının kullanım alanının çeşitliliği ve değişikliklerinden ötürü, eskilerin tabiriyle ‘efrâdını câmi ağıârını mâni’ bir tarifini yapmak zordur.* ” (Macit, 2004: 194).

Gelenek ait olduğu toplumdaki insanların her türlü ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Örneğin öğrenciler sınava girmeden önce türbelere giderek dilek dilemekte ve adak adamaktadır. Sınav için çalışarak elinden geleni yaptıktan sonra

gidilen bu yerler insanların manevi olarak rahatlamalarını sağlamaktadır. Dursun Yıldırım da geleneğin insanların ihtiyaçlarını karşıladığını vurgulayarak şu şekilde tanımlamıştır:

“Milletlerin hayatında, tarih sahnelerinde görünmelerinden bu yana, varlıklarını, bütünlüklerini farklılıklarını koruyan, ihtiyaçlarını her anlamda karşılayan düzenler görülür. Süreklilik vasfına sahip bu düzenlerin hepsine biz, gelenek adını veriyoruz. Bunların sayısı, fonksiyonları ve yapı özellikleri, ait oldukları milletin gelişme durumlarına ve ihtiyaçlarına göre değişir. Sayıları, özellikleri ve fonksiyonları ne olursa olsun, bir milletin hayatında yer alan geleneklerin tümü, o milletin kültürünü meydana getirir.” (Yıldırım, 1998: 81-82).

Gelenek, halkbilimciler için aydınlatıcı yol niteliğindedir. Gelenek incelenerek o toplumun yaşam biçimi, düşünce tarzı hakkında geniş bilgi edinilebilir. Aynı geleneğe yetişen insanlar aynı şeyi düşünmekte ve hissetmektedir. Ruhi Ersoy geleneğin aynı toplumdaki insanlar için birleştirici olduğunu vurgulayarak geleneği şu şekilde tanımlar:

“ Gelenekler çıkış noktasında bireysel karakterli olsalar da nakledilme yoluyla toplumsal olma kapasitesine ulaşabilmektedirler. Nakledilme süreçlerinde ise, geçmişten geleceğe doğru akıp giden dinamik zaman içinde toplumsal tecrübelerden oluşan birikimle, toplumların bugününü ve yarınını şekillendirirken, aynı zamanda, temsil ettikleri toplumlar için bütünleştirici, öteki içinde farklılaştırıcı bir işleve sahip olurlar. Gelenekler toplumsal yapıların farklılığını ve ait oldukları toplumların yaşam biçimini anlamayı sağladıklarından veya büyük ölçüde yardımcı olduklarından dolayı halkbilimciler için de önemli bir yol haritasıdır.” (Ersoy, 2006: 135).

Gelenek yazılı kanun olmamasına rağmen toplum üzerinde yazılı kanunla kadar yaptırım gücü vardır. Buna uymayanlar toplum tarafından dışlanır bundan dolayı da gelenek yaşanan toplum tarafından saygı görür. Gelenek uzun bir sürecin ürünü olduğu için değişen ihtiyaçlara bağlı olarak birtakım değişikliklere uğramaktadır. Metin Ekici de gelenek kavramının uzun bir sürecin ürünü olduğuna dikkat çekerek “*Eskiden beri devam edip gelen, gayriresmî yol ve yöntemlerle kazanılan ve kuşaktan kuşağa aktarılan ve zamanın ihtiyaçlarına göre her kuşakta belli ölçüde bireysel yaratıcılığa ve değişmeye ve de gelişmeye izin veren bilgi, hareket ve materyal ürünlerini üretme ve kullanma tarzı.*” (Ekici, 2007: 20) şeklinde tanımlamaktadır.

Yaşar Kaya ve Taner Tatar’a göre gelenek, “*Gelenek olarak intikâl etme dairesi içerisinde izah edilmektedir. Nitekim kelimenin İngilizce karşılığın olan*

“tradition” da nakletme ile alakalıdır. Nakletme, bilgiyi uygulamayı, teknikleri, hukukları, şekilleri, sözlü ve yazılı birçok diğer özelliği kapsar. Bu bakımdan gelenek yaşayan bir varlık gibidir; iz bırakır ama bu ize indirgenemez. ” (Kaya ve Tatar, 2008: 37-38).

Geçiş dönemlerinde (doğum, evlenme, ölüm) gelenek yoğun olarak yaşanmakta ve yörelere göre farklılık gösteren birtakım uygulamalar yapılmaktadır. Bu uygulamalar yöre insanı tarafından önemsenmekte ve geleneğe aksi davrananlar toplum tarafından dışlanmaktadır. Burada geleneğin yaptırım gücü ön plana çıkmaktadır. Tezimizin konusu olan Gaziantep’te, yeni doğan bebek kırk günlük olduktan sonra akrabalarla hamama götürülmekte ve tuzlanmaktadır (K. K. 29). Bu durum yıllardır yöre halkı tarafından uygulanmakta olan bir gelenektir. Düğünde yapılan birtakım uygulamalar insanlar yurtdışında olsa dahi gerçekleşmektedir. Yurtdışında yapılan düğünlerde gelin yabancı da olsa kına gecesi yapılmakta ve bu gecede yapılan uygulamalar Türkiye’de olduğu gibi devam ettirilmektedir.

Küreselleşmeyle birlikte iletişim kolaylaşmış ve insanlar diğer kültürleri daha yakından tanıma olanağı bularak birbirlerini etkilemiştir. Erman Artun, iletişim çağında olduğumuzu, kültürlerin birbirlerini daha çok etkilediğini söyleyerek görüşlerini şu şekilde bildirmiştir:

“Tarım toplumundan sanayi toplumuna geçen toplumumuz, bugün artık bilgi ve iletişim toplumuna geçiş aşamasındadır. Toplumlar arası haberleşme olanaklarının sınırlı olduğu dönemlerde kültürler ve uygarlıklar arası ilişkiler dar alanda kalmıştır. Genellikle komşu kültürlerin birbirini etkilediği dönemlerin aksine günümüzde coğrafi bakımdan çok uzaktaki kültürler bile hızlı bir etkileşim içindedir. Sanayi ve tarımın gelişmesi, ulaşım ve teknolojinin getirdiği yenilikler, iletişim halk kültürünü etkilemektedir. Köyden kente göç olgusu halk kültürünün doğal ortamını değiştirmiştir. Halk kültürü sözlü, yazılı kültür ortamlarının yanı sıra elektronik kültür ortamlarında yayılır hale gelmiştir. Gelenek sosyo-kültürel yapı içinde ancak yeni işlevler kazanarak var olan işlevlerini koruyarak yaşayabilir. ” (Artun, 2005:63.).

İletişimdeki gelişmelerle birlikte toplumlar arasında kültür alışverişleri artmış; bu nedenle de gelenekte birtakım değişimler ve bozulmalar meydana gelmiştir. Bunda temel unsur teknolojidir, teknolojiye yaşanan gelişmelerle birlikte toplumsal ve ideolojik boyutta değişimler meydana gelmektedir. Her değişim beraberinde bir yenilenme getirir (Ekici, 2005: 184).

Toplumların geleceğe daha güvenli adımlar atabilmeleri için yenilenmeleri ve teknolojiye yaşanan değişimlere kayıtsız kalmamaları gerekmektedir. Yenilenme

yaşamın getirdiği ihtiyaçlardan biridir. Nebi Özdemir yeni ve yenilenmeyle ilgili şunları söyler:

“Yaşam bir anlamda ‘yeninin üzerine kuruludur ve yeniden beslenmektedir’. Yaşamdaki dinamizmi yeniyle ortaya çıkar. Çünkü doğadaki düzen, yenilenme üzerine kuruludur. ‘Yeni ya da yenileşme’, çağımızda adeta sektörleşmiştir. (...) Yaşamda ‘yeni yoksa dinamizm de yoktur’, açıkçası tat da yoktur. İnsanoğlu hep yeninin ve dolayısıyla yenilenmenin peşindedir. Bu durum, yaşamın gizemli yanlarından biridir.” (Özdemir, 2006: 15).

Gelenek değişerek ve yeni şekillere bürünerek günümüze gelmektedir. Gelenek kavramı tanımlanırken “yaratıcılık” ve “değişme” kavramları dile getirilmez. “Gelenek” ve “değişme” kavramları birbirine zıt olarak düşünülür (Ekici, 2007: 20). Oysaki geleneği yaşadığımız zamana uygun hale getirmek gerekmektedir. Aksi takdirde bu, toplum tarafından “gericilik” olarak algılanır, benimsenmez ve unutulur. Değişen ihtiyaçlara bağlı olarak bazı unsurlar unutulurken bazı unsurlar yeni anlayışa bağlı olarak yeniden şekillenmektedir. Aynı malzemeden farklı anlam çerçevelerinin üretimi mümkündür. Sözlü gelenekte yaşayan kültür öğeleri, geleneğin kendi dinamizminden sürekli gelişim ve değişim nedeniyle, yapı, biçim, muhteva ve işlevleri bakımından çeşitli değişikliğe uğrarlar (Ersoy, 2009: 39). Tez konumuz olan Gaziantep’te eskiden kız bakılmaya gidildiğinde kız tarafından ikram edilen kahvenin yanında su içilmez, araya soğukluk gireceğine inanılmaktaydı. Günümüzde ise kız beğenildiyse evliliğin çabuk olması amacıyla su içilmektedir (K. K. 33). Görüldüğü gibi su zamanla yeni bir anlam kazanmıştır.

Modern hayatın engellemelerine rağmen gelenek kendine yaşam alanı bulmaktadır. Bu konuda Ruhi Ersoy şunları dile getirir:

“Bilindiği üzere şehirleşme sürecinin ve modern hayatın her türlü engellemelerine rağmen, halk ruhunun derinliklerinden gelen söz konusu halk kültürü pratikleri, sembolik olarak da olsa yaşamını devam ettirmektedir. Bu durumun en somut örnekleri, bir zamanlar kırk gün kırk gece süren düğünlerin yedi gün yedi geceye ve ardından üç gün üç geceye düşmesi ve ardından, üç saatlik salon düğünlerine indirgenmesine rağmen; düğünlerde uygulanan bazı kültür pratiklerinin her şartlarda kendini muhafaza etmiş olmalarıdır. Bu pratikler arasında; kına yakma, kırmızı bekâret bel bağı, modern dansla başlayan eğlencenin halayla sona ermesi, hatta meydan düğünü çalgısı olan davul zurnanın modern orkestranın yanı başında, yer yer geleneksel oyun havaları için yer alması sayılabilir.” (Ersoy, 2006: 238).

Kötü ruhlardan korunmak amacıyla eskiden beri yakılan üzerlikler günümüzdeki düğünlerde de aynı amaçla yakılmaktadır. Salon düğünlerinde bile özel

bir kutuda ateşte yanan üzerliğin gelin ve damadı kötü ruhlardan koruyacağına inanılmaktadır (K. K. 34). Gelenek değişen ihtiyaçlara bağlı olarak ya işlev değiştirmekte ya da değişikliğe uğramaktadır. Gerçek olan şudur ki gelenek her koşulda kendine yaşam alanı bulmaktadır.

Yaşamın getirdiklerine bağlı olarak geleneği güncellemek gerekmektedir, geleneğin özünü bozmadan, zamanın ihtiyaçlarına dikkat ederek, yeni şekillere büründürülerek yani “geleneği güncelleme” kavramı kültürün devamlılığı açısından önemlidir (Ekici, 2008: 36). Bu süreçte geleneğe zarar verilmeden yeniyle iyi bir şekilde sentez edilmelidir. Eskiden bakır kaplar yemek pişirmek ve servis etmek için kullanılırdı. Teflon tencereler çıktıktan sonra bu meslek unutulma tehlikesiyle karşı karşıya kalmıştır; ancak geleneksel mesleği yapan ustalar duruma el koymuş ve ürünlerini güncellemiştir. Bakırdan süs eşyaları yaparak insanların dikkatini çekmeyi başarmış ve bu mesleğin unutulmamasını sağlamışlardır.

4. 2. TURİZMİN TANIMI VE ÇEŞİTLERİ

4. 2. 1. Turizmin Tanımı

Turizm sözcüğü, Latince dönme hareketi anlamındaki “tornus” kelimesinden türetilmiştir. Aynı şekilde “tour” kelimesi de İngilizcede “Hareket edilen yere dönmek şartıyla yapılan seyahat. ” anlamında kullanılmaktadır (Aksoy, 1998: 1). Turizm sözcüğü Türk Dil Kurumu tarafından “*Dinlenme, eğlenme, görme, tanıma vb. amaçlarla yapılan gezi. 2. Bir ülkeye veya bir bölgeye turist çekmek için alınan ekonomik, kültürel, teknik önlemlerin, yapılan çalışmaların tümüdür*” (www.tdk.gov.tr) şeklinde tanımlanmıştır.

Toksay’a göre turizm; “*İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri, geçici konaklamalarından doğan olaylar ve ilişkiler bütünüdür.* ” (Toskay, 1989, Öztürk ve İrfan, 2002’den).

İnsanlar turizm amaçlı gezilere dinlenmek, gezip görmek amacıyla katılırlar. Bu gezilerde insanlar arasında etkileşim artmakta ve yöre halkıyla kültür alış-verişleri olmaktadır. Özgüç turizmi şu şekilde tanımlar:

“*Boş zamanı geçirmek için ya da rekreasyon amacıyla seyahat eden kimselerin yolculukları ve geçici süreyle konaklamaları sonucu ortaya çıkan olaylar ve ilişkiler bütünüdür.* ” (Özgüç, 1998: 15).

Tümertekin'e göre de turizm; *“Eğlenme (rekreasyon) ve tatil yapmak amacıyla seyahate çıkmaktır.”* (Tümertekin, 1982: 446).

Turizm, piknik, seyahat ve bir yerin yabancısı olan şahısların kaldıkları yerde sürekli ya da geçici, asli kazanç amacına yönelik etkinlikte bulunmamaları koşuluyla konaklamalarıyla ilgili olarak, boş zaman değerlendirilmesi, insanların karşılaşmalarının teşviki, yenilenmesi, korunması, bilgilerin artma imkânlarından yararlanılması yönlerinin de etkisi altındaki ekonomik, toplumsal ve duygusal ilişkilerin ve olayların bütünüdür (Toskay, 1989, Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002'den).

İnsanlar çeşitli amaçlarla yer değişikliği yaparlar. Kimi daha iyi bir iş bulmak kimisi de yaşadığı yerden sıkıldığı için yer değişikliği yapar. Bunlar turizm kapsamında değerlendirilmez, turizmin en önemli özelliği sürekli kalışa dönüşmemesidir. Eralp turizmin bu yönüne dikkat çekerek şu şekilde tanımlar: *“Sürekli kalışa dönüşmemek ve gelir sağlayıcı herhangi bir uğraşta bulunmamak koşulu ile bir bireyin yolculuk ve/ veya konaklamasından doğan olay ve ilişkilerin tümüdür.”* (Eralp, 1983, Akman, 2007'den).

Hermann von Schullern zu Schrattenhofen ise *“Turizm, yabacılardan belirli bir yer, bölge veya eyalete doğru, bu yerler içinde ve bu yerlerden başka yerlere doğru seyahatleri ve oralarda kalmaları ile ilgili ve öncelikle iktisadi olan olayların bütünüdür.”* şeklinde tanımlamıştır (Toskay, 1989, Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002'den).

Kimi bilim adamları turizmi yabancı bir ülkeye yapılan seyahat şeklinde değerlendirmiştir. Turizmin yalnızca yabancı ülkeye yapılan seyahat şeklinde tanımlanması yanlıştır. İnsanlar maddi imkânlarına göre seyahat eder. A. J. Norval turizmin yabancı bir ülkeye yapılan seyahatler olduğunu vurgulayarak *“Devamlı kalma veya bir iş faaliyeti dışında herhangi bir nedenle yabancı bir ülkeye seyahat eden ve bu geçişteki seyahatleri sırasında başka bir yerdeki paranın harcanması olayı”* (Tunç ve Saç, 1998: 14) şeklinde tanımlamıştır.

1929'da Berlin'de kurulan enstitüde turizm üzerine bilimsel çalışmalar yapıldı. “Berlin Okulu” adını alan bu enstitü çalışanlarının yaptıkları turizm tanımı ise *“Turizm, herhangi bir yerde geçici olarak bulunan ve oraya yerleşmemiş insanlarla yerli halk arasındaki ilişkilerin bir bütünüdür.”* (Toskay, 1989, Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002'den) şeklindedir.

Toskay'a göre turizm, *“İnsanların devamlı ikamet ettikleri, çalıştıkları ve her zamanki olağan ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerin dışına seyahatleri ve*

buradaki turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri talep ederek, geçici konaklamalardan doğan olaylar ve ilişkiler toplamıdır. ” (Toskay, 1989, Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002’den).

Glücksman ise, *“Bir yerde geçici konaklaması sebebiyle bulunan kişilerle orada yaşayan insanlar arasındaki ilişkilerin toplamı”* olarak ifade etmiştir (Toskay, 1989, Öztürk ve Yazıcıoğlu, 2002’den).

Uluslararası Turizm Uzmanları Birliği’nce yapılan turizm tanımı şöyledir: *“Yabancıların seyahat ve geçici veya devamlı asli kazanç elde etme faaliyeti için yerleşmeye dönüşmemek koşuluyla, konaklamalarından doğan ilişkilerin ve olayların tümüdür”* (Olalı, 1988, Akman, 2007’den).

Olalı’ya göre ise *“Sürekli kalış şeklinde dönüşmemek ve gelir sağlayıcı bir meslekle uğraşmamak kaydıyla yabancıların, geçici bir süre için herhangi bir ülkede kalışlarından doğan olaylar ve ilişkilerin bütünüdür. ”* (Olalı, 1988, Akman, 2007’den).

Yapılan turizm tanımlarına bakıldığında hemen hepsindeki özellikler aynıdır. Turizmin en önemli özelliği sürekli kalışa dönmesi ve ticari beklentinin olmamasıdır. Amaç dinlenmek ve gezip görmektir. Bu gezilerde yöre halkıyla kültürel alışverişler de olmaktadır. Turistler gittikleri yörenin kültürünü etkilerken kendileri de yöre kültüründen etkilenmektedir. Karşılıklı etkileşim olmaktadır. Turizmin bazı özellikleri vardır. Olalı’ya göre turizmin özellikleri şu şekildedir:

- a. Turizm insanların belirli bir süre için değişik amaçlarla yaptıkları seyahati ve konaklamayı kapsar.
- b. Turizmde seyahat ve konaklamaya bağlı olarak, bir takım, kurumlar, örgütler, davranışlar, etkinlikler gelişmiştir.
- c. Herhangi bir seyahat ve konaklamanın turizm sayılabilmesi için, devamlı oturulan, geçim sağlanan ve ihtiyaçların karşılandığı alanın dışına çıkılması gerekir.
- d. Turizmde, turistlerin para kazanma amacı yoktur, tüketim esastır.
- e. Turizm geçici bir göç olgusudur.
- f. Turizmde gidilecek yeri, ulaşım aracını, konaklama tesisini vb. ni seçme özgürlüğü vardır.
- g. İnsanları turizme iten çeşitli nedenler arasında dinlenme, merak, keşfetme, din, sağlık, spor, kültür, iş, snobizm, vb. sayılabilir. Bu nedenle zaman içinde değişebilir ve çeşitlenebilir. O halde turizmde “moda” önemli bir belirleyicidir.
- h. Turizm insanların kişisel, ailesel, örgütsel, kitlesel katıldığı bir harekettir.
- ı. Turizm çeşitli yatırımlar gerektiren bir ağır sanayidir” (Olalı, 1988, Akman, 2007’den).

Turistik yerlerde turistleri memnun etmek yeni uygulamalara yer verilmektedir. Kaplıca olan şehirlerde eskiden umumi havuzlar olur ve herkes bundan faydalanırdı; ancak turistlerin memnun kalmaması gerekçesiyle otellerin banyolarında şahsi küvetlerde kaplıca suyundan faydalanılabilmektedir. Aynı şekilde otellerde konaklamaktan hoşlanmayan insanlara içinde eşyalar ve yemek kapları olan kiralık evler bulunmaktadır. Turistlerin memnuniyetine bağlı olarak turistik yerlerdeki uygulamalar da değişmektedir. Bu şekilde turistlerin ertesi yıl yeniden gelmesi sağlanacaktır.

Atalarımız “Çok okuyan değil çok gezen bilir.” diyerek gezen insanların gittikleri yerden çok şey öğrendiklerini söylemektedir. Turistler, gittikleri yerde farklı kültürlerden insanlarla etkileşimde bulunarak yeni kültürleri tanıma fırsatı bulurlar. Tanıştıkları kültürleri etkilerken onlardan da etkilenmektedirler. Kentler bu etkileşimden karlı çıkmak amacıyla kültürel değerlerinin farklı yerlere taşınarak ulusal hale getirilmesini amaçlamaktadır. Ürünler turistlerde farkındalık yaratacak şekilde üretilmekte ve kültürel mirasın kalıcı olması sağlanmaktadır. Bakır kaplarıyla ünlü Gaziantep’te ustalar taşıma kolaylığından dolayı küçük süs eşyaları yaparak farkındalık yaratmakta ve bakıcılığın ulusallaşmasını sağlamaktadır.

4. 2. 2. Turizmin Çeşitleri

Ürger’e göre günümüz koşulları dikkate alınarak turizm türleri şu şekilde sınıflandırılmıştır (Ürger, 1992, Köybaşı, 2006’dan).

1. Fiziksel Amaçlı Turizm: İnsanın vücudunu dinlendirmek, sağlıklı tutmak, eğlendirmek ve dinlendirmek gibi nedenlerle yapılan turizme fiziksel amaçlı turizm denir. Bunlar da aralarında şu şekilde sınıflandırılmıştır:

- a) Spor Turizmi
- b) Eğlence Turizmi
- c) Dinlenme Turizmi
- d) Av Turizmi
- e) Dağ Turizmi
- f) Sağlık Turizmi

2. Kültürel Amaçlı Turizm: İnsanlar seyahatleri sırasında değişik kültürleri tanır ve bunlarla etkileşimde bulunur. Günümüzde insanların turizm anlayışlarında değişiklik olmuş, kültürel geziler daha revaçta olmaya başlamıştır. Kültürel amaçlı turizm kendi arasında şu şekilde sınıflandırılabilir:

- a) Diğer Ülkeleri ve İnsanları Tanıma İsteği
- b) Din Turizmi ve Tanıma İsteği
- c) Sanatsal Turizm
- d) Eğitim ile İlgili Turizm
- e) Tarihsel Turizm

3. İnsanlarla İlişki Kurma Amaçlı Turizm: İnsan doğası gereği sosyal bir varlıktır, değişik yerlere gidip, yeni insanlarla etkileşim kurma amacıyla seyahatler yapmaktadır.

4. Statü ve Prestij Amaçlı Turizm: İnsanlar belli amaçlarına varabilmek için seyahat yapmak zorunda kalabilmektedir. Bu amaçla düzenlenen konferanslar, seminerler, sempozyumlar ve paneller turizmin statü ve prestij amaçlı yönünü göstermektedir.

Ürger turizmin çeşitlerini dört başlık altında toplamış ve onları da kendi içinde sınıflandırmıştır. Fiziksel amaçlı turizm ve kültürel amaçlı turizmin kapsamını geniş tutmuştur. Fiziksel amaçlı turizmde insanların asıl amacı dinlenmekken kültürel amaçlı turizmde öğrenmektir. Eskiden turizm denildiğinde akla fiziksel amaçlı turizm gelmekteydi; ancak günümüzde kültürel amaçlı turizm faaliyetleri daha popüler olmuştur. Bunun nedeni insanların eğitim seviyesinin yükselmesidir. Turizm ülke ekonomisine katkı sağlamasının yanı sıra yörenin kültürel özelliklerinin tanınmasını da sağlamaktadır. Bu nedenle yapılan çalışmaların kentin kültürel dokusunu öne çıkarması gerekmektedir. Yapılan çalışmalarda “saklayarak koruma” anlayışı hâkimdir. Bunun yerine unutulmaya yüz tutan kültürel değerleri canlandıracak çalışmaların yapılması gerekmektedir. Beypazarındaki yaşayan müzede insanlar pasif ziyaretçi olmaktan çıkarılarak etkinliklere aktif olarak katılmaktadır. Bu da kültürel değerlerin günlük yaşama dâhil edilerek yaşatılmasını sağlamaktadır.

Ürger'in turizm çeşitlerinden sonra, genel kabul gören turizm çeşitleri şu şekildedir:

4. 2. 2. 1. Kitle turizmi

İnsanlar gezilere katılırken grup halinde katılmaktadır. Bunun nedeni hem daha ekonomik olması hem de insanların yalnız sıkılmasıdır. Bu nedenle kitle turizmini tercih etmektedir. Kitle turizmi hakkında çeşitli tanımlar yapılmıştır:

“Kitle turizmi, önceden planlanmış, gezi süresince yapılacak etkinliklerin belirli bir fiyattan, grup halinde, seyahat organizatörleri tarafından düzenlenen bir turizm türüdür. ” (Bennet 1995, Baykan, 2007’den).

Kitle turizmi tanımlarının ortak özelliği ekonomik olmasıdır. İnsanlar toplu olarak gittikleri için maliyet düşmektedir. Gidilen yerde kalabalık insan grubu oraya ekonomik fayda sağlarken orada birtakım olumsuzluklara da neden olmaktadır (Bennet, 1995, Baykan, 2007’den).

Kitle turizmde kalabalık olarak giden insan gurubu yöre halkı tarafından memnuniyetsizlik yaratmakta ve gidilen yörenin yerel kültürünü olumlu ya da olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Xu, 1999, Baykan, 2007’den). Turistik yörelerde, çevre kirliliğine, ekonomik kayıplara, turizm işletmelerinde hizmet kalitesinin düşmesine, bitki ve hayvan topluluklarının doğal yaşamını olumsuz yönde etki edilmesine neden olmaktadır (Butler, 1990, Baykan, 2007’den). Kitle turizmi kalabalık gruptan oluşmakta ve yaş aralıkları genellikle aynı ya da yakındır. Gençler yaşlarından dolayı macerayı ve hareketi sevmektedir, bu da yöre halkını rahatsız etmektedir. Gaziantep’e gelen turistler genellikle GAP turlarıyla gelmekte ve konaklamadan gitmektedir. Amaçları turistik yerleri gezmek ve alışveriş yapmaktır. Bu nedenle kente zararları olmamaktadır. Antep evlerinde konaklayan turistler ise kalabalık gruplarla değil kendi aileleriyle gelmektedir. Bu da kentte memnuniyetsizlik yaratmamaktadır.

4. 2. 2. 2. Alternatif turizm

Alternatif turizm değişime karşı direnci olan, çevre değerlerine saygılı ve yüksek ekonomik getirisi bulunan bir turizm çeşididir (Altınay, 1996: 60). Alternatif turizm; geleneksel, klasik kitle turizmi ve şehir turizminin olumsuz etkilerini azaltmak amacıyla oluşturulmuştur. Bu turizm yeni turistik ürünleri bir araya getirerek insanlara daha farklı seçenekler sunulmasını sağlar (Hacıoğlu ve Avcıkurt, 2008: 8). Alternatif turizm, geleneksel turizme tepki ve ayrıca alternatif olarak doğmuştur. Bu nedenle geleneksel turizm “hard-sert”, alternatif turizm ise “soft-yumuşak” olarak nitelendirilir (Tekeli, 2001: 4). Bu turizm çeşidinde insanlar daha küçük gruplardan oluşmaktadır. Aynı zamanda kültürel öğelere karşı daha duyarlı ve saygılıdır. Bu yüzden de yöre halkı tarafından iyi karşılanır ve olumlu etkileşimde bulunulur. Çevresel kaynaklar turizmde, hem bir pazarlama aracı hem de ziyaret amacını oluşturur (Wight, t. y, Baykan, 2007’den).

Alternatif turizmin amacının sadece ekonomik getiri olduğu gibi eleştiriler yapılmaktadır. Oysaki alternatif turizm ekonomik getirisinin yanında çevrenin zarar görmemesini sağlamaktadır.

Tablo 1: Kitle Turizmi ve Alternatif Turizm Arasında Karşılaştırma

	Kitle turizmi	Alternatif turizm
Genel özellikleri	Hızlı gelişme Büyük adımlar Çevreye duyarlılık az Toplumsal ve çevresel Dikkatsiz Saldırgan KontROLSÜZ Plansız Ölçsüz Kısa vadeli Özel menfaate yönelik Uzaktan kontrollü İstikrarsız Sektörel Fiyata önem verir Niceliksel Büyüm	Yavaş gelişme Küçük adımlar Çevreye duyarlılık fazla Toplumsal ve çevresel Dikkatli, özenli Kontrollü Planlı Belli ölçüler içinde Uzun vadeli Genel menfaate yönelik Yerinden kontrollü İstikrarlı Genel Değere önem verir Niteliksel Gelişme
Turist davranışları	Büyük gruplar Az zaman Hızlı ulaşım Turistler yönlendirilir İthal yaşam tarzı Görüşler Rahat ve pasif Zihinsel hazırlığa önem vermeme Yabancı dil yok Üstünlük hissi Alışveriş Hatıra eşyalar Enstantane (anlık, rastgele çekilmiş) fotoğraflar ve kartpostallar Kaba, Gürültülü	Bireyler, aileler ve arkadaşlar Çok zaman Uygun (ve aynı zamanda yavaş) ulaşım Turistler karar verir Mahalli yaşam tarzı Deneyimler Talep eden ve aktif Zihinsel olarak hazırlanma Dil öğrenme Açık görüşlü yaklaşım Hediyeler getirme Anılar, yeni bilgiler Fotoğrafçılık, resim Nazik, Sessiz

Temel gerek ve koşullar	Canlı turizm mevsimi Eğitimsiz iş gücüne önem vermeme Tanıtım klişeleri Kaba satış yöntemleri Ekonomide her derde deva turizm Anlayışı	Dağınık tatil dönemleri İşgücünün daha fazla eğitilmesi Turistlerin eğitimi Sıcak satış yöntemleri Turizme alternatiflerin aranması
-------------------------	---	---

Kaynak: (Bennet, 1999, Baykan, 2007'den).

Tablo incelendiği zaman kitle turizminin kontrolsüz olduğu ve çevreye zarar verdiği, alternatif turizmin ise planlı ve kontrollü olduğu görülmektedir. Alternatif turizmde turistler az kişilerden oluşmaktadır, davranışları kibar ve naziktir. Eğitim seviyeleri yüksektir. Kitle turizminde ise turistler büyük gruplardan oluşmaktadır. Eğitim seviyeleri alternatif turizme göre daha düşük ve davranışları daha kabardır. Tüm bu nedenlerden dolayı kitle turizmi gidilen yerde rahatsızlık yaratmaktadır. Gaziantep'e gelen turistlerin çoğunluğu alternatif turizmi tercih ederek gelmektedir. Gelen ziyaretçi profili ise eğitim seviyeleri yüksek ve öğrenmeye istekli insanlardan oluşmaktadır. Bu ziyaretçiler çevreye ve insanlara zarar vermediği için halk tarafından iyi karşılanmaktadır.

4. 2. 2. 3. Kültür turizmi

Richards kültür turizmini *“Bireylerin kültürel ihtiyaçlarını gidermek amacıyla sürekli oturdukları yerlerden, yeni bilgiler ve deneyimler kazanarak kültürel ihtiyaçlarını gidermek amacı ile diğer yerlere seyahat etmeleri”* şeklinde tanımlamıştır (Richards t. y. , Baykan, 2007'den).

Özgüç ise kültür turizmini, bir toplumun kültürü, yaşam tarzı, değer yargıları, dini, dili, gelenekleri, sanatı icra yolları (müzik, dans ve tiyatro) başka bir ifade ile bir ülkenin veya halkın yaşam tarzı, gelenek ve görenekleri, değer yargıları ve alışkanlıkları, dini, dili, giyim kuşamı, mutfağı, mimarisi ve el sanatları gibi geniş bir kavram olarak tanımlamıştır (Özgüç, 2003: 82).

Dünya Turizm Örgütü ise *“Eğitim, sanat kültür, festival turları, abidelerin, sit alanlarının ve doğal güzelliklerin ziyaretleri, hac gezileri gibi özellikle faaliyet alanı kültürel etkinlikler olan ziyaretler”* şeklinde tanımlamıştır (Akgül, 2004: 212).

İnsanlar günlük hayattan sıkılıp bunalmakta ve manevi olarak rahatlamak amacıyla yer değişikliği yapmaktadır. İnsanlara yılın her mevsiminde tatil yapma şansını kültür turizmi vermektedir. Akgül’de kültür turizminin insanların öğrenme ihtiyaçlarını karşıladığını vurgulayarak şu şekilde tanımlamıştır: “*Kişilerin kültürel gereksinimlerini karşılamak amacıyla, yeni bilgiler edinmek ve deneyimler yaşamak üzere yaşadıkları yer dışında kültürel çekiciliklere sahip yerlere yaptıkları turizm hareketleri*” (Akgül, 2004: 211).

Kültür turizmi var olan kültürel değerlerin korunmasını ve yaşatılmasını sağlamaktadır. Turizm planlamacıları geri kalmış yerlerin sahip oldukları kültürel değerleri gün yüzüne çıkararak kültür turizmi yoluyla geliştirmeye çalışmaktadır. Bu kent ekonomisine olduğu kadar ülke ekonomisine de katkı sağlamaktadır. Gaziantep’in turizm mekânlarına bakıldığı bakıldığı zaman çok zengin bir kültürel mirası olduğu görülmektedir. Bunda ev sahipliğini yaptığı toplumların katkısı büyüktür. Bu toplumlardan günümüze birçok mimari yapı kalmıştır. Şehir merkezi gezildiği zaman tarihi hanlar, bedestenler, camiler ve kiliseler kültürel miras olarak günümüze kalmayı başarmıştır. Tarihi ve kültürel olan bu mekânlar kentin çekiciliğini arttıran önemli yerlerdir.

Değişen ihtiyaçlara bağlı olarak gelenek, yenilendiği ve değiştiği sürece yaşar. Değişime ayak uyduramayan geleneksel el sanatlarından birçoğu unutulmuştur. Kendisini güncelleyen el sanatları kültür turizmine kazandırılarak varlığını devam ettirmeyi başarmış ve kent ekonomisine önemli katkı sağlamıştır. Kutnu kumaşının hâkim rengi sarıdır, kumaşın her rengi yapılarak insanlarda farkındalık yaratılmış ve kültürel bir imge haline getirilerek unutulmaması sağlanmıştır. Özgünlükler ve farklılıklar çağında, tarihi ve kültürel belleğin yaşatılması, etkili bir sunum haline getirilerek pazarlanmasıyla mümkündür (Özdemir, 2011: 53). Nebi Özdemir “*Kentlerin Gezgin İmgeleri veya Kent İmgeleri Giydirilen Otobüsler*” adlı çalışmasında ulaşım araçlarına işlenen kent imgeleri, ilk olarak orada yaşayan insanların kendi miraslarına daha duyarlı olmasını sağlayacak ve yaratılan imgelerin kent kimliğinin yaşatılmasını ve benimsetilmesini olanaklı hale getirileceğini söylemektedir (Özdemir, 2011: 52). Böylelikle yerel olan kültürel değerler ulusallaştırılarak tüm dünyada yaşatılacak ve kentin ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır. Bu konuya örnek olarak Zeugma kazılarında çıkarılan “Çingene Kızı”nın resmi turistik çarşının kapısına ve şehirlerarası otobüslerin üzerine yapılmıştır. Bu da insanlarda farkındalık yaratmıştır. Müzeyi gezmeyen insanlar dahi

bu mozaikten haberdardır. Bu da kentin tanınmasını sağlamış ve turist sayısını arttırmıştır. Kentin sahip olduğu kültürel değerlerin farkına varılması sağlanarak kültür turizmine kazandırılmalıdır.

4. 3. HALK BİLİMİ, KÜLTÜR VE TURİZM

Turizm hızlı gelişen ve ekonomik getirisi çok iyi olan sektörlerden biridir. Bu yüzden de dünyada ve Türkiye’de turizme verilen önem her geçen gün daha da artmaktadır. Ekonomik getirisinin yanında turizm insanlarda çevre bilincinin oluşmasını sağlamaktadır. Turistik yerlerde insanların çevre temizliğine daha çok dikkat ettiği ve kültürel varlıklara zarar vermediği görülmektedir. Turizm yalnızca şehir ekonomisi için değil ülke ekonomisi için de önemlidir. Usta, turizmin önemini şu şekilde özetlemiştir:

- Milli gelire katkı sağlayan önemli bir faaliyetir. Toplam gelir nedeniyle turizm milli gelire en çok katkı sağlayan sektördür.
- Ekonomiyi geliştiren bir hizmet sektörü olan turizm aynı zamanda para kazandırır.
- Milyonlarca insanı ilgilendiren bir üretim ve tüketim olayıdır.
- İş ve istihdam yaratıcı özelliğe sahiptir. Turizm sayesinde insanlar iş sahibi olup aile ekonomisine katkı sağlamaktadır.
- Doğal, kültürel ve sosyal çevreyi korumanın ve geliştirmenin etkili bir aracıdır. İnsanlarda çevre bilincinin oluşmasını sağlamaktadır.
- Sağladığı dövizle dış ödemeler dengesinin olumlu yönde etkileyen bir endüstridir. (Usta, 1993, Akman, 2007’den)

Ülkeler, kültürlerini turizm sektörü haline getirerek hem ekonomilerinin canlanmasını hem de kültürel değerlerini yaşatmayı amaçlamaktadır. Halkbiliminin çalışma alanı da var olan kültürel değerleri gelecek nesillere aktarmaktır. Yani turizm ve halkbiliminin ortak noktası kültürdür. Turizmin amacı bundan ekonomik gelir sağlamak halkbiliminin amacı ise kültürün unutulmasını engellemektir. Bundan dolayı da Halkbilimi ve turizm sürekli etkileşim içindedir. Halkbilimi, kültürel değerleri turizme kazandırırken aslına sadık kalınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Tarihi Antep evleri restore edilmiş ve turizm sektörüne kazandırılmıştır. Birçok Antep evi kafe, restoran ve butik otel olarak hizmet vermektedir. Burada konaklayan insanlar eskiyle yeniye iç içe bulmaktadır. Evler dizayn edilirken turistlerin her türlü ihtiyaçlarını karşılayacak yenilikler yapılmıştır. Her odaya

modern duşlar yapılmış, onları rahat ettirecek tüm yeniliklere yer verilmiştir. Yeniyle eskinin bir arada olduğu bu mekânlarda konaklayan insanlar kentin sosyal yaşamını ve geleneklerini yakından tanıma fırsatı bulmaktadır. Halkbiliminin temel felsefesi geleneksel değerlerin “yaşatılarak” korunmasıdır. Evler yeniden işlev kazanarak geleneksel değerlerin unutulmayarak yaşatılması sağlanmaktadır.

4. 3. 1. Toplumsal Değişme ve Turizm

Tarihte toplumlar üç aşamadan geçmiştir, bunlar sanayi öncesi, sanayi dönemi toplumu ve sanayi sonrasıdır. Bunlardan bahsedilecek olursa; Sanayi öncesi toplumda yaşam doğayla iç içedir. Yani geçim kaynakları ormancılık, madencilik ve tarım gibi doğadan kaynaklanan alanlardır. Ki bu alanların en çok etkilendiği şey coğrafi şartlardır. İnsanlar doğayla mücadele içinde olduğundan ekonomik açıdan verim çok da iyi değildir. Doğal şartlara göre şekillenmektedir ve bu toplumlarda aile geniş aile şeklindedir.

Sanayi toplumu ise makinanın ön planda tutulduğu toplumlardır. Bu toplumda doğayla savaşmaktan ziyade iş ve zaman ilişkisi söz konusudur. Bu işi de insanlar kas gücüyle değil makinalarla yapmaktadır. Her iş farklı makine gerektirdiğinden farklı iş alanları ve zanaatkârlar meydana gelmiştir.

Hizmet toplumu ise sanayi sonrası toplumu olarak adlandırılır. Bu toplumda ne sanayi öncesi toplumundaki gibi kas gücüne ne de sanayi toplumundaki gibi makine gücüne gerek vardır, burada öncelik hizmet sektörüdür. Toplumsal karakterler ön plandadır, yani bireysellik kalkmış bunun yerine ortak kararlar almıştır (Özmen, 2007: 27-31).

Tablo 2: Sanayi Öncesi, Sanayi Sonrası Toplumlarda Tabakalaşma ve Güç

	Sanayi Öncesi Toplum	Sanayi Toplumu	Sanayi Sonrası Toplum
KAYNAKLAR	Toprak	Makina	Bilgi
Sosyal Mevki	Çiftçilik	Ticarethane	Üniversite
Başat Tipleri	Arazi Sahipleri	İş adamları	Bilim adamları
Gücü Kullanma Yolları	Kas gücüne dayalı	Politika üzerinde	Teknik- politik gücün

	kontrol	dolaylı etki	dengesi, imtiyazlar
Dayandığı Sınıf	Mülkiyet Askeri güç	Mülkiyet Teknik Beceri	Teknik Beceri Politik Organizasyon
Elde Etme	Miras, ordular tarafından el koyma	Miras, Himaye, Eğitim	Eğitim, Atama ve Seçim

Kaynak: (Özmen, 2007: 34)

Tabloya bakarak sanayi öncesi, sanayi toplumu ve sanayi sonrası toplum arasındaki fark rahatça görülebilir. Sanayi, toplumların düşüncelerini, yaşayış biçimlerini ve hayatlarının her alanını etkilemiştir. Sanayi toplumunda eğitimin önemi anlaşılmış, sanayi sonrası toplumda eğitim hâkim güç olmuştur.

İnsanlar var oldukları andan itibaren çeşitli amaçlarla seyahat etmişlerdir. Tekerleğin icad edilmesi yapılan seyahatleri kolaylaştırmıştır. İnsanlar yaptıkları alışverişlerde para olmadığı için malla değiştirerek takas yapmışlardır. Yunanlılar tarafından yapılan Olimpiyat Oyunları da turizmin gelişmesini sağlamıştır. Romalılar yol boyunca kervanseraylar yaparak yolcuların konaklamasını sağlamıştır. Sanayileşmeyle birlikte ulaşım kolaylaşmış insanlar arasında etkileşim artmıştır. Türkiye’de ise turizm Türklerin Anadolu’ya gelmesiyle hanlar ve kervansaraylar yapılarak gelişmiştir (Mathieson, 1982, Özmen, 2007’den). Bu dönemde turizm canlanmış ve ülkelerin ekonomilerini olumlu şekilde etkilemiştir. Eskiden yapılan turistik gezilerin amacı ticaretti. Zamanla ekonominin düzelmesi, ulaşım kolaylığı gibi nedenlerle insanların seyahat etmeleri kolaylaşmış ve bu seyahatler dinlenmeye yönelik olmaya başlamıştır. İnsanlar ilk etapta deniz turizmine yönelmiştir, uzun yıllar bu şekilde devam ettikten sonra kültürel geziler önem kazanmaya başlamıştır. Kültür turizminin olduğu yerlerde turizm yılın dört mevsiminde vardır. İnsanlarda seyahat etme arzusu aniden oluşabilmektedir böyle zamanlarda da kültürel geziler ön plana çıkmaktadır.

Turizmle birlikte ülkedeki hayat standartları yükselmekte, eğitim seviyesi artmakta, dünyadaki insanların refah ve faaliyetlerine ilişkin sosyal bilinçleri gelişmektedir (Mathieson, 1982, Özmen, 2007’den). Turizmin gelişmesiyle ve ortaya çıkarılan gelirlerle devletin vergi gelirleri artmış ve böylelikle ekonomik canlılık da göze çarpmıştır. Ancak ekonomik etkiler bu şekilde ele alınırken, bir toplumda sosyokültürel ve çevresel etkiler göz ardı edilip, yerel halkın ihtiyaçları önemsenmez

ise, turizmden sağlanan kazançlar beklenenden az olabilir ya da turizm gelecek içerisinde pek çok olumsuz sonuç meydana getirebilir (Mathieson, 1982, Özmen, 2007'den). Turizmin gelişmesi için yerli halkın ihtiyaçlarının göz önünde bulundurulması, kültürel değerlerin olumsuz etkilenmemesi, toplumsal değerleri olumlu etkileyecek ve toplumdan destek görececek bir turizmin ortaya çıkarılması önemlidir.

Turizme ev sahipliği yapan topluluklarda birtakım değişimler meydana gelmektedir. Kadının çalışmasının hoş karşılanmadığı bir toplumda turizmle birlikte artan iş gücüne ihtiyacı karşılamak amacıyla, kadınlar da çalışma hayatına girmiş ve aile ekonomisine katkı sağlamıştır. Araştırma konumuz olan Gaziantep'te ev hanımı olan kadınlar bayramlarda, düğünlerde, özel günlerde “açma ekmek” yapıp para karşılığında satmaktadır.

Çiğdem Kara “Turistik Ticari Halkbilimsel Ürünler ve Beypazarı” adlı çalışmasında turizmle birlikte birtakım kültürel düzenlemeler olduğunu vurgulayarak bu düzenlemeleri iki başlık altında toplamıştır:

- 1) Turiste yeniden yorumlama
- 2) Turiste icat (Kara, 2011:55-64).

1) Turiste yeniden yorumlama: Beypazarı'nda “güveç” turist ve yerel halk tarafından tüketilen geleneksel bir yemektir. İlçede düğün, cenaze, mevlit gibi özel günlerde kuzu etiyle ya da tavuk etiyle özel çömlleklerde güveççi fırıncılar tarafından beş ile yedi saat arasında pişirilmektedir. Turistlerin lokantalarda yedikleri “güveç” ise yerli halkın yaptığından daha farklıdır, süre kısıtlı olduğu için elektrikli fırınlarda tek kişilik porsiyonlar halinde pişirilmektedir. Lokantalarda yapılan çiğ köftenin içine et konulmayarak et sevmeyen insanların olabileceği düşünülmektedir. Üretim turistleri memnun edecek şekilde yapılmakta ve birtakım değişiklikleri beraberinde getirmektedir.

2) Turiste icat: Yörede havuç çok tüketilen ve sevilen bir sebze değildir, yerli halktan bazıları havuç üretimi başlayana kadar hiç havuç suyu içmezken turizmle birlikte iç pazardaki havuç turizmi artmış ve yöredeki insanlar kendileri içmeseler de havucu kültürel bir icat haline getirmişlerdir.

Turizmle birlikte toplumlarda birtakım değişiklikler olmuştur. Kadın iş hayatına girmeye başlamış ve aile ekonomisine katkıda bulunmuştur. Böylece kadınlar kendi kimliklerinin farkına varmış ve kendilerini daha değerli hissetmeye

başlamıştır. Turizmle birlikte insanlar sahip oldukları kültür varlıklarının farkına varmış ve bunlardan ekonomik kazançlar elde etmiştir.

Unutulmaya yüz tutan lezzetler yeniden canlandırılarak turizme kazandırılmış ve ekonomik kazanç sağlanmıştır. Gaziantep'e gelen yerli ve yabancı turistlerin damak tadına hitap edebilmek için yeni yemeklerin yanı sıra geleneksel tatlar farklı şekillerde sunularak kültür turizmine kazandırılmıştır. Kent mutfağının en önemli özelliği sebze yemeklerinde dahi et kullanılmasıdır. Restoranlar, et yemeyen insanlar olabileceğini düşünerek sebzeli etsiz lahmacun yaparak geleneksel tatlara yeni bir şekil vermiştir. Turizm, kentlerin yalnız ekonomisini değil, onları her alanda etkilemektedir.

4. 3. 2. Turizmin Kültür Üzerindeki Etkisi

Turizm insanlara yeni iş olanakları sağlayarak yerel halkın yaşam seviyesini yükseltmektedir. Ekonomik olarak gelişen bir toplumda, toplum bilincini yükseltir (Akgül, 2003: 63).

Kültürel varlıkların turistler tarafından ziyaret edilmesi yerel halka ve ülke ekonomisine katkı sağlar. Ziyaret edilen yerdeki kişilerle karşılıklı etileşimler olmaktadır. Bu etkileşimler sonucunda insanlar yeni şeyler öğrenmektedir. Turizm, insanlarda farkındalık yaratmaktadır.

Turizm sahip olunan kültürel değerlerin tanıtılmasını sağlamasının yanı sıra şehirlerin ekonomilerine de önemli katkı sağlamaktadır. Restore edilen yerlerde ekonomik getiri ilk amaç olduğu için kültürel değerlere zarar verilmektedir. Bu mekânlar tarihi dokularını yansıtacak şekilde restore edilmeli ve kültürel işlevleri olan yerler haline getirilmelidir. Tarihi Bayaz Han restore edilerek turizme kazandırılmıştır; ancak tarihi mekânda yapılan batı dansları tarihi dokuya zarar vermektedir. Bunun yerine kente özgü dans gösterileri yapılarak yöre kültürü daha iyi tanıtılabilir. Handaki bar ve İngilizce tabelalar tarihi dokuya zarar vermektedir. Bunun yerine yöreye özgü özel içecekler sunan bir kafe olması tarihi havayı daha iyi yansıtacaktır.

4. 3. 3. Uygulamalı Halk Bilimi Çalışmaları

Küreselleşmeyle birlikte birçok kültürel değerler unutulmaya başlamıştır. Uzun bir sürecin ürünü olan bu değerlerin unutulmaması ve gelecek nesillere aktarılması için uygulamalı halk bilimi çalışmalarına başvurmak gerekmektedir.

Uygulamalı halk bilimi çalışmalarının var olan kültürel değerleri korumasının yanı sıra kültürü yeniden üretmek ve canlandırmak gibi amaçları da bulunmaktadır. Uygulamalı halk bilimi çalışmalarının asıl amacı kültürü “saklayarak korumak” yerine “yaşatarak korumak”tır. Uygulamalı halk bilimi çalışmalarıyla unutulmaya yüz tutan kültürel değerler modern anlamda yorumlanarak unutulmaması sağlanır (Çobanoğlu, 2005:20-50). Geleneksel kıyafet olan bindallı eskiden sadece kırmızı renkli olurken günümüzde o yılın modası hangi renkse o renkte üretilmektedir. Bu da geleneksel kıyafetin güncellenerek unutulmamasını sağlamaktadır.

UNESCO kültürel öğelerin korunması ve yaşatılması için dört sözleşme çıkarmıştır: 1972 yılında “Doğal ve Kültürel Dünya Mirasının Korunması Sözleşmesi”, 2001 yılında “Sualtı Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”, somut olmayan kültürel mirasın korunması konusunda: 2003 yılında “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”, 2005 yılında “Kültürel Anlatımların Çeşitliliğinin Korunması ve Geliştirilmesi Sözleşmesi”. Türkiye 1983 yılında “Doğal ve Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ni, 2006 yılında ise “Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi”ni kabul etmiştir (Oğuz, 2007: 5). Bu sözleşmeler sayesinde halk bilimi çalışmalarının önemi ve gerekliliği kanıtlanmıştır. İnsanların kültürel değerlere olan bakış açılarında büyük değişiklik olmuştur. Müzeyi gezerken sadece sergilenen ürünlerle ilgilenmemekte aynı zamanda orada yaşayan kültürel değerleri de fark etmeye başlamıştır.

UNESCO’nun kültürün yaşatılması adına yaptığı diğer yaklaşımı “Yaşayan İnsan Hazine Sistemi”dir. Bu sözleşme, somut olmayan kültürel mirası üreten ve gelecek nesillere aktaran ustaları “insan hazineleri” olarak adlandırmaktadır. Bu insanlar sayesinde geleneksel meslekler unutulmaktan kurtulmuş ve kültür gelecek nesillere aktarılmıştır (Oğuz, 2008: 6). Bu sistem ustaların ödüllendirilmesi, çırak yetiştirmeye teşvik edilmesi gibi amaçları içermektedir (Oğuz, 2008: 7). Gaziantep’in önemli el sanatlarından olan sedefçiliği birkaç usta dışında sürdüren bulunmamaktadır ve bu meslek unutulma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Oysaki turistler tarafından en çok beğenilen el sanatları arasındadır. Bu durumdan rahatsızlık duyan ve babadan kalma mesleği devam ettirmeye çalışan bir sedef ustası halkı teşvik etmek için özel bir kurs düzenlemiştir. Bu kursta gelen kursiyerlere sedefin nasıl yapıldığı gösterilirken gösterdikleri performanstan dolayı aylık ücret ödemektedir (K. K. 26). Bu kurs Bakırcılar ve Sedefçiler Odası’na da örnek olmuş onlarda sedefçiliği teşvik etmek için kurs açmıştır. Bakırcılar ve Sedefçiler Odası’yla

İş Kur İl Müdürlüğünün birlikte hazırladığı bu projede kurs üç ay sürmektedir. Kurs bittikten sonra kursiyerlere iş de bulunmaktadır (K. K. 26). Bu uygulama köklü bir geçmişi olan mesleğin unutulmasını engelleyerek geleceğe taşınmasını sağlamaktadır.

Uygulamalı Halkbilimi çalışmalarının amacı “saklayarak korumak” yerine “yaşatarak korumak”tır. Kültürel değerler yaşatıldığı sürece kalıcı olur ve gelecek nesillere aktarılır. Yaşatılma sürecinin uygulamalı olması ziyaretçilerin aktif olmasını sağladığı için daha eğlencelidir. Gaziantep Emine Göğüş Mutfak Müzesi’nde sadece yöreye özgü kap ve kacaklar sergilenmemekte, uygulamalı olarak yemek yapılması ve bu yemeklerin satılması hem ekonomik kazanç sağlamakta hem de yaşayan müze anlayışıyla kültürel değerlerimizin unutulmamasını sağlamaktadır. Mutfak müzesinde gelen ziyaretçilere uygulamalı olarak yemek yapma şansı verilse müzeyi gezmek daha çekici bir hale gelecektir. Zeugma Mozaik Müzesi’nde çocuklar için özel bir bölüm yer almaktadır. Bu bölümde çocuklar mozağin yapım aşaması görmekte ve isterlerse kendileri de yapabilmektedir. Böylece çocuklar sıkılmamaktadır. Uygulayarak öğrenmek hem daha kalıcı olmakta hem de daha zevkli olmaktadır. Uygulamalı halk biliminin olduğu yerde kültürel değerlerimizin unutulmaması sağlanmaktadır. Uygulamalı halk bilimi çalışmaları somut olmayan kültürel miraslarımızın unutulmasını önleyerek yaşatılmasını sağlamaktadır. Küreselleşmeyle birlikte dünya tek tipleşmeye başlamış, uluslar kimliklerini muhafaza etme ve diğer uluslar tarafından tanınma ihtiyaçlarını karşılayabilmek için halk bilimine baş vurmuştur (Ersoy, 2005: 202). Uygulamalı halk bilimi geleneksel halk kültürü ürünlerini yeniden üretmeye, canlandırmaya ve yeni gereksinimler için kullanmaya başlamıştır.

4. 3. 4. Somut Olmayan Kültürel Miras ve Halk Bilimi Müzeciliğine Kültür Turizmi Eksenli Bir Bakış

Müze Türk Dil Kurumu tarafından “*Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapıdır.*” (www. tdk. gov. tr) şeklinde tanımlanmıştır. Tanıma bakıldığında müzelerde sadece somut olan nesnelerin sergilendiği yer ve amacın sadece halka göstermek olduğu görüşü ortaya çıkmaktadır. Sanat ve bilim eserlerine sadece madde boyutunda bakılmakta ve onun kültürel olarak ne anlam ifade ettiği göz ardı edilmektedir. Somut objelerin sergilenmesi ait olduğu toplumun geleneği, âdeti ve

örfü hakkında bilgi vermez. Bu durumda somut olmayan kültürel mirasın göz ardı edilememesi gerekmektedir. UNESCO “Somut Olmayan Kültürel Miras” kavramının neyi ifade ettiğini şu şekilde açıklamıştır:

“Belli bir toplumda geleneğe bağlı olarak ortaya çıkan geleneksel, popüler veya folk kültürün, başka bir ifadeyle kolektif eserlerin bütün şekillerini kapsayan bir terimdir. Bu miras; sözlü gelenekleri, görenekleri, dilleri, müziği, dansı, ayin, törenleri ve kutlamaları içerir. Bu gelenekler ya kültürel ifade şekilleri yoluyla veya da çeşitli kültürel faaliyetleri bir araya toplayan kültürel yerler yoluyla kendilerini açığa vururlar.” (www.unesco.org.tr).

Tanımaya bakıldığında somut olmayan kültürel mirasın içeriğinin çok zengin olduğu görülmektedir. Somut olan kültürel miras ürünleri sergilenirken somut olmayan kültürel miras göz ardı edilmektedir. Etnoğrafya müzelerinde yüzlerce oya sergilenmektedir. Oyalar madde boyutunda değerlendirilerek kültürel değerleri göz ardı edilmektedir. Oyaları işleyen köylü kadın ve genç kızların ruhsal dünyaları hiç düşünülmemekte ve bu ürünler sadece “iğne oyaları” şeklinde adlandırılmaktadır. Bu da somut olmayan kültürel değerlere haksızlık olmaktadır. Bu konuda müze sergilerinde konuyla ilgili yapılmış filmler, dökümanlar, barkovizyon ve multivizyon gösterilerden faydalanmak gerekmektedir. (www.thbmer.gazi.edu.tr)

Somut olmayan kültürel miras ile somut kültürel miras arasında güçlü bir bağ vardır. Bu nedenle de somut olmayan kültürel mirası müzelerken somut kültürle sıkı bir ilişki kurularak gerçekleştirilmelidir. Müzelerde, somut kültürel miras ile somut olmayan kültürel miras belli bir dereceye kadar uzak tutularak sergilenebilir; fakat bu iki kültür mirasını birbirinden ayırmak yanlıştır. Sebebi, somut ürünler olmadan müzeye gelen ziyaretçilere somut olmayan kültürel eserlerin iletilmesi zordur. Kopuz enstrümantal müziği kopuzsuz sergilenemez (www.thbmer.gazi.edu.tr). Somut olmayan kültürel mirasın anlaşılması için somut kültürel mirastan faydalanılması gerekmektedir. Gaziantep Bayazhan Kent Müzesi’nde çeşitli el sanatlarından ürünler sergilenmektedir. Bu ürünler olmadan insanlara yemenin yapımı, tarihi gelişimi ve kültürel değerinin anlatılması mümkün değildir. Bilgiler kalıcı olmayacaktır. Müzede yemeniler somut olarak sergilenmiş, ses sistemiyle yemenin tarihsel gelişimi ve kültürel anlamı anlatılmıştır. Bu şekilde somut olmayan kültürel mirasın anlaşılması somut olan kültürel mirasla kolaylaşmaktadır.

Alparslan Santur *Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu*’nda sunduğu “*Folklor Açık Hava Müzelerinde Sergileme*” adlı bildiride manevi kültür değerlerinin somut olan kültür değerleriyle iç içe olduğunu ve somut kültürel değerlerimizin sergilenmesiyle soyut olan kültürel değerlerimizin de yaşayacağını vurgulayıp açık hava müzelerinin önemini anlatmıştır. Genel olarak mimari yapıların sergilenmesi amacını taşıyan açık hava müzelerinin asıl amacı geleneksel uygulamalara yer verilmesi ve ziyaretçilerin de bu uygulamalara katılmalarının sağlanmasıdır (Santur, 2002: 55). Gaziantep’teki müzelerde ziyaretçilerin aktif katılımını destekleyen tek müze Zeugma Mozaik Müzesi’dir. Ziyaretçilerin aktif katılımı hem daha eğlenceli hem de daha kalıcı olmaktadır. Şeyh Fetullah Hanı’nda açılması planlanan müzede yaşayan müze şeklinde yapılacak ve ziyaretçiler el sanatlarının yapım aşamasını görürken isterlerse kendileri de yapabileceklerdir. Böylece o el sanatını yaparken ustaların yaşadıkları zorlukları ve ne kadar emek verdiklerini görerek o el sanatına olan bakışında değişiklik olacaktır. Kentteki müzelerde sergilenen düğünde giyilen kıyafetlere ve takılara sadece madde boyutunda bakılmaktadır. Bu kıyafetlere bakarak yörenin gelenek ve görenekleri anlaşılmaz. Buralarda düğünlerde yapılan geleneksel uygulamalar canlandırılarak daha ilgi çekici hale getirilebilir.

Kahvehaneler geçmişte toplumsal olayların en çok konuşulduğu yerler olmuştur. Burası yalnızca sosyal meselelerin konuşulduğu yer değil aynı zamanda âşıklık geleneğinin icra edildiği mekânlar olmuştur. Âşıklık geleneği kuşaktan kuşağa aktarılarak gelmektedir. Toplumların törelerini, gelenekleri ve kültürel miraslarını aktarır. Kültürel değerleri aktaran bu geleneğin günümüzde de devam ettirilmesi gerekmektedir. Ruhi Ersoy “*“Performans Teori” Bağlamında Sözlü Kültür Ürünlerinin Müzelenmesi Sorunu Üzerine bazı Görüş ve Düşünceler*” adlı çalışmasında konuya bakışını şu şekilde açıklamaktadır

“...Erzurum, Kars ve Kayseri’de yaşayan âşıklık geleneği geleneksel icra mekânı olarak herkesçe bilinen âşık kahvehanelerinde yaşamaktadır ve acıdır ki bu kahvehaneler kapanmaya yüz tutmuştur. Oysa bu mekânlar doğal bir müze olarak algılansa ve söz konusu bu mekânlar ve icracılar her konuda desteklenmiş olsalar buralar doğal müze olarak yaşatılabilir. Eğer maksat burayı tanıtmak ve kültürel bir gösterge olarak sunmaksa, yetkili merciler bu mekânları doğal müze formunda sunup hatta gelen ziyaretçileri doğal icra bağlamına katabilirler. (Ersoy, 2002: 92).

Şanlıurfa’da yapılan sıra gecelerinde mekân yöre kültürünü yansıtacak şekilde tasarlanmış ve yöreye özgü türküler söylenmektedir. Bu mekânlar yaşayan

müze şeklindedir. Buraya gelen insanlar isterlerse kendileri de aktif olarak katılabilmektedir. Burada yörenin somut olan kültürel mirası ve somut olmayan kültürel mirası iç içedir. Gelen ziyaretçilerin fark edebileceği şekildedir. Âşık kahvehaneleri de bu şekilde tasarlanarak sözlü ürünlerin geleceğe aktarılması sağlanmalıdır. Gaziantep’te yapılan sıra gecelerinde Şanlıurfa’ya özgü türküler yerine kente özgü türkülere yer verilmeli ve kendi kültürümüzün tanıtılması sağlanmalıdır.

Metin Ekici “*Somut Olmayan Kültürel Miras Neden ve Nasıl Korunmalı ve Müzelenmeli: Sorunlar, Çözümler ve Ülkelerden Örnekler*” adlı bildirisinde somut olmayan kültürel mirası koruma çalışmalarının amacının Türk kimliğinin sürdürülebilir olmasını sağlamak olduğunu vurgulayarak bu konuda farklı çözüm önerileri vermiştir. Çözüm önerileri şu şekildedir:

- “1. Somut olmayan kültürel miras temelde halk bilgisi yaratmalarıdır.
2. Küreselleşme etkileri süratle somut olmayan kültürel yaratmaların sosyoekonomik bağlamını ve yaratmaların kendilerini yok etmektedir.
3. Somut olmayan kültürel miras korunmalıdır ve bu koruma, yaşatma anlamında düşünülmelidir.
4. Somut olmayan kültürel mirasın korunmasında kullanılacak yöntem, bu mirasın oluşmasını sağlayan bağlamanın sürekli kılınmasıyla mümkündür.
5. Geleneksel bağlamları korumak ve yaşatmak her zaman mümkün değildir.
6. Geleneksel bağlamları korumaya çalışmakla birlikte, somut olmayan kültürel mirasın yaşatılmasında yeni bağlamlar oluşturmak gerekmektedir.
7. Somut olmayan kültürel mirasın yaşatılması için kurulacak olan “Halk Bilgisi Müzeleri” motor görevinde olacak kültür merkezleri olarak tasarlanmalıdır. Bu müzeler diğer kurumların faaliyetleriyle desteklenmelidir.
8. Somut olmayan kültürel mirasın yaşatılmasında hızla kaybolan mirasa öncelik verilmeli ve ilk çalışmalar bunlar üzerine kurulmalıdır. Âşıklık geleneği bu konuda bir başlangıç oluşturabilir.
9. Somut olmayan kültürel mirasın yaşatılmasında amaçlar belirlenmelidir.
10. Türkiye’de yapılacak somut olmayan kültürel mirasın yaşatılması çalışmaları öncelikli olarak Türk kültürel kimliğini yaşatmaya, daha sonra da ekonomik getiri elde etmeye yönelik olmalıdır.” (Ekici, 2002: 63).

Somut olmayan kültürel mirası korumanın asıl amacı kültürel değerlerin unutulmasını engellemektir. Ekonomik gelir ikinci planda tutulmalıdır. Bunun içinde yaşayan müzeler kurulmalı ve unutulmaya yüz tutan halk bilgisi ürünleri yeniden canlandırılmalıdır. Somut olmayan kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılması için

Nesrin Köse “*Sanal ve Gösterimci Müzecilik*” adlı çalışmasında bazı çözüm ürünleri vermiştir. Çözüm önerileri şu şekildedir (Köse, 2002: 80).

- “1. Her şeyden önce halkımızın bu konuda bilinçlendirilmesi gerekmektedir.
2. Bu konuda yerel yönetimlere büyük işler düşmektedir. Kültür müdürlükleri, bu konuda geziler, konferanslar düzenleyip sergiler açmalıdır.
3. Eğitimcilerin de bu konuda yapacakları şeyler olmalıdır. Hangi aşamada olursa olsun, eğitimci kesim bilhassa özel günlerde o gün ve konu ile ilgili çalışmalar, geziler, gösteriler düzenlemeli, hatta fırsat eğitimi gözden kaçırılmamalıdır.
4. Sonuncu ve belki de en önemli husus ise, beşeri coğrafyanın kültür turizmi ve uygulamalı şehircilik sahasında çalışanlarıyla işbirliği yapmaktır. Bu yolla soyut kültürel mirasımızın sadece korunması değil, tanıtılması yönünde de önemli adımlar atılacağı ortadadır.
5. Üniversitelerin ve ilgili diğer kurumların uygulama merkezleri açmalarıyla belirli zamanlarda otomatik olarak yürütülecek sergi ve gösterilerle somut olmayan kültürel mirasımızın yaşatılması mümkün olabilir.
6. Büyük otellerde bayram, tatil vb. özel gün ve durumlarda bu konuda animasyonlar tertip edilebilir. ”

Somut olmayan kültürel miras ürünlerinin geleceğe kalması için yaşatılması gerekmektedir. Bunun için belediyeler özel çalışmalar yapmalı ve bunun için halkı teşvik etmelidir. Gerekirse geleneksel ürünler güncellenmelidir. Bu sayede hem geleneksel değerler saklanarak değil yeniden yorumlanarak korunmuş olur hem de şehrin ekonomisine katkı sağlar. Böylece şehrin kültür kenti olması sağlanır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

GAZİANTEP İLİNİN KÜLTÜR TURİZMİ POTANSİYELİ

Dünyadaki turizm anlayışı süreç içerisinde değişime uğramıştır. Güneş ve sahil turizmi odaklı tatil-gezi anlayışı, bugün artık kültür merkezli bir noktaya evrilmeye başlamıştır ve tarihi yapılar ön plana çıkmış, inanç turizmi denilen yeni anlayış kendini göstermiştir. Bu çerçevede Türkiye hem tarihi dokusu hem de kültürel zenginlik itibarıyla otantik yapısından dolayı değişen bugünkü turizm anlayışı açısından büyük potansiyel taşımaktadır. Tez çalışmamızın konusu olan Gaziantep özelinde bu çerçevede bakıldığında Türkiye ölçeğinde görülen söz konusu potansiyelin Gaziantep’te de mevcut olduğunu görmekteyiz. Gaziantep tarihin erken döneminde şehir olarak kurulmuş ve bölgesinde bir eksen oluşturabilmiş ticaret merkezidir. Farklı kültür-medeniyetlere ev sahipliği yapması bugün Gaziantep’in maddi ve manevi kültür zenginliğinin zeminini oluşturmuştur. Gaziantep şehri çevresinde tarihin erken dönemlerinden kalan kalıntılar, şehir merkezindeki zengin tarihi doku ve şehrin inanç turizmine elverişli dini yapısı ifade ettiğimiz üzere değişen turizm anlayışına cevap verebilecek müsait bir iklim oluşturmaktadır. Şehrin insan potansiyeli ve yerel yönetiminin söz konusu iklimi iyileştirici çalışmaları da sürece olumlu anlamda katkı sağlamaktadır. Yakın geçmişe kadar Gaziantep şehir merkezinde bulunan tarihi doku bakımsız bir vaziyette bir anlamda kaderine terk edilmiş bir durumdayken yerel yönetim unsurları (Valilik, Belediye, İl Özel İdare vs.) yapmış oldukları çalışmalarla söz konusu dokuyu canlandırma yoluna gitmiştir. Bu kapsamda “Kültür Yolu Projesi” önemli bir başlık oluşturmaktadır. Bu proje sayesinde şehrin merkezinde bulunan pek çok tarihi-kültürel-dini yapı, âtıl durumdan kurtarılmış ve kurtarılmaya devam etmektedir. Kale ve çevresi söz konusu projenin odak noktasıdır. Kale çevresinden başlayan Kültür Yolu Projesi, Köprübaşı Sokak, Şirvani Cami Sokak, Pazar Sokak, Lala Paşa Caddesi, Keçehane Caddesi, Uzun Çarşı, Hamdi Kutlar Caddesi (Boyacı Camisini de içine alarak), Gümrük Caddesi, Alaüddevle Sokak, Meyvacı Çarşısı’ndan Bakırcılar Çarşısı’na, Buğday Arasası’na,

Tarihi Almacı Pazarı'na, Şire Han ve Yemiş Han'a kadar geniş bir alanı içine almaktadır (www. gaziantepekulturmudurlugu. gov).Gaziantep Kalesi restore edildikten sonra kale ve çevresi eski metruk halinden kurtarılıp bugün Gaziantep'te yerli ve yabancı turistlerin en çok ziyaret ettiği bir mekân olmasının yanı sıra, sosyal, kültürel, ilmî ve ticari hayatın merkezi olma özelliği kazanmıştır.

Gaziantep Hava Limanı, İslahiye ve Karkamış Sınır Kapılarında 2010 Yılı
Giriş-Çıkış Yapanların Aylara Göre Listesi

AYLAR	UYRUĞU	GİRİŞ YAPAN	ÇIKIŞ YAPAN
OCAK	TÜRK	2. 927	2. 894
	YABANCI	1. 520	2. 485
ŞUBAT	TÜRK	3. 455	4. 332
	YABANCI	2. 804	2. 898
MART	TÜRK	6. 732	7. 242
	YABANCI	4. 985	4. 455
NİSAN	TÜRK	6. 202	6. 072
	YABANCI	4. 342	4. 555
MAYIS	TÜRK	5. 840	5. 222
	YABANCI	4. 683	4. 490
HAZİRAN	TÜRK	6. 862	6. 164
	YABANCI	6. 212	5. 746
TEMMUZ	TÜRK	5. 694	5. 532
	YABANCI	7. 761	6. 943
AĞUSTOS	TÜRK	5. 278	6. 678
	YABANCI	6. 546	8. 546
EYLÜL	TÜRK	5. 054	5. 144
	YABANCI	4. 947	5. 460
KASIM	TÜRK	5. 349	4. 438
	YABANCI	3. 737	4. 438
ARALIK	TÜRK	6. 762	6. 480
	YABANCI	4. 580	4. 904
TOPLAM	TÜRK	66. 012	70. 046
	YABANCI	58. 143	61. 393

Kaynak: Gaziantep Kültür Müdürlüğü

Yukarıdaki tablo incelendiğinde Gaziantep'i ziyaret eden yerli ve yabancı turist sayısındaki artış rahatlıkla görülebilir, ziyaretçi sayısının daha da artacağı beklenmektedir. Tarihi mekânlar ve geleneksel değerler kültür turizmine kazandırılarak yeniden yaşatılması sağlanmıştır.

Gaziantep'te bu çerçevede yapılan çalışmalar şehrin otantik yapısını gün yüzüne çıkarmakta ve şehri değişen turizm anlayışı ekseninde bir cazibe merkezi konumuna getirmektedir. Bizim bu çalışmada Gaziantep'i ele almamızdaki amaç hem kültür ve kültür turizmi konusunda değişen paradigmaya uygun olarak şehrin bir örneklem oluşturması hem de söz konusu potansiyelin yüksek olmasıyla ilgilidir. Bu çerçevede somut veriler olarak alt başlıklar halinde mevcut mekânları ele almaya çalışacağız.

5. 1. TURİZME ELVERİŞLİ MEKÂNLAR

5. 1. 1. Dinî Mekânlar

Kültürün ayrılmaz bir ögesi olan din, diğer kültür öğeleri üzerinde etkiye sahiptir. Ait olduğu toplumun dilini, kültürünü, geleneklerini etkiler. Gaziantep'te Antik dönem inançlarının yanı sıra Musevilik, Hristiyanlık ve Müslümanlık gibi semavi dinlerin önemli yapıları günümüze kadar varlığını sürdürmüştür. 20. yüz yılın başlarında Gaziantep'te yaşayan Hristiyanlar tarafından inşa edilen kiliseler günümüze kadar kalmış ve ziyaret edilebilecek durumdadır. Kentte mimari yapısıyla dikkat çeken çok sayıda Türk-İslam eseri cami mevcuttur (www.gaziantepkulturturizmi.gov).

Her kültür, inanılan dinin izlerini taşır, tez konumuz olan Gaziantep'teki dinî mekânlar şunlardır:

5. 1. 1. 1. Camiler

Cami Türk Dil Kurumu tarafından “*Müslümanların namaz kılmak için toplandıkları yer*” şeklinde tanımlanmıştır (www.tdk.gov). Vakit namazlarının yanında, ramazan aylarında teravih namazları ve cuma namazı kılmak için insanlar camilere giderler. Camiler geçmişte duyuruların yapıldığı mekanlar olarak da kullanılmış, mahallede meydana gelen kötü ya da iyi olaylar buradan tüm halka duyurulmuş (K. K. 1). Camiler dini mekanlar olmasının yanı sıra toplumun sosyal ihtiyaçlarını karşılayan yerler de olmuştur. Örneğin evlenemeyen insanlar baht açmak için gitmiş ve dilekleri gerçekleştiğinde adaklarını caminin eksik birşeyini alarak yerine getirmiştir. Aynı şekilde yedi tane caminin çeşmesinden alınan suyla yıkanıldığında kazancın bereketli ve helal olacağına inanılmaktaydı (K. K. 3). Cami, mimari yapısından içindeki seccadelere kadar bütün özellikleriyle ait olduğu toplumun kültürel değerlerini yansıtır. Çinileriyle ünlü olan Kütahya'da camilerinin

süslemelerinde çini, ahşabın çok kullanıldığı Karadeniz'deki camilerde ahşap, Gaziantep camilerinde ise yörede çok çıkarılan farklı renkli taşlar kullanılmıştır. Gaziantep camilerinin duvarları taş, dikdörtgen planlı, cepheleri genellikle sadedir. Süslemeler daha çok minarelerde yapılmaktadır. Yurt içi ve yurt dışından insanlar manevi yönden tatmin olmak için çeşitli gezilere katılmaktadır. İnanç turizmi kapsamında yapılan bu geziler vasıtasıyla insanlar gittikleri yerin kültürü hakkında da bilgi sahibi olmaktadır. Turistler kente yalnızca camileri görmek amacıyla gelmemektedir. İnsanlar, müzeler kenti ve Doğu'nun Paris'i olarak adlandırılan şehri ziyaret etmek amacıyla gelmekte ve gezdikleri yerlerle aynı güzergahta olması sebebiyle camileri de gezmektedir. Turistler, gittikleri yerde gelenek haline getirilmiş birtakım ritüelleri yerine getirmektedir. Örneğin birçok türbede yapılan bez bağlama, mum yakma gibi davranışlar turistlere çekici gelmektedir. Gaziantep camilerinde bu tarz ritüellere haram olduğu gerekçesiyle izin verilmemektedir; ancak yöre halkı tarafından gizli de olsa bu ritüeller devam ettirilmeye çalışılmaktadır. Yöredeki camiler hakkında anlatılan efsane ve menkıbeler yöre halkı dahil birçok kişi tarafından bilinmemektedir. Bu efsaneler yöreye gelen yerli ve yabancı turistlere anlatılsa hem bu ritüellerin unutulmaması sağlanacak hem de bu mekanları ziyaret etmek daha çekici bir hale gelecektir. Camilerin bir kısmı bahsedilen işlevleri dışında ziyaret gibi de görülmüştür, bu yerler hakkında çeşitli efsane ve menkıbeler anlatılmakta; ayrıca bunun yanında folklorik uygulamalar bulunmaktadır. Gaziantep'te çok sayıda cami bulunmaktadır, bunların hepsini incelemek çok zaman alacağı için tezde hakkında efsane, menkıbe anlatılanları ve folklorik uygulamalar yapılanlar işlendi.

5. 1. 1. 1. Ahmet Çelebi Camisi

Cami, Ahmet Çelebi tarafından yaptırılmıştır, yapım tarihi 1079 ile 1078 yılları arasındadır. Caminin avlusundaki çeşme suyunun kesilmesi nedeniyle bir süre camide ibadet yapılamamıştır. Bugün de yıkık bir durumda karşımıza çıkmaktadır. Camiyle ilgili çeşitli efsaneler anlatılmaktadır, bunlardan ilki şöyledir:

Avcının biri güvercine nişan almış, güvercini vuracağı sırada güvercin don değiştirerek insan şekline dönüşmüştür. Avcı bunun üzerine ateş etmekten vaz geçmiştir, tekrar güvercin biçimine girince avcı ateş etmiş ve bayılmıştır. Avcının yakınları onu Ahmet Çelebi'nin yanına götürmüş, Çelebi avcıya yaralarını göstererek 'Zalim bak beni ne hale getirdin?' demiştir (Güzelbey, 1992: 24).

Diğer efsane ise şöyledir:

Nuri Mehmet Paşa, cami yaptırmadan önce Gaziantep'teki bütün camileri gezmiş ve Ahmet Paşa Camisi'ne gelince camideki görevli onu caminin damına çıkarmıştır. Mehmet Paşa nedenini sorunca 'Zalim insanların bastığı yerde ot bitmez' demiştir. Efsaneye göre de bastığı yerlerde ot bitmemiştir (Güzelbey, 1992: 25).

Ahmet Çelebi Camisi hakkında anlatılan bu iki efsaneye yalnızca kitaplarda rastlanılmaktadır, camiye gelen insanlar bu efsaneleri bilmemektedir. Cami hakkında anlatılan efsane bilinse bu camiye ziyaret etmek daha çekici bir hale gelecek ve insanlara birtakım sosyal mesajlar verilmesi sağlanacaktır.

5. 1. 1. 1. 2. Ali Nacar Camisi

Bu cami hakkında iki efsane anlatılmaktadır. İlki şu şekildedir:

Ali adında bir Nacar biriktirdiği parayla cami yaptırmak ister ve bu düşüncesini müftüye açar. Müftü biriktirdiği paranın içinde haram para varsa yapacağı hayrın kabul olmayacağını söyler. Bunun üzerine Nacar biriktirdiği paranın helal olup olmadığını anlamak için bir yalangoz ağacını oyar ve altınları içine doldurur. Havalarm yağışlı, derenin akışkan olduğu bir zamanda ağacı Alleben'e atar. Aradan aylar geçer ve bir gün dere köylü bir adam yalangoz ağacından bir parça getirerek sabanındaki eksik bir yerin yapılmasını ister. Ali Nacar ağacı tanır ve köylü gittikten sonra altınları çıkarır ve bu camiye yaptırır (Güzelbey, 1992: 38-39).

Cami hakkında anlatılan diğer efsaneye göre Kepkepoğlu Hacı Mehmet Efendi, Ali Nacar Camisi'ni yeniden yaptırmak ister. Mahalleli de katkıda bulunmak ister ama Hacı Mehmet Efendi bu yardımı kabul etmez. Mahalleli, müftünün yanına giderek durumu anlatır. Müftü, Hacı Mehmet Efendi'nin haberi olmadan cebine para koyun der. Mahalleli müftünün söylediğini yapar; ancak Hacı Mehmet Efendi cebine para koyulduğunu anlar ve ceplerini diktirir. Mahalleli tekrar müftünün yanına gider ve müftü topladıkları parayla birkaç katır alıp caminin avlusuna bırakın der. Sahibi bilinmeyen katırlar caminin avlusuna bırakılır ve katırlar satılarak caminin yapım masrafları karşılanmış (Güzelbey, 1992: 38-39).

5. 1. 1. 1. 3. Ayşe Bacı Camisi

Gaziantep'teki diğer önemli camilerden birisi de Ayşe Bacı Camisi'dir. Onunla ilgili de anlatılan efsaneler vardır. Bunlardan biri şöyledir:

Gaziantep'in Boyacı Mahallesi'nde Hacı Ali Ağa adında çok zengin bir adam yaşarmış, bu adamın iki oğlu ve bir kızı varmış. Aile mutlu bir şekilde

yaşarken genç kızları Ayşe hastalanmış. Hasta yatağında yatarken rüyasında ak sakallı, eli dayaklı birini görür. Ak sakallı adam kızı rüyasında şimdiki caminin olduğu yere götürerek buraya cami ve medrese yaptırmasını söyler. Kız parasının olmadığını söyler; ancak yaşlı adam çeyizini satarak yaptırmasını söyler. Kız uyandığında rüyasını babasına anlatır ve caminin olduğu yeri gösterir. Bu olaydan sonar kız ölür ve babası kızın çeyizini satarak camiyi yaptırır (Güzelbey, 1992: 45-46). İnsanlar geçmişte bu camiye baht açmak amacıyla gidermiş. Baht açma işlemi üç hafta boyunca cuma günleri sela verilmeden önce dua edilir, helva yapılır ve camide dağıtılmış. Üç hafta sonunda kızların bahtı açılır ve camiye adadıkları adakları yerine getirmiş (K. K. 32).

5. 1. 1. 1. 4. Boyacı Camisi

Kentteki en büyük camilerden biridir. Caminin adıyla ilgili anlatılan efsaneye göre:

Cami yapılmadan önce caminin yeri boş bir alanmış ve alanın ortasında büyük bir ağaç varmış. Evi bu çevrede olan bir boyacı, sabah namazına giderken o büyük ağaçta birinin asılı olduğunu görmüş. Yanına gittiğinde adamın yaşadığını ve yardım istediğini duymuş. Boyacı cebinden çıkardığı bıçakla ipi kesmiş ve adamı evine götürmüştü. Adam haydut çetesinin elebaşısı olduğunu ve güvenlik güçleri tarafından yakalanıp asıldığını; ancak boynundaki ipin ilmiği boğazını sıkırmaya başladığı sırada parmakları kınalı bir elin iple boynunun arasına girdiğini ve onu boğulup ölmekten kurtardığını söylemiş. Adam soygunculuk yaptığı günlerin birinde çetesindeki birkaç kişinin gelinliği ve çeyiziyle bir gelini kaçırdıklarını ama kendisinin buna engel olup gelini evine götürdüğünü ve asıldığı sırada o gelinin kınalı parmaklarının onu ölmekten kurtardığını söylemiş. Haydutların başı bir gün dinlendindikten sonra gitmiş ve aradan yıllar geçmiş. Boyacı Yusuf sabah namazına gitmeye hazırlanırken kapısı çalmış, haydut içeri gelmiş ve artık helal para kazandığını anlatarak asıldığı yerdeki alana cami yaptırmak istediğini söylemiş. Boyacı Yusuf ertesi gün işe başlamış, bundan dolayı camiye Boyacı adı verilmiştir (Güzelbey, 1992: 65-67).

5. 1. 1. 1. 5. Karagöz Camisi

Çarşı merkezinde bulunan caminin adıyla ilgili anlatılan efsane şu şekildedir:

Battal Ağa adında biri yaptırdığı camiden bahsederken caminin giderlerini karşılamak için bir sürü kara gözlü koyununu sattığını söylemiştir. Bundan dolayı da caminin adı Karagöz olmuştur (K. K. 30). Cami şehrin merkezindedir. Geçmişte camiye dilek tutmak amacıyla gidilir ve duaları kabul olduğunda kurban kesilirmiş (K. K. 32).

5. 1. 1. 1. 6. Kesikbaş Camisi

Halk arasındaki söylentilere göre, caminin kurucusu Ali Ağa başı kesilerek idam edilmiş ve bundan dolayı da camiye Kesikbaş adı verilmiştir.. (Güzelbey, 1992: 116). Halk arasındaki anlatılan söylentiler Şanlıurfa'daki Hz. İbrahim hakkında anlatılan menkıbeye çok benzemektedir. Bunun nedeni iki kentin çok yakın olması ve halkın bu olayı benzer bir şekilde anlatmasıdır. Kesikbaş denilen zatın çok yüce olduğu düşünülür ve ona edilen duaların geri çevrilemeyeceğine inanılmaktadır. Bu nedenle de insanlar bahtı kapalı olan kızlar için caminin çeşmesinden su alınarak banyo yaptırılır. Bu suyun kızın üzerindeki uğursuzluğu alacağına ve bahtının açılacağına inanılmaktadır (K. K. 34).

5. 1. 1. 1. 7. Kılıçoğlu Camisi

Molla Halil tarafından yaptırıldığı söylenen cami hakkındaki söylentilere göre Ermeniler Kılıçoğlu adında bir ailenin bağından taş keserlermiş. Kızıklı Halil buradan bağdan taş kesmelerine karşılık Ermenilerden para istemiş ve caminin yapılmasını sağlamıştır. (Güzelbey, 1992: 119). Taş çıkarmak çok zahmetli bir iştir ve cami büyük fedakarlıklarla yapılmıştır.

5. 1. 1. 1. 8. Ömeriye Camisi

Gaziantep camilerinden en eskisi olduğu söylenir. Ömeriye Camisi'nde eskiden her cuma gecesi "kilit açma" töreni yapılırmış. Bu tören şu şekildedir: Yaşı geçtiği halde evlenemeyen kızlar için kilit açılırmış. Cuma gecesi sela verilirken kızın başının üstünde kilit kitlenir, ertesi cuma günü anahtar cuma namazı kılınırken yaşlı bir kadın tarafından camiye götürülür ve namaz kılınır kılınmaz bir çocuğa açtırılırmış. Kiliti en önce açılan kızın bahtı daha çabuk açılır ve hemen evlenirmiş. Kilitlerin beyaz bir bez parçasına sarılarak götürülmesi de bir gelenekmiş. Bu uygulama yalnızca Ömeriye Camisi'nde yapılırmış (K. K. 33). Bu gelenek yöre halkı tarafından unutulmuştur, günümüzde yöre halkı baht açtırmak için farklı yerlere gitmektedir. Oysaki geçmişteki bu uygulamanın canlandırılması geleneğin devamı

için önemlidir. Halk arasındaki bir inanışa göre de cami her yıl biraz daha zemine gömülmektedir. Tamamen yer içine girdiğinde de kıyametin kopacağına inanılmaktadır (Güzelbey (1992: 142-143).

5. 1. 1. 1. 9. Şirvani Camisi

Camiyi yaptıran kişi Seyit Mehmet Şirvani'dir. Halk arasında anlatılanlara göre Şirvani Hazretleri camiye yaptıtırırken işçilerin parasını minderin altına saklamaktadır. Bunu gören işçilerden biri paraları çalmak ister; ancak minderin altından büyük bir yılan çıkar ve işçiyi korkutarak parayı çalmasını engeller. Mehmet Şirvani o sırada camide olmamasına rağmen olaydan haberdardır ve işçiye kızmıştır. Diğer rivayet ise caminin olası bir felaket durumunda yeniden yaptırılması için caminin altında tılsımlı bir çırçır bulunmaktadır. (Güzelbey, 1992: 121)

5. 1. 1. 2. Kiliseler

Kilise Türk Dil Kurumu tarafından "Hristiyanların ibadet etmek için toplandıkları yer" şeklinde tanımlanmıştır (www. tdk. gov. tr). İnsan doğası gereği, manevi olarak bir güce sığınma gereği duyar. Bunlar mensup oldukları dine göre değişir. İnsanlar, İslamiyette ibadetlerini yerine getirmek için camilere, Hristiyanlıkta ise kiliselere giderler. Gaziantep konumu itibariyle birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır, bu medeniyetlerden kalan yapılardan bir kısmı günümüze kalmıştır. İnanç turizmi kapsamında insanlar özel olarak turlarına katılmaktadır. Gaziantep'e gelen yerli turistler kiliseleri inanç eksenli değil, tarihi mekânlar olmasından dolayı ziyaret etmektedir. Bu mekânlar tarihi dokularına uygun olarak restore edilmiş ve kültür merkezleri olarak kullanılmaktadır. 20. yüz yılın başında Gaziantep'te yaşayan Hristiyanlar tarafından inşaa edilen kiliselerden ikisi günümüze kadar ulaşabilmiştir. Bunlar Kendirli ve Aziz Bedros Kiliseleridir.

5. 1. 1. 2. 1. Kendirli Kilisesi

Şehrin merkezinde, öğretmen evinin bitişiğindedir. Gaziantep'te yaşayan Katolik Ermenilerin ibadet etmeleri için Fransız Misyonerler tarafından yaptırılmıştır (www. gaziantepkulturmudurlugu. gov.). Geniş bir bahçesi bulunan kilise beyaz kesme taşlarla yapılmıştır. Kilisenin bahçesinde siyah kesme taşlar kullanılmıştır. Kilisenin içinde zemin renkli taşlarla döşenmiştir. Uzun yıllar kilise olarak kullanılmış; Gaziantep Savunmasından sonra Ermenilerin kenti terketmelerinin ardından öğretmen okulu olarak kullanılmıştır (www. gaziantepkulturmudurlugu.

gov). Günümüzde Otelcilik ve Turizm Meslek Lisesi toplantı salonu ve Öğretmenevinin lokali olarak kullanılmaktadır. Kültürel değerleri korumak için "saklayarak korumak" yerine yaşatılarak korumak" süreci önemlidir, Kendirli Kilisesi'nin toplantı salonu ve lokal olarak kullanılması kültürel değerlerin yaşatılarak korunduğunu göstermektedir. Kiliseye gelen insanlar, dönemin mimarisini öğrenmenin yanı sıra kültürü hakkında da bilgi sahibi olmaktadır. Kilise, savunmada verdiği zorlu mücadeleye rağmen zarar görmeden günümüze kadar gelmiştir, bu da kentin köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermesinin yanı sıra kentte olan inanç özgürlüğünü göstermektedir. Kente konaklama amacıyla gelen turistler şehir merkezinde olması ve ucuz olduğundan dolayı öğretmen evinde kalmayı tercih etmektedir. Tarihi yapı turistlerin dikkatini çekmekte ve kenti daha popüler yapmaktadır. Sınır komşumuz olan Suriye'yle giriş-çıkışlarda vizenin kaldırılmasıyla birlikte Suriye'den Gaziantep'e gelen turist sayısında artış olmuştur. Kiliseyi özellikle Suriye'de yaşayan Ermeniler ziyaret etmektedir. Gelen ziyaretçiler inandıkları dinin eski yapılarını görmenin yanı sıra geçmişte bu kentte yaşayan atalarının bıraktıkları izleri görmek istemektedir (K. K. 28). Kent geçmişten aldığı kültürel varlıkları geleceğe taşıyarak geçmişin unutulmaması sağlayarak zengin bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir.

5. 1. 1. 2. 2 Aziz Bedros Kilisesi (Ömer Ersoy Kültür Merkezi)

Kilisenin 1723 yılında Gregoryan tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Yol yapım çalışmaları sırasında bulunmuştur. Kilisenin altındaki tünellerden biri kilisenin karşısındaki papazın evine, diğeri ise Şehreküstü'ye çıkmaktadır. Papaz cuma ve cumartesi günleri ayin yaptıktan sonra alttaki tüneli kullanarak evine geçmiştir. Zamanla yol çalışmalarından dolayı tüneller çökmüş ve kullanılmaz hale gelmiştir. Kilisenin içinde papazın çalışma odası vardır, bu odanın şarap mahseni olarak kullanıldığı da düşünülmektedir. Tavanda on iki pencere bulunmaktadır, pencerelerden her biri bir ayı temsil etmektedir. Bu pencerelerden her biri ayda bir kez güneş ışığından faydalanmaktadır. Tavanda melek resimleri ve haç işareti vardır. Ses sitemi çok iyi düzenlenmiştir. Hoporlöre gerek kalamadan ses kilisenin tamamında duyulmaktadır. Üst katında günah çıkarma odası ve vaftiz odası vardır. Aziz Bedros Kilisesi'nin nin küçük geldiği ve zamanla eski bir kilise olan St. Mary Kilisesi'nin yaptırıldığı söylenmektedir. Yerli ve yabancı turistler tarafından en çok ziyaret edilen yerlerden biridir. Özellikle sınır komşumuz olan Suriye'de yaşayan

Ermeniler tarafından atalarının izlerini görmek amacıyla ziyaret edilmektedir. Kilise bir yılda dört bine yakın kişi tarafından ziyaret edilmiştir. (K. K. 28).

Kilisenin geniş bir bahçesi vardır. Tarihi mekân sarı kesme taşlarla yapılmıştır. Tarihi mekân Kozanlı Camisi ile yan yanadır bu da yöre insanının ne kadar hoşgörülü olduğunu göstermektedir. Kilise uzun yıllar dini amaçlı kullanılmıştır 450 yıllık geçmişi vardır. Savunmadan sonra kilise uzun yıllar boş kalmış, daha sonra kentin önemli simalarından biri olan Ömer Ersoy Almanya'dan getirdiği dokuma makinasıyla tül fabrikası kurmuştur. Kilise fabrikada dokunan tüllerin korunduğu depo olarak kullanılmıştır. Kilise için çevreden gelen kiralık mı sorusunun üzerine Ersoy tarihi yapıyı gizlemek amacıyla etrafını evlerle kapatmıştır. Etrafındaki evlerden dolayı yöredeki insanların çoğu tarafından uzun yıllar farkedilmemiştir. Kilise, tarihi mekânları koruma projesiyle mekânın restore edilme çalışmalarıyla dört yılda tamamlanmıştır. Ömer Ersoy kiliseyi valiliğe çok cüzi bir fiyata satmış, ona olan minnet duygusundan dolayı tarihi yapıya Ömer Ersoy Kültür Merkezi adı verilmiştir (K. K. 11). Mekânın doğal yapısına zarar verilmeden restore edilmiş ve kültür merkezi olarak kullanılmaktadır. Yaz döneminde kilisede sabahları satranç öğleden sonraları ise bağlama gibi kültür etkinlikleri yapılmaktadır. Kilise, yörenin köklü bir tarihi geçmişe sahip olduğunu göstermektedir. Tarihi ve kültürel mekân olan bu yapının kültürel faaliyetler için kullanılması uygulamalı halkbilimi çalışmalarına hizmet ettiğini göstermektedir. Turistler tarafından bu mekânda konser, tiyatro gibi sosyal etkinliklere katılmak çekici gelmektedir. Bu kapsamda turistlerin yöreye geldikleri zaman olan ilkbahar ve sonbahar sezonlarında onların ilgisini çekecek kültürel etkinlikler yapılması turizm sektörünü canlandırabilir. Bu faaliyetler yörenin daha çok ziyaret edilmesini sağlayacaktır.

5. 1. 1. 2. 3. St. Mary Kilisesi (Kurtuluş Camisi)

1876 yılında Ermeni bir adam buradan geçerken Ermenilerin mağarada ibadet ettiklerini görür ve mabet yaptırmaya karar verir. İnşaatın ilk yıllarında yaptıran şahsın Gaziantep'ten gitmesiyle Osmanlı padişahından yardım istenir ve kilise on yedi yılda tamamlanır. 1892 yılında St. Mary adıyla ibadete açılır. 1922'de Gaziantep-Fransız harbinde Ermeniler Fransızlara destek olunca Fransızların da yenilmesi sonucu Ermeniler çareyi kaçmakta bulur. 1930'da Adalet Bakanlığı bu binaya el koyarak cezaevi yapar. O zamanda kentte yer alan en büyük mekândır ve burada bine yakın mahkûm kalır. Kadınlar için ise binanın kuzeydoğusunda olmak

üzere küçük bir bina yaptırılır. Bostancı Osman'ın başkanlığında beş müebbet mahkûm kilisenin altında bulunan tünelden kaçarak kurtulur. Kilisenin altında iki tünel vardır ve bu tünellerden biri Gaziantep sınırına, diğeri ise Amerikan Hastanesi'ne çıkmaktadır. Kilisenin altında bulunan on beş dükkân hücre evi olarak kullanılmıştır, günümüzde ise zabıta odası olarak kullanılmaktadır. 1981'de Başpınar yolundaki yeni cezaevinin yapılınca buradaki mahkûmlar oraya taşınmıştır. 1984'te bina Adalet Bakanlığından bir hayırsever tarafından satın alınarak Diyanet İşlerine bağışlanmıştır. Yaklaşık yirmi yedi yıldır cami olarak hizmet vermektedir. Binanın iki kuzey iki güney bir de doğuda olmak üzere beş kapısı vardır. Daha sonra camiye dönüştürüldükten sonra güneyde de bir kapı açılmıştır. Cami olduktan sonra çan kuleden alınarak tarihi müzeye kaldırılmış ve çan kulesinin üzerine minare yapılmıştır. Güney tarafında ortada bulunan pencere iptal edilerek mihrap yapılmıştır. Binanın batı tarafında kilise döneminde yapılan ve çocukların eğitiminde kullanılan ek bina bulunmaktadır. Bu binada cezaevi olarak kullanıldığı dönemlerde ise siyasi mahkûmlar kalmıştır. Günümüzde harap bir durumda olan bu bina yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyadır; ancak yaşlılar lokali, taziyevi ya da Kuran kursu olarak kullanılarak halka hizmet verebilir. Kilise binası iki katlıdır, cami olduktan sonra alt kat tamamen iptal edilmiştir. Söylentilere alt kat katta iki papazın mezarı bulunmaktadır.

Cami, yerli ve yabancı, Müslüman ve Müslüman olmayan insanlar tarafından yılın her günü ziyaret edilmektedir. Cami görevlisi bahçede bir kadını ağlarken görür ve niçin ağladığını sorar, kadın babasının burada mahkûm olup öldüğünü söyler. Yine Almanya'dan gelen bir papaz da mabedin mabed olarak kullanılmasından memnun kaldığını ve her yıl burayı ziyaret edeceğini söylemiştir (K. K. 11). Tarihi eserler milletleri birbirine bağlar. Her iki din için de kutsal olan bu mekânın günümüzde bir amaca hizmet vermesi iki tarafı da memnun etmektedir. Namaz kılmak için gelen insanlar dönemin mimarisi ve Hristiyanlık hakkında bilgi sahibi olurken Hristiyan insanlar ise İslamiyeti tanır. Böylece karşılıklı kültür alışverişi sağlanır. Halkbilimin temel amaçlarından biri saklamak yerine yaşatmaktır. Mekân restore edilirken aslına zarar verilmemiştir, caminin duvarlarında haç işaretleri, melekler ve şamdanlar dönemin mimarisinin ne kadar ileri seviyede olduğunu göstermektedir. Cami Aziz Bedros Kilisesi ile karşı karşıyadır ve çarşıya yakındır, turistlerin yol istikametleri üzerinde olmasından dolayı çok ziyaret edilmektedir.

5. 1. 1. 3. Türbeler

Türbe Türk Dil Kurumu tarafından “*Genellikle ünlü bir kimse için yaptırılan ve içinde o kimsenin mezarı bulunan yapıdır.*” şeklinde tanımlanmıştır (www. tdk. gov. tr). Gaziantep binlerce yıldan beri birçok kültür ve inanca ev sahipliği yaptığı için bu inançların ve kültürlerin eserlerini barındırır. Kentte birçok türbe bulunmaktadır. Yöre halkı dileklerini türbelere giderek orada yatan kişinin aracılığıyla Allah’tan istemektedir. Dilekleri gerçekleştiği takdirde kurban kesmekte ya da fakirlere yardım etmektedir. İslamiyet’te türbelere gidip bez bağlamak, dilek dilemek haramdır. İnsanlar alışkanlıklarından kolayca vazgeçememektedir ve gizli de olsa bu davranışları yapmaktadır. İnsanlar sıkıntılı anlarında bir güce sığınmak istemektedir ve bu yüzden türbelere gitmektedir. Tez konumuz olan Gaziantep’te de birçok türbe bulunmaktadır. Kentte bulunan türbeler şunlardır:

5. 1. 1. 3. 1. Kara Kabir

Kara Baba olarak bilinen ulu zatın yattığı mezara “Kara Kabir” adı verilmiştir. İnönü Caddesi üzerindedir. Rivayete göre mezarın bulunduğu alan eskiden mezarlıktır, mezarlıklar yıkılarak evler yapılmıştır. Kara Baba fakir bir gencin rüyasına girer ve mezarını bulup etrafını çevirmesini söyler. Zatın dediklerini yapan genç rüyasında yine zatı görür ve ona bir yer tarif eder. Uyandıktan sonra oraya giden genç bir küp altın bulur ve zengin olur (K. K. 3). Diğer bir söylentiye göre ise yol çalışmalarında mezar yıkılmak istenmiş ve dozerin kepçeleri kırılmıştır. Gece yıkılan mezar sabah yeniden eski haline gelmiştir (K. K. 34). Diğer bir rivayet ise Kara Baba bir şeyhin hizmetinde iken bir can sıkıntısı yaşar ve şeyhini terketmeye karar verir. Şeyhi tüm ısrarlarına rağmen onu ikna edemez. Şeyhi çok sinirlenir ve ona bir tokat vurur. Kara Baba yaralı bir güvercin donuna girdikten sonra şimdiki mezarının olduğu yere düşer. Sonra insan sıfatına dönerek orada uzun yıllar yaşar ve öldükten sonra şimdiki mezarının olduğu yere gömülür (Güzelbey, 1990: 124). Mezar kaldırımın üstünde etrafı çevrilmeden durmaktadır. Özellikle cuma günleri kadınlar dilek dileyip adak adamaktadır. Alan araştırması için gittiğimizde orada çeşitli semtlerden gelen kadınların mum yakarak dilek dilediklerini gözlemledik. Mum yakarak dilek dilemek İslamiyette haramdır; ancak türbelerde mum yakarak dilek dilemenin bir gelenek haline gelmesi eskiden yörede yaşamış Hristiyanlardan etkilenildiğini göstermektedir. Mezarın başında bulunan ağaca ise çeşitli renklerde bez bağlanmıştır, ağaca bez bağlama geleneği

Şamanizmden gelen ve hala devam eden bir gelenektir. Yöre halkı özellikle cuma günleri gelerek dilek dilemektedir. Halk tarafından bu kadar ilgi gören mezarın gerekli çalışmalar yapılarak türbe şekline dönüştürülmesi gerekmektedir.

5. 1. 1. 3. 2. Ökkeşiye

Peygamberimiz veda hutbesinden sonra herkesle helalleşirken Ökkeşiye Hazretleri peygambere Uhud Savaşı'nda kırbaçla vurduğundan dolayı hakkını helal etmeyeceğini ve hakkını kisasla ödeyeceğini söyler. Bunun üzerine peygamberimiz kırbacı eline vererek sırtına vurmasını söyler. Ökkeşiye Hazretleri kendisine çıplakken vurulduğu için peygamberin de sırtını açmasını ister ve peygamberimiz sırtını açar. (www. gaziantepkulturmudurlugu. gov) Ökkeşiye Hazretleri peygamberin mührünü görür, öper ve hakkını helal eder. Peygamberle geçen muhabbetinden dolayı Ökkeşiye Hazretleri yöre halkı ve çevre iller tarafından tanınmakta ve çok ziyaret edilmektedir. İnsanlar bu mekâna kendi içgüdüleriyle gitmektedir. Özel turlar oluşturularak türbe ziyaret edilmektedir. İnsanlar Ökkeşiye Hazretlerinin türbesinde dualar edip adaklar adamaktadır. Türbeye bez bağlamak çok rastlanılan ritüellerden biridir. Bezden bebek ve beşikler yapılarak türbenin parmaklıklarına bağlanarak zattan bebek vermesi istenmektedir. Sınava girecek öğrenciler türbeye sürdükleri kalemle girdikleri sınavlarda başarılı olacıklarına inanmaktadır. Yıllarca üniversite sınavına girmesine rağmen başarılı olamayan biri türbeye gelip dua etmiş ve adak adamıştır. Bunun üzerine o yıl istediği bölümü kazanmış ve daha sonra türbede kurban keserek ziyarette bulunan fakirlere dağıtmıştır (K. K. 34). Dilekleri gerçekleşenler türbeye gidip adaklarını yerine getirirler, gerçekleştirmedikleri takdirde başlarına bela geleceğine ve kabul olan dileklerinin hayrını görmeyeceklerine inanmaktadır (K. K. 33). Gaziantep'te Ökkeş isminin çok bulunmasının nedeni bu ulu zattan dolayıdır. Aynı şekilde çocuk sahibi olmayan insanlar buraya gelerek dilek dilemekte doğan erkek çocuklarına Ökkeş adını vermektedir. Bu ismi vermedikleri takdirde çocuğun hayrını görmeyeceklerine inanmaktadırlar (K. K. 34). Ökkeşiye Hazretleriyle Peygamber Efendimiz arasında geçen olay Gaziantep'te anlatılan şehir efsanelerinden biridir (www. gaziantepkulturturizm. gov). Yöre halkı ve çevre iller tarafından bu kadar çok ziyaret edilen bu mekânın yapılacak bir proje kapsamı etrafında değerlendirilerek inanç turizmine kazandırılması kente gelen ziyaretçi sayısını arttıracaktır. Bu sayede halk

tarafından önemli olan ritüellerin unutulmaması sağlanacak ve gelecek nesillere taşınması sağlanacaktır.

5. 1. 1. 3. 3. Nesimi Türbesi

Nesimi Hazretlerinin türbesi Aktoprak köyündedir. Rivayete göre Nesimi Hazretlerini sevmeyenler ona iftira atmıştır. Ceza olarak da derisi yüzülmüştür; fakat hiç acı duymamıştır. Ayağa kalkmıştır ve halka suçsuz olduğunu söyledikten sonra kaybolmuştur. Köy halkı bu olaydan çok etkilenmiş ve unutulmamasını sağlamak amacıyla temsili bir mezar yapmıştır. Türbesi kaybolduğu yerde bulunmaktadır (K. K. 34). Yöre halkı bugün de türbenin bulunduğu yere giderek adaklar adamakta ve orada yattığı düşünülen zat aracılığıyla Allah'tan yardım istemektedir.

5. 1. 1. 3. 4. Pirsefa Hazretleri ve Türbesi

Pirsefa Hazretleri ile Yuşa Peygamber aynı yerde yatmaktadır. Pirsefa hakkındaki rivayetlere göre Pirsefa'nın Hz. Yuşa'nın türbedarı olduğu ve ölünce buraya gömüldüğü söylenmektedir. Bir başka rivayete göre ise Pirsefa Medinelidir ve ensardandır. Gaziantep'in Müslümanlar tarafından fethinde Hz. Ali kumandasında buraya gelmiş ve şehit olmuştur. Bunun üzerine Hz. Ömer, Yuşa'nın yanına defnederek “Kendini Peygamber-i Zışan'la Komşu ettim” demiştir (www.gaziantepkulturturizmi.gov). Pir Sefa Hazretlerinin birtakım kerametleri olduğuna inanılmaktadır bunlardan biri de Gaziantep Savunmasında yöre halkına yardım etmiştir (K. K. 2). Cemil Cahit Güzelbey'in kitabında ise savaş sırasında Sefa Hazretleri yiğitlik gösterir ve Hz. Ali “Pirim Sefalandım” der ve ismi Pirsefa olur (Güzelbey, 1990: 18). Türbenin çevresindeki esnaf çocuklarına ve torunlarına Sefa adını vermiştir. Esnaf, zatın işyerlerine bereket getirdiğine inanmaktadır. Hala orada çalışmakta olan esnaflardan biri maddi olarak çok sıkıntı yaşar ve türbeye gelip dua eder. Bunun üzerine işleri düzelir ve zengin olur (K. K. 2).

5. 1. 1. 3. 5. Dülük Baba

Dülük Baba şehrin kuzeyinde Dülük Baba diye anılan bir tepenin üzerindedir. Rivayete göre Yavuz Sultan Selim Mısır seferine giderken Gaziantep'ten geçmektedir ve karşısına tanımadığı bir zat çıkarak savaşı kazanacağını söyler, Sultan ona kim olduğunu sorar ama cevap alamaz. Sefer sonunda Sultan zatı ödüllendirmek için kente gelir ancak zatın öldüğünü öğrenir. Bunun üzerine zatın mezarını türbe şekline dönüştürür (K. K. 30). Dülük Baba'nın

evlenmek isteyenlere yardım ettiğiyle ilgili söylentiler vardır, bu nedenle yeni evlenen çiftler damadın ailesi tarafından Dülük Baba'ya götürülerek kurban keserler (K. K. 34). Kaynak kişiden öğrendiğimiz bilgiye göre kırk yaşına kadar evlenemeyen kardeşi Dülük Baba'ya giderek evlenmesi için yardım istemiştir ve kırk gün içinde evlenmiştir. Evlendikten sonra türbeye giderek kurban kesmiştir (K. K. 30). Kentte Dülük Baba adıyla bulunan piknik alanında yöre halkı tarafından haftasonları pikniğe gidilmekte ve zata dua edilerek dilek dilenmektedir. Ziyarete giden insanlar diğer türbelerde olduğu gibi sınavı kazanmak ya da çocuk sahibi olmak için gitmemekte, çoğunluğu evlenmek amacıyla gitmektedir (K. K. 34). Bu nedenle de kentte Dülük adına rastlanmaz. Diğer bir söylentiye göre ise yaşı kırk yaşına yaklaşan bir kız evlenmek ister; ancak birtürlü evlenemez. Bir gün rüyasında ak sakallı birini görür ve bu kişi Dülük Baba olduğunu ve yakında iyi bir kısmet çıkıp evleneceğini söyler bunun üzerine kız evlenir ve Dülük Baba'nın türbesine giderek kurban keser. İnsanlar manevi olarak bir güce sığınma ihtiyacı duyar, türbelere giderek orada yatan zatın dualarının kabul olması için onlara yardım edeceğini düşünür. Bu nedenle bu tür yerlerin tanıtımının iyi yapılması gerekmektedir. Bu sayede hem yaşayan geleneklerimiz ve ritüellerimiz unutulmayacak hem de turizm sektörü canlanacaktır.

5. 1. 1. 3. 6. Şeyh Fethullah Türbesi

Şey Fethullah cami ve hamam yaptırırken Gaziantep'ten geçmekte olan bir yolcu onun kerametlerini duyar ve İstanbul'a haber verir. Bunun üzerine zat İstanbul'a çağrılır ve kerametleri olup olmadığını öğrenmek için test edilir. Diri adam tabuta konularak cenaze namazı kıldırılması istenir. Şeyh Fethullah cemaate “Ölü niyetine mi diri niyetine mi?” diye sorar, cemaat ölü niyetine kıldırılmasını ister. Namazdan sonra tabut açılır ve adamın ölü olduğu görülür (Güzelbey, 1990: 53). Şeyh Fethullah'ın hastalıkları iyileştirme kerametinin olduğuna ve türbesinde yapılan duaların kabul olacağına inanılmaktadır. Bu yüzden hasta olan insanlar türbeye giderek bir gece burada kalmaktadır, duaları kabul olduktan sonra fakirlere yardım etmekte ve türbe için bir şeyler yapmaktadır (K. K. 2). Caminin bakım çalışmalarında emeği geçen sıvacının rüyasına giren zat, sıvacıya kendisinden bir şeyler istemesini söyler; ancak sıvacı hiçbirşey istemediğini söyler. Zat çok ısrar eder ve sıvacıyı ikna edemez. Sonunda zat “Seni hacca gönderelim Mehmet” der ve sıvacının parası olmamasına rağmen o yıl hacca gider (K. K. 21). Varlıklı ailelerden biri caminin karşısında bir dükkân kiralar ve Şeyh Fetullah Aşevini kurar. Burada

ihtiyaç sahibi olan insanlara perşembe ve cuma günleri öğle ve akşam yemekleri verilmektedir. Zatın aşevine bereket kattığı, az malzemeyle çok şey yapıldığı söylenmektedir (K. K. 2). İnsanlar tarafından şifa kaynağı olarak görülen bu mekânların gereken çalışmalar yapılarak yöre kültürüne kazandırılması gerekmektedir. Örneğin insanlar Adıyaman'ın köylerinden biri olan Menzil'e giderek tedavi olmaktadır. Tıpın bile yetersiz kaldığı durumlarda bu mekâna giderek iyileşeceklerine inanmaktadır. Köy yakın iller tarafından en çok ziyaret edilen yerlerden biridir ve tanımayan yoktur. Gaziantep'teki Şeyh Fethullah'ın da tedavi edici kerameti olduğuna inanılmaktadır; ancak tanıtımı yapılmadığından çevre iller tarafından çok fazla bilinmemektedir. Türbenin tanıtımı iyi yapıldığı takdirde özellikle yakın illerden gelen yerli turist sayısında artış olacaktır.

5. 1. 1. 3. 7. Pir Sefa ve Hz. Yûşa Türbesi

Pirsefa Hazretleri ile Yûşa Peygamber aynı yerde yatmaktadır, rivayetlere göre Pirsefa Hz. Yuşa'nın türbedarıymış ve ölünce de buraya gömülmüştür. İkinci söylenti ise Pirsefa Gaziantep İslam ordusu tarafından fethinde şehit olmuş ve Gaziantep'e defnedilmiştir (Güzelbey, 1990: 20). Sınava girecek öğrenciler ve çocuğu olmayan kadınlar bu türbeye gelerek dua ederler. Yörede Yuşa adı çok fazladır. Çocuğu olmayan kadınlar türbede dilek dilemekte doğan erkek çocuklarına Yuşa adını vermektedir. Hz. Yuşa'nın peygamber olmasından dolayı türbeye yakın illerden ve sınır komşumuz Suriye'den ziyaretçiler gelmektedir. Rivayete göre eskiden türbeye Hindistan'dan insanlar gelirmiş (K. K. 22). Ancak türbe peygambere ait olmasına rağmen günümüzde Ökkeşiye Hazretleri kadar tanınmamaktadır. Ökkeşiye Hazretlerine ve yöreye yakın köylerde bulunan şeyhleri ziyaret etmek amacıyla özel turlar oluşturulurken Hz. Yuşa ve Pir Sefa Hazretlerinin türbesi yeterince tanınmamaktadır. Türbenin tanıtımı iyi yapıldığı takdirde hem insanların manevi bir güce sığınma ihtiyaçları karşılanmış olacak hem de kente inanç turizmi amacıyla gelen ziyaretçi sayısında artış olacaktır. Türbede adak adanması, bez bağlanması ve mum yakılması yasaktır. İnsanlar sadece ziyaret ve dua etmek amacıyla gelmektedir.

5. 1. 1. 3. 8. Çınarlı Mahmut Baba

Türbe, Ömeriye Camisi'nin içindedir. Çınarlı Mahmut ermiş bir sultandır; ancak oğlu hovarda biridir. Babası bu duruma çok üzülür ve kendi kendini cemiye kapatarak ibadet eder. Annesi oğluna babasını çok üzdüğünü ve babasından özür

dilemesini ister. Bunun üzerine oğlu camide günlerce babasını bekler; ancak göremez. Abdest almak için dışarıya çıkan Çınarlı Mahmut Baba'nın ayağı kapıda yatan köpeğe çarpar. Ondan sonra bütün köpekler ve insanlar bu köpeğe iyi davranmaya başlar. Bu olay yöre halkı tarafından anlatılarak şefaatçi olduğu söylenmektedir (Güzelbey, 1990: 96).

Diğer bir söylenti de Gaziantep'e gelen sahte bir derviş halktan gereken ilgiyi göremez ve halka beddua eder. Buna sinirlenen zat sahte dervişe gözlerini oyacağını ve kenti terketmesini söyler. Bunun üzerine sahte derviş kenti terkeder (Güzelbey, 1990: 97). Yöre halkı camiye giderek dua etmekte ve dilekleri gerçekleştiğinde adak adamaktadır.

5. 1. 1. 3. 9. Hacı Baba

Hacı Baba Gaziantep'te semt adı olmasının yanı sıra yöre halkı tarafından çok iyi bilinen zatlardan biridir. Rivayete göre Hacı Baba her sabah taze ekmek almak için fırına gider. Ekmek almak için gittiği günlerin birinde fırıncı çok sinirlenir, Hacı Baba'yı tersler ve fırından kovar. Buna çok üzülen Hacı Baba beddua eder, bunun üzerine fırıncı ne yaparsa yapsın fırını birtürlü yakamaz haftalarca uğraşır; ancak başarılı olamaz. Fırıncı, Hacı Baba'nın kalbini kırdığı için fırının yanmadığını anlar ve ondan özür diler. Bunun üzerine fırıncının işleri düzelir (Güzelbey, 1990: 66).

Diğer bir rivayete göre ise Hacı Baba üstü başı yırtık bir halde gezerken pencerede çok güzel bir kız görür. Kıza dikkatle bakarken kız onu farkeder ve tükürür. Hacı Baba çok üzülür ve “Yarabbi bu şehrin ateşini sakla” diye beddua eder. Bunun üzerine şehirdeki tüm ateş ve lambalar söner, halk çok zor duruma düşer ve niçin böyle olduğuna anlam veremez. Gaziantep'e bu sırada bir derviş gelir ve bunun nedeninin Hacı Baba olduğunu anlar. Derviş Hacı Baba'nın yanına giderek ateşi ve lambayı yeniden yakmasını ister. Hacı Baba bir parça pamuk ile gördüğü güzel kızı getirmelerini ister. Dediklerini yaparlar, Hacı Baba kıza “Utanmaz neden yüzüme tükürdün ve sonradan yanıma geldin” der ve ağzından çıkan kıvılcımla pamuk yanar. Bunun üzerine şehirdeki lamba ve ateşler yanmaya başlar, kendisi de çok yakışıklı olur ve kaybolur. Bunları gören güzel kız deli olur ve ölür. Kızın adı Çıksorut'tur, gömüldüğü yere de bu isim verilir (Güzelbey, 1990: 70).

Hacı Baba, semt adı olmasından dolayı yöre halkı tarafından çok iyi bilinmektedir. Hacı Baba'nın kerametleri de kentte çok fazla anlatılmaktadır.

İnsanlar dilek dilemek ve dua etmek amacıyla gitmektedir. Yörede Hacı ismine de çok rastlanılmaktadır.

5. 1. 1. 3. 10. Memik Dede

Memik Dede yöre halkı tarafından çok iyi bilinen ve sevilen bir zattır. Memik Dede'nin birçok kerameti olduğuna inanılmaktadır. Bunlar hayvanlarla konuşmak, birden fazla mekânda bulunmak, hastaları tedavi etmek vb. Yöre halkı tarafından en çok bilinen hikâye ise Memik Dede'nin uşaklık yaptığı evin beyi hacca gider. Evin hanımı içli köfte yapar ve eşinin içli köfteyi çok sevdiğini söyler. Memik Dede hanımına köfteyi tabağa koymasını ve beyine götüreceğini söyler. Hanım inanmaz yine de köfteleri tabağa koyarak ona verir. Beyin hac ziyareti bittikten sonra köylüler onu karşılamaya gider. Bey ise asıl saygıyı uşağı olan Memik Dede'ye göstermelerini, kendisine Mekke'deyken üzerinden dumanları çıkan içli köfte getirdiğini söylemiştir. Memik Dede kerametleri anlaşıncaya kadar yere vurur ve orada ağaçlar yeşerir (K. K. 22). Yörede içli köfte yerine dolmaydı diyenler de bulunmaktadır.

Diğer bir rivayete göre Memik Dede'nin otlatığı ineklerden biri eve geç döner ve evin hanımı Memik Dede'ye kızar. Memik Dede'de ineğe niçin geç döndüğünü sorar. İnek, hanımın onu sağarken fazla süt almaya çalıştığını ve yavrusunun aç kaldığını söyler. Bu nedenle karnını iyice doyurup süt olmasını istediği için geç geldiğini söyler. Bunun üzerine Memik Dede evin hanımına olanı biteni anlatır ve hanım daha dikkatli davranır (Güzelbey, 1990: 39).

Tekke ve zaviyelerin kaldırılmasında türbeyi yıkmak isteyen kumandanın bacakları tutmaz olur. Köylü komutanı türbenin içine götürür, bir hafta burda kalır ve iyileşir (Güzelbey, 1990: 40).

Türbe, Gaziantep'e 20 km uzaklıktaki Göksüncük köyündedir. Ökkeşiye Hazretlerinden sonra en çok ziyaret edilen türbedir. Türbeye gelen insanlar çeşitli amaçlarla gelmektedir. Bunlar arasında şifa bulmak, evlenmek, evlat sahibi ve mal sahibi olmak gibi amaçlar vardır. Duaları gerçekleştiği takdirde kurban kesmeyen insanların işlerinin ters gideceğine inanılmaktadır. Türbede kurban kesilerek yemek yapılır ve orada bulunan insanlara dağıtılır. Türbedeki insanlar dileği gerçekleşen insanların yaptıkları yemeklerden yiyerek kendilerine de şans getireceğine inanmaktadır. Köyde Memik adına çok rastlanılmaktadır. Kaynak kişiden öğrendiğimize göre erkek çocuk sahibi olmayan bir kadına kayıinvalidesi tarafından

çok eziyet edilmekte ve kocası evlendirilmek istenmektedir. Buna çok üzülen kadın türbeye gelerek erkek evlat sahibi olmak için dua etmiştir. Bunun üzerine kadın hamile kalmış, erkek çocuk sahibi olmuş ve oğluna Memik adını vermiştir (K. K. 21).

5. 1. 1. 3. 11. Sam Köyü Şeyhi

Yavuz Sultan Selim ile geçen muhabbetinden dolayı yöre halkı tarafından çok iyi bilinmektedir. Yavuz Sultan Selim Çaldıran savaşına giderken Sam Köyü'nden geçmektedir ve şeyh ile karşılaşır. Üzüm mevsimi olmamasına rağmen şeyhden üzüm ister. Şeyh kuru bağa elini sürerek büyük bir salkım üzüm çıkarır ve padişaha verir. Padişah şeyhin kerametini görür ve savaşı kazanması için dua etmesini söyler. Yavuz Sultan Selim Mısır Seferi sonrasında şeyhin yanına gelerek teşekkür eder. Köy halkı tarafından da kerametleri anlaşılmıştır. Birgün Sam Köyü'ndeki kaynak suyu kesilmiş bunun üzerine halk şeyhten yardım istemiştir. Şeyh asasıyla suya vurmuş ve kaynak yeniden akmaya başlamıştır. Kaynak suyu o olaydan sonra kutsal kabul edilmiş ve içindeki balıklara dokunmak yasalanmıştır (Güzelbey 1990: 40-44). Türbeye köy halkı ve çevre köyler tarafından büyük ilgi gösterilmektedir. Dua edilmekte ve dilekleri gerçekleştiğinde fakirlere yardım edilmektedir.

5. 1. 1. 3. 12. Eydi Baba

Eydi Baba tabakhane de dericilik yapmış ve Gaziantep'li olmadığı için esnaf tarafından dışlanmıştır. Bunun asıl zâtın işlerinin diğer esnaflardan daha iyi olmasıdır. Esnaf Eydi Baba'yı kıskanmış evliya çalışmaz kendini ahirete adar, dünyalık işlerle uğraşmaz diyerek ona zarar vermek ister. Esnaf toplanır ve Eydi Baba'yı kovalar. Zat "Paranız pul olsun, malınız kül olsun" diyerek bir hamama girer, kendini kazana atar ve kaybolur. Bu hamamın adı tabakhane hamamı olur, her cuma günü Eydi Baba'nın bu hamama geldiği söylenir. Yöre halkı Cuma günü bu hamama giderek hastalıklarının şifa bulacağına inanmaktadır. Zâtın bedduasının üzerine tabakhane de çalışan esnaf çok çalılmasına rağmen para kazanamaz (K. K. 18).

5. 1. 2. Tarihî Mekânlar

Tarihi mekân geçmişte yaşamış insan topluluklarından günümüze kadar kalan eserlere verilen addır. Bir yerde tarihi kalıntı ne kadar çoksa oranın köklü bir geçmişi olduğu anlaşılır. Bu kalıntıların çeşitliliği ve mimari özelliğine bakılarak burada yaşayan insan toplulukları hakkında da bilgi sahibi olunabilir. Gaziantep’te geçmişten günümüze birçok tarihi yapı kalmıştır. Bunlardan bir kısmı geçmişteki işlevini sürdürmekte bir kısmı da işlev değiştirerek yeni bir amaca hizmet etmektedir. Tarihi mekânlar o yöreye gelen turist sayısını doğrudan etkilemektedir. Tez konumuz olan Gaziantep’in tarihi mekânları şunlardır:

5. 1. 2. 1. Kale

Türk Dil Kurumu tarafından "*Düşmanın gelmesi beklenen yollar üzerinde, askerî önem taşıyan şehirlerde, geçit ve dar boğazlarda güvenliği sağlamak için yapılan kalın duvarlı, burçlu, mazgallı yapı, kermen*" şeklinde tanımlanmıştır (www. tdk. gov. tr). Kale şehir içerisinde en çok dikkat çeken yerlerden biridir. Gaziantep kalesinin kim tarafından yapıldığı tam olarak bilinmemektedir; ancak geçmiş günümüzden 6000 yıl önceye gitmektedir (www. gaziantepkulturturizm. gov). Kültür Yolu Projesi ile kale ve çevresi restore edilmiştir ve bu sayede şehre gelen yerli ve yabancı turist sayısında artış olmuştur. Kalede savunmada yaşanan zorlukları anlatan belgeseller ve büstler savunmada yaşanan zorlukların gelecek nesillere aktarılmasını sağlamaktadır. Restorasyon çalışmalarıyla yeni bir görünüme sahip olan kalenin bugüne kadar gelmesi ve korunması ile ilgili de belli anlatılar vardır. Bu anlatılardan bazıları şöyledir:

Halk arasında yaygın olarak anlatılan efsaneye göre kaleyi zengin bir kadın yaptırmak ister. Sokağa çıkan zengin kadın yolda kalabalık insan topluluğuyla karşılaşır, bu cenaze topluluğudur. Kadın yanındaki uşağına “Bu nedir?” diye sorar. Uşak ise; “Efendim insanlar bir gün gelir ölürlər, ölülerini de böyle tabut içinde taşıyarak mezarlığa götürür ve toprağa gömerler. Gördüğünüz tabutun içinde dün bizim gibi canlı olan bir insan cesedi var. ” der. Bu olaydan etkilenen zengin kadın uşağıyla beraber geri döner ve kaleyi yapan ustaları yanına çağırarak; “ Bırakın kale yarım kalsın, ben ölümü hiç düşünmezdim. ” der (www. gaziantepkulturturizm. gov).

Yukarıdaki anlatı kalenin yapılmasıyla ilgiliyken bir de adıyla ilgili anlatı mevcuttur. O ise şu şekildedir:

Esas adı Kala-i Fusus (Yüzük Kalesi) olan Gaziantep Kalesinin bu adı bir efsaneye dayanmaktadır. Bu efsaneye göre kaleyi, bölgenin sahibi olan bir kız yaptırmıştır. Kalenin yapım masrafını karşılamak için çok kıymetli taşı olan yüzüğünü satmış. Bunun için kaleye, yüzük kalesi anlamında Kala-i Fusus adı verilmiştir (www. gaziantepkulturturizm. gov).

Kale kenttin en önemli sembolü ve değeridir. En çok ziyaret edilen yerlerin başında gelir, bulunduğu kentin köklü bir geçmişe sahip olduğunu gösterir. Böylesine önemli mekânın gerekli tanıtımı yapılarak insanlarda farkındalık yaratmak gerekmektedir. Ankara kalesi başkentte en çok ziyaret edilen yerlerden biridir. Ankara Kalesi Festivalleriyle kültürel hayatı canlandırılmaktadır. Festivalde şiir dinletisi, konser, tiyatro gibi etkinliklerle kültürel değerlerin sağlanmaktadır (www. hürriyet.com). Festival kentin turizm sektörünü canlandırmakta ve festivale dünyanın dört bir yanından turist gelmektedir.

Gaziantep Kalesi'nin restorasyonu ile birlikte içinde Panorama Müzesi açılmıştır. Bu müze kalenin içinde yer almasından dolayı ilkler arasındadır. Kaleyi ziyaret eden turistler müzeyi de gezerek kentin tarihi hakkında ve savunmada yaşanan zorluklar hakkında bilgi sahibi olabilir.

Kalenin tarihi ve kültürel işlevinin yanında yapılacak kültürel etkinliklerle ziyaretçi sayısında artış olabilir. Ankara Kalesi'nde yapılan benzer festivaller Gaziantep Kalesi'nde de yapılabilir. Yapılacak festivalde yöreye özgü halk oyunları gösterileri ve geleneksel mesleklerin tanıtımı yapılabilir. Yörede yapılan Fıstık Festivali büyük ilgi görmektedir. Ankara Kalesi Festivaline benzer şekilde Gaziantep Kalesi'nde Fıstık Festivalleri yapılarak kentin turizmi canlandırılabilir. Gaziantep Kalesi türkölere konu olacak kadar önemlidir. Kale hakkında yazılan anonim türkölü şu şekildedir:

Antebin kelesine astılar fermanımı

Aman aman astılar fermanımı

Urfa Mardin Beyleri kestiler fermanımı

Aman aman aman kestiler fermanımı

Seven ölür yar için,

Can verir canan için

Seni sevdiğim için kestiler fermanımı

Aman aman aman kestiler fermanımı.

Başım gitse boynumdan

Vazgeçmem bu sevdadan

İki koldan bir yandan kestiler yollarımı

Aman aman aman kestiler yollarımı (www. vikipedi. com)

Yöreye özgü olan türkü, ünlü sanatçılar tarafından söylenmiş ve albümlerinde yer almıştır (İzzet Yıldızhan, Ceylan, İbrahim Tatlıses). Şehrin merkezinde bulunan kale turistler tarafından ilk ziyaret edilmek istenen yerdir çünkü şehrin tarihi kimliğini yansıtan en önemli yerdir. Kaleyi gezerken dönemin mimari tarzı hakkında bilgi sahibi olurken savunma sırasında yaşanan zorluklar da görülebilir. Kalenin altında şehrin çeşitli yerlerine çıkan birçok geçit bulunmaktadır. Fransızlar Gaziantep'e geldiklerinde kent için "hayalet şehir" demişlerdir çünkü görünürde hiç insan bulunmamaktadır. Savunma sırasında kalenin altında bulunan tünellerden geçit sağlanmıştır. İnsanlar kale ve çoğu Antep evlerinde bulunan geçitlerle haberleşmiştir. Kaleye yakın Yeni Han'ın içinde bulunan Kaleoğlu Mağarası ve Tütün Han'ın içinde bulunan geçitlerden kaleye geçilmiş, askerlere yemek taşınmış ve istihbarat sağlanmıştır. Rivayete göre kaleye asmak için bayrak bulamayınca kefen yırtılmış ve şehitlerin kanına sürülerek kaleye asılmıştır (K. K. 12). Kentte kaleye çıkan birçok tünel bulunmaktadır; ancak yol çalışmalarından dolayı çökmüştür. Tüneller bir insanın geçeceği genişliktedir. Aydınlatılması için fener kullanılmıştır (K. K. 12). Zorlu bir süreçten geçerek geldiğimiz bugünlere geçmişimizi geleceğe taşıyarak yarınlar kalabiliriz. Okullarda zafer bayramı gibi özel günlerde çocuklar okul yönetimi tarafından kaleye getirilerek savunmada geçirilen zorlu günleri kendi gözleriyle görerek daha iyi öğrenmeleri sağlanmaktadır. Geçmişini bilmeyen neslin geleceğe güvenli adım atması beklenemez. Bu nedenle çocuklara bugünlere kolay gelinmediği ve geçmişimizden ders alarak geleceğe daha sağlam adımlar atmamız gerektiği bilinci aşılanmalıdır.

5. 1. 2. 2. Hanlar

Türk Dil Kurumu tarafından "*Han yol üzerinde veya kasabalarda yolcuların konaklamalarına yarayan yapıdır*" şeklinde tanımlanmıştır (www. tdk. gov. tr). Hanlar yolcuların her türlü ihtiyaçlarını karşılayabilecek nitelikte inşaa edilen hem pazar hem de misafirhane olan yapılardır. Tarihi İpek Yolunun Gaziantep'ten geçmesi Gaziantep kültürünün birçok kişi tarafından tanınmasını ve birçok yere

aktarılmasını sağlamıştır. Gaziantep'teki hanlar genellikle tek katlıdır; ancak üç katlı olanları da vardır. Odalar bir avlunun etrafında sıralanmıştır, iki veya üç katlı olan hanların üst alt katları yolcuların alışveriş yapabilecekleri pazarlardan oluşurken üst katlar ise misafirhanedir (K. K. 6). Hanlar eski Gaziantep'in sosyal ve ticari hayatının önemli parçasıydı. Kervanların ve yolcuların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla kurulan hanlar yolculara konaklama imkânı da vermektedir. Bu mekânlarda herkese eşit olarak davranılırdı ve esnaf arasında dayanışma vardı. Esnafın amacı yaşamlarını sürdürmeye yetecek kadar kazanmaktı. Gaziantep'teki hanlar her sabah dua ile açılır ve dua ile kapatılır; kazanç esnaf arasında eşit olarak paylaşıldı (K. K. 8). Kent tarih boyunca ticaretin merkezi olmuştur, tarihi İpek Yolu'nun buradan geçmesi ticari hayatı dinamik tutmuştur. Yolcuların barındığı bu mekânlar sayesinde kültür alış-verişleri sağlanmıştır. Kentteki hanların bir kısmı yıkılmış, bir kısmı ise restorasyonla birlikte yeni işlevlerle kendine yaşam alanı bulmuştur. Gaziantep'teki hanlardan bir kısmı şunlardır:

5. 1. 2. 2. 1. Tuz Hanı

Tuz Hanı'nın ne zaman yapıldığı ile ilgili bir kayıt yoktur; ancak hanın adı ilk defa Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde geçmektedir. Tuz Hanı bilinen en eski hanlardan biridir ve 19. yüz yılın sonlarına doğru yenilenmiştir. Hanın üst katındaki günümüzde kullanılan kahvesi o devrin han ve şehir kültürünü yansıtmaları bakımından önemlidir (Çam, 2006: 506-507). Hana eskiden Halep'ten develerle tuz getirilir satılmış bundan dolayı da Tuz Hanı denilmiştir (K. K. 14).

Han günümüzde halıcılar tarafından kullanılmaktadır. Yörede halıcılık sektörü çok gelişmiştir. Kent halılarıyla dünya pazarlarında kendine yer bulmuştur. Halı imalatı tarihi mekânı gezmeye gelen ziyaretçilerin dikkatini çekmekte ve satın almaktadır. Halılara işlenen geleneksel motifler turisler tarafından beğenilmekte ticaretin canlı tutulmasını sağlamaktadır.

5. 1. 2. 2. 2. Emir Ali Han

Han iki katlı hanlar grubuna girmekte ve avlusunda revak bulunmamaktadır. Hanın birinci katında avluya açılan odalar vardır, ikinci katın önüne direklerin taşıdığı bir revak yapılmış ve bunların arkasında da odalar vardır (Çam, 2006: 455). Halk arasında söylenenlere göre han konaklama amacıyla yapılmıştır. Yapan kişi Çekirdekçi Yusuf adında biridir. Yaptıran kişi Emir Ali adında bir yaverdir. Kendi parasıyla yaptırdı, han ismini bu kişiden almaktadır. Hanın altında su kaynağı olduğu

ve altı tane geçit olduğu söylenmektedir. Bu geçitler kaleye, mağarabaşına, Türktepe'ye ve Yazıcık'taki ziyarete çıkmaktadır. Bu geçitlerden savunma sırasında faydalanılmış ve askerlerle halk arasında haberleşme sağlanmıştır (K. K. 14). Han, geçmişte kunduracı ve depo olarak kullanılmıştır. Hanın caddeye bakan tarafında on beş dükkân vardır. Bu dükkânlarda ayakkabıcı, sobacı ve anahtarcı esnafı bulunmaktadır. Osmanlı Han mimarisiyle yapılan tarihi mekân otopark hizmeti vermektedir. Bu yüzden de yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Tarihi han aslına uygun olarak restore edilmeli ve işlevsel hale getirilmelidir. Han turistlerin güzergâhlarında bulunmaktadır, harap durumundan dolayı ziyaret edilecek durumda değildir. Kaleye yakınlığından dolayı konaklama amacıyla butik bir otel haline getirilmesi ya da Gaziantep yöresini tanıttak için kültürel bir mekân haline getirilmesi tarihi yapının korunarak geleceğe taşınması sağlanacaktır.

5. 1. 2. 2. 3. Hışva Han

Kalenin karşısında bulunan han harap bir durumdadır. Hışva “*pamuk kozası*” şeklinde tanımlanmıştır (www. tdk. gov). Halk arasında “Ağzını pamuk hışvası gibi açtı” şeklinde deyim de vardır. Han, belediye tarafından satın alınmış ve restore edilmeyi beklemektedir. Kapalı durumdadır. Söylentiye göre Handan Bey adında bir Osmanlı paşalarından biri Gaziantep'i Bizanslılardan almış ve Handan Bey Camisi'yi Tarihi Paşa Hamamı'nı ve Hışva Hanı'nı yaptırmıştır. Handan Bey kaleyi alıp bir müddet oturmuş, askerleri ise Hışva Han'da kalmıştır. Üst katta askerler alt katta ise askerlerin atları kalmıştır (K. K. 22). Han şu anda kullanımda değildir, restore edileceği söylenmekte; ancak ne amaçla kullanılacağı bilinmemektedir (K. K. 8). Kanaatimizce hanın isminden dolayı tarihi mekânda Gaziantep yöresine özgü halı ve kilim üretilmesi uygun olacaktır.

5. 1. 2. 2. 4. Anadolu Hanı

Kuzey-güney ekseninde yapılan Anadolu Hanı, iki katlı hanlar gurubundadır, Osmanlı arşiv vesikalarında bu isimde bir han bulunmamaktadır. Tarihi hanı yapan da yaptıran da bilinmemektedir. Hanın tamamı, Gaziantep'te eskiden “keymık” denilen kesme kalker taşlarla inşa edilmiştir (Çam, 2006: 422-423). 1985 yılında restore edilmiştir alt katta on üst katta on olmak üzere toplam yirmi dükkân vardır. Hana Anadolu denilmesinin nedeni geçmişte Anadolu'dan birçok insanın uğrak yeri olmasıdır (K. K. 8). Tarihi mekânda halı ve battaniyeler

satılmaktadır. Satılan ürünler Gaziantep'in halı sektöründe ne kadar ileri düzeyde olduğunu göstermektedir. Ziyaretçiler bu handaki yerel kilimlere ilgi göstermektedir, özellikle yurt dışından gelen yabancı turistler tarafından en çok satın alınan ürünler arasındadır. Hanın içinde yer alan diğer bölümde ise kutnucu dükkânı bulunmaktadır. Kutnu kumaşı televizyon dizileri sayesinde popüler hale gelmiştir. Hana gelen ziyaretçiler kilimlerle birlikte kutnu kumaşları alarak bu ürünleri evlerinde teşhir etmektedir. Geleneksel ürünler pazarlanarak kültürümüzün tanıtılmasını sağlamaktadır. Gelen kişiler yalnız kilim almamakta gittikleri yerden şehrin reklamını yapmanın yanı sıra kültürünün de tanıtılmasını sağlamaktadır.

5. 1. 2. 2. 5. Kürkçü Hanı

Gaziantep hanları arasında iki katlı hanlar gurubundadır. Sabunhane kısmı da dikkate alındığında kentteki en büyük hanlar arasındadır. Han iki katlıdır; ancak sabunhane kısmı üç katlıdır. Hanın çok katlı yapılmasının nedeni 19. yüz yıldan sonra şehirdeki hızlı kalabalıklaşmadır (Çam, 2006: 475-478). Siyah ve beyaz taşlardan oluşan giriş kapısı zamanının mimari özelliğini yansıtmaktadır. Han Kürkçüyan adında bir Ermeni tarafından yaptırılmıştır. Savunma sırasında Kürkçüyan Suriye'ye kaçmıştır ve hana onun adına yakın bir isim olan Kürkçü adı verilmiştir. Hanın iki kapısı vardır, kapılardan biri Pir Sefa Hanı'na çıkmaktadır; ancak farklı kişiler tarafından satın alınınca kapılardan biri iptal edilmiştir. Handa uzun yıllar Pir Sefa Hanı'ndan gelen zeytinler çekilerek zeytinyağı yapılmıştır. Handa uzun yıllar gayrimüslümler manifaturayla uğraşmış; han günümüzde ise depo olarak kullanılmaktadır ve fıstıkçı dükkânı bulunmaktadır. Gaziantep halkı tarafından Kürkçü Hanı baharatla özdeşleşmiştir. Hanın bir kısmı restore edilmiştir, söylentilere göre butik olarak yapılması planlanmaktadır (K. K. 8). Son yıllarda kente gelen ziyaretçiler lüks otellerde konaklamak yerine tarihi yerlerde konaklamayı tercih etmektedir. Han daha fazla tahrip olmadan bir an önce restore edilerek bir işlevsel olarak kullanılmalıdır. Kanaatimizce baharatlarıyla özdeşleşen han, butik otel olarak hizmet vermeye başladıktan sonra burada yöresel yemeklerin yapıldığı bir lokanta olması da Gaziantep'i ve Gaziantep'in mutfak kültürünü daha iyi tanıtacaktır.

5. 1. 2. 2. 6. Yüzükçü Hanı

Yüzükçü Hanı kitabesi bulunan ender hanlardan biridir. İlk yapılışı 1735'ten önce olup 1897'de yenilenmiştir (K. K. 8). Üst katında yolcuların barındığı

odalardan oluşan ve alt katta yüzükçü esnafının dükkânlarının yer aldığı tarihi bir handır. Yüzükçü Hanı şu anda restore edilmektedir. Han, Gaziantep'in önemli restoranlarından biri olan İmam Çağdaş tarafından kiralanmış ve restorana eklenmiştir. İmam Çağdaş yerli ve yabancı turistler tarafından en çok ziyaret edilen yerlerden biridir. Hanın otantik yapısına zarar verilmeden kaliteli bir restoran haline gelmesi amaçlanmaktadır. Han eskiden harap bir durumda ve ziyarete kapalıydı şimdi ise tarihi mekânın yeniden işlev kazanması önemlidir. Tarihi ve kültürel değerlerimiz işlevsel olduğu sürece anlam kazanır. Buraya yemek yemeye gelen insanlar hem tarihi bir yerde yemek yemekten memnun olacak hem de buradaki tarihi havayı yaşayarak yerinde hissedecektir. Dönemin mimarisi, sosyal yaşamı ve ekonomisi hakkında bilgi sahibi olacaktır.

5. 1. 2. 2. 7. İnceoğlu (Budeyri Hanı)

Han, yolcuların konaklaması ve ticari amaçla yapılmıştır. Halk arasındaki söylentiye göre 116 yıl önce Ermeni bir usta tarafından yapılmıştır. Daha sonra Gaziantep'in sayılı zenginlerinden olan İmam Hüseyin İnceoğlu tarafından satın alınmıştır. İmam Hüseyin İnceoğlu'nun oğullarından Hayri İnceoğlu'na ondan da kızına miras kalmış ve ismi Budeyri olarak değiştirilmiştir (K. K. 31). Günümüzde hanın içinde veteriner hekimlerin ofisleri ve arı yetiştiren dernek bulunmaktadır. Üst katlar ambar olarak kullanılmaktadır. Dış tarafında bulunan dükkânlarda meyve ve sebzeler satılmaktadır. Han, kaleye çok yakındır, turistlerin yol istikametleri üzerindedir; ancak turizm amaçlı gezilecek bir yer değildir. Han yöre kültürünü tanıttak şekilde yeniden düzenlenmelidir. Yöresel yemeklerin yapıldığı ya da yöresel ürünlerin satıldığı bir mekân haline getirilmesi hem yöre kültürünü tanıttak hem de ziyaretçi sayısında artış olacaktır ve şehrin ekonomisine katkı sağlayacaktır.

5. 1. 2. 2. 8. Buğday Hanı

Han, üç yüz elli yıllıktır ve buğday pazarı olarak yapılmıştır. Han tek katlı olduğu için insanlar hayvanlar birlikte kalırmış. Vilayet Halep'ken develerin sırtında Gaziantep'e hububat gelirmiş. Kentin buğday ve kışlık bakliyat ihtiyacı buradan temin edilirmiş (K. K. 31). Han dört yıl önce restore edilmiştir, eskiden olduğu gibi yine hububat satılmaktadır. Han aslına zarar verilmeden restore edilmiştir. Hana girdiğiniz zaman hanın kullanım amacıyla isminin aynı olduğu görülmektedir. Yöre halkı tarafından burada ürünler taze olduğu ve geçmişte olduğu

gibi aynı amaçla kullanıldığı için tercih edilmektedir. Handa yöresel ürün ve baharatlar da satılmaktadır. Tavan tarihi havayı yansıtacak şekilde ahşap olarak yapılmıştır. Hanın günümüzde işlevsel olması ve kültür turizmine kazandırılması önemli bir uygulamadır. Burayı ziyaret eden insanlar atalarının alışveriş yaptıkları yerden alışveriş yapmaktan memnun olmakta ve buradaki tarihi havayı hissetmektedir.

5. 1. 2. 2. 9. Tütün Hanı

Tarihi han 1735'ten önce yapılmıştır, tütünler eskiden bu handa alınıp satıldığı için Tütün Hanı denilmiştir. Eskiden en işlek iş ve alışveriş merkezi olan Tütün Hanı kentteki en küçük hanlardan biridir. (Çam, 2006: 515-516). Hanın altında bulunan tünellerden Gaziantep Savunması sırasında askere silah ve yemek taşınmıştır; ancak bu tüneller yol çalışmalarından dolayı çökmüştür (K. K. 31). Bakırcılar çarşısında bulunmaktadır. Han, diğer hanlarda olduğu gibi yolcuların ve hayvanların konaklaması amacıyla yapılmıştır. Alt kattaki mağarada hayvanlar konaklamıştır (K. K. 12). Hanın içinde on beş oda vardır ve bu odalarda şark odası ve yöre kültürünü tanıttak el sanatlarından ürünler teşhir edilmektedir. Bu ürünlerin satışına da yer verilmiştir. Gaziantep'in el sanatlarından özellikle yemeni, bakır, kilim ve kutnuya ayrı bir yer verilmiştir. Yöre halkı sıcak yaz günlerinde hem dinlenmek hem de tarihi havayı yaşamak amacıyla burayı ziyaret etmektedir. Bakırcılar çarşısı kentin en tanınmış yerlerinden biridir, çarşayı ziyaret eden insanların Tütün Hanı'na uğraması kaçınılmazdır. Hanın avlusunda bulunan çadırdaki oturma Baraklarda yaz mevsiminde serinlemek amacıyla kamışlardan yapılan çadırlara benzemektedir. Merdivenlerden mağaraya inildiğinde beş ayrı bölümle karşılaşılmaktadır. Bu bölümler şark odası şeklinde düzenlenmiş ve hanın en serin bölümüdür. Mağaranın içinde iki tane su kuyusu bulunmaktadır. Kuyunun ağzı cam ile kapatılmış ve bakır satıl ile suyun kuyudan nasıl çekildiği canlandırılmıştır. Mağaranın dizaynında otantik eşyalar ve yöresel kap-kacaklar kullanılmıştır. Sol tarafta ayrılan bölümde ise mankenlerle ekmeğin yapılışı etkili bir şekilde anlatılmıştır. Handa sunulan yemekler yöreseldir ve tarihi dokuya uygundur. Yemeklerin sunumunda ise yöreye özgü otantik kaplar kullanılmaktadır. İçecek olarak en çok menengiç kahvesi tercih edilmektedir (K. K. 31). Buradaki kahveleri diğer yerlerden ayıran özellik kahvenin bakır fincanda pişirilmesidir, kahve hem daha lezzetli olmakta hem de turistlere daha çekici gelmektedir. Hanın duvarlarında

insanların kötü ruhlardan ve nazardan korunmak amacıyla yaptıkları objeler en çok dikkat çeken şeydir. Bunların ne amaçla kullanıldığı turistlere açıklandıktan sonra nazarlıkların satışına da yer verilmiştir. Han, yerli ve yabancı turistlere hem alışveriş imkânı sağlamakta hem de yöre kültürünü tanıtmaktadır.

5. 1. 2. 2. 10. Mecidiye Hanı

Mecidiye Sultan Abdülmecit zamanında bastırılan yirmi kuruş değerindeki paraya verilen isimdir (www. turkcebilgi. com). Han, Hacı Osman Efendi vakfına aittir. Yapılış amacı konaklama ve ticarettir. Hana mecidiye adı verilmesinin nedeni handaki kazancın çok iyi olması ve ekonomiye çok iyi katkıda bulunmasıdır. İlk zamanlarda han olarak kullanılmış, Cumhuriyet döneminde ise buğday pazarı olarak kullanılmıştır (K. K. 13). Günümüzde ise otopark hizmeti vermektedir. Restore edilmemiştir, yıkılma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Üst katlar tamamen çökmüş durumdadır. Dış tarafında on yedi dükkân vardır ve bunlar giyim ve gıda üzerinedir. Tarihte bu kadar önemli olan ve ismiyle dahi dikkatleri çeken hanın aslına zarar verilmeden yapılacak restore çalışmalarıyla işlevsel duruma getirilmeli ve kültürümüzü tanıtmalıdır.

5. 1. 2. 2. 11. Elbeyli Hanı

Elbeyli Hanı 20. yüz yılın başında yani Osmanlıların son zamanlarında yaptırılmıştır; ancak kesin tarihi belli değildir. İki katlı olan bu hanın birinci katı sabunhane olarak ikinci katı ise yolcuların konaklaması için kullanılmıştır (K. K. 30). Hanın altında konfeksiyon mağazaları ve değişik amaçlı iş yerleri vardır. Sabunhane olarak kullanılan bu handa Gaziantep'in zeytinyağlı sabunlarının satılması tarihi dokuya uygundur ve bölge kültürünü tanıtmaktadır.

5. 1. 2. 2. 12. Millet Hanı

İki katlı hanlar grubundandır. Amaç konaklama ve insanların alışveriş yapmasıdır. Müstakil bir ahır kısmı bulunan tek avlulu, iki katlı hanlar grubuna girmektedir. Tarihi han eski Arşiv belgelerinde Aziziye Hanı olarak da geçmektedir (Çam, 2006: 493). Han özgün mimarisini hala korumaktadır. Atatürk Gaziantep'e geldiğinde han Atatürk'e hediye edilmiş, Atatürk'te hediyeyle millete armağan ettiğini söylemiştir. Bundan sonra hanın adı Millet Hanı olmuştur. (K. K. 13). Hanın geniş bir avlusu ve ortada bir havuzu var. Havuzun içine Gaziantep'in önemli simalarından

olan Eydi Baba heykeli yapılmıştır. Eydi Baba kerametleriyle ünlü olan evliyadır ve rızkı bol biridir. Tabakhanede çalıştığı sırada en esnaf arasında en çok kazanç sağlayan kişi olmuş ve bu yüzden esnaf tarafından dışlanmıştır. Eydi Baba heykelinin hana bereket ve bolluk getireceğine inanılmaktadır. Han yönetimi Han harebe bir durumda iken vakıflardan satın alarak restore etmiştir. Han yıkıldığında altından altınlar çıkmıştır. Altınların, atalarımızın olası bir durumda kullanmak amacıyla gömdüğü düşünülmektedir (K. K. 31). Hanın alt katında esnafın bulunduğu dükkânlar bulunmaktadır ve restorasyon çalışmalarından sonra alt katta yöresel hediyelik eşya satan, üst katlarda ise el sanatları hizmeti veren dükkanlar açılacak. Hanın dışında on yedi dükkân vardır, bu dükkânlarda gıda ürünleri ağırlıklı olmak üzere aliminyum ve bakır kap-kacaklar ve yöresel ürünler satılmaktadır.

5. 1. 2. 2. 13. Yeni Han

Yapılış tarihi hakkında kesin bilgi yoktur, kim tarafından yaptırıldığı da bilinmemektedir. Amaç diğer hanlarda olduğu gibi konaklama ve ticarettir. Hanın 1557 yılında yapıldığı düşünülmektedir. Hanın altının boş olduğu; ancak çökme tehlikesinin olmadığı söylenmektedir. Han, Kaleoğlu Mağarasından çıkarılan taşlarla yapılmıştır. Hanın yapımında siyah beyaz taşlar kullanılmıştır. Mağaranın içinde iki tane tünel vardır, tüneller kaleye çıkmaktadır. Savunma sırasında askerlerle irtibata bu tüneller sayesinde geçilmiştir. Eski adı “Acer Han”dır daha sonra acer kelimesinin eş anlamlısı yeni kelimesi kullanılarak hanın adı değiştirilmiştir (K. K. 12). Han iki katlıdır, alt katta yirmi üst katta ise on sekiz dükkân vardır. Halı ve kilim ağırlıklı olmak üzere yemeni satan dükkânlar vardır. Hanın içinde en çok dikkat çeken mekân Kaleoğlu Mağarasıdır. Buraya gelen turistler yöresel el sanatları ürünlerini görmenin yanı sıra yöresel içecekleri de tadabilmektedir. Bunlardan en önemlisi de Barak kültüründe önemli olan “Mıra” ve “ Melengiç kahvesi”dir. Han turistlerin yol güzergâhlarındadır bu yüzden çok ziyaret edilmektedir. Handa yöreyi tanıtıcı bilgiler de verilmektedir. Ayrıca yemeni ustasından yemeninin yapım aşamalarını da görebilmektedir. Uygulamalı olarak görmek turistlerin dikkatini çekmektedir. Han, Gaziantep savunma tarihinin izlerini göstermesinin yanı sıra yöreye özgü el sanatlarını da iyi bir şekilde tanıtmaktadır.

5. 1. 2. 2. 14. Pir Sefa Hanı

Hanın ne zaman yapıldığı bilinmemektedir; ancak handa yüz on beş yıl önce yangın çıkmış ve hanın yeniden yapıldığı söylenmektedir. İki katlı hanlar

grubundandır, üst kat yolcuların konaklaması için yapılmış, alta kat ise hayvan barınağı olarak kullanılmıştır (K. K. 16). İsmi kent evliyalarından olan Pir Sefa Hazretlerinden almaktadır. Vakıflardan satın alınan han restore edilmiş ve hanın sahibi Pir Sefa'yı çok sevdiği için bu ismi vermiştir. Handan Kürkçü Hanına geçilebilmektedir; ancak sahiplerinin farklı kişiler olmasından dolayı geçiş kapıları kapatılmıştır. Han üç katlıdır, hanın sağ tarafı hayvan barınağı üst katlar ise konaklama amacıyla kullanılmıştır. Sonraki zamanlarda han, sabunhane olarak kullanılmıştır. Alt katta sabun fırınları varmış. Sabunhane olarak kullanıldıktan sonra ise mercimek fabrikası olarak kullanılmıştır. Fabrikanın kapatılmasından sonra depo olarak kullanılmıştır. Şuanda ise zemin katlar kafeterya olarak kullanılmaktadır. Yapılan yenileme çalışmalarıyla hediyelik eşya satan dükkânlar açılacak ve bu dükkânlarda Gaziantep'i tanıtacak nakış, bakır, sedef ve yemeni gibi el sanatı ürünleri satılacak. Birinci katta on dört oda bulunmaktadır. Bu odalarda el sanatlarının yapımı gösterilecek. Turistler uygulamalı olarak yapım aşamasını izlemesinin yanı sıra isterlerse kendileri de yapabilecek. Yani canlı müze olacak. İkinci katta ise altı oda var. Bu odalar sınıf şekline dönüştürülerek aşçılık okulu olacak. Buradaki kursiyerler altı ay eğitim alacak ve kendilerine maaş ödenecek. Kursun sonunda sertifika alacaklar. Hanın sahibinin yemek şirketi var, bu şirkette dondurulmuş gıdalar satılmaktadır. Yemekler makinalarda yapılmaktadır. İtalya'dan getirilen makinayla saatte 130 kg yöresel yemek olan yuvarlama yapılmaktadır. Dondurulan yöresel yemekler tüm seçkin marketlerde satılmaktadır; ancak makinaların yapamadıkları yöresel yemekler handaki aşçılık okulundan temin edilecek (K. K. 16). Böylece yöresel tadların tanıtımı yapılacak ve bu tadların unutulmaması sağlanacak. Günümüzde modernleşmeyle birlikte yöresel tadlar unutulmuş ve pratik yemekler tüketilmeye başlanmıştır. Han yönetiminin yöresel tadlarının unutulmaması ve tüm Türkiye'ye tanıtılması ve yayılması adına yaptıkları uygulama önemli bir adımdır. Ayrıca mesleği olmayan insanlar burada öğrendikleri bilgilerle sertifikalı aşçı olarak istedikleri yerde çalışabilecektir. Han uygulamalı halkbilimi çalışmalarına iyi bir şekilde hizmet etmektedir.

5. 1. 2. 2. 15. Şire Han

Hanı, diğer hanlardan ayıran en önemli özellik taç şeklinde üç kapısının olmasıdır. 1885 yılında Halep Valisi Cemil Paşa'nın emriyle yapılmıştır (www.gaziantepkulturmudurlugu.gov). Osmanlı mimarisi gösteren yapılardan biridir.

Eskiden Gaziantep’te yetişen üzümleri değerlendirmek amacıyla bastık, sucuk yapılır ve kışın tüketilirmiş. Handa bu ürünler satıldığı için Şire Han denilmiştir. Bunları tüketen insanların uzun ömürlü olacağına inanılmış. Halk arasında “Eski Toprak” olarak adlandırılan insanların uzun ömürlü ve sağlıklı olmalarının nedeni tükettikleri yiyeceklerin faydalı ürünler olmasıdır. Bu ürünler, özellikle kış gecelerinde tandır başında yapılan sohbetlerde tüketilir ve kan yapıcı özelliğinden dolayı sıcak tutarmış. (K. K. 8). Han şu anda restore edilmektedir, çalışmalar bittikten sonra Yemiş Han’ında bulunan Sahan Restoran’a ait butik otel olarak hizmet verecektir. Restore çalışmaları aslına sadık kalarak yapılmaktadır. Tarihi yapının butik otel olarak hizmet vermesi Gaziantep’in ekonomisine katkı sağlayacak ve kültürünün tanıtılmasını sağlayacaktır. Tarihi mekânda konaklamak turistlere çekici gelecek ve kültürel etkileşim sağlanacaktır. Hanın yanında bulunan Yemiş Han’da bulunan Sahan Restoran yerli ve yabancı turistlerin en çok geldikleri mekândır. Bunun nedeni kaliteli yemeklerin olması ve tarihi yapıda yemek yemenin cazip gelmesidir. Buraya gelen turistler konaklamak için tarihi dokuyu tercih edecektir. Bu da şehrin ekonomisine büyük katkı sağlayacaktır.

5. 1. 2. 2. 16. Zeytin Hanı

Han üç katlıdır, yüz yıl öncesinde sabunhane olarak kullanılmıştır. Hanın içinde on tane zeytinyağı kuyuları vardır ve her bir kuyu otuz ton yağ almaktadır. Bu kuyulardan dört tanesi açıktır; ancak kullanımda değildir sadece teşhir amaçlıdır. Hana zeytin mevsiminde dışarıdan gelen yağlar kuyularda muhafaza edilmiş, hergün bir ton sabun yapılarak üç yüz iş gününde üretim yapılmıştır. Sabunlar Suriye, Irak ve Türkiye’nin çeşitli illerine satılmıştır (K. K. 6). Han beş yıl boş kaldıktan sonra idari bina ve mağaza olarak kullanılmıştır. Han aslına uygun olarak restore edilmiş içinde zeytinyağı, zeytin ve zeytinyağı ürünleri satılmaktadır. Handa Gaziantep yöresine özgü yöresel ürünler, baharatlar ve kurutmalık ürünler satılmaktadır. Hanın alt bölümünde geçmişte depo olarak kullanılan mağara bulunmaktadır. Mağara yöresel kilimler, ahşap masa ve sandalyelerle dekor edilmiş ve burada yöresel içecek ikramları yapılmaktadır. Üst katlarda bürolar vardır. Han, eski bir mekân olması ve geçmişteki işlevini hala devam ettirdiği için ziyaretçiler tarafından dikkat çekmektedir. Zeytin Hanı denildiği zaman akla zeytin ürünlerinin satıldığı bir yer gelmektedir, hana girildiği zaman adına uygun olarak kullanıldığı görülmektedir. Buraya gelen insanlar özellikle sağlıklı olduğu için zeytinyağlı sabun almaktadır.

Yakın illerden gelen turistler ise kaliteli ve saf olduğu için zeytinyağı almak için gelmektedir (K. K. 6). Han yönetimi gelen ziyaretçilere hanın tarihi ve geçmişteki işleviyle ilgili bilgi vererek hanı gezmelerine izin vermektedir. GAP projesiyle kente gelen yerli turistler zeytinyağı ürünleriyle etiket yapan bu hanı gezme güzergâhlarına eklemektedir. Han, geçmişteki işlevini günümüzde de taşımaktadır. Gelenek bu mekânda güncellenerek iyi bir şekilde pazarlanmaktadır.

5. 1. 2. 3. Hamamlar

Hamam, Türk Dil Kurumu tarafından “*yıkanılacak yer, yunak, ısıdam*” şeklinde tanımlanmıştır (www. tdk. gov. tr). Arapça “ısınmak; sıcak olmak” anlamındaki hamam (hamem) kökünden türeyen hamam (hammâm) kelimesinin sözlük anlamı “ısıtan yer” demek olup “yıkanma yeri” manasında kullanılmaktadır. Farsça karşılığı germâbe’dir. ” (Eyice, 1997: 402). Türkçede ise hamam karşılığı olarak kullanılan en eski kelime “munça veya munçak”tır. (Ögel 2000: 107). Gaziantep’te ise halk tarafından yıkanmak sözcüğü için “çimmek” kelimesi kullanılmaktadır. İslam dininin temizliğe verdiği önemden dolayı insanların toplu olarak temizlenmeleri için hamamlar yapılmıştır.

Gaziantep’te hamama gitmek gelenek haline gelmiştir. Bunun en önemli nedeni Antep evlerinde hamamın olmamasıdır. Mahallede özel hamam günleri olur ve genellikle toplu olarak gidilir. Hamamda kalış süreleri uzun olacağı için giderken evde yaptıkları yemeklerden götürülür ya da orada çiğ köfte yoğrulur ve mahallelilerin getirdiği diğer yemeklerle birlikte yenilmiştir. Bunun yanında kadınlar yanlarında götürdükleri darbuka, tef gibi müzik aletleriyle eğlenirlermiş. Her ailenin gittiği hamam günleri olur, hamamlarda kimi zaman randevulu gidilir, randevuyu evin reisi olan baba alır ve eşiyle çocukları hamamdayken çırağıyla fırından yaptırdığı yemeği gönderirmiş. Hamamda mahremiyete çok önem verilir, on yaşındaki erkeğin bile girmesine izin verilmezmiş. Yörede hamama gitmek gelenek haline gelmiştir. Bebek kırklamalar ve tuzlamalar, nefse hamamı, damat hamamı, gelin hamamı Gaziantep’te önemli bir gelenekmiş, gelin alacak kayıinvalideler kız beğenmek için özellikle hamama gidermiş. Gelin olacak kızın fiziğinin düzgünlüğü hamamda test edilir ve elinin işe yatkın olup olmadığı kese yaptırılarak anlaşılmış (K. K. 29). İnsanlar dilek dileyip dilekleri gerçekleştiğinde hamama adak adarlar. Adaklar hamamın eksiklerini almanın yanında, yakınlarındaki insanları hamama götürmek şeklinde olurmuş (K. K. 29). Adak haline kadar gelen hamamın, yöre

insanı için ne kadar önemli olduğunu anlaşılmaktadır. Yörenin hamamları o kadar ünlüdür ki türkûye bile konu olmuştur.

Antep'in Hamamları sallanır Külhanları
 Hoşgör Mahallesinin dip divedir damları
 Çiğ köftenin adına baklavanın tadına
 Ye derler muradına
 Hele hele hele Anteplim gel yanıma dili tatlım
 Çifte telli çalışıyor kalkın da oynayalım
 Şu Kilis'in halları gelorum der dilleri
 Mutlak Halep'e düşer kaçakçının yolları
 Mercidabık ovası kara yılan yuvası
 Çalar barak havası
 Hele hele hele Anteplim gel yanıma dili tatlım
 Çifte telli çalışıyor kalkında oynayalım
 Torosların koludur bizim gavur dağları
 Acı mırra içerler ağaları beyleri
 Pamuklar tarlasında tekirin yaylasında
 Ağalar havasında
 Hele hele hele Adanalım gel yanıma gadanalım
 Çifte telli çalışıyor kalkın da oynayalım (www. wikipedia. com)

Yöreye özgü olan bu türkûde Gaziantep'in mimari yapısının yanı sıra yöre halkının karakter özelliği de anlatılmıştır. Hamamıyla ünlü olan kentte hamam kültürü turizm sektörü haline getirilerek kentin ekonomisine katkıda bulunulabilir. Turlarla gelen turistlere hamama gitmek gibi özel etkinlikler düzenlenerek kenti ziyaret etmek çekici bir hale getirilebilir. Günümüzde Gaziantep'in yerlileri tarafından hala gelin hamamı ve bebek tuzlama geleneği devam etmektedir. Hamama genellikle kışın gidilir, nedeni yazın hamamın çok sıcak olması ve evde su ısıtmanın zor olmasıdır. Gaziantep'teki hamamlar şunlardır:

5. 1. 2. 3. 1. Eski Hamam

Ne zaman yapıldığı tam olarak bilinmemekle birlikte 15. yüz yılda yapıldığı düşünülmektedir. Gaziantep'e özgü hamamlar gibi büyük bölümü toprak altındadır.

Gaziantep'in hem kadınlar, hem de erkekler bölümü bulunan tek çift hamamıdır. (Çam, 2006: 375). Günümüzde hala kullanılmaktadır, yerli ve yabancı turistler tarafından çok ilgi görmektedir. Eski Hamam'a yöre halkı tarafından hala gidilmektedir. Gelin hamamlarında ve bebek tuzlamak için yörenin yerli halkı tarafından çok fazla ziyaret edilmektedir (K. K. 29). Hamamdaki görevli kişiler turistik amaçla girilmesine karşıdır, amaçları sadece insanların temizlenmesidir. Hamama gündüzleri kadınlar geceleri de erkekler gitmektedir.

5. 1. 2. 3. 2. Keyvan Bey Hamamı

1582'den önce yapılmıştır, bu hamamdan bahseden en eski kaynak 1648 yılında Gaziantep'e gelen Evliya Çelebi'dir. Bu hamam da yarısı toprağa gömülü olarak yaptırılmıştır. Yalnızca erkekler hizmet vermektedir (Çam, 2006: 393). Günümüzde modernleşmeyle birlikte gençler arasında bekârlığa veda partileri yapılmaktadır. Gaziantep'te evlenecek erkekler arkadaşlarıyla birlikte hamama giderek eğlenmektedir (K. K. 34). Geçmişte damat hamamlarının en çok yapıldığı mekândır. Yalnızca erkekler hizmet vermektedir, günümüzde erkeklerin eğlenme şekilleri de değişmiş, geçmişe duyulan özlem artmıştır. Bu nedenle gençler yakın illerden gelen arkadaş gruplarını buraya getirerek eğlenmektedir.

5. 1. 2. 3. 3. Naip Hamamı

16. yüzyılın ilk çeyreğinde yaptırıldığı düşünülmektedir, Osmanlı mimarisinin izlerini taşımaktadır. Tabakhane semtinde olan hamam hala işlevini sürdürmektedir (Çam, 2006: 397). Hamam yapıldığı tarihten bu yana çok fazla değişikliğe uğramamıştır. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından restorasyon projeleri hazırlanmış ve Naip Hamamı, restorasyondan sonra hamam olarak faaliyetine başlayarak, yörenin hamam kültürünün yaşatılması amacıyla hizmet etmeye başlamıştır. Gaziantep'in yerli halkının sık gittiği hamamlardan biridir (K. K. 26). Kaleye yakın olmasından dolayı restore edilen hamam, yerli ve yabancı turistler tarafından çok fazla ziyaret edilmektedir. Hamam yönetimiyle yaptığımız görüşmede turistlerin tarihi yerleri ziyaret ederken hamamı güzergâhlarında olduğundan dolayı gördükleri ve merak ettiklerinden dolayı geldiklerini söylemiştir. Ayrıca Kültür Yolu Projesi ile hamama gelen ziyaretçi sayısında artış olmuştur (K. K. 29). Hamamın içi beyaz mermerlerle döşenmiş ve insanların dinlenmesi amacıyla özel şark odaları yapılmıştır. Hamamda köpük banyoları, özel kese yapan kişiler ve göbek taşı en çok dikkat çeken bölümlerdir. Hamama giden ziyaretçi sayısı o kadar çoktur ki toplu

gidişlerde rezarvasyon yaptırmak gerekmektedir. Tarihi mekânda nargile içilebilmekte ve çiğ köfte yapılmasına izin verilmektedir. Kanaatimizce hamamda haftanın belirli günlerinde Şanlıurfa'daki sıra gecelerine benzer faaliyetler yapılırsa özel olarak getirilen sanatçılar tarafından türküler söylenip köfte yapılırsa hamama gitmeyi daha çekici duruma getirebilir.

5. 1. 2. 3. 4. Tutlu Hamamı

Hamamın yapılış tarihiyle ilgili kesin bilgi yoktur. İsmi bahçesindeki tut ağacından aldığı söylenmektedir (K. K. 33). Eskiden Gaziantepli kadınların en çok gittikleri hamamlardan biriyken hamamın büyük kısmı 1950'lerde yıkılarak iş yeri haline getirilmiştir. Hamam günümüzde hırdavatçı dükkânı haline getirilmiş olup sağlam kalan kısmı da depo olarak kullanılmaktadır (Çam, 2006: 400). Tarihi dokunun bu şekilde kullanılması yerel kültürümüzü tanıtmamız açısından olumsuz bir durumdur.

5. 1. 2. 3. 5. Şeyh Fetullah Hamamı

Gaziantep evliyalarından olan Şeyh Fetullah'ın eşi birgün hamama gider. Hamamdaki insanlar kadını dışlar, esmer ve pis olduğunu söyleyerek hamamdan kovarlar. Kadın üzgün bir şekilde eve gider ve eşi neden üzgün olduğunu sorar. Kadın hamamda gördüğü muamaleyi yakınlara anlatır bunun üzerine Şeyh Fetullah kuyudan bir kova su çekmesini söyler. Kadın kovayı çeker, kova dolusu altın görür ve eşi kovayı tekrar kuyuya boşaltıp çekmesini söyler. İkinci kovayı çektiğinde yılan ve akrep görür. Zat, eşine dünya malına itibar ederse ikinci kovada gördüklerinin kendisiyle birlikte olacağını söyler. Bunun üzerine kadın ikinci kovayı da boşaltır ve üçüncü kez çektiği kovadan çıkan suyla yıkanır. Şeyh Fetullah eşinin gördüğü muamaleden dolayı cami ve hamam yaptırmaya karar verir. Hamam ve cami yapılırken işçilerden biri Şeyh Fetullah'a fakir olduğunu ve bu kadar parayı nereden bulduğunu sorar. Zat püf deyince taşlardan biri altın olur (Güzelbey, 1990: 51).

Hamam şuanda restore edilmektedir, hamamın yedi yıl bir mumla aydınlatıldığı ve ısıtıldığı söylenmektedir. Cuma günleri Cuma namazından önce zat hamama gelir, abdest alır ve hastalara şifa vermiş. Hamama zatın eşini kovan kişilerin girmesi yasaktır. Onlardan biri girerse hamamdaki ateş sönmekte ve hamam soğumaktadır. Hamamdaki yetkili kişiler bunun üzerine o aileden olanların hamamı terketmesini söylemektedir (K. K. 21).

Şeyh Fetullah'ın hastalıkları tedavi etmesiyle ilgili çeşitli anlatılar anlatılmaktadır. Doğum yapmakta zorluk çeken kadınlar hamama gelerek zata ait olduğu söylenen tespih boyunlarından geçirilir ve doğumları kolay olur. Hamamdaki suyun şifa verdiği inandır, burada yıkanan insanların temizleneceğine ve şifa bulacağına inanılır. Sızı hastalığı olan insanlar üç gün üst üste hamama gelirse tüm hastalıkları geçer ve şifa bulur (K. K. 21). Yöre halkı tarafından Şeyh Fetullah çok iyi tanınmaktadır. Onun kerametleri özellikle eşiyle arasında geçen olayı yörede bilmeyen neredeyse yoktur. Hamam faaliyetten insanlar hamama gider yıkanır daha sonra da camiye giderek dilek dilemektedir. Caminin avlusunda bulunan zatlara dua edilerek dileklerin kabul olacağına inanılmaktadır. Uzun yıllar çocuğu olmayan bir kadın hamama gelip yıkanmış daha sonra da camiye gelip dua etmiştir. Bunun üzerine kadının çocuğu olmuştur (K. K. 33). Kadınlar camiye özellikle cuma günleri gelerek dilek dilemekte ve kabul olan insanlar şeker dağıtmakta ve fakirlere yardım etmektedir. Halk için önemli olan bu ritüellerin günümüzde hala devam etmesi geçmişteki alışkanlıkların değişmeyeceğini göstermektedir. İnsanların yaptığı bu davranışlar onların manevi olarak rahatlamalarını sağlamaktadır. Bunları yapması için onları kimse zorlamamakta kendi içgüdüleriyle yapmaktadır. Bu davranışlar kimi zaman inanç turizmi amaçlı geziler haline de gelmekte ve ülke ekonomisine büyük katkı sağlamaktadır. Yöre halkı tarafından böylesine önemli olan zatın olağanüstü özellikleri iyi bir şekilde tanıtılarak kente gelmeyi daha popüler hale getirebilir.

5. 1. 2. 3. 6. Tabak Hamamı

Tabak Hamamı günümüzde hala kullanılan hamamlardan biridir. Bu hamamla ilgili anlatılan söylentiye göre Eydi Baba adında biri varmış. Bu kişi tabakhane dericilik yapmış ve Gaziantep'te olmadığı için esnaf tarafından dışlanmış. Esnafın Eydi Baba'yı aralarında istememe gerekçeleri evliya çalışmaz kendini ahirete adar, dünyalık işlerle uğraşmaz düşüncesidir çünkü Eydi Baba'nın işleri diğer tüm esnafardan daha iyidir, çok iyi kazanmaktadır. Tabakhane'deki esnaf birleşmiş ve Eydi Baba'yı kovalamıştır. Zat koşarken "Paranız pul olsun, malınız kül olsun" diyip bir hamama girer ve kendini kazana atar ve kaybolur. Bu hamamın adı tabakhane hamamı olur, her cuma günü Eydi Baba'nın bu hamama geldiği söylenir. Yöre halkı cuma günü bu hamama giderek hastalıklarının şifa bulacağına inanmaktadır. Zatın bedduasının üzerine tabakhane'de çalışan esnaf çok

çalılmasına rağmen para kazanamaz (K. K. 18). Özellikle Cuma günleri bu hamama gelerek yıkanılır, gelen insanların çoğunun amacı şifa bulmaktır. Gaziantep'in yerli turistleri tarafından da çok ziyaret edilen yerlerden biridir. Hamam yalnızca erkeklere hizmet vermektedir, geçmişte Antep evlerinin küçük olması ve kalabalık olarak yaşanılmasından dolayı hamam kültürü çok yaygındı (K. K. 21). Günümüzde hamama daha çok damat hamamı amacıyla gidilmekte ve eğlence amaçlıdır.

5. 1. 2. 3. 7. Şehitler Hamamı

Adını Gaziantep Savunmasında canını veren şehitlerden almıştır. Hamama bu ismin verilmesinin nedeni hamamın olduğu mekânda binlerce şehitin yattığına inanılmasıdır. Hamam, şehitler anıtının hemen yanındadır ve yüz yılı aşkın bir süreden beri kullanılmaktadır. Önce çok küçüktür daha sonra genişletilmiştir. Savunma sırasında hamamın yakacak ihtiyacını taşıyan hamama ait bir eşek vardır, eşek gece ölmüştür. Sahibi sabah eşeğin ölüsünü atarım demiş ve ölüsünü dışarda bırakmıştır. Hamamın sahibi sabah kalktığında eşeğin sadece kemiklerini görür. Savunmadaki insanlar açlıktan eşeğin etini yemiştir (K. K. 29). Hamam eskiden kadınlara hizmet verirmiş, kadının biri hamamın su saati gelmeden ocaktan su almaya gitmiş kazanın içine düşmüş ve ölmüştür. Bunun üzerine hamam kadınlar için kapatılmış; yalnızca erkeklere hizmet vermeye başlamıştır. Şehitler hamamının altında bulunan mağaradan kaleye geçilen geçit bulunmaktadır; ancak yol çalışmalarından dolayı çökmüştür. Geçmişte var olan hamam kültürünün azaldığını hamam işletmecisi şu sözlerle “Evde var eşiklik, hamama gitmek eşeklik” diyerek ifade etmiştir (K. K. 29). Günümüzde evlerin banyolarında sıcak su istenildiğinde bulunmaktadır bundan dolayı da hamama gidip ekstradan para ödemek cazip gelmemektedir. Şehitler hamamına gelen gençler genellikle arkadaş grubuyla eğlenmek ve damat hamamı amaçlarıyla gelmektedir. Bu da kış dönemi ve düğün zamanlarında artmaktadır (K. K. 29).

5. 1. 2. 4. Kasteller

Ayıntap adı “güzel kaynak, iyi pınar, suyu hoş çekme” demektir (Bozgeyik, 2004: 113). Gaziantep günümüzde fıstığın başkenti olarak bilinmektedir, aldığı isimden anlaşılan geçmişte de kaynak sularıyla ünlüdür. Kastel kelimesi Türk Dil Kurumu tarafından “1. Havuz. 2. Şadırvan. ” olarak tanımlanmıştır (www. tdk. gov). Kastellerin yapılma amacı suyun buharlaşarak kaybolmasını engellemektir. Yer

altından açılan livaslarda sular biriktirilir ve evlerin su ihtiyacı karşılanırdı. Evler özellikle livasların üzerine kurulur, burada hem içecek ihtiyacı karşılanır hem de livaslara sarkıtılan yiyeceklerin bozulması engellenirdi (www. antepim. gov). Kentte, şehrin su ihtiyacını karşılamak amacıyla birçok kastel yapılmıştır. Kasteller genellikle camilerin içine yapılır ve içinde tuvalet, banyo yapma yeri, dinlenme yeri bulunurdu (K. K. 30). Antep evlerinin özelliği odaların küçük olması ve kalabalık aile olarak yaşanmasıdır. İnsanlar genellikle hamama giderek temizlenirdi (K. K. 34). Kasteller, dinimizin temizliğe verdiği önemden dolayı insanların temizlik ihtiyacını karşılamak için yapılmıştır. İnsanlar camiye erken gelir abdest alır ve yaz aylarında oldukça serin olan bu mekânda dinlenirdi (K. K. 30). Bu yerler kutsal sayılmış. Özellikle kadınlar tarafından birtakım uygulamalara yer verilmiştir. Bunun nedeni kastellere verilen isimlerdir, kastellere isim verirken genellikle derviş, şeyh ya da âlim isimleri tercih edilmiştir (K. K. 36). Bu da halk için türbe görevinde düşünülmüştür. Gaziantep'te birçok kastel yapılmıştır; ancak bunlardan bir kısmı günümüze kalmıştır. Bunlar şunlardır:

5. 1. 2. 4. 1. Pişirici Kasteli

Kastelin 1283 yılında yapıldığı tahmin edilmektedir (Bozgeyik, 1994: 116). Kastelin Pişirici adında bir zat tarafından yaptırıldığı tahmin edilmektedir. Kim olduğu yöre halkı tarafından bilinmemektedir. Kastelin içinde bir de mescit bulunmaktadır, insanlar soğuk kış gecelerinde ısınma zorluğundan dolayı buraya gelir banyo yapar sonra da namaz kılarmış. Kastel yaz günlerinde de en çok gidilen yerlerden biriymiş, taş duvarlardan yapılan yapı çok serindir (K. K. 20). Kastelin tam ortasında yöre tabiriyle çimilecek yani yıkanılacak özel bir bölüm vardır. Bu bölüm umumdur ve toplu yıkanmak için yapılmıştır. Kastel Suyabatmaz Mahallesindedir ve merdivenlerle aşağıya inildiğinde serin bir havayla karşılaşmaktadır. Kastelde Pişirici'nin türbesinin olduğu söylenmektedir, özellikle kadınlar cuma günleri kastele gelerek dua etmektedir. Dua amaçlı gelen insanlar çocuğu sahibi olamayan, evi olmayan ve sınava girecek öğrencilerdir. Duaları kabul olduğunda kastele gelerek orada olan insanlara şeker dağıtmaktadır. Kastelin içinde bulunan suyun şifalı olduğuna inanılmakta ve hasta olan insanlar ağrıyan yerlerine kastelin suyundan sürerek şifa beklemektedir. Kastel, geçmişte bir ara kafe olarak kullanılmış daha sonra vazgeçilmiş ve restore edilerek ziyarete açılmıştır (K. K. 20). Kastelin duvarlarına yöreyi tanıtacak nakışlar asılmış ve mescit bölümüne ahşap masa ve

sandalyeler konulmuş, insanların dinlenmesine olanak sağlanmıştır. Kanaatimizce kastede haftanın birkaç günü özel ney dinletileri yapılırsa insanların manevi olarak rahatlamaları sağlanacak mekân yeni bir işlev kazanacak ve ziyaretçi sayısında artış olacaktır.

5. 1. 2. 4. 2. Şeyh Fetullah Kasteli

1563 yılında Abdülkerim'in oğlu Fetullah tarafından yaptırılmış Şeyh Fetullah hamamı ve camisinin külliyesidir (Bozgeyik, 1994: 117). Kastele merdivenlerle inilmektedir ve Şeyh Fetullah Camisinin içindedir. Buradaki suyun Pişirici Kastel'inden geldiği söylenmektedir. Kastelin yapılış amacı diğer kastelerde olduğu gibi insanların temizlik ihtiyaçlarını karşılamaktır. Kastel Gaziantep'te en iyi bilinen kastedir nedeni Şeyh Fetullah'ın yöre halkı tarafından çok iyi tanınmasıdır. Kastele günümüzde de kadınlar şifa bulmak amacıyla gelmekte ve çeşitli dilekler dilemektedir. Dilekleri kabul olduğunda ise kastelin karşısında bulunan aşevinde fakirlere yemek vermektedirler (K. K. 21). Kastelin suyunun şifalı olduğuna inanılmaktadır, Kaynak kişiden öğrendiğimiz bilgiye göre ellerinde sedef hastalığı olan bir kadın kastelin suyuyla ellerini yıkamış ve şifa bulmuştur (K. K. 20).

5. 1. 2. 4. 3. İhsan Bey Kasteli

İhsan Bey'in kim olduğu hakkında çok fazla bilgi yoktur; ancak Osmanlı döneminde yaşamış önemli bir paşa olduğu söylenmektedir. Diğer bir rivayete göre ise İhsan Bey'in Gaziantep'in sayılı zenginlerinden olduğu ve çok hayırsever olduğudur. Kastelin ve caminin içinde bulunan tünellerden savunma sırasında askerlere silah ve yemek taşındığı söylenmektedir (K. K. 20). Kastel günümüzde kafe olarak kullanılmaktadır, caminin içinde olduğu için canlı müziğe izin verilmemektedir. Tarihi yerde dinlenmek hem insanlara çekici gelmekte hem de tarihi mekânın işlev kazanması unutulmaması sağlanmaktadır.

5. 1. 2. 5. Bedestenler

Türk Dil Kurumu tarafından “*Bedesten kumaş, mücevher vb. değerli eşyaların alınıp satıldığı kapalı tarihî çarşıdır.*” şeklinde tanımlanmıştır (www. tdk. gov. tr). Osmanlı döneminde değerli malların alım-satımının yapıldığı yapılar olan bedestenler, eskiden üstü kapalı ve alışverişin yapıldığı mekânlar olarak kullanılmıştır (K. K. 10). Gaziantep'te değişik dönemlerde altı bedesten yapılmıştır;

ancak bunlardan sadece Zincirli Bedesten ve Kemikli Bedesten günümüze ulaşabilmiştir.

5. 1. 2. 5. 1. Kemikli Bedesten

Kemikli Bedesten'in yapımına 1860 yılında başlanıp yapımının 1862 yılında bitirilmiş olduğu düşünülmektedir (Çam, 2006: 530). Osman Ağa adında biri tarafından iş yeri amaçlı yaptırıldığı söylenmektedir. Bedestenin yapıldığı yer eskiden mezarlıkmiş ve kazılar sırasında kemik bulunduğu için Kemikli Bedesten adı verilmiştir. Bedestenin içindeki insanların çok güvenilir olduğu ve İstanbul'a mal satın almaya gittikleri zaman senet yapılmadan mal verilirmiş. Bedestenin için yetmiş dükkân bulunmaktadır, buradaki esnaflardan en yaşlı olan kişi her sabah şu duayı edermiş (K. K. 10):

“Ey Rabbimiz,

Gönlümüzü aydın, pazarımızı hareketli, kazancımızı bereketli kıl. Kazancımıza haram katmadan, hileli mal satmadan, tembel tembel yatmaktan, aldatmaktan, aldanmaktan, hırstan, hırsızlıktan, hileden, faiz kazançtan, şeytana ve nefsimize uymaktan, düşmen şerrinden, kul hakkından, insanları ezmekten ve ezilmekten bizleri koru.

Namerde muhtaç eyleme. Geçim sıkıntısı çektirme, çok verip azdırıp az verip bezdirme. Hastalarımıza şifa, dertlilerimize deva, borçlularımıza ihsan eyle Allah'ım.

Kaza ve belalardan bizleri koru. Ya Rabbi bizleri nimetine şükreden, gerektiği zaman sebreten, kanaatli, gönlü zengin kullarından eyle Allah'ım âmin.”

Esnaf birbirine çok bağlı ve saygılıymış, bu dayanışma günümüzde kısmen de olsa devam etmektedir. Bu bedestenin bereketli olduğuna inanılmaktadır, Gaziantep'in tüm zengin ailelerinin bu bedestende esnaf oldukları söylenmektedir. Bir nolu bedestenin üst katı 1945 yılında yağın kar neticesinde çökmüş sonra da çatı yapılmıştır. Bedesten açıldığı günden beri aynı amaçla kullanılmaktadır (K. K. 10). İçinde kına, kına gecelerinde giyilen yöresel kıyafetler, çeyiz eşyaları, kuyumcu dükkânlarında yöreye ait özel takılar satılmaktadır. Gaziantep'te kına gecelerinde eski Antep gelenekleri kıyafetleriyle, takılarıyla hala yaşatılmaktadır. Düğün alışverişine çıkan çiftlerin uğradığı mekânlardan biridir. Yöreye gelen yerli ve yabancı turistler o yörenin sadece tarihi mekânlarını gezmekte aynı zamanda yörenin kültürünü de öğrenmek istemektedir. Bedesten tarihi bir yer olmasının yanı sıra yöre kültürünü de tanıtmaktadır. Burada kültür alışverişi yapılırken turistlerle de etkileşim sağlanmaktadır.

5. 1. 2. 5. 2. Zincirli Bedesten

Yapının tavanı birbirine geçme zincir şeklinde olduğu için bu isim verilmiştir. Yapan mimar Ermeni'dir ve çok kaprisli biridir. Bedesteni yapana kadar beş kişiyi öldürmüştür. Kadılar bu ustayı asmak istemiş; ancak inşaat yarın kalmasın diye padişah tarafından engellenmiştir. Bedestenin yapımı bittikten sonra ustayı güney giriş kapısında asmışlardır (K. K. 23). Bedesten daha sonra pamukçular çarşısı ve adliye binası olarak kullanılmıştır. 1957 yılında çıkan yangında bedestenin üst kısmı yanmıştır. Yangını çıkaran kişinin idamlık bir mahkûm olduğu ve belgeleri yok etmek için yaktığı düşünülmektedir. Bu yangında bir kişi ölmüştür (K. K. 7). Bedestende altmış yedi içerde, beş dışarda olmak üzere toplam yetmiş iki dükkân vardır. Beş kapısı vardır restorasyonla iki kapısı kapatılmıştır. Tarihi mekânda kasaphaneden önce pamukçular çarşısı, kumaş çarşısı, komisyoncu ve sebze ve meyve hali olarak kullanılmıştır (K. K. 23). Uzun yıllar et ve sebze hali olarak kullanıldıktan sonra bedesten Gaziantep'in kültürünü, 300 yıllık tarihi bir havayı yaratacak şekilde restore edilmiştir. Zincirli Bedesten'de Gaziantep'e özgü el sanatları olan bakırcılık, sedef kakmacılığı, kutnu gibi el sanatlarına ait ürünlerin satılmaktadır. Bedesten Gaziantep'in kültür turizminin yabancılara tanıtıldığı ve geleneğin yerli halk tarafından unutturulmadığı bir yer olması bakımından önemlidir.

5. 1. 2. 6. Müzeler

Müze Türk Dil Kurumu tarafından “*Sanat ve bilim eserlerinin veya sanat ve bilime yarayan nesnelerin saklandığı, halka gösterilmek için sergilendiği yer veya yapıdır.*” şeklinde tanımlanmıştır (www. tdk. gov. tr). Müzeciliğin asıl amacı, kültür varlıklarının yok olmasını engellemek için belli öğeleri koruma altına almak değildir. Müzeciliğin amacı, kültürel varlıklarının ziyaret edilmesini sağlamaktır. Ziyaret edilme ile beklenen ise “eğitim”, “kültür aktarımı” ve “gelir” olarak özetlenebilir (Oğuz, 2002: 48). Gaziantep tarih boyunca değişik kültürlerle tanık olmuştur, bundan dolayı da zengin bir birikime sahiptir. Bu birikimlerin sergilendiği kentteki müzeler şunlardır:

5. 1. 2. 6. 1. Hasan Süzer Etnografya Müzesi

Bina geleneksel Antep evinin restore edilerek konak-müze formunda tanzim edilmiştir. Üç giriş kapısı bulunan müze üç kattan oluşmaktadır, hayatın güneybatı köşesinde hizmetkârların kalması için yapılan oturma odası, ocaklık ve tuvalet yer almaktadır. Hayatın zemini renkli taşlarla işlenmiştir. Gaziantep iklimi sıcak

olduğundan erzakların saklanması için serin yerler seçilirdi (K. K. 34). Müzenin mağaraya benzeyen zemin katında erzak saklamaya yarayan küpler yörenin mutfak kültürü hakkında bilgi vermektedir. Zemin katta yer alan iş odasında gergef işleme, ahşap tezgâhında çıkırık çevirme ve gergefte ipeği germe çalışmaları mankenlerle etkili olarak gösterilmektedir. Ayrıca bu odada İngiliz casusa ait olduğu düşünülen motosiklet sergilenmektedir. Tandır odasında yöredeki geleneksel ısınma şekli anne baba ve iki çocuk olan mankenlerle sergilenmektedir. İş odasının bitişindeki ocaklıkta hamur yoğurma, ekmek açma ve pişirme aşamaları mankenlerle anlatılmıştır. Birinci kata çıkan merdivenin sağında yer alan hamamda kurna, hamam tasları, tarak ve sabun yer almaktadır. Hamamı ısıtmak için kullanılan ocaklar yer almış ve mankenle çocuğunu yıkayan anne kentin hamam kültürü hakkında bilgi vermiştir. Birinci katta hayata bakan üç tane oda bulunmaktadır. Odalardan ilki gelin odasıdır, gelin odasında yörede hala devam etmekte olan çeyiz serme geleneğine uygun olarak duvarlara Gaziantep nakışları serilmiştir. Gelin odasında yalnızca Gaziantep nakışları teşhir edilmemekte, yöredeki sosyal yaşam hakkında da bilgi verilmektedir. Gelin odasının yanında yer alan elti odasında yer alan sedef konsol yöredeki el sanatının tanıtımını yapmaktadır. Gelin odasının karşısındaki oda kayınvalide odasıdır. Kayınvalide odası evin en büyük odasıdır ve misafirler burada ağırlanırdı (K. K. 33). Odada hizmet eden gelin konu mankeniyle anlatılmıştır. İkinci katta solda mutfak yer alır, mutfakta bakır kazanlar, tabaklar, tavalar ve taslar dizilmiştir ve yörenin zengin bir mutfak kültürüne sahip olduğunu göstermektedir. Mutfağın bitişinde Hasan Süzer ailesinin odası yer almaktadır. Burada kendisini, annesini ve babasını canlandıran mankenler bulunmaktadır. Bu odadan güvercinlik bölümüne geçişi sağlayan camekânlı bir bölüm bulunmaktadır. Güvercinlik bölümü Gaziantep halkının hayvan sevgisini göstermektedir. Mutfağın önünden geçerek ulaşılan balkonda iki oda da Gaziantep savunmasında kullanılan malzemeler ve şehitlerin resmi yer almaktadır. Teras kat ise ailenin yaz gecelerinde oturup sohbet ettiği ve yattığı yerdir.

Hasan süzer Etnografya müzesi Antep'in eski kent dokusunu yansıtan bir müzedir. Mankenlerle eski zamanlardaki Antep halkının ev yaşantısı somut olarak sergilenmektedir. Günümüzde unutulmaya yüz tutan el sanatlarının mankenlerle canlandırılması kültürün devamını sağlaması bakımından çok önemlidir. (K. K. 4) Müze yalnızca teşhirden oluşmamaktadır, eski Gaziantep'te yaşanan aile hayatı, giyim kuşamı, yemek kültürü hakkında detaylı bilgi verilmektedir. Müzenin tarihi

Antep evinden oluşması geleneksel mimarinin tanıtılmasını sağlamaktadır. Müzeye 2011 yılı içerisinde 106. 698 ziyaretçi gelmiştir, gelen ziyaretçiler yalnızca müzeyi gezmemekte aynı zamanda Gaziantep kültürü hakkında da geniş bilgi sahibi olmaktadır (K. K. 28). Bu da kültürümüzün dünyaca tanınmasını sağlamaktadır.

5. 1. 2. 6. 2. Gaziantep Mevlevihanesi Vakıf Müzesi

Mevlevilik, Mevlana Celaleddin Rumi'nin düşünceleri çevresinde kurulan tarikata verilen isimdir (www. tdk. gov). Mevleviliğin kurucusu Mevlana'nın oğlu Sultan Veled'dir. Mevlana kendisine bağlı olanlar için özel kurallar koymamakla birlikte asıl amacı insanın kendi varlığının farkında olabilmesidir. Oğlu Sultan Veled ise Mevleviliği belli kurallara bağlamıştır. Mevleviliğin asıl amacı ilahi aşka aşık olarak gerçeği bulmaktır. İlahi aşka ulaşmak içinse maddeyi önemsememek hakkı bulmak amaçtır. Mevlevilikteki başlıca tarikat ayini semadır ve özelliği müzik eşliğinde yapılmasıdır. Osmanlı döneminde altın çağını yaşayan Mevleviliğe 1925'te kanunla son verildi (www. sevede. com).

Mevlevilik denildiği zaman akla Konya gelmektedir. Tez konumuz olan Gaziantep'te de yerleşik bir Mevlevihanenin olması Mevleviliğin burada da mevcut olduğunu göstermektedir. 2007 yılında müzeye dönüştürülen Mevlevihane 400 yıllıktır. Mustafa Ağa tarafından dervişlerin ibadet yapmaları amacıyla yaptırılmıştır. 101 ve 1903'te çıkan yangınlarda Mevlevihanenin büyük kısmı ve Mevlevihaneye gelir getirmesi amacıyla vakfedilen dükkânlar yanmış ve yeniden onarılmıştır. 30 Kasım 1925 tarihinde yürürlüğe giren 677 sayılı Tekke ve Zaviyeler ile Türbelerin Kapatılması kanunuyla kapatılmıştır ve İstiklal İlkokulu olmuştur. 30 yıl okul olarak kullanıldıktan sonra sağlık ocağı, cami lojmanı ve Şahinbey Müftülüğü olarak kullanıldıktan sonra 2007 yılında da Gaziantep Mevlevihanesi Vakıf Müzesi olarak açılmıştır (K. K. 27).

İki katlı olan binanın alt katında mutfak ve sinevizyon salonu yer almaktadır. Turistler müzeyi belgesel eşliğinde gezmektedir. Üst katta halı ve kilimler sergilenmektedir. Kilimlerde kullanılan motiflerin anlamları hakkında da bilgiler verilmiştir. Avlunun karşısındaki ana bina üç katlıdır. Maden Eserleri ve Mevlevilik Kültürü Salonu'nda semazen figürleri vardır. Yanındaki odada ise Kuran-ı Kerim okuyan Mevlevi figürleri yer almaktadır. Özel vitrinlerde el yazması Kuran-ı Kerimler, hat yazıları, kandiller ve şamdanlar sergilenmektedir. Saat ve Etnografik Eserler Salonu'nda şeyhlere ait teşbihler ve özel eşyalar sergilenmektedir.

Mevlevi dervişlerinin yaşantısı mankenlerle anlatılmıştır. 2007 yılında Mevlevihanenin müze haline getirilmesindeki amaç geçmişte var olan Mevlevi kültürünün unutulmamasını sağlamaktır. Mevlevihanede haftanın belli günlerinde semazen gösterileri yapılması Mevlevi kültürünü yansıtmaları bakımından iyi bir uygulama olacaktır. Müze bir yıl içerisinde 266. 69 kişi tarafından ziyaret edilmiştir. Bunların çoğunluğunu çevre illerden gelen ve bir tarıkata bağlı olan insanlar oluşturmaktadır (K. K. 27). Amaçları Mevleği kültürünü daha yakından tanımaktır. Müzede canlı ney dinletileri de tarihi mekâna uygun olacaktır.

5. 1. 2. 6. 3. Gaziantep Savaş Müzesi

Tarihi bir Antep evi olan Gaziantep Savaş müzesi iller bazında bakıldığında ilk olma özelliği taşımaktadır. Antep Savunmasında canını feda eden Şahin Bey ve birçok şehidin ilk defnedildiği mekândır. Zamanla bu mezarların üzerine ev ve işyerleri yapılmıştır. Belediyenin Şehitler Parkı Projesi ile gerekli kamulaştırma ve yıkım çalışmalarıyla kültürümüze kazandırılmıştır (K. K. 13). Müze savunmadan kalan aile yadigarı eserlerin yöre halkı tarafından bağışlanmasıyla oluşturulmuştur.

Müzeye girildiğinde klasik Antep evlerinde olduğu gibi geniş bir hayat vardır. Avluda üste çıkan ve aşağıya inen merdivenler bulunmaktadır. Aşağıya inen merdivenler takip edildiğinde büyük bir mağara ile karşılaşmaktadır. Mağara savunma sırasında sığınak ve depo olarak kullanılmıştır. Yer altından açılan yollar sayesinde cephane ve erzak taşınmıştır. İngiliz ve Fransız ordularının modern silahlarına karşılık, fakirliğin, açlığın hâkim olduğu ve insanların ellerine geçirdikleri her türlü alet ve edevatla nasıl canla başla işgale karşı koydukları görülmektedir (K. K. 23). Mağarada savunmada kadın, erkek, çocuk tümüyle Antep halkının verdiği kahramanca mücadele etkili bir şekilde anlatılmaktadır. Müzedeki ses sistemi savunma sırasında yaşanan olayları yaşanırçasına anlatarak milli birlik ve beraberliğimizi güçlendirmektedir. Savunmada Gaziantep halkı tarafından yapılan taktaki adı verilen ve yalnızca ses çıkarmaya yarayan özel silahlar yöre Gaziantep halkının keskin zekâsını göstermesinin yanı sıra savunmadaki maddi yetersizliği göstermektedir. Üst katta ise savunma sırasında kullanılan top güller, silahlar ve kıyafetler teşhir edilmektedir. Duvarlardaki panolarda ise savunmada şehit düşen veya gazi olan önemli şahsiyetler hakkında bilgi verilmektedir. Mutfak bölümünde yöre halkının zehirlenme pahasına zerdali çekirdeğinden yaptıkları ekmek hakkında bilgi verilerek, ekmek yapmakta kullanılan araç-gereçler teşhir edilmektedir.

Millet olmak için toprak parçası, bağımsızlık ve köklü bir geçmişe sahip olmak gerekmektedir. Milletlerin hepsinin bir tarihi vardır. Tarih, bugünün ve yarının nesillerine ne kadar bilinçli aktarılırsa, geleceğe o kadar güvenle bakılabilir. Atalarının yaşadığı sıkıntıların bilincinde olan nesil millet olma bilincini daha iyi kavrar. İnsanlar okuduklarının yüzde onunu, duyduklarının yüzde yirmisini, gördüklerinin yüzde otuzunu, hem görüp hem duyduklarının yüzde ellisini, görüp duyup söylediklerinin yüzde seksenini, görüp duyup söyleyip dokunduklarının yüzde doksanını hatırlar. Tarih dersleri okuyarak ya da anlatılarak kalıcı öğrenme gerçekleşmez. Ezberlenen bilgiler birkaç gün sonra unutulur. Öğrenme duyu organının sayısı artıkcı daha kalıcı olmaktadır. Müzeye gelen öğrencilerin öğrenmeleri daha kalıcı olmakta ve milli bilinçleri güçlenmektedir. Müzeyi bugüne kadar 336 bin kişi ziyaret etmiştir (K. K. 28). Bunların çoğunluğu Gap turlarıyla Gaziantep'e uğrayan insanlardır. Yabancı turistlerin çoğunluğu ise savunmada Gaziantep'ilerle savaşı Fransız ve İngilizlerden oluşmaktadır.

5. 1. 2. 6. 4. Arkeolojik Cam Eserler (Medusa) Müzesi

Cam M. Ö. 2500'de Fenikeliler tarafından bulunmuştur; ancak camı hayatın her alanına yayan Romalılarıdır. Romalıları camı hayatın her alanına yaymıştır. Yemek kaplarının yanı sıra günümüzde kullanılan plastik biberonlardan daha sağlıklı cam biberonlar, cam taslar, parfüm şişeleri, kavanozlar, süt pompaları ve cam idrar kapları yapmışlardır. Sosyal hayatta çok fazla kullanılan cam, tıp alanına kadar yayılarak geniş bir kullanım alanına sahiptir. Fenikeliler camı ticari amaçla kullanırken, Romalıları günlük hayatın her alanında camı kullanmışlardır, mutfakta kullanımından başlayarak, kadınların takılarına kadar çok alana yaymışlardır (K. K. 19). İslamiyeti kabul eden Türkler ise sanatsal ve dekoratif amaçlı kullanılmıştır. Bunun nedeni camın çok bulunmaması ve maliyetinin yüksek olmasıdır. Medeniyetler arasında cam farklılığının nedeni pazarlama ve maliyettir. Avrupalılar pazarlamayı iyi bir şekilde yapmaktadır. Müzedeki gösterilerde kullanılan camlar dahi İtalya'dan satın alınmaktadır (K. K. 19).

Müze, tarihi bir Antep evinin restore edilmesiyle yapılmıştır. Cam meraklıları bir Gaziantep'in topladığı cam eşyaları biriktirmesiyle oluşmuştur. 2008 yılında açılan müzede, Helenistik döneme ve Roma dönemine ait bronz sikkeler, bronz savaş aletleri, altın takılar, Roma zamanına ve İslami dönemlere ait cam bardaklar, şişeler, cam boncuktan yapılmış kolyeler yer almaktadır (K. K. 19).

Müze üç kattan oluşmaktadır ve beş odalıdır. En alt katta bronz, altın ve pişmiş toprak gibi materyali cam olmayan ve farklı dönemlere ait eserler sergilenmektedir. Orta katta ise daha çok cam eserler sergilenmektedir. Cam parfüm şişeleri, süt pompoları, kadehler, cam biberonlar gibi objelerin teşhiri yapılmaktadır. En üst kat ise Türk İslami dönem eserlerinin sergilendiği bölümdür. Burada yer alan gözyaşı şişeleri hakkında anlatılan hikâyeye göre kocası askere giden kadın kocasına olan sevgisi ve sadakatini göstermek için kocası gelene kadar gözyaşını şişede biriktirmiş ve eşi geldiğinde ona vermiştir. İslami dönemde de âşıklar sevgisine olan aşkından ağlayıp gözyaşını bu şişelerde biriktirmiştir (K. K. 19). Gözyaşı şişeleri dönemin cam sanatındaki başarısını göstermesinin yanı sıra, sosyal hayat hakkında da bilgi vermektedir.

Müzenin karşısındaki binada ise antika odası, telkâri atölyesi, sedef atölyesi, üfleme cam fırını ve masa üstü cam atölyesi bulunmaktadır. Roma usulü yapılan cam fırınında Suriye'den gelen Ebu Cemil adında bir usta tarafından cam üfleme gösterileri yapılmaktadır (K. K. 19). Kentte mazotun pahalı olmasından dolayı gösteriler belli dönemlerde, GAP turlarının geldiği zamanlarda ve müzeye gelen ziyaretçi sayısının fazla olduğu zamanlarda yapılmaktadır. Masa üstü alevle cam boncuk çalışmalarının yapıldığı atölyede de canlı gösterimler yapılmakta ve üretilen ürünler satın alınabilmektedir. Cam üfleminin yanısıra telkâri, sedef kakmacılığı da canlı olarak icra edilmekte ve ürünler satın alınabilmektedir. Müzedeki gösteriler halkbiliminin işlevselliğini göstermektedir. Performans olayının yapısının temelini icracılar ve katılımcılar oluşturmaktadır (Çobanoğlu, 2002: 277). Müzede yapılan telkâri, cam üfleme, masa üstü boncuk işleme gösterileri halkbiliminin bağlam merkezli kuramlarından performans teoriye girmektedir. Gelen ziyaretçiler icra edilen meslekleri müzede izleyebilmektedir bu da müzeye olan ilgiyi arttırmaktadır. Müze bir yılda 250 bin kişi tarafından ziyaret edilmiştir bunların nerdeyse 60 bini yabancı turisttir (K. K. 19). Müze yönetimiyle yaptığımız görüşmelerde yabancı turistlerin çok ilgili olduğu ve müzeyi yalnızca gezmek amaçla gelmediği gezerken not tutan bilinçli bireylerden oluştuğu söylenmiştir. Müze uygulamalı halk müzeciliğinin en güzel örneklerinden biridir.

5. 1. 2. 6. 5. Gaziantep Savunması ve Kahramanlık Panorama Müzesi

Müze, Gaziantep kalesinin restore edilmesiyle oluşturulmuştur. Kalenin içinde müze bulunması onu diğer müzelerden farklı yapmaktadır. Kaleye çıkan

merdivenlerdeki heykelleri izledikten sonra kalenin içindeki 200 metre uzunluğundaki müzeyle karşılaşmaktadır. Müzede 135 kabartma yüz, 50 rölyef, 70 kadar heykel bulunmaktadır (www. gaziantepkulturmudurlugu. gov). Bunlar Gaziantep savunmasındaki önemli şahıslardır. Müzede 16 monitör mevcuttur ve ziyaretçiler müzeyi savunma destanını dinleyerek gezebilmektedir. Müzenin açılmasındaki amaç Antep savunmasını etkili bir şekilde anlatmak ve geçmişini bilen bilinçli gençler yetiştirmektir. Savunmadaki olaylar soyutken heykellerle somutlaştırılarak daha kalıcı ve anlaşılır olması sağlanmıştır. Gaziantep'in kurtuluş destanı, yaşanan sıkıntı ve fedakârlıkların resimler, heykeller ve rölyeflerle canlandırılması halka eski dönemle ilgili gerçekçi örnekler sunmuş ve savunma günlerinin halk tarafından unutulmamasını sağlamıştır.

Milli kültüre sahip milletler her türlü zorlukla baş edebilecek güce sahiptir. Aynı kültüre sahip insanlar diğer toplumlardan hayata bakış açıları bakımından ayrılmaktadır. Toplamlar kültürel miraslarına sahip çıktıkları takdirde geleceğe daha güvenli adım atabilirler. Erman Artun kültürel mirasın önemini şu şekilde dile getirmektedir:

“Kültürel miras, insanlığın tüm zaman dilimleri içinde yaşadığı, biriktirdiği, geliştirerek yeni sentezlerle var oluşunu sürdürerek, zenginleştirerek ve sürekliliğini sağlayarak kendinden sonrakilere aktardığı veriler dizisi, varlığının kanıtıdır. Kültürel mirasta insanlığın tarihsel ve kültürel evrelerini, diğer kültürlerle olan ilişkilerini görebiliriz. Kültürel miras kavramı sadece elle tutulur gözler görülür taşınmaz kültür varlıklarını değil aynı zamanda somut olmayan kültürel değerleri de kapsamaktadır. ” (www. turkoloji. cu. edu. tr).

Savunmada Gaziantep halkı devletten yardım almadan kendi imkânlarıyla savaşmıştır ve birbirine kenetlenmiştir. Ortak değerler etrafında şehrini korumuştur. Yöre halkı aynı kültüre sahip ve aynı millettten oluşmaktadır bu nedenle başka bir devletin boyunduruğu altında yaşamamak için elinden geleni yapmıştır. Aç kalmak pahasına devletini, milletini korumuştur (K. K. 9). Milli kültür bilinci oluşan gençler geleceğe daha iyi adımlar atar ve başarılı olurlar, bu nedenle de gençlere milli kültürleri sevdirmelidir. Bu konuda en büyük görev eğitim kurumlarına düşmektedir. Öğretmenler kendi kültürünü seven öğrenmeye istekli bireyler yetiştirmek için elinden geleni yapmalıdır. Örneğin Gaziantep'te Türkçe, Edebiyat ve Tarih dersi veren öğretmenler sadece konu anlatarak milli kültürü öğretmez. Gaziantep savunmasını öğreteceği zaman öğrencileri müzeye götürerek olayları daha gerçekçi ve kalıcı öğretirken atalarının bugüne gelmeleri için yaptıkları fedakârlıkları

daha kolay görmelerini ve takdir etmelerini sağlayabilir. Müzeyi bir yılda 189. 371 kişi ziyaret etmiştir (K. K. 28). Bunların çoğunluğu yerli turistlerden oluşmaktadır, GAP turlarıyla şehri ziyaret eden kişilerden oluşmaktadır. Gelen yabancı turistler ise Gaziantep Üniversitesini kazanan yabancı uyruklu öğrencilerin yanı sıra savunmada yöre halkının savaştığı Fransız ve İngilizlerden oluşmaktadır (K. K. 28). Bunların ziyaret etmekteki amacı atalarının hatıralarını canlandırmaktır. Türk milleti bugünlere kolay gelmemiştir. Geçmişini unutmayan, geçmişte yaşadıklarıyla geleceğine yön veren bilinçli bireyler yetiştirmek görevimizdir.

5. 1. 2. 6. 6. Emine Göğüş Mutfak Müzesi

Konak, 13 yıl bakanlık ve milletvekilliği yapan Ali İhsan Göğüş tarafından 2005 yılında Büyükşehir Belediyesine verilmiştir. Mekân, Kültür Yolu Projesi ile kente kazandırılmıştır. Müze geleneksel Antep evidir ve iki katlıdır. Avluya girildiğinde küçük bir havuz vardır. Zemin katta mutfak, kafeterya ve kap-kacakların sergilendiği bölüm bulunmaktadır. Özel vitrinlerde yöreye özgü kap-kacaklar sergilenmektedir. Kiler olarak kullanılan bölümde yöreye özgü baklagiller, kurutmalık patlıcan ve biberler, salça küpleri, zeytinyağı kavanozları yöre mutfağının zenginliğini göstermektedir. İkinci kattaki odalarda ise özel vitrinlerde yemek ve fincan takımları sergilenmektedir. Antep yöresine ait kıyafetler giydirilmiş mankenler, yörenin giyim tarzı hakkında örnekler sunmaktadır. Bunun yanında yuvarlama yapan nine, gelin ve torunlar, tandır başında yenilen sucuk, bastık ve cevizler vb. öğeler de Antep aile hayatı hakkında ziyaretçilere bilgi vermesinin yanı sıra yöredeki geleneksel yiyecek ve içecekleri de tanıtmaktadır. Müzede yörenin yemek kültürünü yansıtan araç-gereçler, yöreye özgü sofr düzeninin yanı sıra duvarlardaki resimlerde de yemeklerin yapılışı ve özelliği hakkında da bilgi verilmektedir. Ziyaretçiler ses sistemiyle müzeyi gezerken müzenin kuruluş amacı ve yöreye özgü yemeklerin yapılışı hakkında da bilgi sahibi olmaktadır. Müzenin mutfağında satılan hediyelik eşya ve bakliyatlar yörenin mutfak kültürünü tanıtmaktadır. Müzenin kurulmasındaki amaç Gaziantep mutfak kültürünü bir değer olarak tüm dünyaya tanıtmak ve gelecek kuşaklara aktarmaktır. Müzenin kafeterya bölümünde yöreye özgü içecekler olan zahter ve menengiç kahvesi yörenin içecek kültürünü tanıtmaktadır. Yeni yapılan bir uygulamayla yöreye özgü yemek olan yuvarlama ve şiveydiz de ziyaretçilere ikram edilmektedir. Büyükşehir Belediyesi müzenin yanındaki tarihi konağı da restore ederek aşçılık okulunu buraya taşımayı

amaçlamaktadır, bu sayede yöreye özgü birçok yemeğin yapılışını göstermenin yanı sıra tadılması da sağlanacaktır (K. K. 8). Gaziantep denildiği zaman akla zengin yemek çeşitleri gelmektedir. Nitekim yakın illerden sadece Gaziantep yemeklerini ve tatlılarını yemek için ziyaretçiler gelmektedir. Yemekleriyle bu kadar ün salmış şehir, her geçen gün biraz daha büyümektedir. Yörenin mutfak kültürünü tüm dünyaya tanıtmak amacıyla kurulan müze, dünyanın her tarafından gelen turistler tarafından ziyaret edilmektedir. Müze bir yıl içerisinde 106. 698 kişi tarafından ziyaret edilmiştir (K. K. 28). Bunların çoğunluğu yakın illerden gelen yerli turistlerden oluşmaktadır.

5. 1. 2. 6. 7. Bayaz Han

Han, bütün tüccarı olan Bayaz Ahmet Ağa tarafından 1909 yılında yaptırılmıştır. Han, Bayaz Ahmet Ağa ve ortağı tarafından Halepli taş ustalarına yaptırılmıştır. Gaziantep'teki ilk sinema gösterisi bu handa yapılmıştır. Tarihi mekân, Antep savunması sırasında hapisane olarak kullanılmıştır (www. bayazhan. com). 2009 yılında restore edilerek kent müzesi haline getirilmiştir, alt katında ise yöresel yemek ve içeceklerin içildiği restoran, kahve evi ve yöresel ürünlerin satıldığı dükkânlar yer almaktadır.

Müzedede, Gaziantep'in yöresel el sanatları olan sedef kakmacılığı, bakırcılık, kalaycılık, yemenicilik, kutnu dokumacılığı, gümüş işlemeciliği, kilim ve halıcılık tanıtılmış ve Antep işi nakışının yapılışı mankenlerle görsel olarak anlatılmıştır. Ayrıca yöresel tatlı olan baklavanın yapılışının hem mankenlerle hem de kısa tanıtım filmleriyle gösterilmesi Gaziantep'in mutfak kültürünün de tanıtılmasını sağlamıştır. Müze içerisindeki yapılar maketi ve tanıtım rehberi ziyaretçilere gezilecek yerler konusunda kolaylık sağlamaktadır. Yöreye özgü doğal güzellikler, kültürel faaliyetler ses sistemiyle ve duvarlardaki panolarla anlatılmaktadır. Müzedede savunma zamanında yaşanan zorluklar, savunmakii önemli şahsiyetler hakkında geniş bilgi verilmektedir. Odalarda yöreye özgü el sanatları mankenlerle etkili bir şekilde canlandırılmıştır. Yöreye gelen turistlerin kent müzesi olması nedeniyle ilk durakları Bayaz Han'dır. Tarihi mekân yalnızca belirli eşyaların sergilendiği formda bir müze değildir. Müze, ziyaretçilere kentin coğrafi konumundan başlayarak yörede yetiştirilen tarım ürünleri, spor faaliyetleri, yenilecek yöresel yemekler, el sanatları ve gezilecek yerler konusunda rehber olmaktadır. Müzenin kurulmasındaki amaç Gaziantep'in kültürünü bir değer olarak tüm dünyaya tanıtmak ve gelecek kuşaklara

aktarmaktır. Müzeye dünyanın dört bir yanından turist gelmektedir, müzede teşhir edilenler sayesinde yörenin kültürü tüm dünyaya tanıtılmış olmaktadır. Tarihi mekân bir yılda 300 bin kişi tarafından ziyaret edilmiştir (K. K. 28). Müze, konumu itibarıyla gezilecek diğer yerlere de yakındır. Alt katta restoran bölümünde yöresel yemekler yapılmaktadır, tarihi doku içinde yemek yenilmesi ziyaretçiler tarafından büyük ilgi görmektedir. Ayrıca yöresel ürünlerin satıldığı hediyelik eşyaların bulunması ziyaretçilere müze garantisinde olduğu için çekici gelmektedir. Turistler aldıkları küçük de olsa bir ürünle Gaziantep'i özdeşleştirmekte ve kültürümüzün taşınmasını sağlamaktadır. Restoran bölümünde İngilizce isimlerin yer alması tarihi mekâna uygun değildir. Haftanın belirli günlerinde yapılan Batı tarzı dans gösterilerinin yerine mekânının dokusuna uygun dans ve oyunların sergilenmesi daha uygun olacaktır görüşüyoruz.

5. 1. 2. 6. 8. Zeugma Mozaik Müzesi

Müze, 1800 metre karelik geniş bir alana yapılmıştır (wwwzeugmaweb.com). Bina uzun yıllar Tekel içki fabrikası olarak kullanılmış, daha sonra fabrika yıkılarak yerine müze yapılmıştır. Müze binası üç kattan oluşmaktadır, iki katı faaliyettir. Zeugma Antik Kenti, MÖ 300'de Büyük İskender tarafından "Selevkia Euphrates" adıyla kuruldu. Büyük İskender öldükten sonra topraklar beş komutan arasında paylaşıldı. Zeugma'yı en güçlü komutan Seleukus ele geçirir ve karşısına da Apameia adıyla yeni bir şehir kurar. Bu iki şehri köprüyl birbirine bağlar ve kader tanrıçası olan Fortuna'nın kenti koruyacağına inanır. Kader tanrıçası sayesinde şehir zengin olur ve Zeugma Roma imparatorluğuna dâhil edilir. Zeugma, geçiş noktası demektir. Zeugma'da yapılan evler villa şeklinde, havuzlu, evler çok gösterişli, tavanlar mozaik, duvarlar fresk ve mitolojik karakterle süslüdür. Zeugma Mozaik Müzesini diğer mozaik müzelerinden ayıran en önemli özellik dünyanın hiçbir yerinde işlenmeyen konuların mozaiklere konu edilmiş, diğer bir özellik Mars heykelinin çok sinirli olmasıdır. Sasaniler egemenliği ele geçirir ve Zeugma'yı tahrip edilir, yıkılır ve yağmalanır. Daha sonra Fırat nehrinde suların yükselmesiyle Zeugma'nın bir bölümü sular altında kalır. 15. yüzyılda Türkler buraya yerleşir ve buraya Belkis adını verir. 1987 yılında ilk kazı çalışmalarına başlanır, bu çalışmalar kurtarma amaçlıdır. Türk, İsviçre ve İtalya'dan gelen ekiplerin aralıksız olarak çalışmalarına rağmen antik kentin %30'luk bölümü sular altında kalır (Müze, 2011).

Müzede 5000'den fazla eser teşhir edilmektedir. Müze, turizm merkezi haline gelmiş, Gaziantep ve bölge turizminin gelişmesine ileriki zamanlarda da katkı sağlayacaktır. Müzede 100 bin bulla bulunmuş ve dünya rekoru kırılmıştır. Bullalar mektup gibi kullanılan özel mühürlere verilen addır. Bullalardan dönemin ekonomisi, siyasi ve sosyal durumu hakkında bilgi edinilebilir (<http://www.zeugmaweb.com>). Müze geniş üç binadan oluşmaktadır, binalardan birbirine geçiş vardır. Müzeyi gezöeye sol binadan başlanmaktadır, müzenin giriş kapısında göze çarpan ilk şey tavandan tabana yansıtılan gerçeği andıran balık figürleridir. İlk etapta yer akvaryumu olduğu düşünülmektedir. Çocukların yanı sıra yetişkin insanların da dikkatini çekmektedir. Sol tarafta ise çocuklar için özel bir bölüm vardır burada çocuklara özel mozaik dersleri verilmektedir. Yakında gelmesi beklenen bir yetiştirici danışmanlığında aileler müzeyi gezerken çocuklarını bu bölüme bırakacak ve çocuklar mozaığın ne olduğu ve nasıl yapıldığı hakkında bilgilendirilecek. Uygulamalı olarak öğrenme çocukların en çok ilgileceği bölümdür. Müzenin alt birinci katında mozaik tavanlar, tabanlar, heykeller yer almaktadır. Üst katta ise Zeugma'da çıkarılan eserler içerisinde en çok dikkat çeken Çingene kızı, mitolojik tasvirli mozaikler bulunmaktadır. Mozaiklerin yan tarafında bulunan tabloda mitolojik tasvirler hakkında geniş bilgi verilmektedir. Müzenin tamamı faaliyette değil, bir kısmında çalışmalar devam etmektedir. Müzenin dışında yöreye özgü ve Zeugma'dan hatıra kalacak hediyeelik eşyalar satılmaktadır. Müze Zeugma adıyla adını tüm dünyaya duyurmuştur, dünyanın dört bir yanından ziyaretçi gelmektedir. Müzenin tamamı faaliyete geçtiğinde ziyaretçi sayısında artış olacağı düşünülmektedir.

5. 1. 2. 6. 9. Gaziantep Arkeoloji Müzesi

Gaziantep Arkeoloji Müzesi, 1944 yılında Sabahat Göğüş tarafından kurulmuştur. İlk açıldığında Nuri Mehmet Paşa Camisi'nde hizmet vermiş, 1969 yılında ise şimdiki binasına taşınmıştır (K. K. 28). Müzede, Paleolitik Dönem'den başlayıp Osmanlı Dönemi'ne kadar giden eserler sergilenmektedir. Mozaik müzesi yapılmadan önce Zeugma'da çıkarılan eserler burada teşhir edilmiştir, Mozaik Müzesi yapılıncaya eserler taşınmıştır. Gaziantep Arkeoloji Müzesi şehir merkezinde olması ve çarşıya yakın olmasından dolayı en çok tanınan ve ziyaret edilen müzedir. Müzenin geniş bir bahçesi vardır, bahçede değişik dönemlere ait mezarlar, heykeller ve figürler yer almaktadır. Teşhir bölümünde ise Gaziantep'in ev sahipliği yaptığı

medeniyetlerden kalan eserler sergilenmektedir. Bu eserler kentin kültürel mirasıdır ve köklü bir geçmişinin olduğunu göstermektedir. Müzeye dünyanın dört bir yanından turist gelmektedir, mozaiklerin bu müzede sergilendiği dönemde turist sayısında gözle görülür derecede artış olmuştur. Müze, bir yılda üç bin yerli ve yabancı turist tarafından ziyaret edilmiştir (K. K. 28).

5. 1. 3. Modern Çarşılar

Çarşı, Türk Dil Kurumu tarafından “*Dükkânların bulunduğu alışveriş yeridir.*” şeklinde tanımlanmıştır (www. gaziantepkulturturizmi.gov.). Çarşılar insanların ihtiyaçlarını karşıladıkları mekânlardır. Çarşıları gezerek o bölgenin tarihi kimliği, mimarisi ve geleneği hakkında bilgi edinilebilir. Gaziantep stratejik konumundan dolayı ticaretin merkezi olmuştur. Osmanlı döneminde yapılan ve günümüze kadar gelen birçok bedesten bunu göstermektedir. Zamanla birlikte çarşılar da değişikliğe uğramıştır; ancak bu çarşılarda Gaziantep’e özgü el sanatları hala sergilenmektedir. Ziyaretçiler el sanatlarının yapımını ustalardan görebilir ve ucuz fiyata satın alabilir. Gaziantep çarşıları şunlardır:

5. 1. 3. 1. Bakırcılar Çarşısı

Gaziantep Osmanlı döneminde ticaretin merkezi olmuştur. 19. yüz yılın ikinci yarısında Gaziantep’e özgü bakır süslemelerinin yanı sıra yeni özgün şekiller ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Gaziantep’ten Malatya’ya Urfa’ya, Adana’ya, Halep’e, Antakya’ya ve Şam’a bakır eşyalar satılmıştır (www. gaziantepkulturmudurlugu. gov). Bu eşyaları satmak için de Bakırcılar Çarşısı yapılmıştır (K. K. 15). Bu el sanatı günümüzde hala devam etmektedir. Gaziantep’teki bakır kapları diğer yöredeki bakır kaplardan ayıran en önemli özellik tek parçadan oluşması ve tamamen el emeğine dayanmasıdır. Yurt içi ve yurt dışında satılan bakır eşyaların çoğu Gaziantep’ten gitmektedir. Bakırcılar çarşısı yan yana küçük dükkânlardan oluşmaktadır. Yörede eskiden bakır kap-kacaklar kullanılırdı, bakırcılar çarşısı insanları en çok uğradıkları mekânlardan biriydi. Alüminyumun çıkması ve bakırcılar çarşısına gereken bakımın yapılmamasından dolayı sektörde zayıflama olmuş çarşıda bulunan dükkânların %50’si kapanmıştır (K. K. 15). Bunun bir nedeni de çarşının yanında bulunan et halindeki yetmiş iki dükkândan dolayıydı. Haldeki dükkânlar hem görüntü kirliliğine neden olmakta hem de koku ve sinekten dolayı bakırcılar çarşısını olumsuz etkilemekteydi. Çarşı dört yıl önce restore edilerek turistik bir gezi alanı olmuştur. Geleneksel sanat ve meslek dallarının icra edildiği

çarşı eko-müze niteliğindedir. Çarşayı gezerken el sanatları ürünlerinin yapım aşamaları görülmektedir bu da ziyaretçilerin dikkatini çekmektedir.

Çarşının yanındaki et hali ise restore edilerek Zincirli Bedesten olmuş ve bedestende yöre kültürünü tanıtabilecek eserlerin satımına yer verilmiştir. Bakırcılık sektörü bu projeyle yeniden canlılık kazanmıştır ve yerli ve yabancı turistlere hizmet verecek duruma gelmiştir (K. K15.). GAP turlarıyla çarşı en başta ziyaret edilen yerlerden biri olmuştur, gelen ziyaretçiler genellikle kültür amaçlı gelmektedir. Yerli ve yabancı turistler tarafından ziyaretlerini ölümsüzleştirmek ve bir anı olarak kalması için süs eşyaları satılarak Gaziantep kültürünün tanıtılması sağlanmaktadır.

Turistik mekânda günlük kullanılacak bakır kap-kacakların yanı sıra süs eşyaları, yemeniler, sedef kakma eşyalar satılmaktadır. Yerli ve yabancı turistler tarafından en çok ziyaret edilen yerlerden biridir. Alışveriş yaparken bakır işlemlerin yapım aşamaları da görülebilir. Bakırcılığın unutulmaması ve yaşatılması için Gaziantep Büyükşehir Belediyesi ve ÇEKÜL Vakfı "Bakırcılar Çarşısı Sokak Sağlıklaştırma Projesi" hazırlamıştır. Çarşıda 7 sokak ve 250 dükkân restore edilmiştir. Tarihi Kentler Birliği'nin Türkiye genelinde belediyeler arasında yaptığı "Tarihi ve Kültürel Mirası Koruma Projeleri ve Uygulamalarını Özendirme Yarışması"nın sonucunda, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi "Bakırcılar Çarşısı Sokak Sağlıklaştırma Projesi ve Uygulaması" ile başarı Ödülü almıştır (www.gaziantepkultursanat.gov.tr). Çarşı restore edildikten sonra turist sayısında artış olmuştur. Yurt içi ve yurt dışına ithal edilen bakır kaplar şehir ekonomisine olduğu kadar ülke ekonomisine de büyük katkı sağlamaktadır. Bakır İşlemeciliği ve Sedef Kakmacılığı Mesleğinin Tanıtılması ve Geliştirilmesi Projesi ile sınır komşumuz Suriye ile iki ülke arasındaki ortak değerlerimizin unutulmaması amaçlanmaktadır. Bu projede Halep'te bakırcılık ve sedefçilik mesleğinin tanıtılması ve oradaki benzer meslek dallarıyla işbirliği kurmak istenmektedir. Gaziantep'ten giden bakır ustaları Halep'e giderek kendi yaptıkları ürünleri sergilemiştir (K. K. 15). Bu sayede iki ülke arasında kaynaşma olmuştur ve bu meslekteki başarımıza sınır komşumuza da göstermiştir.

5. 1. 3. 2. Turistik çarşı

Çarşı şehir merkezindedir, çevresinde bulunan tarihi mekânlarla dikkat çekmektedir. Gezilecek yerlerin güzergâhı üzerinde olduğu için yerli ve yabancı turistlerin en çok alışveriş yaptıkları yerlerden biridir. Çarşı 2002 yılında

yaptırılmıştır. Çarşı kapalı bir mekândır içindeki klimalar sayesinde yazın serin kışın da sıcaktır, insanlara alışveriş kolaylığı sağlamaktadır. Çarşı, üç katlıdır, binanın dışında Zeugma antik kent kazılarında çıkarılan Çingene Kızı'nın resmi vardır. Bu resim buraya gelenlere Zeugma Mozaik Müzesi'ni hatırlatmakta ve gezileceke yerler konusunda fikir vermektedir. Çarşı ilk olarak Gaziantep'te çekilen "Yabancı Damat" dizisinde dikkat çekmiştir. Çarşıda baklavacı dükkânı olmamasına rağmen filmin başrolündeki kızın babası Gaziantep Turistik Çarşısı'nda baklavacılık yapmaktadır. Dizide çarşının dışı kullanılmıştır; ancak bunu bilmeyen turistler dizinin çekildiği yeri ziyaret etmek istemişlerdir. Bu da çarşıdaki satışları etkilemiştir. Çarşıda bulunan kuyumcu ve çeyizci dükkânlarında yöresel takılar ve nakışlar satılmaktadır. Kumaş satan dükkânlarda ise Gaziantep'e özgü kumaş olan kutnu ve yöresel kıyafetlerin satışına geniş yer verilmiştir. Yöre coğrafi konumu itibarı ile Suriye'ye yakındır ve çarşıda buradan gelen hediyelik eşyaların satılması bu iki ülke arasındaki kültürel etkileşimi göstermektedir. Yeni düzenlemelerle birlikte sınır komşumuz olan Suriye'ye vize şartı ortadan kalkmış bu da iki yer arasında ticaretin gelişmesini sağlamıştır. Bunun en canlı örneği de şehir içindeki mağazalarda onlar için yazılan Arapça fiyat küpürlerinde görmekteyiz. Turistik çarşıdaki dükkânlarda da Arapça fiyat küpürlerine rastlanılmaktadır. Gaziantep'in diğer el sanatlarından ürünlerin satımına da yer verilmesi yöre kültürünün daha iyi tanıtılmasını sağlayacaktır.

5. 1. 3. 3 Sanko Park

Sanko Holding tarafından yaptırılan Sanko Park, Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun en büyük alışveriş merkezidir. 182 alışveriş merkezinin yanı sıra buz pisti ve sineması da vardır ([www. sankopark. com](http://www.sankopark.com)). Mekân kapalı olduğu için insanları yaz mevsiminin sıcağından ve kış mevsiminin soğuğundan korumaktadır. İçinde bulunan çeşitli etkinliklerle insanlara farklı seçenekler sunmaktadır. Bu nedenle en çok ziyaret edilen yerlerden biridir. Birçok ünlü mağazalar yan yanadır ve insanlara alışveriş kolaylığı sağlamaktadır. Sankopark yerli ve yabancı turistler tarafından en ço ziyaret edilen yerlerden biridir. Özellikle sınır komşumuz Suriye ve Irak'tan turist gelmektedir. Mağazalarda indirim fırsatlarında Arapça'ya da ayrı bir yer verilmiştir. Turistlerin anlayacağı şekilde onların dilinde açıklamaları görmek olasıdır. Bu iki ülke insanları arasında etkileşim olması kaçınılmazdır. Buraya gelen turistler kente özgü yöresel yemekleri tatmalarının yanı sıra yöre insanının sosyal kimliği hakkında da bilgi sahibi olabilir. Mekânda özel günlerde bazı etkinlikler

olmaktadır. Ramazan ayında geleneksel Türk gölge oyunlarından olan Karagöz ile Hacivat ve Semazen gösterileri buraya gelen yabancılara kültürümüzü yakından tanıma fırsatı vermektedir.

5. 2. SOSYO-KÜLTÜREL KAYNAKLAR

Kültür kavramı mimari, sanat, eğitim, dil, din, sanat, yaşayış tarzını içine alan geniş bir kavramdır. Ülkeler kültürel varlıkları ile pazarlanmaya başlamıştır. Bu kültürel kaynaklar ise, tarihi yerler, müzeler, el sanatları, alışveriş merkezleri, sanat galerileri, sportif etkinlikler turistlerin ilgi alanlarına göre planlanmış özel ilgi etkinlikleridir (Gunn, 2002, Uygur, 2007'den). Aşağıdaki tablo dikkatle incelendiğinde kültür turizminin kaynaklarının çok geniş olduğu görülecektir, bu kaynaklar sayesinde turizm gelişmektedir.

(Swarbrooke, 1999, Uygur ve Baykan, 2007'den).

Kültür turizmi kaynakları, kente ya da ülkeye gelen turist sayısını doğrudan etkilemektedir. Kaynaklar ne kadar çeşitli olursa oraya gelen ziyaretçi sayısı da artar. İstanbul, Ankara ve İzmir gibi şehirlere bakıldığında zaman bu yerlerin büyük olmasının

yanı sıra kültür turizmi kaynakları da çeşitlidir, bu nedenle de çok ziyaret edilmektedir.

Halk bilimi çalışmalarında üzerinde durulması gereken konulardan biri üçüncü boyut meselesidir. Metin Ekici halk bilimi çalışmalarında üçüncü boyutu şu şekilde açıklamıştır:

“Üçüncü boyut, ‘temsili ve sunumla’ ilgilidir. Halk bilgisi ürünlerinin temsili ve sunumu konusunda neler yapabiliriz? Üçüncü boyut bunu konu edinmelidir. Halk bilimcilerin görevi sadece var olanı tespit etmek değildir. Halkbilimciler, aynı zamanda temsil ettikleri halk bilgisi yaratmalarının ‘devamlılığının sağlanması’ ve ‘yerelden küresele ulaşacak bir kültür değeri haline getirilmesi’ sorunlarını çözmekle de görevlidir. ” (Ekici, 2003: 73).

Bu çalışmalar sayesinde kültürel değerlerin unutulması engellenmektedir. Bunun içinde çağın şartlarının getirdiği gereksinimlerin göz önünde bulundurulması sağlanmalıdır. Gelenek güncellenerek günlük hayatın içine dâhil edilmelidir. Bu konuda yapılacak çalışmalar ürünlerin sürekliliğini sağlar. Önceleri camilerin ve mescitlerin süslenmesinde kullanılan sedef güncellenerek günlük hayatın içinde kendine yer bulmuştur. Kent mutfağı da müşterilerin damak tadlarına uygun ürünler vermek için yemeklerde birtakım değişiklikler yaparak yemeklerini güncellemektedir. Tereyağından hoşlanmayan müşterileri için bitkisel yağlardan baklava yapılmaktadır. Aynı şekilde et yemeyen müşteriler için etsiz çiğ köfteler yapılmaktadır. Böylece bu lezzetlerin unutulmayarak devamlılığı sağlanmaktadır. Kentin önemli kültür turizmi mekânları şunlardır:

5. 2. 1. Geleneksel Antep Evi

Antep evleri genellikle iki ya da üç kattan oluşmaktadır. Evler, geniş avluludur ve avlunun tam ortasında havuz yer alır. Avlunun tabanında renkli taşlar kullanılır, odalarda yatakların konulduğu döşeklik ve kap kacakların konulduğu ahşap dolaplar olur. Evler taşlarla örülür; ancak içinde ahşap malzemeler kullanılır. Evlerin altında hazneler yani mahsenler yer alır, burada kışlık malzemeler saklanır ve kiler olarak kullanılır (K. K. 34). Modernleşmeyle birlikte insanlar apartmanlara, villalara taşınmış ve Antep evlerine olan ilgi azalmıştır. Büyükşehir Belediyesinin restorasyon çalışmalarıyla birlikte Antep evleri yeniden gündeme gelmiş ve varlıklı insanlar tarafından satın alınarak restore edilmiştir. Bu da Antep evlerinin yeniden ilgi görüp fiyatlarının artmasına neden olmuştur (K. K. 33). Antep evlerini korumak

için restorasyon yeterli değildir, koruma ve canlandırma projesinin işe koşulması gerekmektedir. Bu konuda Ruhi Ersoy'un çözüm önerileri şu şekildedir:

“Gaziantep evlerini canlandırma projesi kapsamında, şehrin belirli noktalarında ilgili restore çalışması yapılan ve geleneksel yaşam tarzına uygun tefriş edilen, bahçeli bir Gaziantep evinin; aynı zamanda üniversitenin Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı öğrencilerinin de uygulama alanı olarak kullanabileceği ve geleneksel kına gecelerinin de yapılabileceği mekânlara dönüştürülerek, hizmete sunulabileceği düşüncesindeyiz. Şehirde yaşayıp, düğün salonlarında üç saatlik bir zaman dilimine düğün pratiklerini sıkıştıran halk, hangi şart ve imkânda olursa olsun düğünden bir gün önce apartman dairesindeki üç odalı evinde, eğer arası iyi ise karşı komşunun da evini açtırıp, kına gecesi törenini mutlaka yapmaktadır. Kendisine zorla bir yaşam alanı bulmaya çalışan kına gecesi töreninin, halkın hizmetine sunulabilecek geleneksel Gaziantep evinde, hem de canlı olarak geleneksel kına töreni icrasının yapıldığı bağlamıyla, sembolik bir ücretle, halka sunulmuş olduğunu bir hayal edelim. Acaba halka sunulan bu hizmet, onun arabasını, trafiği aksatmayacak şekilde park etmesi için yapılan otoparklardan daha mı az bir hizmettir. Yoksa bu işi yapmak, otopark yapmaktan daha önemsiz ve daha zor mudur? (Ersoy, 2006: 233). ”

Antep evlerini koruma projesiyle Atatürk'ün nüfusa kayıtlı olduğu Bey Mahallesi'nde 200 tane Antep evi estore edilmiş ve turistik bir mekân haline getirilerek kültürel mirasımıza kazandırılmıştır (www.gaziantepbuyuksehirbelediyesi.gov). Evlerin restore edilmesi kültürel değerlerin yaşatılması için yeterli değildir, evlerin işlevsel olması gerekmektedir. Emine Göğüş Mutfak Müzesi ve Medusa Cam Eserler Müzesi geleneksel Antep evlerinin restore edilerek müze formuna getirildiği mekânlardır.

Tarihi Kentler Birliği, kültürel değerlerin unutulmaması ve yeni değerlerle bütünleşerek yaşaması amacıyla 2000 yılında kurulmuştur. Tarihi Kentler Birliği Özendirme Yarışması ile tarihi-kentsel-arkeolojik-doğal değerlere ilişkin koruma bilincini oluşturmayı amaçlamaktadır. 2008 yılında Büyükşehir Belediyesi Kültür Yolu Projesi ile yarışmaya katılmış ve “Prof. Dr. Metin Sözen Koruma Büyük Ödülü”nü almıştır (www.gaziantepbuyuksehirbelediyesi.gov). Bu projede tarihi Antep evlerinin restore edilmesi ödülün alınmasında belirleyici olmuştur. Alınan ödülle Gaziantep'in prestiji artmış ve yerli ve yabancı turistlerin kente gelmesinde önemli bir faktör olmuştur. Tarihi birçok Antep evi restore edilerek butik otel olarak hizmet vermeye başlamıştır. Burada konaklayan ziyaretçiler, geleneksel Antep yaşamını yakından tanıma fırsatı bulmaktadır. Kentte Antep evlerini restore ederek restoran, kafe ve otel olarak kullanmak yaygın hale gelmiştir. Evlerin işlevsel olması

gelenegin devam etmesini sağlamaktadır. Antep evi olarak kullanılan kafe ve restoranlarda evin ocaklığında yapılan gözlemler ve ekmekler kentteki sosyal yaşam hakkında bilgi vermektedir. Bu evler kültür turizmine kazandırılan en önemli mekanlardan birisidir.

5. 2. 2. Geleneksel El Sanatları

El sanatları, Türk Dil Kurumu tarafından “El tezgâhlarında bir yardımcı araç kullanarak yapılan işlerin hepsi. ” şeklinde tanımlanmıştır. El sanatları, genellikle doğal malzemelerin kullanıldığı, makine gücüne ihtiyaç duyulmadan yapılan ve toplumun gelenek, örf ve adetlerini yansıtan, gelir sağlayıcı etkinliklerdir (Özdemir, 1997: 191). Eskiden çocuklar okul yerine ustaya teslim edilir ve kolunda altın bileziği yani mesleği olsun düşüncesiyle uzun bir eğitim sürecinden geçermiş. Öğrendikleri meslekle ailesinin geçimini yapar, kazançları iyi olduğu için eskiden okuyan insanlardan daha zengin olurlarmış (K. K. 26). Zamanla makinalaşma süreci başlamış ve daha kısa sürede çok şey üretilmeye başlamış bu da el sanatlarını olumsuz olarak etkilemiştir. Birçok usta işsiz kalmış ya da ailesine bakmakta güçlük yaşamıştır. Günümüzde el sanatları süs eşyası olarak yeniden gündeme gelmiş ve bu da el sanatlarının yeniden canlanmasını sağlamıştır. Turizm amaçlı gezilerde, gezilen yerlerden hatıra olarak o yöreye özgü el sanatları ürünleri satın alınması bu sektöre olan ilgiyi arttırmıştır. Feriha Akpınarlı el sanatları hakkında şu bilgileri vermektedir:

“Türk el sanatları, halkımızın yaşadığı hayatın izlerini kolaylıkla aktardığı en önemli araçlardan biridir. Kültürümüzü yani kuşaklara aktarma görevinin yanında, bütün halk sanatları gibi bir ulusun kültürel kişiliğinin de en önemli, en canlı ve anlamlı belgeleridir. Diğer halk bilgisi ürünleri gibi el sanatları da yaşadığı çağa tanıklık eder. Ekonomik faydanın yanı sıra el sanatları, iş gücünün değerlendirilmesi için yararlı bir uğraş ortamı yaratmakta;; kişiyi maddi ve manevi açıdan eğiterek, sosyal kalkınmaya da katkıda bulunmaktadır. ” (Akpınarlı, 2004, Duman, 2010’dan).

Geleneksel meslekler ve el sanatları ülke ekonomisine, ülkenin tanıtımına ve kültürün yaşatılmasına katkı sağlar. Ait olduğu şehrin ekonomisinin canlanmasına katkı da bulunur. Bir şehirde el sanatlarının çeşitliliği ne kadar çoksa ziyaretçi sayısı da artacaktır. Gaziantep’te de çeşitli el sanatları vardır. Bu mesleklerin gelecek nesillere aktarılması için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. Gaziantep Üniversitesi kampüsünde yer alan GÜGEMER yöreye özgü el sanatlarının unutulmamasını sağlayarak el sanatlarını genç kuşaklara tanıtmaktadır. Toplumumuzun en ince

duygularını ifade eden bu mesleklerin küresele sunularak tüm dünyaya tanıtılması sağlanmalıdır. Kente özgü el sanatlarından bazıları şunlardır:

5. 2. 2. 1. Bakırcılık

Bakırcılık, Türk Dil Kurumu tarafından “Bakırcının yaptığı iş” şeklinde tanımlanmıştır. Bulunduğu şehrin ekonomisine olduğu kadar ülke ekonomisine katkı sağlayan bakırcılık mesleği etrafında çok sayıda usta yetişmiştir (Günay, 2009, Duman, 2010’dan). Gaziantep’te bakırcılık mesleğinin ne zaman başladığı tam olarak bilinmemektedir; ancak insanlık tarihi kadar eski olduğu düşünülmektedir. Yaklaşık olarak yüz elli yıldır kentin merkezinde bulunan bakırcılar çarşısı bu mesleğin köklü bir geçmişe sahip olduğunu göstermektedir (Bakırcılık, 1999, Duman, 2010’dan).

Bakır ustaları yer aldığı coğrafya ve toplumun ihtiyaçlarına uygun ürünler üretir. Eskiden maliyetinin ucuz olması ve sağlıklı olmasından dolayı bakır kap-kacak kullanımı çok yaygınmış. Evlenecek her genç kızın çeyizinde bakır eşyalar bulunurmuş (K. K. 15). Bakırın yöre halkı tarafından bu kadar çok tercih edilmesinin nedeni hem ucuz olması hem de bakırcılığın yörede yaygın bir meslek dalı olmasıdır.

Gaziantep’te yaklaşık seksen yıl önce bakırcılık, kuyumculukla eş değerde olan bir meslekmiş ve eskiden aileler tarafından çocuklar okul yerine bakırcı ustalarına teslim edilip meslek sahibi olmaları istenirmiş. Çocuklar yaklaşık olarak beş yıl para almadan çalışır ve ara sıra ustalarının verdiği cep harçlığıyla mesleği severek öğrenirmiş. Usta, aileden daha yakın görülüp daha fazla saygı gösterilirmiş (K. K. 15). 1953 yılında kurulan bakırcılar odasındaki kayıtlara göre kentte iki yüz civarında bakırcı ve kalaycı varmış. 1960 yılından sonra alüminyumun çıkmasıyla evdeki bakır kapların yerini alimiyon kap-kacaklar almıştır. Alüminyumun kullanılıp sağlıklı olmadığı, yemeklerin lezzetli olmadığı ve yemeğin saklama süresinin bakır kaplara göre daha kısa olduğu anlaşıncı bakır kullanımına tekrar dönmüştür. 1980’de çeliğin çıkmasıyla bakırcılık sanatı bitim noktasına gelmiştir ve ustalar turistik amaçlı hediyelik eşyalar üretmeye başladı. Bu da büyük bir beğeni kazandı. Günümüzde iki yüz elli civarında bakırcı bulunmaktadır (K. K. 7).

Gaziantep’te kullanılan bakır kap-kacaklar yörenin zengin yemek kültürünün yansıması olarak ortaya çıkan, kente özgü yemeklerin yapımında ve sunumunda kullanılan özgün şekiller almıştır (Uğurluel, 2002, Duman, 2010’dan). Gaziantep bakırcılığının en önemli özelliği kapların lehimlenmeden yani

yapıştırılmadan üretilmesidir, üzerindeki işlemler de kentin bu el sanatındaki başarısını göstermektedir (K. K. 15). Günümüzde mutfaklarda kullanılmasının yanı sıra süs eşyası olarak da kullanılmaktadır. Bakırcılar çarşısında bakır kapların yapım aşaması izlenebilmektedir. Bakırcılar Odasına gelen yerli ve yabancı turistlere bakırın işlenme aşamaları gösterilerek bu el sanatı hakkında detaylı bilgi verilmesi önemli bir uygulamadır. Kentteki restoranlarda yemeklerin sunumu bakır kaplarda yapılmaktadır. Ayran bakır taslar ve çömçelerle ikram edilmektedir. Bu da yerli ve yabancı turistler tarafından büyük ilgi görmektedir. Modern kafelerde dahi bakır tepsi, cezve ve fincanların kullanılması yörenin kültürünü tanıtmaya bakımından önemlidir. Bakırcılığın tanıtımı için 2008 yılında Halep’te düzenlenen sergide Gaziantep’ten giden bakır ustaları tarafından sergilenen ürünler büyük ilgi görmüştür (K. K. 15). Bu el sanatında Gaziantep’in ileri seviyede olduğunu göstermiştir.

Bakırcılar çarşısında sergilenen hem üretilip hem de pazarlanan ürünler, yeni şekillerle günlük hayatın içinde kendisine yer bulmuştur. Bakırcı ustaları eski desenleri yeni ürünlerde işleyerek ürünlerin günlük hayatta kullanılmasını sağlarken geçmişten gelen estetik eserleri gözler önüne sermektedir. Günümüzde de popüler bir el sanatıdır, bu mesleğin unutulmaması için ücretsiz kurslar verilmektedir. Kentte yer alan müzelerde sergilenen bakır kaplar dönemin yemek kültürü ve estetik anlayışını göstermektedir.

5. 2. 2. 2. Sedefçilik

Sedef, Türk Dil Kurumu tarafından “Midye vb. deniz hayvanlarının kabuğunda bulunan sedefçilikte kullanılan, pırıltılı, beyaz, sert bir madde” şeklinde tanımlanmıştır (www. tdk. gov). Bu maddeyi işleyen kişiye de sedefkâr denilir. Sedefçilik Osmanlı devletinde yaygın olan bir el sanatıydı. Osmanlıdan Suriye’ye yayıldığı ve buradan da Gaziantep’e geldiği söylenmektedir. Kentteki motiflerde Osmanlı ve Selçuklu kültürünü yansıtabilecek öğeler kullanılmaktadır. Bir süre Hatay’da da sedef işlemeciliğinin yayıldığı; ancak Gaziantep’te olduğu kadar başarılı olunmadığı söylenmektedir (K. K. 26). Yaşayan kaynaklara göre bu sanatın Gaziantep’e 1963’te geldiği bilinmektedir. Gaziantep’te elliye yakın sedef atölyesi bulunmaktadır ve bu atölyelerde daha çok turistik eşyalar yer almaktadır (Sedefçilik, 1999, Duman, 2010’dan). Sedef kakma tabanca kabzalarında, sehpa, çerçeve, mücevher kutuları, sandalye, sandık, etejer, Kur’an rahlesi, ayna vb. eşyalarda süsleme olarak kullanılmaktadır. Gaziantep’te sedef işçiliği dış turizmde geniş bir yer

bulmuş ve Türk kültürünün unutulmayıp yaşatılmasını sağlamaktadır. Bu el sanatı kente gelen yerli ve yabancı turistler tarafından büyük ilgi görmektedir. El sanatları turizmle yaşamaktadır ve yaşatılması için tanıtımı çok önemlidir. Gaziantep Bakırcılar Odası gelen ziyaretçilere el sanatlarının tanıtımını yapmanın yanı sıra teşhir salonlarında sergiledikleri ürünlerle turistlerin bu el sanatlarını yakından görmelerini sağlamaktadır. Sedefçilik el sanatı kültürün yaşatılmasını sağlamakla birlikte birçok insana iş olanağı sağlamaktadır. 2008 yılında Gaziantep el sanatlarından olan bakır ve sedef kakmacılığının tanıtılması için Halep’te sergi açılmış ve orada yaşayan insanlar tarafından büyük ilgi görmüştür (K. K. 26). Geleneksel meslek olan bu el sanatların yalnız iç turizmde değil dış turizm için de önemli olduğu görülmüş. Tanıtımın ardından Suriye’den gelen Araplar kendi ülkelerinde de bu el sanatlarından ürünler olmasına rağmen Gaziantep’teki işçiliği daha çok beğenmiş ve buradan alışveriş yapmaya başlamışlardır (K. K. 15). Meslek edindirme kurslarında sedefçiliğe ayrı bir önem verilmiş ve kursiyerlere geldikleri ders saatleri aylık ücret olarak ödenmektedir. Kursiyerlerin bu şekilde teşvik edilmesi atalardan kalan bu mesleğin unutulmaması ve gelecek nesillere aktarılması için önemli bir uygulamadır.

5. 2. 2. 3 Kutnuculuk

Kutnu, Türk Dil Kurumu tarafından “Pamuk veya ipekle karışık pamuktan dokunmuş kalın, ensiz kumaş türü” şeklinde tanımlanmıştır (www. tdk. gov. tr). Bu kumaşları dokuyan kişiye de kutnucu denir. Kutnu üretimine ilk kez Anadolu Selçuklularında başlanmış, Osmanlı döneminde gelişmiş, Kurtuluş savaşı sırasında da Gaziantep’e gelmiştir. Bir dönem Gaziantep ve köylerinde tüm aile tarafından yapılan bir meslek olmuştur. Sanayileşmeyle birlikte bu mesleği yapan insan sayısında azalma olmuştur (Uçarar, 2007, Duman, 2010’dan). Günümüzde bu mesleği yapan çok az sayıda kişi bulunmaktadır. Kutnu dokumacılığı yalnızca Gaziantep’te dokunan ipekli bir dokuma türüdür. Kutnu kumaşı tamamen el tezgâhlarında dokunmaktadır ve üretimi çok zahmetlidir. Kutnu kumaşının 60’dan fazla çeşidi bulunmaktadır; ancak hâkim renk sarıdır. Sarı renk zenginliğin göstergesidir (K. K. 25).

Toplumların sosyal hayatı giydikleri kıyafetlerden anlaşılır. Eskiden padişahların ve saray çalışanlarının kıyafetleri kutnu kumaşından dokunur ve asaleti simgelerdi. Halk arasında kutnu kumaşı yalnızca varlıklı insanlar tarafından giyilen

bir kumaş türü imiş ([www. gaziantepkulturmudurlugu. gov](http://www.gaziantepkulturmudurlugu.gov)). Padişahların ve soylu kişilerin tercih ettiği bu kumaş iyi bir referansa sahiptir ve bu nedenle bu kumaş türü unutulmamıştır.

Kutnu kumaşının çeşitleri şunlardır:

Kutnu: Sedefli, Zincirli, Darıcı, Mecidiye, Kemha, Hindiye.

Alaca: Kürdiye, Çitavi, Kırıkkalem, Rahvancıoğlu, Kürdiye.

Meydaniye: Yeşili Osmaniye, Sarılı Osmaniye, Kırmızı Meydaniye, Mor Meydaniye, Vişne Meydaniye (Uçarar, 2007, Duman, 2010'dan).

Küreselleşmeyle birlikte geleneksel kıyafetler unutulmakta ve fabrika işi tekstil ürünleri tercih edilmektedir. Giyim kuşam kültürü bakımından Gaziantep geçmişle bağını koparmamıştır. Ataların zengin miraslarından biri olan kutnu kumaşı, genellikle yöresel kıyafet olarak kullanılmaktayken; günümüzde çanta, terlik ve perdelik kumaş olarak da kullanılmaktadır. Kutnu kumaşı günlük hayatta kıyafet olarak kullanılmasa da güncellenerek kendine yaşam alanı bulmuştur. Yöreye özgü halk oyunlarında oyuncular tarafından giyilen kıyafetlerde tercih edilmektedir bu da kültürün unutulmamasını ve canlı tutulmasını sağlamaktadır (K. K. 25). Kutnu padişahlar ve saygın insanlar tarafından giyilen özel bir kumaş olduğu için Osmanlı dönemini anlatan Muhteşem Yüzyıl dizindeki oyuncuların giydikleri kutnu kumaşı Gaziantep'ten gitmiştir. Diziyi izleyen insanlarda bu kumaşa karşı ilgi artmış ve kutnu günlük hayatın içine de girmeye başlamıştır. Kutnunun her rengi vardır ve yılın modasına göre hâkim renk değişmektedir. Gelenek duruma ve koşula göre güncellenerek yaşamaya devam etmektedir. Kutnucu ustalarının sayesinde geleneksel meslek unutulmamakta ve gelecek kuşaklara aktarılmaktadır. Günümüzde kutnuculuğu meslek olarak devam ettiren çok az sayıda insan bulunmaktadır. Ata mesleği olan bu mesleği unutturmamak için Gaziantep Üniversitesi Gaziantep El Sanatlarını Koruma ve Geliştirme Merkezi (GÜGEMER) 1992 yılında kurulmuştur. Merkez, Gaziantep yöresinde kaybolmaya yüz tutmuş el sanatlarının unutulmasını engellemek ve sanatkârlara sahip çıkmak amacıyla seminer ve paneller düzenlemektedir. Bunun yanında sergiler açmakta, yayınlar yapmakta, araştırmalar yapmakta ve araştırmaları desteklemektedir. Merkez, yörede köklü bir meslek olan kutnu dokumacılığının unutulmasını engellemek ve gelecek nesillere aktarmak amacıyla faaliyet göstermektedir. Üniveristeye bağlı bir kurum olması işin önemsendiğini göstermektedir. Gaziantep Üniverisitesine dünyanın dört bir yanından insanlar gelmektedir. Yörenin el sanatlarından ürünler teşhir edilerek mesleklerin

tanıtılması sağlanmaktadır. Ayrıca merkez düzenlediği faaliyetlerle üniversite gibi bir kurumun referansındadır ve daha çok önemsenmektedir. Kültürümüzün tanıtımını kolaylaştırmaktadır.

5. 2. 2. 4. Kilim dokumacılığı

Kilim, örtü olarak kullanılan, yün malzeme ve özel tekniklerle yapılan, renkli, desenli, kalın; ancak halıdan ince dokunan tüysüz dokumalardır (Ölmez, 2005, Duman, 2010'dan). Anadolu'nun her yerinde kilim dokumacılığı yapılmaktadır. Uzun zaman alarak dokunan kilimler çok emek istemektedir. İnsanlar, dokudukları kilimlerde sevgilerini, özlemlerini ve ayrılıklarını yani ruh hallerini işlemektedirler. Eskiden el tezgâhlarında dokunan kumaşlar, makineleşmeyle birlikte eski önemini yitirmiştir. 1950'li yıllarda kilim tezgâhlarda dokunurken 1960'lı yıllarda makineleşmeyle birlikte halı dokumacılığına geçilmiştir. Bu tarihten sonra kilim dokumacılığı günlük hayattaki kullanımından soyutlanarak yalnızca dekoratif amaçla kullanılmaya başlanmıştır (Göğüş, t. y.: 329-330). Gaziantep kilimleri, Anadolu kilimlerinden şekil, dokunuş biçimleri ve nakışları yönünden farklıdır (Kilimcilik, 1999, Duman, 2010'dan). Bunun nedeni Halep'le sınır komşusu olması ve kültürlerarası etkileşimle benzerlikle farklılıkların olmasıdır. Yöredeki kilim çeşitleri şunlardır:

- 1) Baklava dilimi
- 2) Habbap (Nalın) Ayağı
- 3) Kuş Kanadı
- 4) Zincir Göbek
- 5) Dirsek Göbek
- 6) Pençe Göbek
- 7) Çarkı Felek
- 8) Parmak Göbek (Kuşoğlu, 1991, Duman, 2010'dan).

Gaziantep kilimleri gerek renk ve motifleri gerekse kaliteli dokuması ve otantik özelliği ile iç ve dış turizmde yerini korumaktadır (Uçar, 2007, Duman, 2010'dan). Kentteki kafelerde yöresel kilimler serilmekte ve duvarlara yöresel duvar halıları asılmaktadır. Yerli ve yabancı turistler tarafından büyük ilgi gören bu yerlerde kimi zaman bu kilimlerin satışı da yapılmaktadır. Günümüzde evlerin şark köşelerine kilimler serilmesi geçmişe duyulan özlemi göstermektedir. Evlerimize halı

sermek yerine yöresel kilimler tercih edilse hem geleneğin gelecek nesillere aktarılması sağlanacak hem de bu el sanatının unutulmaması sağlanacaktır.

5. 2. 2. 5. Yemenicilik

Yemeni üstü deri tabanı ise köseleden yapılan ayakkabılara verilen addır (www. tdk. gov). Özelliği topuksuz olması ve ayak sağlığı için sıhhatli olmasıdır. Yemeni ilk defa Yemen’de yapıldığı için bu isim verilmiştir, yemenicilik Yemen’den Halep’e oradan da Gaziantep, Kahramanmaraş, Kilis, Şanlıurfa, Diyarbakır oradan da Gaziantep’e gelmiştir. Günümüzde Gaziantep ve Kilis dışında yapılmamaktadır. Yemeni yapımında keçi, manda, keçi, koyun ve oğlak derileri kullanılmaktadır (K. K. 17). Taban kısmında kullanılan kil sayesinde ayağın yerden temas etmesi engellenir. Yemenin sağlıklı olmasının asıl nedeni kullanılan malzemelerin doğal olmasıdır. Dikişler elle yapılır ve kalıplarda bir gün bekletilir. El yapımı olduğu ve emek istediği için günde en fazla üç çift tane yemeni yapılabilir. Osmanlı döneminden beri süregelen bu meslek, günümüzde iki tane usta tarafından yapılmaktadır (K. K. 17). Usta-çırak ilişkisiyle üç yılda yetişen çıraklar günümüzde kalmamıştır. Eskiden günlük hayatta herkes yemeni giyerken günümüzde değişen estetik anlayışı nedeniyle çok fazla kullanılmamaktadır. Sadece folklor ekipleri tarafından giyilmesi bu mesleği icra eden kişi sayısının azalmasındaki esas nedendir. Günümüzdeki yemeni ustaları, yemeni sektörünü yeniden canlandırmak için modern estetik anlayışına uygun yemeniler ortaya çıkarmaktadır. Yemenin geçmişte sadece kırmızı ve siyah rengi bulunmaktayken günümüzde modernleşmeyle birlikte her rengi mevcuttur. Yemeniye rengi kök boya vermektedir. Eskiden gençler tarafından kırmızı yemeni giyilirken yaşlılar tarafından siyah yemeni giyilirmiş. Bu özellik yemeninin sosyal hayattaki ayırt edici özelliğini göstermektedir (K. K. 17).

Gaziantep’te yemeniciliğe köşgercilik, yemenicilere köşger, yemeni ustalarına köşger ustası denilmektedir (Güzelbey, 1963: 77). Cemil Cahit Güzelbey, 1960’lı yıllardaki yemenicilik hakkında şunları söyler:

“Ermeniler gitmezden önce bu sanat yine Türklerin iştiğal sahaları içinde idi. Eskiden diğer sanat kolları gibi yemenici esnafı arasında da sıkı bir disiplin hüküm sürerdi. Rastgele herkes yemeni dikip satamazdı. Getirirse kavaflar almazdı. Usta olmak bir merasime tabi idi. Yemenici esnafı gelenekleri esnaf şeyhi tarafından yürütülürdü. ” (Güzelbey, 1963: 78).

Güzelbey, yemeniciliğin Gaziantep’te önemli bir meslek olduğu ve bu mesleği yürüten özel kişiler olduğunu vurgulamıştır. Yemeni gön ve yüz olmak üzere

iki bölümden oluşmaktadır. Gön, manda ve sığır derisinden yapılır. Yüz ise çirişle yapıştırılmış sahtiyan ve meşinden oluşur. Yemenilere renklerine göre çeşitli adlar verilir:

Renklerine göre:

Siyah: Merkup, pantof, siyah yemeni, kulaklı.

Kırmızı: Nar çiçeği, gül şeftali.

Mor: Annubi.

Yemenici dükkânlarında usta, kalfa, sayekâr ve astar şeridi olmak üzere çeşitli kişiler çalışmaktadır. Usta, dükkânın sahibidir, malzemeleri alan ve yemenileri satan kişidir. Kalfa, dükkânda ustanın olmadığı zamanlarda, ustanın yaptığı görevleri yerine getirir. Sayekâr, ayak kalıbının yüz parçalarını ve yüzle meşini birbirine bağlar. Astar şakirdi ise taban kayışı ile bezleri kille yapıştırır.

Yemenicilik kentte 800 yıldır devam eden bir meslektir (K. K. 17). Yemeni ustaları yemeniyi modern şekle sokarak günceli yakalamak istemektedir. Köklü bir geçmişi olan bu mesleğin unutulmaya yüz tutması üzücüdür. Bu konuda Büyük Şehir Belediyesi tarafından meslek edindirme kurslarında yemeniciliğin öğretilip teşvik edilmesi, geleneksel mesleğin unutulmaması için önemli bir uygulamadır. Yerli ve yabancı turistler tarafından ilgi gören yemeni, başka şehir ve ülkelere giderek kültürümüzün unutulmamasını sağlamaktadır.

Son zamanlarda dizilerde ve filmlerde giyilen yemeniler bu mesleğin canlanmasını sağlamıştır. İlk olarak Gaziantep'te çekilen Zerda dizisindeki oyuncular yemeni giymiş ve bu sektörü canlandırarak Harry Potter 1 ve Truva filmlerine kentten yemeni gönderilmesini sağlamıştır. Özellikle Harry Potter filmine gönderilen yemenilerle yöredeki yemeni sanatı tüm dünyada tanınmış özellikle turistler Orhan ustadan yemeni almaya gelmektedir. Yemeni önce yörede kullanılmış daha sonra yerleşerek Türkiye'de tanınmış son olarak da evrenselleşerek tüm dünyada tanınır bir hale gelmiştir. Gelenek güncellenerek klasik çizimlerin yanında farklı renklerde 65 çeşit yemeni üretilmektedir (K. K. 17). Günümüzde geleneksel kıyafetlerin altına yemeni giyilmesi yaygınlaşmıştır.

5. 2. 3. Giyim-Kuşam

Giyim-kuşam insanlıkla birlikte var olmuştur, ilk insanlar giyimi örtünmek amacıyla kullanmıştır; ancak zamanla kumaşın kalitesi, süsleme özellikleri, dikiş özellikleri insanların varlık seviyelerini gösterir duruma gelmiştir. Yaşanılan

coğrafya ve toplum giyim-kuşamı en çok etkileyen unsurlardır. Sıcak iklimin ve hâkim olduğu ülkelerde ince ve açık renkli kıyafetler giyilirken soğuk iklimin hâkim olduğu ülkelerde kalın ve koyu renkli kıyafetler tercih edilmektedir. Aynı şekilde Müslüman toplumlarda dinin yaptırım gücünden dolayı vücut hatlarını belli etmeyen kıyafetler giyilmektedir (İran örnek olarak verilebilir). Kültürel özelliğimizi, sosyal yaşantıyı, gelenek-görenekleri gösteren yöresel kıyafetler yaşanan tarih hakkında da bilgi vermektedir. Çok zengin bir kültüre sahip olan Gaziantep şehrinin kendine has özelliklerini taşıyan giyim-kuşamı vardır; ancak yöresel kıyafetler yalnızca kına gecelerinde görülmektedir. Yöresel kıyafetler bazı yerlerde hala devam etmektedir, buna Beypazarı, Afyon örnek verilebilir. Kadınlar günlük hayatta dışarıya çıkarken “çeki” adını verdikleri örtüleri örtmektedir, yaşlı kadınlar siyah renkli, gelinler ve genç kızlar ise renkli çekiler kullanmaktadı (K. K. 33). Gaziantep’teki kadınlar günlük hayatta uzun entariler giyermiş, entari uzun elbise demektir. Yaşlı kadınlar entarilerin üstüne kadife, gümüş düğmeli ceketler giyermiş. Entarilerin içine köynek ve tuman giyilirmiş. Kına gecesinde gelin genellikle kırmızı renkli üstü boncuk işlemeli uzun fistan giyer ve başına gümüş başlık takarmış. Başlık altından ya da gümüşten olur bu da damat evinin maddi seviyesini gösterirmiş. Düğün alışverişine çıkıldığı yakın akrabalara 3 metre kumaş alınır düğüne davet edilirmiş. O dönemlerde hazır kıyafet çok fazla olmaz, kadınlar kıyafetlerini çoğunlukla kendileri dikermiş (K. K. 33). Zamanla teknolojik gelişmelere bağlı olarak kıyafet seçeneği artmış ve insanlar elbise dikmeyi zaman kaybı olarak görmüş, hazır kıyafetler yaygın hale gelmiştir. Geniş aile olarak yaşanıldığı dönemlerde Gaziantep evlerinde dede ve nine de yaşarmış. Yaşlı erkekler çoğunlukla beyaz fistan giyer, başına da fes ya da beyaz takke takarmış. Orta yaşlı erkekler ise gömlek ve şalvar giyer beline kuşak bağlar ayağına da yemeni giyermiş. Kentteki Barak kültüründe günlük hayatta üç etek denilen yöresel kıyafet giyilir ve başa da Ahmediye denilen örtü örtülürmüş (K. K. 34). Günümüzde ise üç etek giyen ve Ahmediye takan kalmamıştır, yalnızca Barak düğünlerde genç kızlar tarafından giyilmektedir. Günümüzde yapılan kına gecelerinde gelin salona modern tuvaletle gelmekte; ancak kına yakılacağı zaman bindallı denilen kadife sıрма işlemeli elbiseleri giyip başına kırmızı fes takmakta ve ayağına kırmızı yemeni giymektedir. Bunda kentte çekilen dizilerin büyük rolü olmuştur, Gaziantep’te çekilen Zerda dizisindeki oyuncu kına gecesinde bindallı giymiş, bunun üzerine kına yakılırken bindallı giymek moda olmuştur. Dokuz yıldır bu uygulama aralıksız olarak devam etmektedir, modern tuvalet satan dükkânlarda

bindallı satılması ve kiralanması olağan bir duruma gelmiştir. Bu uygulama geçmişe olan özlemi göstermektedir, gelenek güncellenerek varlığını hissettirmektedir. Günümüzde yöreye özgü günlük hayatta giyilen özel bir kıyafet yoktur, yaşlılar rahat edebilecekleri kıyafetleri seçerken gençler o yılın modasına ait kıyafetler giymektedir. Hazır giyim yaygındır, kıyafetleri kendi diken ya da terziye giden çok fazla kalmamıştır. Yöresel kıyafetler sadece düğünlerde ve bazı köylerde görülmektedir.

5. 2. 4. Gaziantep Mutfak Kültürü

Yemekler ait olduğu yörenin iklimi ve ekonomik durumlarını göstermektedir. Deniz olan yerlerde deniz ürünlerinin tüketimi yaygınken tarım ve hayvancılığın olduğu yerlerde et ve bakliyat yemekleri yaygındır. Yetişen ürün ne ise yemeklerin çoğunluğu o üründen yapılmaktadır. Gaziantep denildiği zaman ilk olarak akla Gaziantep Mutfağı gelmektedir. Gaziantep mutfağı, zengin yemek çeşitleriyle dünya mutfakları arasında ayrıcalıklı bir yere sahip olmuştur. Gaziantep yemeklerinin çeşitliliği, Türk Mutfak geleneğini renklendiren özgün bir kültürel yapı ortaya koymaktadır. Yemek çeşidinin fazla olmasının nedeni burada yaşayan medeniyetlerden etkilenmesidir. Kentin 180 çeşit kebabı ve 50 çeşit köftesi vardır. Yemekler bol baharatlı, yağlı ve ete dayalıdır (K. K. 35). Gaziantep mutfağını güzel yapan sadece kişiler değil; aynı zamanda bazı yemeklerde kullanılan özel baharatlar o yemekleri yöresel yapmaktadır. Yoğurtlu yemeklerde haspir veya nane, bazı yemek ve çorbalarda tarhın kullanılarak yemekler hem lezzetlendirilir hem de görsel olarak süslenmiş olur. Gaziantep mutfağına bakıldığında et yemeklerinin daha çok tüketildiği görülür. Sebze yemeklerinde bile et vazgeçilmezdir. Bu özelliği onu ulusal ve uluslararası boyutta tanınan bir yerel mutfak haline getirmiştir. Hayvani yağlar da yemeklerde oldukça önemlidir. Dolmalarda kuyruk yağı, pilavlarda tereyağı vazgeçilmezdir.

Yemek, sadece beslenme aracı olarak düşünülmemelidir, sosyalleşmeyi sağlayan önemli bir unsurdur. Kentteki kadınlar tarafından haftada bir kez ya da on beş günde bir “kadınlar günü” yapılmaktadır. Bugünlerde kadınlar, yemek yapmaktaki maharetlerini gösterirler. İkramlar genellikle pasta, börek ya da yöresel yemeklerden oluşmaktadır. Bunları kendisi hazırlamayıp pastaneden alan ev sahibi beceriksiz olarak değerlendirilir. Gaziantep’te özellikle kız bakmaya kadın günlerinde gidilir, kızın yemek yapma becerisine ve yemekleri servis etme şekline

bakılarak gelin olarak istenir (K. K. 33). Yörede “Can boğazdan gelir” atasözü büyük önem taşır. Kentte misafire ayrı bir önem verilir, bu konuya atalarımız da aynı hassasiyeti göstermiştir “Misafir on kismetle gelir, birini yer, dokuzunu bırakır. ” atasözü bunu göstermektedir. Gaziantep halkı da bu düşünceyle sık sık misafir ağırlamaktadır, buna özellikle ramazanda ayrı bir hassasiyet gösterilir. Komşulara yapılan yemeklerden vermek sadaka olarak düşünülür bu nedenle yapılan yemeklerden komşulara sık sık verilir.

Yemek, önemli turizm geliri kaynağıdır, Gaziantep mutfak kültürü şehrin ekonomisine çok katkı sağlamaktadır. Yakın illerden insanlar Gaziantep’in baklavasını ve kebabını yemek için özel olarak gelmektedir. Kentte özel isim yapmış restoranlar vardır bunlar yalnızca Türkiye’de değil dünya çapında da tanınmaktadır. İmam Çağdaş ve Sahan örnek olarak verilebilir. Türkiye’nin ilk mutfak müzesinin (Emine Göğüş Mutfak Müzesi) Gaziantep’te yer alması kent mutfağının zenginliğini göstermektedir. Müzede yemeklerin yapılışı videolarda gösterilirken yörede üretilen özel baharatların satışı da yapılmaktadır. Müzede bu yıl uygulamaya geçen restoranda yöresel yemekler yapılmaktadır. Müzenin yanında olan binada aşçılık okulunun açılması planlanarak müzeye gelen ziyaretçilerin yemeklerin yapım aşaması uygulamalı olarak gösterilmesi amaçlanmaktadır. Böylece ziyaretçi sayısında artış olacağı düşünülmektedir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından düzenlenen “Uluslararası Aşçılık Yemeği Galası”nda ABD, Suriye ve Halep yemekleri biraraya gelerek benzerlikleri ve farklılıkları görülmüştür. Gelen konuklar en çok Gaziantep yemeklerini beğenmiştir (www. gaziantepolaygazatesi). Kentte yöresel tatların unutulmasını önlemek için belediyenin ve özel yemek şirketlerinin açtığı yemek kursları vardır. Kurs bittikten sonra kursiyerler ünlü restoranlarda iş bulma fırsatı yakalamaktadır. Bu kurslar insanlara iş olanağı sağlamasının yanında kentin mutfak kültürünün de kalıcı olmasını sağlamaktadır.

5. 3. DİĞER SOSYO KÜLTÜREL MEKÂNLAR

Mekânlar, insanların içinde çeşitli ihtiyaçlarını karşıladıkları yerlerdir. Çok geniş bir kavram olduğu için insanların işlerini yaptıkları, dinlendikleri yerler de bu kavrama dâhil edilmektedir. İnsanlar gittikleri mekânlar sayesinde yeni insanlar tanır ve sosyalleşir. İnsan belleği bireylerin sosyalleşmesi sonucunda oluşur (Assmaan, 2001: 40). İnsanlar karşılıklı etkileşimlerinde kökenlerini öğrenmek ve geleceklerine buna göre yön vermek isterler. Bu durumda kültürel bellek kavramı ortaya

çıkılmaktadır. Bu belleğin üç ana koşulu vardır: kaydetme, çağırma ve iletmedir. İnsanlar okuma yazma bilmedikleri dönemde tarihi olayları bilen insanlardan dinleyerek öğrenmişlerdir. Erkekler geçmişte özellikle uzun kış gecelerinde günün stresinden kurtulmak için kahvehanelere gitmiştir. Muhtemelen oradaki en yaşlı kişi geçmişte yaşanan önemli olayları (sözlü tarihleri) anlatarak insanları bilgilendirmiştir. Kültürel bellek geçmişin tamamına yönelmez, önemli bazı kısımlarına yönelir (Assmaan, 2001: 41). Gaziantep’te birçok zat vardır, bunların hayat hikâyeleri çok fazla bilinmez. Yöre halkının hafızasında yer edinen anlatılan efsaneler bilinir. Aksi takdirde bilgiler kalıcı olmaz, hemen unutulur.

İnsanlar dinledikleri olayları hafızalarında somutlaştırmak için bir yeri mekânsal hatırlama çerçevesine koymuştur. Bellek dinlediği şeylerin kalıcı olması için mekânlaştırma eğilimi içine girmiştir (Assmaan, 2001: 42). Bazı peygamber ve ünlü zatların dünyanın her yerinde birden çok mezarının olması buna örnek olarak verilebilir. Aynı şekilde insanların görmedikleri ama kerametlerini dinledikleri ulu zatlara ait türbe yaparak olayı somutlaştırmaya çalışmaları da örnek olarak verilebilir. Ki bu mekânlar insanların manevi olarak rahatlamalarını kendilerini daha iyi hissetmelerini sağladığı için çok önemlidir.

Mekânlar fiziksel özellikleri kadar sosyal yönleriyle de önemli yerlerdir. Bu yerlerden bazıları günümüzde de geçmişteki amaçlarıyla kullanılırken bazıları da işlev değiştirmiştir. Nitekim bazı mekânlara girmek için geçmişte cinsiyet ayrımı varken günümüzde bu durum kalkmıştır. Buna Kır Kahvesi ve Tahmis Kahvesi örnek verilebilir. Sosyo-kültürel mekânlar insanların birbirleriyle iletişime geçtiği, ortak şeyleri paylaştığı yerlerdir. Bu mekânlara bakarak orada yaşayan insanların hayata bakış açıları anlaşılabilir. Bu konuda Ömer Aytaç’ın fikirleri şöyledir:

“Zira insanları bu mekânlarda bir araya getiren şey, taşıdıkları ve sundukları toplumsal işlevler, ayrıştırıcı ve bütünleştirici sosyalite bağlamlarıdır. Kent yaşamının gizemini, kent sakinlerinin kolektif bilinçaltını, gizli/saklı dünyalarının simgesel kodlarını, bu mekânların temsil gücünde bulabiliriz. Bu mekânlar, kentin tarihine tanıklık ettikleri gibi, toplumun ruhsal dünyası, estetik kaygıları ve bilinç haritasına da ayna tutarlar.” (Aytaç, 2007: 2).

Kentteki mekânlar kentin tarihine tanıklık etmektedir. Gaziantep’te tarihi birçok mekân savunmadan izler taşımaktadır. Bu mekânlar insanların hafızasına savunmadaki yaşanan olaylarla kodlanmıştır. Bu yerlerin ismi dahi duyulduğunda tarihte yaşanan olaylar hatırlanmaktadır. Atalarımızdan kalan bu mekânların gelecek nesillere taşınması için gerekli çalışmalar yapılmıştır ve yapılmaya devam

etmektedir. Büyük Şehir Belediyesi Avrupa Birliğinin hazırladığı GAP Kültürel Mirasın Korunması ve Yaşatılması projesine üç proje ile başvurmuştur. 1. 105. 000 Euro hibe almaya hak kazanan projeler; Naib Hamamı, Tarihi Kır Kahvesi, Kale duvarına bitişik Geleneksel Binanın Butik Otel Renovasyonu'dur. Bu mekânlar aslına sadık kalarak restore edilmiş ve işletilmeye başlanmıştır. AB desteği ile gerçekleştirilen üç proje ile tarihi ve kültürel değeri olan bu mekânların gelecek nesillere aktarılması sağlanmıştır (gaziantepbuyukşehirbelediyesiprojesi). Mekânların restorasyonunda aslına sadık kalınmış ve dizaynında geleneksel öğeler öne çıkarılmıştır. Restorasyonda küreselleşme ve değişen ihtiyaçlara bağlı olarak birtakım yenilikler yapılmıştır. Bu da halktan alınan geleneksel öğelerin endüstrinin süzgecinden geçerek yeniden yorumlandığını göstermektedir. Barak havaları genel olarak iskân ve sevdâ türküleridir ve Barak denilen insan grubuna özgü olan bu türküler yerelleşmiş daha sonra da ulusallaşmıştır. Endüstrileşmeyle birlikte türkünün konusu kar amacı düşünülerek değiştirilmiş, aşk türküleri haline getirilerek halktan alınmış, birtakım değişikliklere uğrayarak yeniden halka pazarlanmıştır (Özer ve Dağtaş, 2011: 298).

Gaziantep'te son zamanlarda yapılan geleneksel ve tarihi yapıların restorasyonu ile birlikte geleneksel yapılar yeniden yorumlanmış ve bu yeni formuyla halka sunulmuştur. Kentteki önemli sosyal mekânlardan bazıları şunlardır:

5. 3. 1. Kır Kahvesi

1947'den beri kahvehane olarak kullanılmaktadır. Avrupa Birliği, GAP İdaresi ve Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından restore edilmiş ve altı yıldır hizmet vermektedir ([www. gaziantepkulturmudurlugu.](http://www.gaziantepkulturmudurlugu)). Bina tek katlıdır, duvarlar geleneksel Antep evlerinde kullanılan taşlarla yapılmış, pencereler ve kapılar ahşaptır. Ahşap masa ve sandalyeler tarihi mekânın dokusuna uygundur. Masalara örtülen örtüler gelenekseldir. Yazın geniş bahçesinde oturulmaktadır, bahçesinde 150 yıllık dut ağacı bulunmaktadır. Aynı şekilde Bahçesinde "Kumandan Çeşmesi" denilen tarihi bir çeşme vardır. Kaleye yakın olduğu için kaleye gelen ziyaretçiler tarafından en çok ziyaret edilen yerlerden biridir. Burada modernite ve gelenek bir arada görülebilir. Kır kahvesinde yapılan kahvelerin özelliği taze olması ve fincanlarda pişirilmesidir. Kalenin yanı başında olan kır kahvesi Gaziantep'in tarihi dokusunun hissedilmesini sağlamaktadır. Kahvede kışın gelen ziyaretçilerin masalarının yanına paşa mangallarında köz gelir. Isınma geleneksel şekildedir. Masa

ve sandalyelerin ahşap olması tarihi mekâna ayrı bir hava katmaktadır. Kır Kahvesinde yöreye özgü özel kahvelerinin yanı sıra kente özgü zeytin ve Antep peyniriyle yapılan börekler tadılabilmektedir. Tarihi mekâna gelen insanlar yalnızca dinlenmemekte aynı zamanda yörenin kültürü, tarihi, yemek kültürü, sosyal yaşamı hakkında da bilgi edinmektedir. Kahvehane, Tabakhane semtinde yer almaktadır, eskiden burada yaşayan insanların her gün uğradığı bir yermiş. Erkekler, birbirlerinden burada haberdar olur, ülke sorunlarının yanı sıra aile sorunları da burada konuşulur ve çok güzel bir dayanışma örneğiyle birlikte çözülmeye çalışılmıştır. Hatta her akşam buraya gelir, gelmeyen insanlar merak edilir, problemi olup olmadığını öğrenmek için eve gidip sorulurmuş. Uzun kış gecelerinde kahvehanedeki en yaşlı kişi başından geçen veya duyduğu birtakım farklı olayları burada anlatır ve herkes tarafından dinlenilirmiş (K. K. 3). Kır kahvesi geçmişte bir nevi eğitim kurumu ve sosyal meselelerin konuşulduğu bir mekândır. Tarihi mekân aslına zarar verilmeden restore edilmiş ve atalarımızın hatıralarının unutulmaması sağlanmıştır. Kahvehane aslına sadık kalınarak restore edilse de birtakım yeniliklerle halka sunulmuştur. Kahvehanede kitle iletişim araçları yokken modern iletişim araçlarının mekânda yer alması mekânın geçmişe ne kadar sadık kalsa da bugünün gereksinimleriyle yeniden şekillendiğini göstermektedir. Eskiden tahta sandalyelerin kullanıldığı bu yerde, günümüzde eskiyi hatırlatsa da mekân modern tahta sandalyelerle dekore edilmiştir (K. K. 5). Masalara yöreye özgü örtüler örtülerek hem tarihi dokuyla uyum sağlanmış hem de yörenin kültürel öğelerinin tanıtılması sağlanmıştır. Kahvehane yaz kış hizmet vermektedir, diğer sektörlerde olduğu gibi ziyaretçi sayısı yaz döneminde artmaktadır. Mekân turistlerin yol güzergâhlarındadır ve bahçesinden muhteşem bir kale manzarası izlenebilmektedir. Kahvehanede modern müzikler dinlenilmektedir, bunun yerine eski bir taş plak dinletisi ya da Gaziantep türkülerini dinletilmesi tarihi mekâna daha uygun olacaktır.

5. 3. 2. Tahmis Kahvesi

Tahmis 1. Divan Edebiyatında bir gazelin her beytinin başına üç dize katılması. 2. a) Kahve vb. şeyleri kavurma. b) Kavrulmuş ve öğütülmüş kahve satan yer. (www. tdk. gov. tr). Önceleri kahve çekilen ve satılan bir yerken sonraları kahve içilen bir yere dönüşmüştür. Tahmis Kahvesi Tekke Camisi'nin yanında bulunmaktadır. 1640 yılında yapılmış, Mustafa Ağa tarafından Mevlevihane'ye gelir getirmesi amacıyla vakfedilmiştir. 1901 yılında çıkan yangında yanmış daha sonra

Feyzullahoğlu Şeyh Mehmet Muhip Efendi tarafından yaptırılmıştır (<http://www.gaziantep.com>). Kahve iki kattan oluşmaktadır, ahşap merdivenlerle ikinci kata çıkılmaktadır. Tavan ahşaptır ve yarım gemi şeklindedir. Rengi sigara ve tömbekidir.

4. Murat Bağdat saferine çıkarken gelmiş ve menengiç kahvesi içmiştir (K. K. 9). Birinci katta ahşap masa ve sandalyeler vardır, örtüler ise Gaziantep'in geleneksel örtüleridir. Ahşap merdivenle yukarı kata çıkıldığında şark odasıyla karşılaşmaktadır. Hış yastıklar, geleneksel kilimler, bakır kap-kacaklar yörenin sosyal hayatı ve geleneksel el sanatları hakkında bilgi vermektedir. Zemin katta ise sağ tarafa teşhir amaçlı şark odası yapılmıştır. Burada oturulmamaktadır, Gaziantep kilimleri, nakışları, eski kaplarla yöredeki sosyal yaşam hakkında bilgi edinilebilmektedir. Ramazan aylarında eski kente özgü müzikler dinletilirken Gaziantep'e özgü kahveler sunulur. Gaziantep tarımında önemli bir yeri olan fıstığın işlenmemiş halinden yapılan menengiç kahvesi yöre kültürünü tanıtmaya bakımından önemlidir. Ayrıca kahvehanede yöresel kahvelerin satışı da yapılmaktadır. Yüksek tavanı ve asma katından dolayı gürültü ve dumanın çok az hissedildiği bir atmosferi vardır. Eskiden buranın daimi müşterileri varmış ve hergün gelir, kahve, sigara içer ve kâğıt oynarmış. Burada en çok ülkenin sosyal meseleleri konuşulmuş (K. K. 31). Hala buraya sürekli gelen daimi müşteriler bulunmaktadır (K. K. 9). Ziyaretçilerin en çok kullandıkları “tarih kokuyor” cümlesi mekânı anlatmaktadır. Mekân restore edilmeden önce insanlar burada sigara içer ve sigara dumanından insanlar birbirlerini görmekte zorlanırmış (K. K. 31). Restorasyonun ardından tavan yeniden yapılmış, masalar yenilenmiş, kitle iletişim araçlarından radyo da kahveye girmiştir. Eskiden sadece yöre halkı tarafından bilinen ve tüketilen menengiç kahvesi ismini Tahmis Kahvesinden alan bir firmaya dönüşmüş ve satışına başlanmıştır. Halktan alınan kahve yeni bir forma girerek kavanozlarda uzun süre saklanabilecek şekilde satılmaktadır. Bu da şehir dışından gelen insanların ilk defa içtikleri kahveyi yakınlarına da tanıtmak için satın almasıyla yöresel olan lezzetin unutulmasını engellenmiştir. Duvarlarda Gaziantep'e özgü kahramanların resimleri, savunmada yaşanan zorluklar resimlerle anlatılmıştır. Burayı ziyaret ederek Gaziantep'in sosyal hayatı, ekonomisi, mimarisi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olunabilmektedir. Günümüzde modernliğe sıkışıp boğulan gençlerin en çok uğradıkları mekânlardan biridir. İnsanlarda zaman geçtikçe geçmişe olan özlem artmış ve geleneksel yerler daha popüler hale gelmiştir. Tarihi kahveye dünyanın dört bir yanından ziyaretçi gelmektedir. Gelen ziyaretçi profili ise öğrenmeye meraklı insanlardan oluşmaktadır

(K. K. 30). En çok içilen içecek ise yöresel kahve olan menengiç kahvesidir. Tarihi doku bu mekânda tüm yönüyle yaşatılmaktadır.

5. 3. 3. Kaleoğlu Mağarası

Mağara eski insanların yerleşim yerlerinden biridir, özellikle yazın serin ve kışın sıcak olduğu için insanlar taşları oyarak burayı yerleşim yeri haline getirmiştir (K. K. 12). Mağaralar hayvanlar ve insanların yaşayacağı şekilde oyulur, her şey en ince ayrıntısına kadar düşünülürmüş (K. K. 31). Kentte yer alan Antep evlerinin tamamında kiler amaçlı kullanmak ve eşyaları serin yerde saklamak amacıyla mağaralar bulunmaktadır (K. K. 12). 500 yıllık mağara Yeni Han'ın içinde bulunmaktadır. Gaziantep Kalesine çok yakın olan mağara savunma sırasında hububat ve cephanelik deposu olarak kullanılmıştır. Mağaranın içinde bulunan iki tünelden kaleye geçiş vardır, savunma sırasında tünellerden çocuklar kaledeki askerler cephane, yemek ve haber taşımıştır. Mağaranın dört su kuyusu bulunmaktadır. Savunma sırasında birçok kişi burada barınmıştır. Hatta savunma sırasında kaleye asmak için bayrak bulamayınca kefene şehit kanı sürülerek Kaleoğlu Mağarasındaki tünelden kaleye götürülmüştür (K. K. 12). Mağara iki yıl öncesine kadar harabe bir durumdaydı, yöre halkı dahi hanın içinde tarihi bir mağara olduğundan habersizdi. Mehmet Kaleoğlu mağarayı almış ve aslına zarar vermeden restore etmiş ve mekânı her yönüyle turizme kazandırmak için girişimlerde bulunmuştur. Mağara otantik olarak düzenlenmiş, yöreye özgü yemek ve içecekler sunulmaya başlanmıştır. Mağaranın sahibi mağarayı turistlere hizmet veren bir yer haline getirmek amacıyla ilk olarak temizlik yaptırmış daha sonra da insanların oturabilecekleri mekânlar haline getirerek otantik eşyalarla donatmıştır. Mağara, tarihi özelliğinden dolayı yerli ve yabancı turistlerin ilgisini çekeceği şekilde dizayn edilmiş ve yeme-içme ihtiyaçlarının karşılandığı bir dinlenme mekânı haline getirilmiştir. Buraya gelen insanlar yöreye özgü yiyecekleri ve içecekleri tadabilme imkânı bulmaktadır. Mağara içindeki havalandırma delikleri, kuyular, sütunlar ile bölgeye özgü otantik eşyalar büyük ilgi görmektedir. Mağara restore edildikten sonra turistlerin en çok uğradıkları mekân haline gelmiştir, mağaranın dikkat çekmesinin bir nedeni de eski insanların yaşadıkları yerin merak edilmesidir. Mağarada satılan hediyelik eşyalar, yöreye özgüdür. Sedef kakma eşyalar, yöresel kilimler, kutnu kumaşı ve yemeni gibi Gaziantep'e özgü el sanatları eserleri satılmaktadır. Mankene Gaziantep'e özgü kına gecelerinde giyilen bindallı elbise

giydirilmiş, bu sayede gelen turistler kentte hala yaşamakta olan gelenek ve görenekler hakkında da bilgi sahibi olabilmektedir. Bu tür yerlerde dinlenmek, yemek, içmek diğer restoran ve kafelere oranla daha çekici gelmektedir. Bunun birinci nedeni mağaranın tarihi bir yer olması ikinci nedeni de yörenin kültürü, örf ve adetleri hakkında bilgi vermesinin yanı sıra yöresel eşyaların satılmasıdır. Mağaranın sahibi mağarayı turizme kazandırılması için elinden geleni yapmış ve tarihi değeri olan mekânın unutulmasını engelleyerek işlevsel hale gelmesini sağlamıştır. İnsanlar 500 yıllık mağarayı eski müze anlayışıyla gezmekte, orada oturup dinlenebilmekte ve tarihi havayı teneffüs edebilmektedir. Mağarada görevli bulunan 10 yaşında bir çocuk yöresel kıyafet giymiş ve fes takmış gelen ziyaretçilere mağaranın tarihi hakkında bilgi vermektedir. Mekân yenilenmesinin ardından eskiye ne kadar sadık kalırsa da birtakım değişikliklere uğraması kaçınılmazdır. Bu değişimin doğasında olan bir şeydir. Mağaradaki bölümler belirginleştirilmiş ve modern müzik dinletileri yapılmaya başlanmıştır. Amaç müşteri memnuniyetidir bu yüzden onların zevklerine uygun müzikler dinletilmektedir. Mağara her yönüyle Gaziantep'i tanıtmaktadır ve turizmin canlanmasında önemli katkısı vardır.

5. 3. 4. Asude Konak

Osmanlı döneminde yapılan konak 1981 yılında inşaa edilmiştir, konağın arkasında yer alan telgrafhanenin müdürü bu konağı satın alarak bir süre burada yaşamıştır. Daha sonra müdür Gaziantep'ten ayrılmaya karar verir ve konağı Gaziantep'in yerlilerinde Batur ailesine satar. Uzun yıllar bu aile tarafından kullanılan konak daha sonra bir memura satılmış o da on iki yıl kullanmıştır. Harap bir durumda olan konak, Gaziantep evlerine ilgi duyan şimdiki sahibi tarafından satın alınmış ve on yılda restore edilerek yeni bir fonksiyon kazanarak butik otel olarak hizmet vermeye başlamıştır (K. K. 38). Konağın küçük bir bahçesi vardır, bahçenin duvarları çok yüksektir. Nedeni eskiden mahremiyete verilen önemdir. Konak Kale manzaralıdır. Kışın da soba başında kestane ve menengiç kahvesi pişirilmektedir. Konağa yerli ve yabancı birçok turist gelmektedir, bu da farklı kültürlerle sahip insanların bir arada kalarak iletişim kurmalarını ve kültür alışverişinde bulunmalarını sağlamaktadır. Konak geleneksel eşyalar ve yöresel ürünlerle döşenmiştir. Konağa gelen insanlar Osmanlı mimarisi hakkında bilgi sahibi olarak tarihi yeniden yaşamaktadır. Konakta tekne tavanlar ve taş duvarlar kullanılmıştır. Beş odası, mahseni, eyvanı ve küçük bir bahçesi bulunmaktadır. Mahsen bölümü serinliği ve

neminden dolayı geçmişte kiler olarak kullanılmıştır. Otelin mahsen bölümü mağaraya benzemekte, duvarları taş ve çok serindir. Bu bölümde akşap masa ve sandalyeler yer almakta ve Gaziantep'e özgü küpler, bakır sini ve kap-kacaklar yöre kültürünü yansıtmaktadır. Mahsen, müşterilerin dinlenmesi ve içecek ihtiyaçlarının karşılayacak şekilde dizayn edilmiştir. Eskiden kiler amaçlı kullanılan mahsen değişime uğramış ve farklı bir amaç için kullanılmaya başlamıştır. Odalara Osmanlı isimleri verilmiştir. Odalarda modernite ve gelenek iç içedir. Duvarlar taştan yapılmış ve duvarlarda taga denilen özel camlı dolaplar yer almaktadır. Bu dolaplarda Gaziantep'e özgü kaplar konulmuş ve nakışlar serilmiştir. Dekoratif amaçlı yayık, eski radyo, taş plak, dikiş makinası teşhir edilmiştir. Ahşap pencerelere perde olarak yöreye özgü nakış perdeler asılmıştır, yataklar ise modern ve bazalıdır. Konakta geleneksel yemekler ve içecekler bulunmaktadır. Konak geleneğe uygun olarak restore edilmiştir, burada kalan insanlar geçmişi yaşarken kentteki tarihi havayı teneffüs edebilmektedir. Konuklar, geçmişin havasında konaklarken zamanın ihtiyaçlarına bağlı olarak mahsende modern içecekleri içebilmekte ve internet gibi modern iletişim araçlarından faydalanabilmektedir. Yaşadığımız zaman şartlarına bağlı olarak ihtiyaçlar da değişmektedir. Eskiden günlük hayatta kullanılan kap-kacaklar işlev değiştirmiş ve teşhir amaçlı kullanılan objeler haline gelmiştir. Eskiden yün yataklarda yatılırken konakta modern bazaların yer alması kullanım kolaylığı ve bel rahatsızlığı olan insanların yerde yatmakta güçlük çekmesinden dolayıdır (K. K. 4). Mekân aslına ne kadar sadık kalınacak şekilde restore edilse de müşteri memnuniyeti ve zamanın ihtiyaçlarına bağlı olarak birtakım değişikliklere uğraması kaçınılmazdır. Konağa gelenler kültürlü ve geleneğe uygun olarak yaşamaktan zevk alan insan profilinden oluşmaktadır. Bu insanlar, konağa ödedikleri paraya modern otellerde kalabilirler; ancak tarihi havayı solumak daha çekici gelmektedir.

5. 3. 5. Anadolu Evleri

Ermeni bir bakırcı ustasına ait olan konak 180 yıllıktır. Ermeni bakırcı ustası savunma sırasında Gaziantep'i terk etmiş, bunun üzerine Güleçler denilen tanınmış bir ailenin eline geçer ve uzun yıllar ayakkabı fabrikası olarak kullanılır. Daha sonra konak, Amerika'dan motor gezisine gelen Timur Schiller tarafından görülür ve satın alınır (K. K. 38). Konak aslına sadık kalarak restore edilir ve 2003 eylül ayından beri butik otel olarak hizmet vermektedir. Konakta on iki oda vardır ve

iki ayrı binadan oluşmaktadır. Konak ilk olarak Gaziantep’te çekilen Yabancı Damat dizisinde fark edilmiştir. Dizinin tamamı burada çekilmemiş, konağın dış görünümü kullanılmıştır. Diziyi izleyenler geleneksel Antep evleri hakkında bilgi sahibi olmuş ve konak popüler hale gelmiştir. Dizide Yunan-Türk evliliği ve bu evlilikle iki ülke arasındaki dostluk işlenmişti. Diziyi izleyen yerli ve yabancı turistlerin Gaziantep’e bakışları değişmiş ve kente gelindiğinde bu konak gezilmesi gereken yerler arasına girmiştir. İşletmecisinin de yabancı olmasından dolayı otele gelen yabancı turist sayısı oldukça fazladır. Yabancı Damat dizisinden sonra başrollerini Ferdi Tayfur’un oynadığı “Yersiz Yurtsuz” dizisi bu konakta çekilmiştir. Konağın içi ve dışı tamamen bu dizide kullanılmıştır. Çekilen bu diziyle birlikte konak daha popüler hale gelmiş ve konaklamak için özellikle burası seçilmeye başlanmıştır.

Bina restore edilirken sadece konaklama amacıyla yapılmamış, aslına uygun olarak yenilenmiş ve eski yaşam biçimini sunması ilk amaç olmuştur. Konakta her biri banyolu olmak koşuluyla toplam on oda ve bir şarap mahseni bulunmaktadır. Gaziantep evlerinde her odada banyo yoktur, bu da müşteri memnuniyeti için değişimin kaçınılmaz olduğunu göstermektedir. Odalarda Gaziantep’e özgü el sanatlarından eşyalar teşhir edilmektedir. Konaktaki odalar, Asude konaktaki odalarla kıyaslandığında daha modern ve geleneği daha az yansıtmaktadır. Odaların kimisi orjinal tavan işlemeli, kimisi halep sıvalı zeminli, nacırlı, kuyulu ve renkli camlıdır. Konak geçmişteki sosyal yaşam hakkında da bilgi vermektedir. Avlunun duvarları oldukça yüksek ve bahçesi geniştir ve zamanın çoğu burada geçirildiği için hayat adı verilmiştir. Konağın hayat bölümü ziyaretçilerin en çok dikkatini çeken yerlerden biridir, bunun nedeni kendi kültürlerindeki evlerin bahçelerinden farklı olmasıdır. Odalar klimalı ve modern yataklıdır, işletmecilerin amacı müşterilerin memnun kalmasıdır ve onları rahat ettirmek amacıyla her türlü yenilikten kaçınılmamıştır. Ayrıca odalarda yer alan internette zamanın ihtiyaçlarına göre bazı yeniliklerin var olma gerekçesini göstermektedir. Konakta gelenek ve modernite iç içedir. Dizilere konu olan bu konak iyi bir isim yapmış geçmişle bugünkü yaşamı bir araya getirmiştir.

5. 3. 6. Zeynep Hanım Konağı

Konak, Bey mahallesinde yer almaktadır. Bey mahallesi de ismini Bey Camisi’nden almaktadır. Bu sokak çok dardır, bunun nedeni sokaklar yüklü bir devenin geçebileceği genişliktedir. Bey mahallesinde eskiden Ermeniler yaşamıştır,

savunma sırasında Ermenilerin Gaziantep'i terk etmeleri üzerine konakları Gazintep'li almıştır. Konağın yüz yıllık olduğu düşünülmektedir, konak ismini patronun annesinin adından almıştır (K. K. 38). Alt katında geleneksel Antep evlerinde olduğu gibi mahsen ve kuyu vardır. Antep evlerinin en önemli özelliklerinden biri bir evden diğer eve geçitler olmasıdır. Bu konakta da geçit vardır. Antep evlerinin diğer bir özelliği evlerin güneşi, sabah ve akşam namazında alacağı şekilde yapılmıştır. Konakta on üç oda vardır ve ortalama bir ayda yirmi ile otuz kişi arasında kişi kalmaktadır (K. K. 38). Odalar modern şekilde dizayn edilmiş; ancak geleneksel öğeler de unutulmamıştır. Odalarda yöresel kilimler, yemeni, yoğurt küreği, sini, hamut, dolma taşı gibi eşyalar bulunmaktadır. Bu eşyalar kenti tanıtmaktadır. Konakta gelenek ve modernlik bir aradadır. Bir taraftan yöresel eşyalar yer alırken diğer tarafta da plazma televizyon yer almaktadır. Konakta geçmişin rahatlığı ve geleceğin teknolojisi iç içedir. Mahzenler Antep evlerinin altında kayaların oyulmasıyla yapıldı. Özelliği serin olması ve erzakların bozulmasını engellemesidir. Mahzenlerde özellikle kışlık eşyalar ve zeytinyağları saklanırmış (K. K. 38). Konağın mahzen bölümü aslına sadık kalarak dekor edilmiş, özel bir şark odası yapılmış. Bu bölüm insanların en çok keyif aldıkları yerdir. İnsanlar Antep evleri hakkında kitabi bilgilerle orada yaşamının güzelliğinin farkına varamaz. Buraya gelen konuklar burada yaşayarak Antep evlerinde yaşamının rahatlığını görmenin yanı sıra dönemin aile hayatı ve kültürü hakkında bilgi edinmektedir. Konakta, Gaziantep yemekleri yapılmaktadır. Konakta, tarihi dokuda yaşamak insanların manevi olarak rahatlamalarını sağlamaktadır.

5. 3. 8. Butik A Konağı

Konak 1886 yılında yapılmıştır ve Eyüboğlu mahallesinde yer almaktadır. Kurtuluş Camisi'nin kilise olduğu dönemlerde, kilisedeki din adamlarının burada kaldığı söylenmektedir (K. K. 38). Daha sonraki tarihlerde soylu insanların kaldığı mekân olmuştur, bir süre boş kalmıştır. İl Özel İdaresi tarafından restore edilerek tarihi dokunun unutulması engellenmiştir. Günümüzde butik otel olarak hizmet vermektedir. Konak üç katlı ve geniştir. Burada 1800'lü yılların havası ile günümüz konforu bir aradadır. Konağın hayatının duvarının yüksek olması mahremiyete verilen önemi göstermektedir. Konak iki katlı ve diğer Antep evleri gibi taş yapıdır. Antep evlerinin bir özelliği küçük olsa da pencerelerin çok olmasıdır. Konakta çok pencere olmasının nedeni güneş ışığından faydalanmaktır. Konağın geniş bir bahçesi

vardır, yazın bahçe restoran olarak kullanılmaktadır. Masa ve sandalyeler geçmişte atalarımız tarafından kullanılan masa ve tahta sandalyelerdir; ancak modern örtüler giydirilmiş ve gelenek güncellenmiştir. Yemek ve içecek servisleri modern kaplarda yapılmaktadır. Konağın içi aslına uygun olarak restore edilmiş ve otantik eşyalarla donatılmıştır. Eşyalar seçilirken yöresel olmasına dikkat edilmiştir. Yerde kilimin üzerinde paşa mangalı ve çevresindeki ahşap sandalyeler, insanı o döneme götürmektedir. Kışın kullanılan restoran bölümü tarihi binada modern sandalye ve masalarla gelenekle modernliğin iç içe geçtiğini göstermektedir. Konaktaki yatak odalarına eski Antep evlerinde olan camlı dolaplara yöreyi tanıttak eşyalar konulurken yataklar günümüz konforunu taşımaktadır. Konak gezilirken geçmişle şimdinin iç içe olduğu görünmektedir. Tarihi görmezden gelen modern binaların havasından sıkılan insanların çok ziyaret ettiği yerlerden biridir. Konak, kına gecesi, iş toplantıları, doğum günü, yemek ve kahvaltı organizasyonları düzenlemektedir. Tarihi mekânda yapılan kına gecelerinde geçmişteki gelenekler aynen devam ettirilirken birtakım değişiklikler de olmaktadır. Örneğin Gaziantep yapılan kına geceleri yemekli olmamaktadır ve eskiden mahremiyetten dolayı kadın ve erkekler bir arada eğlenmezdi. Konakta yapılan kına gecelerinde yemek verilmekte ve kadınlarla erkekler birlikte eğlenmektedir. Bu da geleneksel öğelerin yaşanan zamanın ihtiyaçlarına bağlı olarak değişebileceğini göstermektedir. Benzer şekilde eskiden kına gecelerinde gelin yöresel kıyafet olan “bindallı” denilen elbiseyi giyerdi, konaktaki kına gecelerinde ise modern tuvalet elbiseyle gelmekte kına yakılırken yöresel kıyafeti giymektedir. (K. K. 38) Gelenek, günümüz ihtiyaçlarına bağlı olarak değişmektedir, bu ihtiyaçları karşılamak amacıyla yapılan yenilikler geleneğe zarar verse de gelenek, şartlar ne olursa olsun kendine yaşam alanı bulmaktadır. Konakta düzenlenen iş toplantıları da günlük hayatın temposundan sıkılan insanlar tarafından tercih edilmektedir. Burada özellikle yurt içi veya yurtdışından gelen iş adamlarına hem yöreyi tanıtmak hem de sakin bir ortamda iş konuşmaları amaçlanmış böylece kenti her yönüyle tanımaları sağlanmıştır.

5. 3. 9. Saklı Bahçe Kara Kedi Restoran

Saklı Bahçe Kara Kedi, Çınarlı Parkının içinde öğretmen evinin bitişiğinde yer alır. Restoranın olduğu bina tarihi bir binadır. Geçmişte zabıta binası, resim sergisi, kütüphane olarak kullanılmıştır. Saklı Bahçe adı verilmesinin nedeni pastanenin dışarıdan baktığınız zaman görülmemesi; ancak parkın içine girildiğinde

fark edilmesidir. Kara Kedi ismi de kentte yer alan Saklı Bahçe Pastanesinden ayırt edilmesi içindir (K. K. 24). Pastane geleneksel Antep evlerinde olduğu gibi taştan yapılmıştır. Taş yapıya uygun olması düşüncesiyle tavan ahşaptan yapılmıştır. Tarihi dokuyla modernlik iç içe sunulmuştur. Mekândaki eşyaların seçiminde modern koltuk ve masalar tercih edilmiş. Taş yapı olduğu için mekânın restoran bölümü çok dikkat çekmektedir (K. K. 24). Geniş bir bahçesi vardır ve yazın genellikle dışarıda oturulmaktadır. Yemek listesine baktığımızda ise Osmanlı ve Gaziantep mutfağının hâkim olduğunu gördük. Müşterileri memnun etmek amacıyla pizza gibi dünya mutfağından lezzetlere de yer verilmiştir. Özellikle, sabah kahvaltılarında yumurtalı topaç restorana gelen konuklar tarafından çok beğenilmektedir. Topaç, elektriğin olmadığı zamanlarda etleri bozulmadan saklamak amacıyla yapılan top şeklinde olan et parçalarına verilen isimdir (K. K. 24). Unutulmaya yüz tutan lezzet modern bir restoranda halktan alınıp halka farklı bir şekilde pazarlanmaktadır. Mekân sessiz ve sakin olması ve tarihi bir bina olmasından dolayı yerli ve yabancı birçok ziyaretçi ağırlamaktadır, yabancı konuklar özellikle fuar zamanında artmaktadır ve bunların çoğunu Araplar oluşturmaktadır. Yörede en çok gidilen yerlerden biridir ve yöre halkı tarafından kır düğünü, kına gecesi hizmeti verilmesi istenmektedir (K. K. 24).

5. 3. 10. Kırkayak Gaziantep Evi

Bina tarihi değildir; ancak Antep evleri gibi taştan yapılmıştır. Mekân iki kattan oluşmaktadır, alt katı restoran üst katı kafedir. Kırkayak Gaziantep Evi'nin çok tercih edilmesinin nedeni yöresel yemeklerin yapılmasının yanı sıra isminde geçen Gaziantep evi insanlara burada yörsel yemeklerin yapıldığı düşüncesini vermektedir (K. K. 39). Buraya gelen konuk profili ise kente başka yerden gelmekte ve kentin muftağını tanımak istemektedir. Ziyaretçilere kent kültürünü tanıtmak amacıyla kente özgü bazı objeler teşhir edilmiştir. Masalara kente özgü örtüler serilmiş, bakır kaplar ve şark köşesiyle kent kültürü hakkında bilgi vermektedir. Yöresel yemeklerin yanı sıra müşterilerin memnun kalması amacıyla diğer yörelere özgü yemekler de vardır. Haftanın üç günü canlı müzik dinletilerinde genellikle yöreye özgü türküler söylenmektedir (K. K. 39). Özel günlerde ise sıra geceleri yapılmaktadır, sıra gecelerinin özelliği türküler söylenirken köftenin o anda yapılmasıdır. Köftenin özelliği tadımlık olmasıdır. Burada yapılan köfteler mutfakta usta tarafından yapılıp masalara servis yapılmaktadır. Müşterilere köftelerin masalarda servis edilmesi rahatlık sağlamaktadır. Yöresel yemeklerin yapımında

müşterilerin damak tadlarına uymayacağı düşünülerek bazı malzemelerde değişiklik yapılmaktadır. Gaziantep yemeklerinde soğan ve sarımsak çok kullanılır, müşterilerin hoşlanmayacağı düşünülerek bu malzemelerin kullanımına yer verilmemiştir (K. K. 39). Halktan alınan yemeklerin yeniden sunulurken birtakım değişikliklere uğraması kaçınılmazdır. Restorana gelen insanlar yalnızca kent mutfağını tanımamakta aynı zamanda kentin kültürü, gelenekleri ve adetleri hakkında da bilgi sahibi olmaktadır.

5. 3. 11. İmam Çağdaş

1887 yılında Halep'ten gelen Hacı Hüseyin Efendi Maarif'te bir dükkân açar; ancak kalenin yanındaki işyerlerinin kazançlarının iyi olmaması üzerine birçok han ve kentin ilk çarşısı olan Uzun Çarşı kentin en işlek yeri olur. Bunun üzerine Hacı Hüseyin Efendi Uzun Çarşı'ya taşınır. Hacı Hüseyin Efendi daha sonra dükkânı İmam Usta'ya devreder. İmam Usta vefat eder işi oğlu Talat Çağdaş devam ettirir. Bugün asırlık restoran aynı titizlikle devam ettirilmektedir. Mekân baklava ve kebapıyla ünlüdür ve yakın illerden insanlar sadece baklava ve kebab yemek için gelmektedir. Ayrıca sabahları restoranın önünde uzun kuyruklar olmakta ve bekleyenler çoğu zaman şehir dışından gelenlerden oluşmaktadır. Ailelerine baklava götürmek için beklemektedir. Baklava denilince akla İmam Çağdaş, Güllüoğlu, İnal ve Koçak Baklava gelmektedir. Restoran yönetimi buradaki lezzetin başka yerde bulunamayacağını söyleyerek malzemeleri özel olarak seçtiklerini belirtmektedir. Öyle ki baklavalık tereyağının Şanlıurfa'nın Tektek Dağları'ndaki köylerden gelmektedir (K. K. 35). İmam Çağdaş'ın sürekli dünya gündeminde olması, Gaziantep turizmi için artı puan sağlamaktadır.

İmam Çağdaş, 2010 yılında Fodor's Choice tarafından yayınlanan Amerikan Gezinler Rehberi'nde gidilebilecek en iyi yerler listesinde baş sırada gösterilmiştir. İmam Çağdaş, yemek, ikram, mekân, lezzet ve sunum alanındaki kalitesiyle tüm dünyada tanınmış ve Gaziantep'e gelen turist sayısında gözle görülür şekilde artış oldu. Restoran Turist Rehberleri Birliği tarafından "Türkiye'nin en iyi otantik mutfağı" ödülünü aldı (K. K. 35). Ödül, kentin sahip olduğu tarihi ve turistik değerleri kadar yemekleriyle de ünlü olan kentin tüm dünyaya tanıtılmasını sağlamıştır. Restoranın asırlardan beri gelen bir yer olması ve aldığı ödüller ona artı puan sağlamış ve kentin mutfağını tüm dünyaya tanıtmayı başarmıştır. Yerli ve yabancı turistler kente geldikleri zaman İmam Çağdaş'a uğramadan gitmemektedir.

Yapılan yemekler hem lezzetli hem de kalitedir. Bunun yanı sıra restoranın gezilecek yerlere yakın olması ve ahşap olması otantik olma özelliğini yansıtmaktadır. Yemeklerin sunumunda yöreye özgü bakır tabaklar, kepçeler ve taslar kullanılması yöreye özgü el sanatlarından olan bakırın tanınmasını da sağlamaktadır. Mekâna gelen müşteri sayısının fazlalığından dolayı mekân dar gelmeye başlamış ve restoranın bitişiğindeki Yüzükçü Hanı restore edilerek İmam Çağdaş'a dâhil edilmesi amaçlanmaktadır. Hanın restorasyonunda eskiye sadık kalarak bugünle geçmişin bir arada olması amaçlanmaktadır. Restoran yönetimi tarihi anda hizmet vermeye başladıktan sonra müşteri sayısının daha da artacağını düşünmektedir (K. K. 35). Mekân otantik olmasının yanı sıra müşterilerin rahat edeceği şekilde dizayn edilmiştir. Modern tabakların yanı sıra sunumda kullanılan bakır tas ve çömçelerin yanında verilen cam bardaklar müşterilere tercih hakkı vermektedir. Yeni ve gelenek bir aradadır bunları kullanmak müşterinin tercihidir. Asırlardan gelen lezzet olan restoran yalnız Gaziantep'i tanıtmamakta aynı zamanda Türkiye'yi de tüm dünyaya tanıtmaktadır. Mekâna hergün yüzlerce yabancı turist gelmekte geleneksel lezzetlerimizi tadarak unutulamamasını sağlamaktadır (K. K. 35).

SONUÇ

Turizm ülkelerin ekonomilerini ve kültürlerini geliştiren önemli bir sektördür. Bu nedenle de tarihte de günümüzde de önemli olmuştur. Turizm faaliyetlerine İkinci Dünya Savaşına kadar Batı'da zengin ve soylu insanlar katılabiliştir. Zamanla eğitim seviyesinin yükselmesi, ekonomik standartların iyileşmesi ve insanlar arasındaki sınıf farklılıklarının kalkmasına bağılı olarak daha geniş kitleler dâhil olmuştur.

Geçmişte turizm denildiğı zaman insanların dinlendikleri ve denize girdikleri deniz turizmi akla gelmekteydi. Son zamanlarda ise eğitim seviyesinin yükselmesiyle insanlar yeni bir arayışa girmiş ve bunun üzerine kültür turizmi önem kazanmaya başlamıştır. Kentler artan taleplere bağılı olarak kültürel değerlerine sahip çıkarak birtakım yenileme çalışmaları yapmaya başlamıştır.

Kültür turizmi potansiyeli açısından ele alınan Gaziantep, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en önemli kültür turizmi mekânlarından birisidir. Bu çalışmada, turistik bir alan olarak Gaziantep'in sahip olduğı kültürel miraslar nelerdir ve kültür turizmini geliştirmek için neler yapılabilir gibi soruların cevapları aranmıştır. Kültür turizmiyle ilgili belediyeler, müzeler ve kültür müdürlükleriyle yapılan görüşmeler sonucunda kentin kültür turizmini geliştirmek için çalışmaların yapılmakta olduğı anlaşılmıştır. Kentte, kültür turizmi üzerine birçok çalışma yapılmıştır. Yapılan çalışmaların çoğunda Gaziantep özelinde yalnızca birkaç başlıkta şehirin turistik potansiyeli öne çıkarılmaya çalışılmış; ancak bu süreçte kültürel boyut göz ardı edilmiştir. Bu çalışmada, Gaziantep'in kültür turizmi potansiyeli üzerine daha önce çalışma yapılmadığı için çalışma alanı olarak Gaziantep seçilmiştir. Bu çalışmanın, eksikliği kapatmaya yardımcı olacağı düşünülmektedir.

Gaziantep son yıllarda sanayi kenti olmasının yanı sıra, kültür şehri olarak da adlandırılmaya başlamıştır. Unutulmaya yüz tutan el sanatlarını yeniden canlandırmış, teşhirinin yapıldığı eko-müze olarak adlandırılacak mekânlarda varlığını devam ettirmesi sağlanmıştır. Buna en iyi örnek olarak kentin merkezinde

bulunan “Bakırcılar Çarşısı” verilebilir. Gerekli çalışmalarla kültürel değerlerin yok olması engellenerek kültür turizmine kazandırılmıştır.

Çalışmada “Somut Olmayan Kültürel Miras” üzerine yapılan çalışmalar ışık tutucu oldu. Tez oluşturulurken Gaziantep’in sahip olduğu kültürel miras ele alındı. Bunun amacı, sahip olunan kültürel değerlerin geçmişteki ve günümüzdeki anlamı ve günümüze kadar gelme durumlarının belirlenmesiydi. Kültürel değerlerin günümüzdeki durumları eleştirel bir bakış açısıyla değerlendirilmiştir. Buradan yola çıkarak da kültürel değerlerin geleceğe nasıl aktarılacağı konusunda çıkarımlarda bulunulmaya çalışıldı.

Tezde ele alınan konunun daha iyi anlaşılması için “gelenek”, “kültür”, “küreselleşme” ve “kültür turizmi” hakkında kapsamlı bilgi verildi. Kültürel varlıkların geleneği nasıl yaşattıkları ve küreselleşmeden nasıl etkilendikleri ayrıntılı olarak anlatıldı. Bunlar anlatılırken küreselleşmenin olumlu ve olumsuz etkileri de değerlendirildi. Çalışma konusu olan Gaziantep’te küreselleşmeyle birlikte kültürel varlıkların günümüzdeki durumları hakkında geniş bilgiler verilerek bazı çözüm önerilerinde bulunuldu.

Çalışmamızın “tartışmalar ve bulgular” bölümünde kültür turizmi kavramı, Halkbilimi, kültür turizmi ve uygulamalı Halkbilimi çalışmaları hakkında geniş bilgi verildi. Bu kavramlar açıklanırken Gaziantep’in kültür turizmi ve yapılan çalışmalarla kentin turist potansiyelinde artış olup olmadığı hakkında bilgiler verildi. Son zamanlarda yapılan restore çalışmalarıyla gündeme gelen tarihi ve kültürel mekânlar, uygulamalı Halkbilimi çerçevesinde değerlendirildi. Çalışmanın beşinci bölümünde ise Gaziantep’in kültür turizmi potansiyeli bazı sınıflamalar yapılarak ayrıntılı bir şekilde anlatıldı. Bu yerlerin geçmişteki ve günümüzdeki durumları ve yenilenmeyle geleneği ne kadar yansıttığı değerlendirilmiştir. Bunun yanında kültürel mekânlarla ilgili bilgi almak amacıyla yazılı kaynakların yanı sıra sözlü kaynaklara da başvuruldu.

Tüm bu çalışmalar, Halkbilimi kuramları ve yöntemleri ışığında gerçekleştirildi. Bu çalışma kapsamında dikkatimizi çeken bir diğer konu da turizm potansiyeli gelişmekte olan bir şehir olarak Gaziantep’te bulunan turizm acentalarının, söz konusu potansiyeli değerlendirecek seviyede bir profesyonelliğe sahip olmadıklarıdır. Sürece sadece kısa vadeli ekonomik boyuttan bakan bu kuruluşlar, şehrin kültür turizmine yönelik olarak çalışmalar yapmamaktadırlar. Bu noktada turizm acentalarının, üniversitelerde bu konuda çalışan uzmanlardan, il turizm

müdürlüklerinden ya da belediyelerin ilgili birimlerinden danışmanlık hizmeti alabilirler. Böylece turizm acentaları, şehrin tarihi mekânları, mutfak kültür vs. 'nin yanı sıra, sosyo-kültürel, dini, potansiyelini de bilinçli olarak değerlendirme yoluna gidecektir. Bu durumun Gaziantep'in alternatif turizm kapasitesini yükselteceğini düşünmekteyiz.

Tarihî İpek Yolunun üzerinde bulunan kent, geçmişte olduğu gibi günümüzde de kültür bakımından canlı ve zengin durumdadır. Son zamanlarda yapılan çalışmalarla birlikte kente gelen turist sayısında artış olmuş, özel turlarla kente yakın illerden turist gelmeye başlamıştır. Kentin sahip olduğu kültürel değerlerin iyi bir şekilde tanıtılmasıyla turist potansiyeli arttırılabilir. Bir şehrin kültür turizmine kazandırılması için sadece kültürü yansıtması yeterli değildir. Bunların değişen turizm anlayışına göre şekillendirilmesi gerekmektedir. Bu sayede kentin kültür turizmi canlandırılacak ve bu ürünlerin bölgeyi temsil etmesi sağlanacaktır.

KAYNAKÇA

- Akgül K. (2003). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Kapsamında Kültür Turizmi, Aphrodisias-Geyre Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, ss.46.
- Akman, D.(2007). *Turizmin Gelişmesinin Yarattığı Doğal ve Kültürel değişimler: Kaş Örneği*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, ss.25.
- Aksoy, G. (1998). *Bir Söylence Bir Tarih Newroz*. Yurt Yayınları, İstanbul, ss.1
- Altınay, M. (1996). Alternatif Turizm. *Türsab Dergisi*, S. 151, ss. 59-60.
- Arıncı, P. C. (2002). *Selçuk'ta Kültür Turizmi*. Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, İzmir, ss.45-69.
- Artun, E. (1996). *Günümüzde Adana Âşıklık Geleneği (1966-1996) ve Âşık Feymani*. Adana Valiliği İl Kültür Müdürlüğü Yayınları, Adana, ss. 12.
- Artun, E. (2000). Halk Kültürü ve Folklorun Türk Kültüründeki Yerine Kültürel Değişim ve Gelişim Açısından Bakış. *Adana Halk Kültürü Araştırmaları 1*, Epsilon Ofset, Ankara, ss.50-55.
- Artun, E. (2005). Halk Kültüründe Değişimin Topluma Etkisi ve Sonuçları. Motif Vakfı Kültür Yayınları, *Halk Kültüründe Değişim Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*, İstanbul, ss. 57-71.
- Artun, Erman (2008). *Halk Kültürü Araştırmaları*. Bayrak Matbaacılık, İstanbul.
- Assman, J. (1997). Kültürel Bellek. Tekin, A. (Çev.), Ayrıntı Yayınevi, İstanbul, ss. 64.
- Aytaç, Ö. (2002). *Sosyoloji-Bir Giriş Denemesi*. Dünya Matbaa, Elazığ, ss. 156.
- Aytaç, Ö. (2007). Kent Mekânlarının Sosyo-Kültürel Coğrafyası. *F.Ü.Sosyal Bilimler Dergisi*,S.:2, ss.2.
- Balcı, A. (2006). Roland Robertson Küreselleşme ve Kültür. *Bilgi Dergisi*, S.: 1, ss. 25-36.
- Baraz, Nesrin (1998). *Halkbilime Genel Bakış*. İletişim Fakültesi Yayınları, Eskişehir, ss. 33.
- Baykan, E. (2007). *Turizmin Yerel Kültür Üzerindeki Etkilerinin Yöre Halkı Tarafından Algılanması (Ürgüp Yöresine Yönelik Bir Uygulama.)* Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Ankara, ss. 43.
- Boyras, Ş. (2001). Halk Kültürü Unsurlarının Reklâmlarda Kullanılması. *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, S. 93, ss. 4-8.
- Bozgeyik, B. (1994). *İstiklal Harbinde Gaziantep*. Ziya Ofset, İstanbul, ss. 35-37
- Bozgeyik, B. (1996). *İstiklal Harbinde Gaziantep*. Ziya Ofset, İstanbul, ss. 16.
- Çalışkan, S. (2009). *"Tarihi Konut İşletmeciliği ve Kültür Turizmi İlişkisi Beypazarı Örneği"*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı, Ankara, ss. 15-17.
- Çam, N. (2006). *Türk Kültür Varlıkları Envanteri Gaziantep 27*. Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara, ss. 500-529.

- Çobanoğlu, Ö. (2005). *Halkbilimi Kuramları ve Derleme Yöntemleri Tarihine Giriş*. Akçağ Yayınları, Ankara, ss. 71-75.
- Duman, M. (2010). “Gaziantep’teki Geleneksel Meslekler Üzerine Halkbilimsel Bir İnceleme”. Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, Gaziantep, ss. 35-36.
- Ekici, M. (2003). Halkbilim Araştırmalarında Üçüncü Boyut. *Milli Folklor Dergisi*, Ankara, S.:60, ss.73.
- Ekici, M. (2004). Somut Olmuyun Kültürel Miras Neden ve Nasıl Korunmalı ve Nasıl Müzelenmeli: Sorunlar, Çözümler ve Ülkelerden Örnekler, Gazi Üniversitesi THBMER Yay., *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi-Sempozyum Bildirileri*, Ankara, ss.63.
- Ekici, M. (2005). Çal-Denizli Yöresi Düğün Gelenekleri ve Geleneksel Türk Düğün Yapısında Meydana Gelen Değişmeler. *Halk Kültüründe Değişim Uluslar arası Sempozyumu Bildirileri*, Motif Vakfı Yayınları, İstanbul, ss. 184-191.
- Ekici, M. (2007). *Halk Bilgisi (Folklor) Derleme ve İnceleme Yöntemleri*. Geleneksel Yayınevi, Ankara, ss. 20.
- Ekici, M. (2008). Geleneksel Kültürü Güncellemek Üzerine Bir Değerlendirme. *Milli Folklor Dergisi*, Ankara, S. 80, ss. 33-38.
- Ersoy, R. (2002b). “Performans Teori” Bağlamında Sözlü Kültür Ürünlerinin Müzelenmesi Sorunu Üzerine Bazı Görüş ve Düşünceler. Kültür Bakanlığı Yayınları, *Türkiye’de Halkbilim Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu*, Ankara, ss. 92.
- Ersoy, R. (2002a). Folklorlarda Üçüncü Boyut Meselesi ve Avusturya Koalaları Örneği. *Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları, Ankara, ss. 98-105.
- Ersoy, R. (2004). Sözlü Kültür ve Sözlü Tarih İlişkisi Üzerine Bazı Görüşler. *Milli Folklor*, S:61.
- Ersoy, R. (2005). Folklorlarda Üçüncü Boyut Meselesi ve Avustralya Koalaları Örneği. *Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*, Gazi Üniversitesi THBMER Yay., Ankara, ss. 233-235.
- Ersoy, R. (2006a). Şehirleşme-Halk Kültürü İkileminde Sorunlar ve Bazı Çözüm Önerileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 21, ss. 233-238.
- Ersoy, R. (2006b). Gelenek/Değişim ve Kıbrıs’ta Türk Kimliği. *Türk Bilig Dergisi*, Ankara, S: 12, ss. 134-142.
- Ersoy, R. (2009). *Sözlü Tarih Folklor İlişkisi*, Akçağ Yay., Ankara, ss. 39.
- Eyice, S. (1997). Hamam/Tarih ve Mimari. *Türk Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, Türk Diyanet Vakfı Yayınları, c. 15, İstanbul, ss. 402-430.
- Göğüş, M.O. (?). *İlk İnsanlardan Bugüne Çeşitli Yönleriyle Gaziantep*, Cihan Ofset, Gaziantep, ss.329-330.
- Güngör, E. (2006). *Kültür Değişmesi ve Milliyetçilik*. Ötüken Yayınları, Ankara, ss. 12-15.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve Kültür*. Remzi Kitabevi Yayınları, İstanbul, ss. 95- 98.
- Güzelbey, C.C.(1963). *Gaziantep’te Köşgerlik ve Yemeni*.Gaziantep Kültür Yayınları, Gaziantep, ss.78.
- Güzelbey, C. C. (1984). *Gaziantep Camileri Tarihi*. Türk- İslam Eğitim, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, Gaziantep, ss. 20-120.
- Güzelbey, C. C. (1990). *Gaziantep Evliyalari*, Türk- İslam Eğitim, Kültür ve Yardımlaşma Vakfı Yayınları, Gaziantep, ss. 66-78.

- Güzelbey, C.C.(1992). *Gaziantep'ten Kesitler*. Ar Ajans Basın Yayın, Gaziantep, ss.24.
- Hacıoğlu, Necdet ve Avcıkurt, Cevdet (2008). *Turistik Ürün Çeşitlendirmesi*. Nob Yayınları, Ankara, ss. 8.
- <http://turkoloji.cu.edu.tr/HALKBILIM>. (02. 06. 2011)
- <http://www.turkcebilgi.com/mecidiye>. (05. 05. 2011)
- İçli, G. (2001). Küreselleşme ve Kültür. *C. Ü. Sosyal Bilimler Dergisi*, Aralık, Cilt: 25, No: 2, ss. 163-172.
- Kaplan, M. (2005). *Kültür ve Dil*. Dergah Yayınları, İstanbul, ss. 12.
- Kara, Çiğdem (2011). Turistik Ticari Halkbilimsel Ürünler ve Beypazarı. *Millî Folklor*, S.: 89, ss. 55-64.
- Kaya, T., Yaşar, T. (2008). *Gelenekten Geleceğe Kalıplaşan Yenilik*. Doğu Kütüphanesi Yayınları, İstanbul, ss. 37-38.
- Kolaç, E. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirası Koruma, bilinç ve Duyarlılık Oluşturmada Türkçe Eğitiminin Önemi. *Millî Folklor*, S.: 82.
- Köse, N.(2002). Sanal ve Gösterimci Müzecilik. Gazi Üniversitesi THBMER Yayınları, *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri*, Ankara, ss.80.
- Köybaşı, N. (2006). *Boş Zaman Sosyolojisi ve Boş Zamanları Değerlendirme Aracı Olarak Kültür Turizmi ve Dinlence Turizmine Katılan Yerli Turistlerin Karşılaştırmalı Sosyolojik Analizi*. Yüksek Lisans Tezi. Anadolu Üniversitesi Sosyal bilimler Enstitüsü, Eskişehir, ss. 45.
- Kutlu, M. (2009). Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunmasında Eğitime Yönelik İlk Adım: Halk Kültürü Dersi. *Millî Folklor*, S.: 82.
- Macit, M. (2004). *Gelenekten Geleceğe Modern Türk Şiirinde Geleneğin izleri*. Kapı Yayınları, İstanbul, ss. 194.
- Oğuz, M.,Ö., Saltık Ö. T (2004). *Somut Olmayan Kültürel Mirasın Müzelenmesi Sempozyum Bildirileri*, Gazi Üniversitesi Türk Halkbilimi Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayını, Ankara, ss. 75-89.
- Oğuz, Ö. (2002a). *Küreselleşme ve Uygulamalı Halkbilimi*. Akçağ Yayınları, Ankara.
- Oğuz, Ö. (2009). Somut Olmayan Kültürel Miras ve Kültürel İfade Çeşitliliği. *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, S.: 82, ss. 6-12.
- Oğuz, Ö. (2007). UNESCO, Kültür ve Türkiye. *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, S. 73, ss. 5-11.
- Oğuz, Ö. (2008). UNESCO ve Geleneğin Ustaları. *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, S. 77, ss. 5-10.
- Oğuz, Öcal (2002b). Ulusal Kalıtın Küreselleştirilmesi ve Türk El Sanatları, *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, S. 54, s. 5-10.
- Oskay, Ü. (2000). *XIX. Yüzyıldan Günümüze Kitle İletişiminin Kültürel İşlevleri Kuramsal Bir Yaklaşım*. Der Yayınları, İstanbul, ss. 244.
- Ögel, B. (2000). *Türk Kültür Tarihine Giriş*. T. C. Kültür Bakanlığı Yayınları, No: 46, C.: III, Ankara, ss. 107.
- Özdemir, M., Yetim, F. (1997). Günümüz Ekonomisinde Geleneksel El Sanatlarının Yeri ve Önemi. *Türkiye'de El Sanatları Geleneği ve Çağdaş Sanatlar İçindeki Yeri Sempozyum Bildirileri*, Kültür Bakanlığı Yay.,Ankara, ss.191-194.
- Özdemir, N. (2006). Yeni/lenmek ve Nevruz. *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, S. 69, ss. 15-19.
- Özdemir, N. (2009b). Turizm ve Edebiyat. *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, S. 82, ss. 32-46.

- Özdemir, N. (2009a). Kültür Ekonomisi ve Endüstrileri ile Kültürel Miras Yönetimi İlişkisi. *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, S. 84, ss. 74-82.
- Özdemir, N. (2011). Kentlerin Gezgin İmgeleri veya Kent İmgeleri Giydirilen Otobüsler. *Millî Folklor Dergisi*, Ankara, S. 89, ss. 52-53.
- Özer, Ö. , Dağtaş, E. (2011). Popüler Kültürün Hakimiyeti Bir Türkiye Hikayesi. Literatürk Yayınevi, Konya, ss. 287-295.
- Özgüç, N. (2003). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*. Çantay Kitabevi, İstanbul, ss. 82.
- Özmen, M.. (2007). *Turizmin Sosyo-Kültürel Etkileri: Akçakoca Örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Akçakoca, ss. 30-34
- Özpalabıyıklar, S. (2007). *Dört Yanı Dağlar Bağlar*. Gaziantep. YKY, İstanbul, ss. 7.
- Öztürk, Y., Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, S.:1.
- Sami, K. (2010). Halk Kültürü Bağlamında Kahvehanelerin, Toplumsal ve Mekânsal Dönüşümleri Diyarbakır Kent Örneği. *Millî Folklor*, S.: 85.
- Santur, A. (2002). Açık Hava Müzeleri(Tanımı, Türkiye’deki Durumu ve Yurtdışından Bir Örnek). *Türkiye’de Halkbilimi Müzeciliği ve Sorunları Sempozyumu Bildirileri*, Başak Matbaacılık, ss.55.
- Sayılan, H. (2007). “*Muş İlinde Kültür Turizmi Potansiyelinin Coğrafi Yönden Değerlendirilmesi*”. Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya (Beşeri ve İktisadi) Anabilim Dalı, Ankara, ss. 43-45.
- Solmaz, M. (2002). *Gaziantep’in Adaşı ve Fahri Hemşehrisi: Atatürk Gaziantep’te*. Gaziyurt Matbaası, Gaziantep.
- Subaşılar, B. (2007). “*Turizm Tantomunda Kültür Turizminin Yeri İstanbul Üzerine Bir Uygulama*”. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İletişim Anabilim dalı, İstanbul, ss. 76.
- Tatar, P. T. (2006). *Antakya ve Çevresindeki Düğünlerin Sosyal-Kültürel Etkileşimleri*. Yüksek Lisans Tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim dalı, Hatay, ss. 45.
- Tekeli, H. (2001). *Turizm Pazarlaması ve Planlaması*. Detay Yayınevi, Ankara, 4.
- Tunç, A., Saç, F. (1998). *Genel Turizm , Gelişimi – Geleceği*. Detay Yayıncılık, Ankara, ss.14.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (1982). *Ekonomik Coğrafya*. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul, ss. 446.
- Türk, H. (2010). Hatayda Müslüman-Hıristiyan Etkileşimi: ST: Georges Ya Da Hızır Kültü. *Millî Folklor*, S.: 85.
- Uygur ve Baykan S. E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, Sayı: 2: ss. 169. 30.
- www. bayazhan. com. (17. 02. 2011)
- www.gaziantep.net/turizm(22.5.2011)
- www. gaziantepolaygazatesi/bol02/zigzag. a. htm. (26. 02. 2011)
- www.gaziantepkulturturizm.gov.tr/belge/1-60545/gezilecek-yerler.html(26.02.2011)
- www.hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/haber.aspx?id=14561898&tarih=2010-04-29(02.5.2011)
- www. sankopark. com.. (07. 04. 2011)

- www.sevde.de/islam_Ans/M/M2/mevlevilik.htm.(04.3.2011)
- www.turkcebilgi.com/mecidiye.(06.21.2011)
- www.turkoloji.cu.edu.tr.(22.02.2011).
- www.unesco.org.tr/
- www.tdk.gov.tr/TR/Genel/BelgeGoster.aspx?F6E10F8892433CFFAAF6AA849816B2EF07B4BDB15D6B60D5(26.02.2011).
- www.wikipedia.com/kultur.0/phb?. (12. 04. 2011)
- www.zeugmaweb.com. (08. 18. 2011)
- Yener, Ş. S. (1999). *Gaziantep Kitabeleri*. Gaziyurt Matbaası, Gaziantep, ss. 16-58.
- Yıldırım, D. (1998). *Türk Bitiği*. Akçağ Yayınları, Ankara, ss.81-82.

EKLER

EK. A. 1. Sözlü Kaynaklar

- K. K. 1. Ökkeş Gözbulut, 1940, okuryazar, hamamcı, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 2. Orhan Mutaş, 1960, okuryazar, işletmeci, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 3. Nuri Ayvazoğlu, 1935, okuryazar, toptancı, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 4. Mustafa Teke, 1979, okuryazar, işletmeci, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 5. Halil Ataş, 1970, okuryazar, işletmeci, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 6. Mehmet Şerbetçi, 1954, okuryazar, işletmeci, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 7. Yaşar Türkmen, 1959, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 8. Cuma Aykal, 1965, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 9. Mustafa Bağcı, 1975, okuryazar, işçi, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 10. Hasan Çalışıcı, 1951, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 11. Ahmet Hayta, 1961, okuryazar, ilahiyatçı, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 12. Mehmet Kaleoğlu, 1958, okuryazar, işletmeci, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 13. Müslüm Küspeoğlu, 1948, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 14. Cevdet Özsoy, 1944, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 15. Muzaffer Gündoğan, 1954, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 16. Hasan Erişik, 1950, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 17. Mehmet Celalettin Cesur, 1966, okuryazar, yemenici, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 18. Ömer Faruk Özçörekçi, 1945, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 19. Ferhat Kaya, 1986, okuryazar, rehber, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 20. Bekir Elibol, 1950, okuryazar, mescit görevlisi, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 21. Hattuş Dama, 1940, okuryazar değil, evhanımı, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 22. Galip Sökücü, 1955, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 23. Ali Kiriş, 1948, okuryazar, hamamcı, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 24. Abdullah Hançerkıran, 1981, okuryazar, işletmeci, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 25. Kasım Kaygın, 1966, okuryazar, kutnucu, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 26. Hasan Yaşar, 1960, okuryazar, sedefçi, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 27. Zafer Gülbahar, 1975, okuryazar, müze görevlisi, Gaziantep (Merkez)

- K. K. 28. Elif Haksal, 1977, okuryazar, müze görevlisi, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 29. Abdülcebbar Dabanıyastı, 1940, okuryazar, hamamcı, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 30. Orhan Mutfak, 1947, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 31. Nuri Ayyazoğlu, 1958, okuryazar, esnaf, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 32. Hayri Turgut, 1950, emekli, okuryazar, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 33. Şükran Almacı, 1960, okuryazar, evhanımı, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 34. Emel Sancılı, 1949, okuryazar, evhanımı, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 35. Talat Çağdaş, 1980, okuryazar, işletmeci, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 36. Atilla Yener, 1979, okuryazar, işletmeci, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 37. Hamdi Ölçücü, 1995, okuryazar, rehber, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 38. Ahmet Demir, 1977, okuryazar, işçi, Gaziantep (Merkez)
- K. K. 39. Ali Keskin, 1982, okuryazar, işçi, Gaziantep (Merkez)

EK. A. 2. Fotoğraflar

Resim 1: Gaziantep Kalesi

Resim 2: Bakırcılar Çarşısı

Resim 3: Tarihi Naib Hamamı

Resim 4: Butik Otel Olarak Kullanılan Antep Evi

Resim 5: Tarihi Ali Nacar Camisi

Resim 6: Medusa Cam Eserler Müzesi

Resim 7: Medusa Cam Eserler Müzesinde Satılan Hediyeelik Eşyalar

Resim 8: Tarihi Paşa Hamamı

Resim 9: Emine Göğüş Mutfak Mğzesindeki Kap-Kacaklar

Resim 10: Emine Göğüş Mutfak Müzesindeki Kahve Yapan Mankenler

Resim 11: Yöresel Ürünler Tüketen Aile

Resim 12: Restore Edilmeyi Bekleyen Tarihi Hışva han

Resim 13: Elbeyli Hanı

Resim 14: Kara Kabir

Resim 15: Millet Hanı

Resim 16: Tarihi Yeni Han

Resim 17: Yemeni Yapan Usta

Resim 18: Yöresel Kilimler

Resim 19: Zincirli Bedesten

Resim 20: Hediyelik Sedef Eşyalar

Resim 21: Anadolu Hanı

Resim 22: Boyacı Cami

Resim 23: Mevlevi Vakıf Müzesi

Resim 24: Pürsefa Hanı

ÖZGEÇMİŞ

Tuba Kaplan, 1985 yılında Gaziantep'in Nizip ilçesinde dünyaya geldi. Gaziantep'te ilk ve orta öğrenimini tamamladıktan sonra 2003 yılında Başkent Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü'nde yüksek öğrenimine başladı. 2008 yılında mezun olduktan sonra Gaziantep Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Türk Halk Bilimi alanında yüksek lisans öğrenimine başladı.

CURRICULUM VITAE

Tuba Kaplan was born in 1985 in Gaziantep/ Nizip. After she completed first and middle education in Gaziantep, she began high education in Başkent University Educating Department of Turkish Teachear in 2003. After she graduated in 2008, she began master education on Science and Art faculty Department of Turkish Language and Literature Turkish Folklor in Gaziantep University.

